

FUNDAMENTAL
BYELORUSSIAN

BOOK 1

V. PASHKIEVICH

БЕЛАРУСКАЯ
МОВА

FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN

BOOK 1

V. PASHKIEVICH

EDITED BY

A. ADAMOVICH

БЕЛАРУСКАЯ

МОВА

TORONTO 1974

FROM THE PUBLISHING COMMITTEE

This textbook of the Byelorussian language is being published by the Byelorussian community in Canada with the aid of the Canadian Federal Government or, more specifically, the Canadian Citizenship Branch of the Department of the Secretary of State which contributed a \$6,000.00 grant to aid in the implementation of this project.

At this point we would like to express our most sincere thanks to the Secretary of State, and to all Byelorussians who have made possible the publication of Book I of the textbook, and we are hopeful that they will be no less generous in assisting with the publication of Book II.

We also express our appreciation to the Byelorussian Institutes of Arts and Sciences in the United States and Canada for establishing the Byelorussian Textbook Publication Fund and for all their assistance in connection with this project.

THE PUBLISHING COMMITTEE
Byelorussian-Canadian Coordinating Committee

АД ВЫДАВЕЦТВА

Гэты падручнік беларускае мовы выдаецца за грошы беларускага грамадства ды з канадзайскай дзяржаўнай дапамогай ад імя дзяржаўнага сакратара Канады (The Canadian Citizenship Branch) — у суме 6.000.00 даляраў.

На гэтым месцы выказваем шчырую падзяку дзяржаўнаму сакратару Канады й беларускаму грамадству, якія далі магчымасьць выдаць першую частку нашага падручніка. Маём надзею, што яны будуць ня менш шчодрымі і на выданьне другое часткі, за што йзноў ім шчыра дзякуем.

Выказваем тут таксама вялікую падзяку й Беларускаім Інстытутам Навукі й Мастацтва ў Амэрыцы й Канадзе за тое, што залажылі Фонды Беларускіх Падручнікаў, чым спрычыніліся да сабраньня паважнай сумы на выдавецтва гэтай кнігі.

ВЫДАВЕЦКІ КАМІТЭТ
пры Каардынацыйным Камітэце Беларусаў Канады

FOREWORD

ALPHABET AND GRAMMAR

The Byelorussian language, like the other Eastern and South Slavonic languages, uses the **Cyrillic alphabet**, named after St. Cyril—the ninth-century Christian missionary to the Slavs, and occasionally the **Latin alphabet**.

The Byelorussian is a highly inflected language, and in the beginning of its study a different approach is required from the one that might be used for the study of French or English for instance. Certain fundamentals of grammar must be mastered before one is ready to engage in real conversation or reading. For example, the student who has not mastered Byelorussian declensions and conjugations would be unable to use Byelorussian correctly.

The **grammar** in "FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN", like all grammars up until the first Soviet reform of Byelorussian grammar in 1933, is based on that of the eminent Byelorussian linguist **Branislau Tarashkievich**.

Many of the indigenous characteristics of the Byelorussian language (in grammar as well as in vocabulary) were wiped out by this reform and were replaced by rules and words altogether alien to the Byelorussian language, but which were quite similar if not identical to those of the Russian language. Therefore, this reform has never been accepted by Byelorussians living outside of the Soviet bloc.

ORGANIZATION OF MATERIAL

"FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN" appears in two books containing a total of twenty-nine units organized into five major sections. Section I, II, and III are contained in Book I, sections IV and V—in Book II.

The text is structured to present a short but complete course on Byelorussian phonetics (rules of pronunciation and spelling), and morphology (rules of inflection and word formation).

Each unit is compiled on the basis of the following structure:

1. A text for reading—a story or dialogue with an accompanying vocabulary.
2. A section on grammar, i.e.:
  - a) Rules of pronunciation and spelling, which are indicated by the Byelorussian letter "Ф" in the text, and
  - b) rules of inflection and word-formation.
3. Exercises for written and oral work.

Each Book is concluded with comprehensive Byelorussian-English and English-Byelorussian vocabularies.

Valentyna Pashkievich

П Р А Д М О В А

Кніга “FUNDAMENTAL BYELORUSSIAN” — “БЕЛАРУСКАЯ МОВА” мае служыць ня толькі падручнікам беларускае мовы для вучняў, што прайшлі ўжо беларускі лемантар, але таксама й дапаможнікам для настаўнікаў. Дзеля гэтага некаторы граматычны матар’ял у ёй уняты крыху шырэй, як яго трэба было-б даць толькі для вучняў. Наагул дадзены кароткі, але поўны курс беларускае фанэтыкі й марфалёгіі.

Паводля новых мэтадаў навучання моваў цяпер зусім слушна кладзецца вялікі націск на аўдыё-гукавыя дапаможнікі, кружэлкі ці істужкі з награнымі тэкстамі, да якіх вучань перш прыслухоўваецца, а пасля і сам словамі ці сказамі паўтарае за дыктарам. Паколькі няма гэтакіх дапаможнікаў навучанню беларускае мовы, настаўнік павінен класьці асаблівы націск на вусныя, ці як яны ў падручніку завуцца, фанэтычныя практыкаваньні ды заўсёды іх праводзіць. Вучні, паўтараючы за настаўнікам, будуць вучыцца правільных націскаў ды правільнае вымовы.

Пры складаньні кнігі “БЕЛАРУСКАЯ МОВА” за аснову ўзятая граматыка **Браніслава Тарашкевіча**, цібо тая, што была падставаю для ўсіх іншых граматыкаў (у іх ліку і граматыкі Язэпа Лёсіка) на прасторы ўсёй Беларусі да савецкае рэформы 1933 году. Рэформа 1933 году адкінула зь беларускае пісьмовае мовы — як граматыкі, так і слоўніка — шмат чаго ёй толькі характэрнага ды паўводзіла правілы й словы, зусім чужыя духу й спрадвечнаму граматычнаму ладу беларускае мовы, але затое — такія-ж, як і ў расейскай мове. Гэтак, прыкладам, у выніку выкінутага мяккага знаку паміж мяккімі зычнымі, людзі, што прайшлі беларускую савецкую школу, словы “сьнег”, “сьмех” ня толькі пішуць, але й вымаўляюць парасейску: “снег”, “смех”.

Арганізацыя матар’ялу.

“БЕЛАРУСКАЯ МОВА” выходзіць у дзвюх частках, агулам пяць разьдзелаў, зь якіх першыя тры твораць частку першую, а разьдзелы чацьверты й пяты — частку другую. У кожным разьдзеле па шэсьць кругоў, а ў кожным круге гэткі навучальны матар’ял:

1. Гутарка або апавяданьне — на чытаньне — із слоўнікам новых словаў.
2. Граматычныя правілы — азначаныя літарай “Ф” з фанэтыкі, іншыя-ж з марфалёгіі.
3. Практыкаваньні — ілюстрацыя практычнае ролі ды ўжываньня гэтых правілаў у мове.

Пры канцы кожнае часткі кнігі беларуска-ангельскі ды ангельска-беларускі слоўнікі словаў, ужытых у падручніку.

Аўтар выказвае сваю асабістую вялікую падзяку ўсім, хто матар'яльна ці тэхнічна прычыніўся да выдання падручніка, і асабліва ўсім тым, што каштоўнымі радамі ды заўвагамі, як і канкрэтнаю рэдакцыйнаю працаю дапамаглі пры падрыхтоўке тэкстаў да друку, і гэтым выхад кнігі ў сьвет зрабілі наагул магчымым.

Валентына Пашкевіч

Parliament Buildings, Ottawa, Ontario

CONTENTS / ЗЬМЕСТ

	Page
FROM THE PUBLISHING COMMITTEE / АД ВЫДАВЕЦТВА	II
FOREWORD	III
ПРАДМОВА	IV
CONTENTS / ЗЬМЕСТ	VI
TABLE: Byelorussian Alphabet—print and script	XII

SECTION I / РАЗЬДЗЭЛ I

UNIT 1. / КРУГ 1.

Па дарóзе ў шко́лу	1
1—1Ф The Byelorussian Alphabet / БЕЛАРУ́СКІ АЛЬФАБЭ́Т	2
1—2Ф Vowels, Semivowels, Consonants / ГАЛОСНЫ́Я, ПАЎГАЛОСНЫ́Я, ЗЫЧНЫ́Я	2
1—3Ф The Approximate English Sound of Byelorussian Letters / ПАРАЎНА́НЬНЕ ВЫМАЎЛЭ́ННЯ БЕЛАРУ́СКІХ ГУ́КАЎ З ВЫМАЎЛЭ́ННЕМ АДПАВЭ́ДНЫХ ІМ АНГЕ́ЛЬСКІХ	4
1—4Ф The Byelorussian Latin Alphabet / БЕЛАРУ́СКАЯ ЛАЦІ́НІЦА	5
1—5Ф Letters of the Byelorussian Latin Alphabet and Their Cyrillic Counterparts / ЛІТАРЫ БЕЛАРУ́СКАЕ ЛАЦІ́НІЦЫ І КІРЫ́ЛІЦЫ	6
EXERCISES / ПРАКТЫКАВА́НЬНІ 1—3	7

UNIT 2. / КРУГ 2.

Ка́ля шко́лы	9
2—6Ф Syllables / СКЛАДЫ́	9
2—7Ф Rules of Syllable Division / ПАДЗЭ́Л НА СКЛАДЫ́	10
2—I Interrogative Pronouns / ПЫТА́ЛЬНЫ́Я ЗАЙМЕ́НЬНІКІ хто? што?	11
2—II Questions and Answers / ПЫТА́НЬНІ І АДКА́ЗЫ	11
2—III Conjunctions / ЗЛУ́ЧНІКІ: і(й), а, ды	12
2—IV Present Tense of "to be" / ЦЯПЕ́РАШНІ ЧАС ДЗЕЯ́СЛОВА быць	13
2—V Гэ́та, вось, тут і там	13
EXERCISES / ПРАКТЫКАВА́НЬНІ 4—10	14

UNIT 3. / КРУГ 3.

Малы Янка ў горадзе	17
3—8Ф Stress / НАЦІСК У СЛОВЕ	18
3—9Ф Stressed and Unstressed o, э / “О, Э” ПАД НАЦІСКАМ І НЕ ПАД НАЦІСКАМ	18
3—10Ф Hard, Soft and “Hardened” Consonants / ЗЫЧНЫЯ ЦЬВЯРДЫЯ, МЯККІЯ І ЗАЦЬВЯРДЗЭЛЫЯ	19
3—I Masculine, Feminine and Neuter Nouns / МУЖЧЫНСКІ, ЖАНОЦКІ І НІЯКІ РОД НАЗОЎНІКАЎ	20
3—II Stem of a Word / АСНОВА СЛОВА	20
3—III The Nominative Case of Nouns. Singular and Plural / НАЗОЎНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ адзіночнага і множнага ліку	22
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 11—22	23

UNIT 4. / КРУГ 4.

Дзьве сяброўкі	28
4—11Ф Unstressed ё, е / “Ё, Е” НЕ ПАД НАЦІСКАМ	28
4—12Ф Ака́нне and Яка́нне / АКАНЬНЕ І ЯКАНЬНЕ	30
4—I Cardinal Numerals 1 through 10 / КОЛЬКАСНЫЯ ЛІЧЭБНІКІ “1 - 10”	30
4—II Personal Pronouns / АСАБОВЫЯ ЗАЙМЁНЬНІКІ	32
4—III Agreement of Personal Pronouns ён, яна, яно / ЗГОДА АСАБОВЫХ ЗАЙМЁНЬНІКАЎ ён, яна́, яно́ з НАЗОЎНІКАМ	32
4—IV The First Conjugation / ПЕРШАЕ СПРАЖЭНЬНЕ: п'яць, чытаць	32
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 23—35	34
Reading Exercises: У ягады	35
На чытаньне:	

UNIT 5. / КРУГ 5.

Хто што любіць	38
5—13Ф Sounds and Letters / ПРАВАПІС ГҮКАЎ: у — ў; і — й	39
5—I Agreement of Adjectives / ЗГОДА ПРЫМЁТНІКАЎ з НАЗОЎНІКАМІ	41
5—II Conjugation of Verbs / СПРАЖЭНЬНЕ ДЗЕЯСЛОВАЎ: браць, пісаць	42
5—III Declension of Nouns. Cases / СКЛАНЁНЬНЕ НАЗОЎНІКАЎ. СКЛОНЫ	44
5—IV The Accusative Singular of Nouns / ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, адз. лік	44
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 36—49	46
Reading Exercises: Гутарка	47
На чытаньне:	

UNIT 6. / КРУГ 6.

REVIEW / ПАЎТАРЭНЬНЕ	52
Жывая граматыка	53
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 36—49	53
Reading Exercises: Дома падвечар	54
На чытаньне: Кніга	55

SECTION II / РАЗЪДЗЁЛ II

UNIT 7. / КРУГ 7.

У цёткі й дзядзькі	57
7—14Ф Syllables / СКЛАДЫ: ро, рэ, ло, ле	58
7—I The Genitive Case of Nouns / РОДНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ	58
7—II Genitive Singular Endings / КАНЧАТКІ РОДНАГА СКЛОНУ адз. ліку	60
7—III The Genitive with Verbs / РОДНЫ СКЛОН ПАСЛЯ: шукáць, чакáць	62
7—IV The Accusative Singular of Masculine Animate Nouns / ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН адз. ліку АЖЫЎЛЕННЫХ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ	63
7—V The Conjunction / ЗЛУЧНІК: áле	63
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАЊНІ 58—69	63
Reading Exercises: Навальніца	64
На чытаньне: Ліст да сяброўкі	65
Нáша школа	66
Малы брат хворы	67

UNIT 8. / КРУГ 8.

Нáшая вуліца	70
8—15Ф Consonants / ЗЫЧНЫЯ: г, г, к, х	70
8—I The Second Conjugation / ДРУГОЕ СПРАЖЭЊНЬЕ	71
8—II The Verb in the Negative / ДЗЕЯСЛОВЫ З АДМОЎЕМ “не”	72
8—III The Locative Singular of Nouns / МЁСНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ адз. ліку	73
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАЊНІ 70—84	75
Reading Exercises: У пáрку	75
На чытаньне: Верабéйка, М. Хведаровіч	78

UNIT 9. / КРУГ 9.

У геаграфічным кабінэце	82
9—16Ф Consonants before Soft Consonants / ПРАВАПІС ПАМЯКЧАНЫХ ЗЫЧНЫХ: з, с, дз(з д), ц(з т), н	83
9—I Verbs in Present Tense / ДЗЕЯСЛОВЫ, як: сядзéць, любі́ць, дава́ць, жы́ць	83
9—II Adverbs / ПРЫСЛОЎІ: дома, дамоў	85
9—III The Past Tense / ПРОШЛЫ ЧАС	86
9—IV The Locative Case in Expressions of Time / МЁСНЫ СКЛОН ДЛЯ АЗНАЧЭЊНЯ ЧАСУ. НАЗОВЫ МЁСЯЦАЎ.	87
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАЊНІ 85—99	87
Reading Exercises: Пасля школы	90
На чытаньне: За тры вазы, В. Вітка	93
Брат і сястра́, В. Вітка	94
Сям’я́, В. Вітка	94

UNIT 10. / КРУГ 10.

Як адкрылі возера Антэрыё	95
10—17Ф The Prothetic / ПРЫСТАЎНЫЯ ГҮКІ: в, і, а, г	96
10—I Verbs of going and conveying / ісьці, ёхаць	98
10—II Instrumental Singular of Nouns / ТВОРНЫ СКЛОН	99
НАЗОЎНІКАЎ адз. ліку	101
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 100—115	102
Reading Exercises: Восень	106
На чытаньне: Ураньні	108
Пажар, В. Вітка	

UNIT 11. / КРУГ 11.

Вось ідзе пошта (I, II), Т. Цулуکیدзе	109
11—18Ф Voiced and Voiceless Consonants / ЗВОНКІЯ І ГЛУХІЯ ЗЫЧНЫЯ	111
11—19Ф Prefixes and Prepositions before Voiced and Voiceless Consonants /	
ПРЫСТАЎКІ І ПРЫЗОЎНІКІ ПЭРАД ЗВОНКІМІ І ГЛУХІМІ	113
ЗЫЧНЫМІ	
11—I Dative Singular of Nouns / ДАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ	114
адз. ліку	116
11—II Impersonal Expressions / БЕЗАСАБОВЫЯ ВЫРАЗЫ	117
11—III Cardinal Numerals 11 to 20 / КОЛЬКАСНЫЯ ЛІЧЭБНІКІ: 11 да 20	117
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 116—132	120
Reading Exercises: Пэрад нарадзінамі	121
На чытаньне: Вось ідзе пошта, III, IV	122
Мароз не страшны вавёрцы	

UNIT 12. / КРУГ 12.

REVIEW / ПАЎТАРЭНЬНЕ. Вожык і заяц. Максім Лужанін	126
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 133—142	128
Reading Exercises: Чаму кот мыецца пасля яды, А. Дзяружынскі	132
На чытаньне: Мэсяцы году, П. Пянчанка	132
Задзіры, А. Дзяружынскі	

SECTION III / РАЗЬДЗЭЛ III

UNIT 13. / КРУГ 13.

Нязвычайныя сьлёзы, У. Ляўданскі	133
13—20Ф Long ("Double") Consonants / ПАДОЎЖАНЫЯ ЗЫЧНЫЯ	135
13—I The Future Tense of "to be" / БУДУЧЫ ЧАС ДЗЕЯСЛОВА "быць"	136
13—II The Compound Future Tense / БУДУЧЫ СКЛАДАНЫ ЧАС	137
13—III Declension of Personal Pronouns / СКЛАНЭНЬНЕ АСАБОВЫХ	137
ЗАЙМЭНЬНІКАЎ	

13—IV	Possessive Phrases / ВЫРАЖЭНЬНЕ ПРЫНАЛЭЖНАСЬЦІ РОДНЫМ СКЛОНАМ	139
	EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 143—161	142
	Reading Exercises: Мая навўка	143
	На чытаньне: Мўрзава няўдача	146
	Манюка, А. Дзяружынскі	148
	Ліст да Зосі	148

UNIT 14. / КРУГ 14.

	Што раскажаў раўчўк, В. Ліцьвінэнка	149
14—I	Particles / ЧАСЬЦІНКІ: -жа (-ж), -бы (-б), -небудзь, няхай (хай)	152
14—II	The Past Tense of the Verbs with the Infinitive ending in / ПРОШЛЫ ЧАС ДЗЕЯСЛОВАЎ З НЕАЗНАЧАЛЬНІКАМІ на: -сьці, -зьці, -чы	153
14—III	The Imperative / ЗАГАДНЫ ЛАД	155
14—IV	Reflexive Verbs / ЗВАРОТНЫЯ ДЗЕЯСЛОВЫ	157
	EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 162—171	
	Reading Exercises: Маёўка	159
	На чытаньне: У горадзе	161
	Бўсел і хлопчык, А. Дзяружынскі	162
	Гарох, А. Дзяружынскі	166
	Пагоня, М. Багдановіч	166

UNIT 15. / КРУГ 15.

	У сыботу	169
15—21Ф	Apostrophe and Separating Soft Sign / АПОСТРАФ І РАЗЬДЗЯЛЯЛЬНЫ МЯККІ ЗНАК	170
15—I	The Aspects / ТРЫВАНЬНІ ДЗЕЯСЛОВА	171
15—II	The Perfective Forms of the Verb. Perfective Future / ФОРМЫ ДЗЕЯСЛОВА ЗАКОНЧАНАГА ТРЫВАНЬНЯ. БУДУЧЫ ПРОСТЫ ЧАС	173
15—III	Predicative Instrumental / ТВОРНЫ СКЛОН У ВЫКАЗЬНІКУ	176
	EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 172—185	177
	Reading Exercises: Сінічка, А. Дзяружынскі	183
	На чытаньне: Гўтарка	183

UNIT 16. / КРУГ 16.

	Страшны зьвер, Г. Скрабіцкі	185
16—22Ф	The Spelling of Some Groups of Consonants / ПРАВАПІС ЗЛУЧЭНЬНЯЎ ЗЫЧНЫХ	187
16—I	Declension of Adjectives in the Singular / СКЛАНЭНЬНЕ ПРЫМЭТНІКАЎ у вадзіночным ліку	189
16—II	Pronouns and Their Categories / ВІДЫ ЗАЙМЭНЬНІКАЎ	192
16—III	Declension of Pronouns / СКЛАНЭНЬНЕ ЗАЙМЭНЬНІКАЎ: які?, якáя?, якое? ды гэты, гэтая, гэтае	192

16—IV	МНЕ ПАДАБАЕЦЦА and Я ЛЮБЛЮ	193
	EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 186—201	194
	Reading Exercises: Лясная байка, А. Александровіч	200
	На чытаньне: Куцьця ў лесе, Н. Арсеньнева	202
	Чатыры ключы, А. Бялёвіч	205
	Карусэля, В. Вітка	206

UNIT 17. / КРУГ 17.

Зубры, У. Краўчанка		209
17—I	The Genitive Plural of Nouns / РОДНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ множны лік	212
17—II	The Accusative Plural of Nouns / ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ множны лік	215
17—III	The Genitive Plural with the Numerals 5 through 20 / РОДНЫ СКЛОН МНОЖНАГА ЛІКУ 3 ЛІЧЭБНІКАМІ 5 — 20	217
17—IV	The Genitive Plural with / РОД. СКЛОН МН. ЛІКУ пасья: шмат, мала, паміж	217
17—V	Unstable Vowels / БЕГЛЫЯ ГАЛОСНЫЯ: о, ё або а, ■	217
17—VI	Instrumental Plural of Nouns / ТВОРНЫ СКЛОН НАЗОЎН. мн. лік	217
	EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 202—210	218
	Reading Exercises: На перапынку	223
	На чытаньне: Сьпі, Алёнка! Ларыса Гэніюш	224

UNIT 18. / КРУГ 18.

REVIEW / ПАЎТАРЭНЬНЕ

Хітрая лісіца	225
EXERCISES / ПРАКТЫКАВАНЬНІ 211—215	226
Reading Exercises: Бўсел, Ларыса Геніюш	227
На чытаньне: Гарывада, С. Грахоўскі	228
Вялікдзень, Якуб Колас	230
Abbreviations / СКАРАЧЭНЬНІ	233
Byelorussian-English Vocabulary / БЕЛАРУСКА-АНГЭЛЬСКІ СЛОЎНІК	234
English-Byelorussian Vocabulary / АНГЭЛЬСКА-БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІК	294

БЕЛАРУСКІ АЛЬФАБЭТ

BYELORUSSIAN ALPHABET

PRINT	SCRIPT	PRINT	SCRIPT	PRINT	SCRIPT
А а	<i>А а</i>	Й й	<i>Ў ў</i>	Ў ў	<i>Ў ў</i>
Б б	<i>Б б</i>	К к	<i>К к</i>	Ф ф	<i>Ф ф</i>
В в	<i>В в</i>	Л л	<i>Л л</i>	Х х	<i>Х х</i>
Г г	<i>Г г</i>	М м	<i>М м</i>	Ц ц	<i>Ц ц</i>
Г г	<i>Г г</i>	Н н	<i>Н н</i>	Ч ч	<i>Ч ч</i>
Д д	<i>Д д</i>	О о	<i>О о</i>	Ш ш	<i>Ш ш</i>
Е е	<i>Е е</i>	П п	<i>П п</i>	Ы ы	<i>Ы ы</i>
Ё ё	<i>Ё ё</i>	Р р	<i>Р р</i>	Ь ь	<i>Ь ь</i>
Ж ж	<i>Ж ж</i>	С с	<i>С с</i>	Э э	<i>Э э</i>
З з	<i>З з</i>	Т т	<i>Т т</i>	Ю ю	<i>Ю ю</i>
І і	<i>І і</i>	У у	<i>У у</i>	Я я	<i>Я я</i>

КРУГ 1.

ПА ДАРО́ЗЕ Ё ШКО́ЛУ

- Віця:** Дóбры дзéнь, Га́нна!
Га́нна: Дóбры дзéнь, Віця, як ма́ешся?
Віця: Дзя́куй, дóбра. А ты?
Га́нна: О, я вéльмі дóбра! Учóра мы выйгралі ў сéтку.
Віця: А, пра́ўда. Вéра мне ўжо каза́ла. Віншу́ю!
Га́нна: Дзя́куй, Віця. А дзе Вéра?
Віця: Вéра й Зі́на ўжо ў шко́ле. А вось і Ю́рка!
Га́нна: Хто гэ́та? Я ня зна́ю яго́.
Віця: Ю́рка но́вы вуча́нь. Ю́рка, хадзі сюды́!
Ю́рка: Дóбры дзень!
Віця: Дóбры дзень, Ю́рка. Га́нна, гэ́та мой сябра Ю́рка Ві́ркэвіч, а гэ́та...
Га́нна: Га́нна Хадзі́нская. Ві́ркэвіч? У мяне сяброўка Лі́да Ві́ркэвіч.
Ю́рка: Лі́да мая стрэ́чная сястра́.
Віця: Хадзе́м хутча́й, бо спóзьнімся. За́раз бу́дзе пе́ршы званóк.

Слоўнік (Vocabulary)

Па дорóзе ў шко́лу. On the way to school.

Віця Vicia (Victor)

Га́нна Hanna (Ann)

Дóбры дзéнь. Good day.

Як ма́ешся? How are you?

Дзя́куй! Thanks!

дóбра (adv.) well

вéльмі дóбра very well

я I ты you мы we

учóра (adv.) yesterday

Мы выйгралі ў сéтку. We won in volleyball.

пра́ўда (f.) truth

А, пра́ўда! Oh, that's right!

ужó already

Вéра Vera

мне каза́ла (she) told me

Віншу́ю! Congratulations!

дзе where

А дзе Вéра? And where is Vera?

у шко́ле at school

вось here is

А вось і Ю́рка! And here is Yurka (George)!

Хто гэ́та? Who is this?

Я ня зна́ю. I do not know.

Я ня зна́ю яго́. I don't know him.

но́вы (adj.) new

вуча́нь (m.) pupil, student

Хадзі́ сюды́! Come here!

мой (m.) my

мой сябра (m.) my friend
 а гэта and this (is)
 сяброўка (f.) friend
 мая (f.) my
 Хадзём! Let us go!
 хутчэй faster

Хадзём хутчэй, бо спозьнімся. Hurry up,
 because we shall be late.
 Зараз будзе першы званок. Soon the first
 bell will be ringing.
 У мяне сяброўка. I have a friend.
 стрэчная (or стрыэчная) сястра (f.) cousin

1 — 1Ф THE BYELORUSSIAN ALPHABET (NAMES of the LETTERS) БЕЛАРУСКИ АЛЬФАБЭТ (НАЗОВЫ ЛІТАРАЎ)

А а э	Б б ё	В в вэ	Г г ге	Г г га	Д д дэ	Е е е	Ё ё ё	Ж ж жэ	З з зэ	І і і	Й й і ка- роткае
К к ка	Л л эл	М м эм	Н н эн	О о о	П п пэ	Р р эр	С с эс	Т т тэ	У у у	Ў ў у ка- роткае	Ф ф эф
		Х х ха	Ц ц цэ	Ч ч чэ	Ш ш ша	Ы ы ы	Ь ь мяккі знак	Э э э	Ю ю ю	Я я я	

1 — 2Ф VOWELS, SEMIVOWELS, CONSONANTS ГАЛОСНЫЯ, ПАЎГАЛОСНЫЯ, ЗЫЧНЫЯ

а) Калі гаворым слова “стол”, вымаўляем чатыры гукі, калі пішам гэтае слова, ставім чатыры літары.

Літары — гэта пісаныя ці друкаваныя знакі гукаў.

б) Усе гукі дзеляцца на тры групы:

10 галосных, 2 паўгалосныя й 22 зычныя.

I. Галосныя (vowels): а э о у ы
 я е ё ю і

1. Галосныя я, е, ё, ю на пачатку слова, а таксама ў сярэдзіне ці на канцы пасля галосных, ды пасля апострафу й мяккога знаку азначаюць па два гукі:

я гучыць, як йа — яна, заяц, мая, сам’я
 е ” як йе — ем, мае, п’е

ё як йо — ён, маё, раён
 ю як йу — Юрка, п’ю, знаю

У гэтакім выпадку яны завуцца ётавымі або ётаванымі.

2. Пасьля зычных галосныя **я, е, ё, ю** паказваюць, што гэтыя зычныя трэба вымаўляць мякка так, як-бы стаяў пасьля іх мяккі знак, а за імі вымаўляць гукі, якія азначаюцца літарамі **а, э, о** ці **у**.

Прыкладам: с**я**бра, В**е**ра, с**ё**ньня, с**ю**ды.

II. Паўгалосныя (semivowels): **й** (і кароткае), **ў** (у кароткае).

Параўнайце: краі**на** — край; ува**га** — заўва**га**
руча**і** — руча**й**; ба**ч**у — ба**ч**ы**ў**

III. Зычныя (consonants): **б, в, г, д, ж, з, к, л, м,**
н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш

1. У беларускай мове ёсьць яшчэ два зычныя гукі **дж** і **дз**. Для гэтых гукаў няма асобных літараў, таму пішам іх дзьвюма літарамі, але вымаўляем як адзін гук:

у слове **д-о-ж-дж** — 4 гукі, хаця 5 літараў,
у слове **дз-е** — 2 гукі.

2. Літара **г** абазначае гук, які вымаўляецца, як ангельскае **g** у слове **go**, ды які ў беларускай мове сустракаецца рэдка.

Прыкладам у **г**анак, **г**узік, **г**онг, **г**онты, маз**г**і, **г**аза, б**р**аз**г**аць...

**
*

- a) When saying the word **стол** we pronounce 4 sounds. Written or printed signs for the sounds are called **l e t t e r s**.
- b) In the Byelorussian alphabet there are: 10 vowels, 2 semivowels and 22 consonants.
- c) **дж** (sounds like “**j**” in **jam**) and **дз** (sounds like “**ds**” in **stands**) have no special letters. Each of them is denoted by two letters pronounced as one sound. For example: **д-о-ж-дж** — 4 sounds; **дз-е** — 2 sounds.
- d) The consonant “**г**” sounds like the English “**g**” in “**go**”. In Byelorussian it is used only in a few words, such as: **г**анак (porch), **г**узік (button), **г**онг (gong), **г**онты (shingles), маз**г**і (brains), **г**аза (oil) and several others.

1 — 3Ф APPROXIMATE ENGLISH SOUND OF THE BYELORUSSIAN LETTERS
 ПРЫБЛІЗНАЕ ПАРАЎНАНЬНЕ ВЫМАЎЛЁНЬНЯ БЕЛАРУСКИХ ГУКАЎ
 З ВЫМАЎЛЁНЬНЕМ АДПАВЭДНЫХ ІМ АНГЭЛЬСКИХ

I. Vowels: a) а, э, о, у, ы, і

Vowels	Byelorussian Name	Approximate English Sound	Examples
А а	ah	a in car, father	Ганна, мая
Э э	eh	e in pen, bell	гэта, цэгла
О о	o	o in horse, dog	добры, новы
У у	oo	u in put, full	учора, хутка
Ы ы	yh	y in syllable	сын, новы
І і	ee	ee in seek	Іра, і

b) я, е, ё, ю — at the beginning of a word and after a vowel, soft sign, or apostrophe

Я я	ya	ya in yard	Янка добрая
Е е	ye	ye in yet, yellow	ем тваё б'е
Ё ё	yo	yo in yolk	ён маё зьвяр'ё
Ю ю	you	you in youth	Юзя м'ю вераб'ю

when я, е, ё, ю are in this position, they are called *jotated* (ётавыя or ётаваныя)

c) я, е, ё, ю after a consonant

consonant + $\begin{matrix} \nearrow \text{я} \\ \nearrow \text{е} \\ \nearrow \text{ё} \\ \searrow \text{ю} \end{matrix}$	= softened consonant + $\begin{matrix} \nearrow \text{а} \\ \nearrow \text{э} \\ \nearrow \text{о} \\ \searrow \text{у} \end{matrix}$	Віця дзякуй не ідзё Нёман сёлы нюх ключ
--	---	--

II. Semivowels: й, ў

semivowels	Byelorussian Name	Approximate English Sound	Examples
Й й	short "i"	y in boy, stay	мой вале́йбо́л
Ў ў	short "y"	w in how, now	каза́ў сябро́ўка

III. Consonants

Most Byelorussian consonants occur in both varieties, **hard** as well as **soft**. In this table the “hard consonant” is marked by “1”, “soft consonant” by “2”. The mark “—” instead of “2” means, that the consonant is **always hard**.

1. hard, 2. soft Consonant	Byelorussian Name	Approximate English Sound	Examples
Б б 1. 2.	beh	b 1. in book; 2. abuse	1. бў́дзе 2. бі́лет
В в 1. 2.	veh	v 1. in liver; 2. visit	1. но́вы 2. Ві́ця
Г г 1. 2.	hah	h 1. in hedge; 2. heel	1. гэ́ты 2. гісто́рыя
Г г 1. 2.	geh	h 1. in go; 2. gift	1. га́нак 2. мазгі́
Д д 1. 2. дз	1. deh; 2. ds	d 1. in do;	1. садо́к 2. у са́дзе
Дж дж 1. —	jeh	j in jam or g—gentleman	1. хаджу́ —
Ж ж 1. —	zheh	s in pleasure; —	1. ужо́ —
З з 1. 2.	zeh	z 1. in zoo; 2. zero	1. Зо́ся 2. Зі́на
К к 1. 2.	kah	k 1. in kind; 2. key	1. ла́ўка 2. ла́ўкі
Л л 1. 2.	ell	l 1. in table; 2. million	1. шко́ла 2. ве́льмі
М м 1. 2.	em	m 1. in man; 2. mean	1. ма́ма 2. мяне́
Н н 1. 2.	en	n 1. in nose; 2. onion	1. наш 2. аго́нь
П п 1. 2.	peh	p 1. in park; 2. Peter	1. пра́ўда 2. пе́ршы
Р р 1. —	err	r 1. in run; —	1. до́бры —
С с 1. 2.	ess	s 1. in stop; 2. sue	1. сад 2. ся́бра
Т т 1. 2. ц(ь)	teh	t 1. in eight	1. Віта́ль 2. Ві́ця
Ф ф 1. 2.	eff	f 1. in fine; 2. field	1. ша́фа 2. фігу́ра
Х х 1. 2.	hah	h 1. in hand or ch in Bach	1. ху́тка 2. хі́тры
Ц ц 1. —	tseh	ts 1. in tse-tse —	1. цэ́лы —
Ч ч 1. —	cheh	ch 1. in child; —	1. ву́чань —
Ш ш 1. —	shah	sh 1. in short; —	1. пе́ршы —

IV. The soft sign—“ь” has no sound. It indicates only that the preceding consonant is to be pronounced soft. For example: **вось**, **сьнег**.

The soft sign can also perform the disjunctive function just as the other Byelorussian separating sign—the apostrophe. For example: **зьезд** (convention); **зьёлі** (have eaten); and **сям'я** (family); **п'ю** (I am drinking).

1 — 4Ф BYELORUSSIAN LATIN ALPHABET / БЕЛАРУ́СКАЯ ЛАЦІ́НІЦА

Побач з кірыліцай, хоць радзей, ужываецца ў беларускай мове й **лаці́ніца**, або **лаці́нка**.

Вось колькі простых правілаў для ўжывання беларускае **лаці́ніцы**:

а) Заміж “ь” для памякчэння зычнага ставім над ім укосную, падобную да знаку націску, рысанчку:

сь — **ś** (voś, Michás)

ць — **ć** (pisác, čytác)

зъ — **ż** (kniaż, żniaŭ)
 нь — **ń** (koń, dzień)

дзъ — **dź** (siadź)

б) Ётавыя я, е, ё, ю пішам гэтак:

я — **ja** (ja, majá)
 е — **je** (máješsia)

ё — **jo** (jość)
 ю — **ju** (máju, Júrka)

в) А я, я, ё, ю пасья зычных пішам не прась "j", а прась "i":

я — **ia** (niamá miása)
 е — **ie** (dzie, siem)

ё — **io** (viosły)
 ю — **iu** (siudý)

г) ш — **ś** (škóła)
 ж — **ż** (użó)
 дж — **dź** (doždź)

ч — **č** (vúčań)
 х — **ch** (chútka)
 дз — **dz** (dzień)

ль — **l** (sol)
 л — **ł** (stoł)

1 — 5Ф LETTERS OF THE BYELORUSSIAN LATIN ALPHABET and their Cyrillic counterparts

ЛІТАРЫ БЕЛАРУСКАГА ЛАЦІНСКАГА АЛЬФАБЭТУ

i адпаведныя ім у кірылічным шрыфце

A a	a	G g	г	N n	н	T t	т
B b	б	H h	г	Ń ń	нь	U u	у
C c	ц	I i	i	O o	о	Ŭ ŭ	ў
Ć ć	ць	J j	й	P p	п	V v	в
Č č	ч	K k	к	R r	р	Y y	ы
D d	д	L l	ль	S s	с	Z z	з
E e	э	Ł ł	л	Ś ś	сь	Ž ž	зь
F f	ф	M m	м	Š š	ш	Ż ż	ж

**
*

Along with the Cyrillic alphabet, the Latin alphabet is also used although not as often. In the Byelorussian Latin alphabet, the order of the letters is the same as that used in English but the pronunciation of each letter is the same as that of the corresponding letter in the Cyrillic alphabet.

Here are some simple rules for the use of the Byelorussian Latin alphabet:

a) Instead of the soft sign, a mark similar to the accent (') is placed above the consonants c, n, s, z when they are to be softened.

сь — **ś** (voś, Michás)
 зь — **ź** (kniaź, żniaŭ)

ць — **ć** (pisác, čytác)
 дзъ — **dź** (siadź)

b) The vowels я, е, ё, ю at the beginning of a word, as well as after a vowel, soft sign, or apostrophe, are transcribed as follows:

я — ja (janá, ja, siamjá)
е — je (jem, jak máješsia)

ё — jo (jon, jość)
ю — ju (znáju, máju)

c) and after a consonant:

■ — ia (ja nia máju piará)
е — ie (nie, biéty)

ё — io (raká Nioman)
ю — iu (niuch, siudy)

d) ш — š (naš, šáfa)   дж — dž (doždž, džúngli)   ль — l (stoł, sol, lítara)
ч — č (učora, čorny)   х — ch (cháta, múcha)   л — ł (stoł, szkoła)
ж — ž (užo, żyvié)

EXAMPLES.

Vicia j Jurka siabry. Hanna znaje Viciu, ale nia znaje Jurki. Jurka novy vučań. Viera j Bicia j Jurka сябры. Ганна знае Віцю, але ня знае Юркі. Юрка новы вучань. Вера й

Kaziuk užo u škole, a Hanna, Vicia j Jurka jašče nie.
Казюк ужó ў шко́ле, а Ганна, Віця й Юрка яшчэ не.

Vicia kaža: "Chadziem chutčej, bo zaraz budzie pieršy zvanok.
Віця кажа: "Хадзём хутчэй, бо зараз будзе першы званок.

ORAL EXERCISE. Listen to your teacher and repeat.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 1. Фанэтычнае, г. зн. настаўнік вымаўляе, а вучні па адным, а часам усёй клясай паўтараюць. У гэтым практыкаваньні настаўнік вымаўляе перш па адным склэдзе, а пасля парамі, ці тройкамі.

а) ба бя бэ бе бо бё бу бю бы бі
ва вя вэ ве во вё ву вю вы ві
ла ля лэ ле ло лё лу лю лы лі
ма мя мэ ме мо мё му мю мы мі
на ня нэ не но нё ну ню ны ні

б) ба́-ба; ба-бу́-ля; Ні́-на; Ва́-ля; Во́-ля; Лі́-ля; лю́-лі; мя-не́; ма́са — мя́са — сям'я́;

в) са ся ша за зя жа су сьу шу зу зьу жу
сэ се шэ зэ зе жэ сы сі шы зы зі жы
со сё шо зо зё жо

зя-ле́-за; Зо-ся; ня-ма́; со-лі́; зя-ле́-ны; сы-ны́; сі́-ні.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 2. Фанэтычнае.

Oral exercise. Listen to your teacher and repeat after him.

Дóма вў́чні сáмі ўгóлас вы́маўляюць, перапíсваюць слóвы, а тады падчы́ркваюць слóвы з ё́таванымí галоснымí.

а) лес	лі́нія	чыта́ю	ён	мяне́
Я́нка	мне	Ві́ркэвіч	Ві́ця	ма́ю
Ю́рка	ві́ншу́ю	ся́бра	яго́	дзень
Зі́ўня	ма́я	Але́сь	я	дзя́куй

Фанэты́чнае. (Oral exercise) Дóма вў́чні перапíсваюць і склада́юць слóвы, дадаючы адво́льны склад.

Пры́кладам: ца-на́ ця-бе́ ча-го́

ца	ця	ча	цу	цю	чу
цэ	це	чэ	цы	ці	чы
цо	це́	чо			

в) Напі́шэце ў альфабэ́тным пара́дку спачатку і́мёны дзяўча́таў, потым — і́мёны хло́пцаў. Падчы́ркнеце галосны́я.

Міко́ла, Але́сь, Га́ля, Ві́ця, Але́на, Во́льга, Ні́на, Ле́ня, Ка́ця, Я́нка, Валóдзя, Э́дзік, Ю́рка, Ве́ра, Та́цяна, Ляво́н, Міха́сь, Ю́ля, Лю́ся, Я́дзя, Зі́на, На́дзя, І́ра, Стась.

г) Перапі́шэце альфабэ́т і падчы́ркнеце ўсе зы́чныя.

д) Фанэты́чнае. Вы́разна чыта́ць.

А. на́жы — на́шы	сук — жук	Б. Улаві́лі ко́бру,
ву́жы — ву́шы	торт — порт	Паса́дзілі ў то́рбу.
ха́джы — ха́чы	шар — жар	Калі ў то́рбе ко́бра—
		Гэ́та ве́льмі до́бра.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 3.

Перапі́шэце ўсе словы ў слупок і дакончыце паводля ўзору.

у слове	галосных	паўгалосных	зычных
пра́ўда	2 (а, а)	1 (ў)	3 (п, р, д)
вы́йгралі			
до́бра.			

еў, Ве́ра, вось, но́вы, хутча́й, вў́чань, сябро́ўка, я, дзень, Хадзі́нская, званóк.

К Р У Г 2.

КАЛЯ ШКОЛЫ

- Зіна: Хто гэта там?
Вэра: Гэта Ганна, мой брат Віця...
Зіна: Я ведаю, што Віця. Хто гэты другі хлопец?
Вэра: Гэта нёвы вучань.
Зіна: Нёвы вучань? Ці ты знаеш яго? Як ён завецца?
Вэра: Знаю, Юрка.
Зіна: А як прозьвішча?
Вэра: Здаёцца, Віркэвіч.
Зіна: А мне здаёцца, і я яго знаю.
Вэра: І ты яго знаеш? Адкуль? Але вось і яны. Віця махае нам рукой і Ганна.
Зіна: Адкуль я знаю яго, пасля скажы. Юрка таксама махае рукой. Ён мяне пазнаў.

Слоўнік (Vocabulary)

там	there	мне здаёцца	it seems to me, I think
брат	brother	адкуль?	where from?
я ведаю, што	I know, that	але	but
гэты	this	яны	they
другі	another	махае рукой	he waves his hand
хлопец	boy	пасля скажы	I shall tell you later
ён	he	таксама	also
Як ён завецца?	What is his name?	мяне пазнаў	he recognized me
Як прозьвішча?	What is his last name?	каля школы	near the school
здаёцца	it seems		

2 — 6Ф SYLLABLES / СКЛАДЫ

а) У кожным слове гэтулькі складоў, колькі галосных, бо толькі галосныя твораць склады. Прыклады:

на	— адзін галосны, адзін склад
твой	— адзін галосны, адзін склад
я-ё	— два галосныя, два склады
Ка-ця-ры-на	— чатыры галосныя, чатыры склады

б) Слова пераносіцца паводля складоў, таму трэба ўмець дзяліць словы на склады.

в) Адну літару нельга пакідаць у радку або пераносіць.

г) Нельга разрываць прыстаўкі: пера-.

2 — 7Ф RULES OF SYLLABLE DIVISION/ПРАВИЛЫ ПАДЗЁЛУ НА СКЛАДЫ

а) Два побач галосныя ў слове твораць два склады:

я-é ма-я ма́-еш-ся зна́-ю

б) Паўгалосныя “й”, “ў” самі складу ня твораць. У сярэдзіне слова яны заўсёды стаяць на канцы складу, “зачыняюць” склад:

ва-лей-бо́л сяб-роў-ка праў-да

в) Адзін зычны паміж двума галоснымі далучаецца заўсёды да наступнага галоснага:

Вé-ра гэ-та я-на́

г) Калі паміж двума галоснымі стаіць колькі зычных, апошні звычайна далучаем да наступнага галоснага:

так-са́-ма вéль-мі Ан-гéльш-чы-на, але про́-звіш-ча па-зна́ў, бо “про-”, “па” прыстаўкі (prefixes), і яны твораць закончаны склад.

**
*

Correct syllable division is important both for pronunciation and for dividing a word at the end of a line.

Syllable division in Byelorussian differs in many cases from that in English. The following rules must be remembered:

1. There are as many syllables in a word as there are vowels. For example:

ён, стол, я-é, я-на́, прак-ты-ка-ва́нь-не.

2. Two consecutive vowels form two separate syllables:

ма-я ма́-еш-ся зна́-ю я-é

3. The semivowels “й”, “ў” cannot form a syllable by themselves. In the middle of a word they always “close” a syllable, it means they have to be joined to the preceding vowel:

ва-лей-бо́л, праў-да.

4. A single consonant between two vowels joins with the next vowel to form a syllable:

Bé-pa, гэ-та.

5. When several consonants come between two vowels, the last consonant usually goes with the following vowel. For example: Ан-гэльш-чы-на (England).

6. Only syllables can be “carried” from the end of one line to the beginning of the next. A syllable consisting of only one letter may not be left by itself at the end of a line or carried over to the next one.

2 — I INTERROGATIVE PRONOUNS / ПЫТАЛЬНЫЯ ЗАЙМЁНЬНІКІ

хто? (who?) што? (what?)

Займеньнікам **хто?** пытаемся пра жывую істоту (асобу, жывёліну):

Хто гэта? — Гэта мой брат. **Хто** гэта? — Гэта кот.

Займеньнікам **што?** пытаемся пра рэчы:

Што гэта? — Гэта шкóла. **Што** гэта? — Гэта практыкаваньне.

**
*

Хто (who) refers to living beings:

Хто гэта? — **Who** (is) this?

Гэта мой брат. — This (is) my brother.

Што (what) refers to things:

Што гэта? — **What** (is) this?

Гэта шкóла — This (is) a school

2 — II QUESTIONS and ANSWERS / ПЫТАНЬНІ І АДКАЗЫ

а) Ці Віця вучань? Ці ты знаэш яго?

Гэта самае можна папытацца і бязь “ці”, зрабіўшы толькі пытальную інтанацыю, гэ-та значыць, падвысіўшы голас на слове, пра якое мы пытаемся:

Віця вучань? Ты знаэш яго?

б) Для пацьвэрджаньня адказваем:

Алё, Віця вучань.
Алё, я яго знаю.

Для запырэчаньня адказваем:

Не, Віця ня вучань.
Не, я ня знаю яго.

**

a) Ways of asking questions are as follows:

1. To put the particle “цi” in the front of a sentence:

Ці Віця вучань? — (Is) Vicia (Victor) a student?
 Ці ты зна́еш яго́? — Do you know him?

2. To omit “цi” and to raise the intonation on the word to which the question refers:

Віця вучань? Ты зна́еш яго́?

b) Affirmative and Negative Answers:

1. For an affirmative answer the particle “але́”—“yes” is put at the front of a sentence:

Ці Віця вучань? — Але́, Віця вучань. Yes, Vicia (is) a student.

2. For a negative answer the particle “не” — “no” is put at the front of the sentence, and another, “не(ня)”, before the word negated:

Ці Віця вучань? — Не, Віця ня вучань. No, Vicia (is) not a student.
 Ці ты зна́еш яго́? — Не, я ня зна́ю яго́. No, I do not know him.

Notice that “не” =

2 — III CONJUNCTIONS / (ЗЛУЧНІКІ): і(й), а, ды

a) Злучнікі “і(й)” ужываем для злучэньня: Тамаш і Віця вучні. Вёра II Зіна сяброўкі.

б) Злучнік “а”звычайна ўжываем для:

1. аддзяленьня: Юрка вучань, а Язэп настаўнік.
2. адрозьнення або кантрасту: Ён не настаўнік, а вучань.

в) Злучнік “ды” найчасьцей ужываецца ў значэньні “і”, а часам і ў значэньні “але”:

Віця піша ды чытае. Віця ўпаў, ды(але) ня плача.

**

a) “і(й)” = and is a joining conjunction: Алесь і Віця, Вёра й Юрка.

*Note: After a word ending in a vowel the conjunction “і” usually changes to “й” (Look up rule 5 — 13Ф, II b).

b) The conjunction “a” has two main meanings:

1. **separating**, in this case “a = and.” Я вучань, а ён настаўнік — I (am) a student, and he is a teacher.
2. “a” is also used to express **difference or contrast**: “a = but.”

Я не настаўнік, а вучань — I (am) not a teacher, but a student.

After a negative “a” means “but”.

c) The conjunction “ды” is used in most cases to mean “i” = **and**, and is sometimes used to mean “але” = **but**.

Віця піша ды чытае.

Vicia writes and reads.

Віця піша, ды ня чытае.

Vicia writes but does not read.

2 — IV PRESENT TENSE OF “TO BE”/ ЦЯПЕРАШНІ ЧАС ДЗЕЯСЛОВА “БЫЦЬ”.

У беларускай мове ў цяперашнім часе для ўсіх трох асобаў як у вадзіночным так і множным ліку адна нязьменная форма “ёсьць”:

я ёсьць, ты ёсьць, ён ёсьць, яна ёсьць, яно ёсьць і гэтак-жа

мы
вы
яны

ёсьць

**

The verb **быць** in the present tense has one form — **ёсьць** — for all three persons of the singular and the plural. “Ёсьць” is usually omitted in sentences such as the following:

This is a school.

Гэта шкóла.

He is a teacher.

Ён настаўнік.

You are a student.

Ты студэнт.

I am a pupil.

Я вучань.

2 — V ГЭТА, ВОСЬ, ТУТ і ТАМ

a) Слова **гэта** ўжываем, каб нешта азначыць, апісаць:

Гэта шкóла. Гэта нóвы вучань.

б) **Вось** ужываем, каб на нешта паказаць ці зьвярнуць увагу:

Вось шкóла. Вось і яны.

в) **Тут і там** ужываем толькі на азначэньне месца:

Вёра тут, а Гáнна там.

**

a) Гэта — “this is” or “it is” is used to describe or define something:

Гэта шкóла. — This is a school.

b) Вось — usually means “there is (there are)” or “here is (here are)” when pointing out something, or calling attention to something:

Вось і яны. — There they are.

c) Тут — means “here”, and там — “there”. These words are used only to indicate the location of objects or persons:

Вэра тут, а Віця там. — Vera is here and Vicia is there.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 4. Перапішэце “Кáля шкóлы”, дзéлячы словы на склады.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 5. Перапішэце пытáньні ды адкажэце паводля ўзору:

УЗОР: Хто гэта? (настаўнік) — Гэта настаўнік.

Хто гэта? (вучань)	Хто гэта? (брат)	Хто гэта? (конь)
Хто гэта? (Вэра)	Хто гэта? (кот)	Хто гэта? (птўшка)

УЗОР: Што гэта? (стол) — Гэта стол.

Што гэта? (пяро́)	Што гэта? (званóк)
Што гэта? (крэсла)	Што гэта? (практыкава́ньне)
Што гэта? (до́шка)	Што гэта? (шкóла)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 6. Да ска́заў пастаўце пытáньні паводля ўзору:

УЗОР: Гэта вучань.	—	Хто гэта?	Гэта хло́пец.	—
Гэта дом.	—	Што гэта?	Гэта Юрка.	—
Гэта рука́	—		Гэта мая́ сястра́.	—
Гэта сябра.	—		Гэта шкóла.	—
Гэта брат.	—		Гэта званóк.	—

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 7. Перапішэце пытáньні ды адкажэце паводля ўзору:

УЗОР: Гэта шкóла?	—	Алё, гэта шкóла.
Гэта вучань?	—	...
Гэта студэнт?	—	...
Гэта стол?	—	...

Гэта Алёна?	— Не, гэта не Алёна, а Люба.
Гэта настаўнік?	— Не, . . .
Гэта Язэп?	— . . .
Гэта студэнт?	— . . .
Ці Віця вучань?	— Алé, Віця вучань.
Ці гэта стол?	— Алé, . . .
Ці гэта крэсла?	— Алé, . . .
Ці Юрка новы вучань?	— Алé, . . .
Ці Іра настаўніца?	— Не, Іра не настаўніца, а вучаніца.
Ці Віця студэнт?	— Не, . . .
Ці Антон настаўнік?	— Не, . . .
Ці гэта стол?	— Не, . . .

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 8. Ператлумачце ў ангельскую мову.

Гэта Язэп і Юрка. Яны сябры. Віця знае Ганну, а Юрка ня знае Ганны.
Віця кажа: Ганна, гэта Юрка Віркэвіч, а гэта Ганна Хадзінская.
Люба кажа: Я знаю Віцю й Ганну, а хто гэты другі хлопец?
Гэты другі хлопец новы вучань.

Слоўнік (Vocabulary)

кажа says

Язэп Joseph

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 8а. Устаўце, дзе трэба, злучнік і, а дзе трэба а.

Дакончце паводля ўзору:

Гэта вучань	і гэта вучань.	Гэта ня студэнт	. . . настаўнік.
Гэта шкóла	а гэта дом.	Янка ня брат	. . . сябра.
Гэта Юрка	. . . гэта Лявóн.	Гэта конь	. . . гэта конь.
Гэта стол	. . . гэта стол.	Гэта настаўнік	. . . гэта вучань.
Гэта кот	. . . гэта саба́ка.	Гэта брат	. . . гэта сябра.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 9. Устаўце, дзе трэба злучнік і, а дзе трэба а.

Юрка вучань	. . . Анто́сь вучань.	Анто́н настаўнік	. . . Рама́н настаўнік.
Люба вучаніца	. . . Ні́на вучаніца.	Гэта стол	. . . гэта крэсла.
Язэп вучань	. . . Га́нна вучаніца.	Гэта ша́фа	. . . гэта ша́фа.
Анто́сь вучань	. . . Я́нка студэнт.	Га́нна маха́е руко́й	. . . Віця маха́е руко́й.
Рама́н ня студэнт	. . . настаўнік.	Гэта не саба́ка	. . . кот.
Гэта не Язэп	. . . Юрка.	Гэта саба́ка	. . . гэта саба́ка.
Стол не стары	. . . новы.		

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 9а.

1. Зрабіць другі склад пёршым. Запісаць.

Палі, Ліна, сама́, міла, сіла, нара́, кара́.

2. Дапісаць патрэбныя склады, каб выйшлі словы.

ма . . . , шко . . . , сяб . . . , ру . . . , Юр . . . , ву . . . , Лю . . . , но . . . .

3. Дапісаць патрэбныя склады (-ка, або ра), каб выйшлі словы. Запісаць.

талёр
міс
лыж
бул

са
ма
на
ка

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 10. Фанэтычнае. (ORAL EXERCISE) Дома перапішэце й да-
кончце паводля ўзору:

УЗОР: Як тваё ймя?
Як тваё прозьвішча?
Як тваё ймя?
Як тваё прозьвішча?

Маё ймя Антон.
Маё прозьвішча Ліпскі.

УЗОР: Як завецца твой тата?
Як завецца твой тата?
Як завецца твая мама?
Як завецца твой брат?
Як завецца твой сябра?

Мой тата завецца Барыс Ігнатюскі.

Як завецца твой настаўнік?
Як завецца твой горад?
Як завецца ваш край?

К Р У Г 3.

МАЛЫ ЯНКА Ё ГОРАДЗЕ

- Янка:** Тата, што гэта?
Тата: Гэта вельмі стары дом.
Янка: Ці гэты дом з цэглы?
Тата: Не, Янка. Гэты дом ня з цэглы, а з дрэва. Гэта драўляны дом.
Янка: А хто тут жыве?
Тата: Я ня ведаю, хто. Чужыя людзі, а можа, і малы хлопчык, як ты.
Янка: А гэтыя дамы з цэглы?
Тата: Але, гэтыя дамы з цэглы. Гэта цагляныя дамы.
Янка: Тата, глядзі на гэты высокі дом! Колькі вокнаў, вакно пры вакне!
Тата: Гэта школа. Глядзі, там хлопцы гуляюць у сетку, а навокал высокі плот з дроту. Янка, ■ глядзі, што там!
Янка: Гэта рэчка!
Тата: Але, гэта наша рэчка, толькі тут яна ўжо вялікая рака.

Слоўнік (Vocabulary)

стары old
 дом (m), (дамы pl.) house
 цэгла (f.) brick; з цэглы of brick
 дрэва (n.) wood, also tree
 драўляны wooden
 Хто тут жыве? Who lives here?
 чужыя людзі (pl.) strangers
 можа perhaps
 Янка (m.) Johnny
 малы хлопчык little boy
 хлопчык (diminutive of хлопец) boy
 як ты like you
 цагляны (adj.) brick-
 гэты, гэтая, гэтае this
 Глядзі! Look!

колькі? how many?
 колькі вокнаў! Look at all the windows!
 вакно (n.), (вокны pl.) window
 хлопцы гуляюць у сетку the boys are
 playing volleyball
 навокал (adverb) around
 плот (m) fence
 дрот (m) wire
 рака (f.) river
 рэчка (f.) (diminutive of рака) little river
 наш, нашая, нашае our, ours
 яна she
 толькі only, but
 высокі (adj.) high, tall

3 — 8Ф STRESS /НАЦІСК У СЛÓВЕ

У кожным слове адзін склад вымаўляецца галасней за іншыя, з націскам:

шкó-ла, цéг-ла, рéч-ка, ра-ка́

- а) Націск, калі трэба, азначаецца знакам “^” заўсёды над галоснай, ніколі над зычнай літарай.
- б) У беларускай мове націск пішам толькі тады, калі слова можа ўжывацца з рознымі націскамі ды пры кожным націску мае новае значэнне.

Прыкладам:	вада́	water	ва́да	vice
	вучы́ць	to teach	вúчыць	he, (she) teaches
	ма́залі	they spread	мазалі́	corns

У словах з другога слупка звычайна пішам націск.

- в) У гэтай кнізе, каб лягчэй было вучням прывыкнуць вымаўляць словы з правільным націскам, у тэкстах азначаем націскі ўва ўсіх словах, за выняткам аднаскладовых ды словаў з галоснымі о, э, ё, якія ў беларускай мове, як далей даведаемся, заўсёды пад націскам.

3 — 9Ф STRESSED AND UNSTRESSED “О”, “Э” “О”, “Э” ПАД НА́ЦІСКАМ І НЕ ПАД НА́ЦІСКАМ

сто́л	—	сталы́	рэчка́	—	рака́
мо́й	—	ма́я, маё	цэ́гла	—	цагля́ны

Гукі “о”, “э” у беларускай мове чуваць ясна толькі пад націскам, не пад націскам заміж “о”, “э” вымаўляем і пішам “а”.

**

1. Because some Byelorussian vowels not only have different sounds but are also written differently, depending on whether they are stressed or unstressed, it is extremely important to stress each word correctly.
2. Stressed and unstressed “о”, “э”.
“О” and “э” can only occur in a stressed syllable.
Unstressed “о” and “э” in pronunciation, as in spelling, are changed to “а”. For example:

сто́л	—	сталы́
рэ́кі	—	рака́

3. Although the stress is not marked as a rule in the spelling of Byelorussian words, throughout this book all polysyllabic words bear the stress mark over the stressed vowel. An exception is made for the vowels “о”, “э”, “ё”, which show it by themselves, as they only appear under the stress.

3 — 10Ф HARD, SOFT AND “HARDENED” consonants ЗЫЧНЫЯ ЦВЯРДЫЯ, МЯККІЯ І ЗАЦВЯРДЗЭЛЫЯ

Большыня беларускіх зычных бывае і цвярдзімі, і мяккімі.

- а) Калі зычная літара стаіць перад другой зычнай, або на канцы слова, і пасля яе няма “ь”, гэтая зычная азначае цвярды гук:

у словах стол (table), колца (circle) — “л” трэба вымаўляць цвёрда у словах столь (ceiling), вельмі (very) — “л” трэба вымаўляць мякка, паказвае на гэта мяккі знак “ь” пасля яго.

- б) Калі зычная літара стаіць перад галоснай, дык тая галосная паказвае, як вымаўляць гэтую зычную — цвёрда, ці мякка:

на цвярдзінію паказваюць:	а	э	а	у	ы
на мякчыню паказваюць:	я	е	ё	ю	і

Прыклады: у ма́са (a lot, mass) “м” трэба вымаўляць цвёрда
у мя́са (meat) “м” трэба вымаўляць мякка

в) Толькі шэсьць зычных літараў ж, дж, ч, ш, р, ц (калі “ц” не зь мяккога “т”) азначаюць заўсёды цвярдзія гукі, і таму пасля іх трэба пісаць толькі а, э, о, у, ы. Гэтыя зычныя завуцца зацвярдзэлыя.

г) Дзе́каньне й це́каньне

Усе мяккія зычныя гукі запісваем тымі самымі літарамі, што й адпаведныя ім цвярдзія, як прыкладам у ма́са і мя́са, за выняткам “д” і “т”.

1. Мяккое “д” пераходзіць у “дз”: вада́ — у вадзе́
Цяпе́р твой ход, хадзі́! (It's your move, move!)
2. Мяккое “т” пераходзіць у “ц”: ха́та — у ха́це
бра́т — бра́це!

Пераход мяккіх “д” і “т” у “дз” і “ц” завецца
дзе́каньнем і це́каньнем

***

Most Byelorussian consonants can be hard as well as soft.

- а) If a consonant precedes another consonant, or is at the end of a word, it is hard, unless it is followed by a soft sign “ь”. For example:

in “нос” (nose) the “с” is hard, in “вось” (there is) the “с” is soft

- b) If a consonant precedes a vowel, the following vowel indicates whether a consonant is hard or soft:

hardness is indicated by: а э ɔ у ы .

softness is indicated by: я ɨ ё ю і

- c) The consonants ж, дж, ч, ш, р, ц are always hard.
Therefore they can never be followed by я, е, ё, ю, і.
- d) All soft consonants are marked by the same letters, as are their hard counterparts. The exceptions make consonants “д” and “т”.

soft “д” is changed to “дз”: вадá — у вадзé

soft “т” is changed to “ц”: хáта — у хáце

3 — I. MALE FEMININE AND NEUTER NOUNS МУЖЧЫНСКІ, ЖАНОЦКІ ■ НІЯКІ РОД НАЗОЎНІКАЎ

- a) Кожны беларускі назоўнік належыць да аднаго з трох родаў:

мужчынскі род:	мой стол, новы стол
жаночкі род:	мая ша́фа, новая ша́фа
ніякі род:	маё крэсла, новае крэсла

- b) Назоўнікі, якія азначаюць прафэсію ці занятак, маюць розную форму для мужчынскага й жаночкага роду.

Пра мужчыну, ці хлопца кажам: настаўнік, вучань, студэнт, сябра.

Пра жанчыну ці дзяўчыну — настаўніца, вучаніца, студэнтка, сяброўка.

**

- a) Every Byelorussian noun belongs to one of three genders:

masculine мужчынскі род (наш дом)
feminine жаночкі род (на́шая шко́ла)
neutral ніякі род (на́шае вакно́)

- b) Nouns which indicate the name of a profession or occupation have different forms for the masculine and the feminine:

a student: (a boy) студэнт   a teacher: (m.) настаўнік
                  (a girl) студэнтка   (f.) настаўніца

3 — II STEM OF A WORD / АСНОВА СЛОВА

- a) Частка слова, якая застаецца, калі адкінуць канчатак (ending)
завецца аснова (stem).

У сло́ве школ-а — аснова школ-
рак-а́ — аснова рак-

у сло́ве стол — аснова стол
у чыта́-еш — аснова чыта́-

б) Такія словы, як стол, студэнт, печ, якія, ня маюць канчатку, завуцца словы з **чы-стай асновай**.

в) Аснова, калі канчаецца **на цьвярдзі зычны** — завецца **цьвярдзя**
калі **на мяккі зычны** — завецца **мяккая**
калі **на зацьвярдзелы** — **зацьвярдзелая**
а калі **на задняязычныя (г, к, х)** — **задняязычная**

УВАГА: Аснову слова трэба адрозьніваць ад **караня**. Карэнь — гэта непадзельная частка слова, ад якой творацца блізкія значэньнем словы. Прыкладам:

рук-а́, рук-аво, руч-нік, пад-руч-нік паходзяць ад аднаго караня **рук (руч)**.

У сло́ве “падру́чнік” аснова — “падручнік”, ■ карэнь толькі “руч”.

**
*

а) The part of a word (noun, verb, adjective) which precedes the ending is called the **stem (аснова)**.

1. A stem ending in a **hard** consonant is called a **hard stem**.
2. A stem ending in a **soft** consonant is called a **soft stem**.
3. A stem ending in “ж, дж, ш, ч, р, ь” is called a **hardened stem**.
4. A stem ending in “г, к, х” is called a **back stem**.

According to these four stems there are four patterns of case ending for each gender: the hard, soft, hardened and a pattern for nouns with a back stem (ending in “г, к, х”).

Examples:

in школ-а, студэнт	— hard stem
in Віц-я, вучань	— soft stem
in Вёр-а, прозьвішч-а	— hardened stem
in луг, рук-а́, му́х-а	— back stem

б) To find the stem of a noun the ending is dropped from the nominative singular form:

Nom. Sing.:	школ-а	пéсьн-я	пяр-о	пол-е	стол
Stem:	школ-	пéсьн-	пяр-	пол-	стол

с) For those nouns which have no ending in the nominative singular e.g., стол, the stems are the same as the nouns.

NOTE: Do not confuse the stem with the root (карэнь) of a word.

For example in the word пад-ру́ч-н-ік (textbook):

the root is — руч —
the stem is падру́чнік

	пад	руч	н	ік
Stem =	_____	_____	_____	_____
	prefix	root	1. suffix	2. suffix
	прыстаўка	карэнь	1. устаўка	2. устаўка

The root is a part of a word, or a word from which words are formed by addition or transformation. For example:

words: **рук-а́**, **рук-аво**, **руч-ка**, **пад-руч-нік** are formed from one root “рук/руч”.

3 — III THE NOMINATIVE CASE OF NOUNS. SINGULAR AND PLURAL НАЗОЎНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ адзіночнага й множнага ліку.

а) Назоўны склон адказвае на пытаньні: **хто? што?**

б) У назоўным склоне ставіцца:

1) Дзейнік сказу (the subject of the sentence), выражаны назоўнікам: **Вэра** вучаніца.

2) выказнік, выражаны назоўнікам, або выказнік-назоўнік: Вэра **вучаніца**.

в) Канчаткі НАЗОЎНАГА СКЛОНУ назоўнікаў у множным ліку: “**ы**”, “**і**”.

Адзіночны лік				Множны лік	
Цьвярдая аснова	1. Мужч. род:	брат-	тат-а	брат-ы	тат-ы
	2. Жан. род:	школ-а		школ-ы	
	3. Ніякі род:	вакн-о	крэсл-а	вокн-ы	крэсл-ы
Зацьвярдзёлая аснова	1. Мужч. род:	ключ-	сябр-а	ключ-ы	сябр-ы
	2. Жан. род:	Вэр-а	печ-	Вэр-ы	печ-ы
	3. Ніякі род:	пяр-о	сонц-а	пяр-ы	сонц-ы
Мяккая аснова	1. Мужч. род:	конь-	край-	кон-і	кра-і
	2. Жан. род:	песьн-я	косьць-	песьн-і	косьц-і
	3. Ніякі род:	пол-е	прыслоў-е	пал-і	прыслоў-і
Задняязычная аснова	1. Мужч. род:	кажух-	сабáк-а	кажух-і	сабáк-і
	2. Жан. род:	наг-а́	дачк-а́	ног-і	дочк-і
	3. Ніякі род:	ліх-а	яйк-о	ліх-і	яйк-і

Як бачым з гэтых прыкладаў:

1) пасля цьвярдой і зацьвярдзёлай асновы для ўсіх трох родаў канчатак — “**ы**”.

2) пасля мяккой і задняязычнае (на г, к, х) асновы — канчатак — “**і**”.

**
*

- a) The nominative case answers the question **хто?** (who?) or **што?** (what?).
It is used to express:

1. The subject of the sentence — **Вэра** вучаніца.
2. The predicate noun — **Вэра** вучаніца.

- b) The nominative plural endings are: “**ы**”, “**і**”.

1. All nouns with a hard and hardened stem, regardless of the gender, take the ending “**ы**”. For example:

Singular:	брат	ключ	гар-а́	дрэв-а	пяр-о
Plural:	брат-ы́	ключ-ы́	гор-ы́	дрэв-ы́	пёр-ы́

2. All nouns with a soft and back stem (ending in “**г**”, “**к**”, “**х**”) take the ending “**і**”.

Sing.:	пéсьн-я	рук-а́	пол-е	луг	край	ліні-я
Pl.:	пéсьн-і́	ру́к-і́	пал-і́	луг-і́	кра-і́	ліні-і́

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 11. Перепішэце, пастаўце націскі.

- a) На дварэ — мароз.
Лёд да стрэх прырос.
Ой, мароз, мароз, —
Шчыпле твар да сьлёз.
— Ажно сам замёрз, —
Кажа дзед Мароз.
(Л. Геніюш)

- б) У школу рана мы прыйшлі,
Кнігі, сшыткі прынясьлі.
Нас настаўнік сустракае,
Добрых посьпехаў жадае.
в) Зьлятаюць з дрэў наўкола
Лісты, лісты, лісты.
Ідзем сягонья ў школу
І я, і ён, і ты.

(П. Макаль)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 11а. Фанэтычнае. (Oral Exercise)

Listen and repeat, imitating the pronunciation of your teacher:

Дома вучні са́мі чыта́юць уго́лас, а пасьля́ перапі́сваюць.

стол	—	сталы́	во́лас	—	валасы́	—	валасо́к
кот	—	каты́	го́лас	—	галасы́	—	галасо́к
плот	—	платы́	год	—	гады́	—	гадо́к
воз	—	вазы́	го́рад	—	гарады́	—	гарадо́к
нос	—	насы́	дом	—	дамы́	—	дамо́к

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 12. Перапішэце й запамятайце, як націск зьмяняе значэньні словаў.

сталы	—	tables	ста́лы	—	grown-up
каты́	—	cats	ка́ты	—	executioners (hangmen)
платы́	—	fences	бяз пла́ты	—	without pay
вазы́	—	carriages	ва́зы	—	vases
гады́	—	years	га́ды	—	snakes, serpents
дамы́	—	houses	да́мы	—	ladies

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 12a. Перапішэце й пастаўце націскі.

Дамы́ й платы́ новыя. Каты́ й сабакі́ не сябры́. Язэп ужо сталы́, ён настаўнік. Ва-зы́ сена пахнуць, як вазы́ кветак. Ён памагае без платы́. Два гады́ мы ўжо тут. Я ня знаю, хто гэтыя дзьве дамы́. Тут сталы́, а там крэслы́.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 13. Фанэтычнае, гэта значыць пары словаў паўтарайце ўголос за настаўнікам. (Oral).

цэгла	—	цагля́ны	сэрца	—	сардэ́чны	стрэ́хі	—	страха́
дрэ́ва	—	драўля́ны	цэны́	—	цана́	рэкі́	—	рака́

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 14. Перапішэце, ужываючы адпаведнае слова з дужак, і пастаўце націскі.

Зося́ й Вера́ (вуча́ніца, вуча́ніцы) . . .

Алесь і Віця́ (сяброўкі́, сябры́) . . .

Антось (студэ́нт, студэ́нтка) . . . і Зі́на (студэ́нт, студэ́нтка) . . . , яны́ (студэ́нт, студэ́нты) . . .

Гэты́я (дом, дамы́) . . . з цэ́глы, а гэты́я (дамок, дамкі́) . . . з дрэ́ва.

Тут (драўля́ны, драўля́ная, драўля́нае) стол, (драўля́ны, драўля́ная, драўля́нае) крэ́сла, і (драўля́ны, драўля́ная, драўля́нае) ша́фа.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 14a. Перапішэце назоўнікі ў слупок і дапішэце да іх множны лік. Пэ́рад тым ува́жна прачы́тайце пра́віла 3 — III в.

брат, цана́, сяброўка́, школа́, кля́са, прозьві́шча, рука́, стол, крэ́сла, ша́фа, саба́ка, кот, конь, настаўні́ца, гора́д, рака́, цэ́гла, Ю́рка, Га́нна, ся́бра, студэ́нт.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 15. 1. Перапісаць падчыркнўць галосныя, што стаяць пасля мяккіх зычных. Адгадаць загадку.

Хоць не лясьнік,
хоць не цясьляр,
а ў лесе
важны гаспадар.

Пасаду доктара
займае.
— Тук-тук! —
Ён дрэвы правярае.

2. Прачытаць. Выпісаць у вадзін слупок словы, у якіх зычныя на канцы вымаўляюцца мякка, у другі — у якіх вымаўляюцца цвёрда.

Конь, вугаль, слонь, кран, стол, алень, клён, лес, лось, сон, лёбедзь, дзень, лён, карэнь.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 16. У наступных скáзах пастаўце адпавéднае слова з дўжак, сьпярша́ вўсна, а пасья́ перапішэце.

Віця (вўчань, вучаніца) . . . Юрка . . . і Люба . . .
Люба яшчэ ня (студэнт, студэнтка) . . . , яна́ (вўчань, вучаніца) . . .
Вёра такса́ма (вўчань, вучаніца) . . . , а Вёрын брат (настаўнік, настаўніца) . . .
Зіна ўжо (студэнт, студэнтка) . . . яна́ й Люба (сябры, сяброўкі).
Юрка яшчэ не (настаўніца, настаўнік) . . . і ня (студэнт, студэнтка) . . . , ён (вўчань, вучаніца) . . . .

Слоўнік (Vocabulary)

сяброўка (f.) friend
настаўнік (m.) teacher

настаўніца (f.) teacher

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 17. Перапішэце словы, дзéлячы на склады, ды пастаўце на́ціскі.

настаўнік	таксама	званок	пасья
студэнтка	выйгралі	школа	пазнаў
вучань	сяброўка	першы	настаўніца
вучаніца	хутчэй	знаю	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 18. а) Выпісаць назоўнікі ў тры слупкі паводля ўзору.

УЗОР:	мой	мая	маё
	стол	школа	возера

стол, яблык, школа, возера, алавік, настаўніца, пяро, воўк, кніга, сьнег, дошка, вакно, рака, вуліца, радыё, лес, столь.

б) Выпісаць назоўнікі ў тры слупкі, паводля ўзору:

УЗОР:	Мужчынскі род	жаночкі род	ніякі род
	дзень	цэгла	поле

дзень, цэгла, дом, поле, сябра, неба, шапка, паліто, вучань, сяброўка, прозьвішча, брат, рука, дрэва, хлопец, вакно, сетка, плот.

в) Перапісаць, заміж кропак устаўіць да сэнсу словы: **мой, мая, маё.**

... рэчка,	... сшытак,	... званок,	... практыкаваньне,
... кляса,	... воз,	... горад,	... кот.
... слова,	... лаўка,	... пяро,	
... нага,	... кніга,	... школа,	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 19. Перапішэце, падчыркнеце мяккія зычныя.

а) завод — на заводзе
лёд — на лёдзе
вада — на вадзе
год — у годзе
горад — у горадзе
сад — у садзе

б) мост — на мосьце
карта — на карце
плот — на плоце
балота — у балоце
хата — у хаце
праца — на рабоце

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 20. Перапішэце. Падчыркнеце ўсе словы з зацьвярдзелымі зычнымі.

Тут школа, а там парк. Учора вучні выйгралі ў сетку.

У клясе адзін стол, крэсла й лаўкі. На сцягане тры чорныя дошкі.

Тамаш і Антось — браты. Тамаш настаўнік, а Антось яшчэ вучань.

Наш сабака завэцца Жучка, а кот Мурза.

Другі дзень ідзе дождж, другі дзень няма сонца.

Слоўнік (Vocabulary)

парк (m.) park
у клясе in the classroom
адзін one
лаўка (f.) school desk
чорны black
дошка (f.) black board
сабака (m.) dog

кот (m.) cat
на сьцяне on the wall
тры three
другі дзень the second day
Ідзе дождж. It is raining.
Няма сонца. There is no sun (it is cloudy)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 21. Фанэтычнае. (Oral) Дома перапісаць і запам'ятаваць множныя лікі.

сьцяна	—	сцэны	брат	—	браты	дошка	—	дошкі
дождж	—	дажды	лаўка	—	лаўкі	сяброўка	—	сяброўкі
школа	—	школы	парк	—	паркі			
кляса	—	клясы	столь	—	столі			

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 22. Перапішэце назоўнікі ды побач напішэце іх у множным ліку паводля ўзору.

цэгла	—	цэглы	валеібóл	—	рэчка	—
дом	—		плот	—	рука	—
дрэва	—		дрот	—	вучань	— (вучні)
хлопчык	—		рака	—	студэнт	—

Byelorussian dancers from Toronto

К Р У Г 4.

ДЗЬВЕ СЯБРОЎКІ

Люба ■ Вэра ня сёстры, яны сяброўкі.

У Вэры ёсьць брат Віця й малы браток Стась. Віця й Стась браты. У іх падобныя вочы й насы, а валасы розныя. У Віці валасы цёмныя, а ў Стася сьветлыя.

У Любы ёсьць таксама два браты: Юрка й Алесь, і сястра Зіна. Юрка й Алесь вучні. Зіна мае толькі чатыры гады, але яна ўжо чытае.

Люба й Вэра тры гады жывуць у вадным доме. Гэта новы цагляны дом, як і іншыя дамы. Вялікія вокны, і шмат сьвятла. Гэта новая вуліца, а сам горад вельмі стары.

Сёньня цёплы дзень, і лес недалёка.

Люба кажа: "Зіна, хадзі ў лес!"

"А дзе Вэра?" — пытаецца Зіна.

Вэра таксама йдзе ў лес" адказвае Люба.

Слоўнік (Vocabulary)

сястра́ (f.) (сёстры pl.) sister
падобны (падобныя pl.) alike
вока (n.) (вочы pl.) eye
нос (m.) nose
валасы (pl. of волас) hair
розныя (pl.) different
сьветлыя (pl. of сьветлы) fair, blond
сьвятло (n.) light
год (m.) year
два two
чатыры four

жывуць they live
вуліца (f.) street
стары old
вялікія (pl.) big
шмат a lot
сёньня today
цёплы warm
лес (m.) forest
пыта́цца to ask
ідзе́ he (she) goes, is going
адка́зваць to answer

4 — 11Ф UNSTRESSED "ё" and "е" / "Ё", "е" НЕ ПАД НАЦІСКАМ

"Ё" ў беларускай мове вымаўляем і пішам толькі пад націскам. Не пад націскам "ё" пераходзіць у "я" або "е".

а) У першым складзе перад націскам "ё" і таксама "е" заўсёды пераходзяць у "я".

Прыкладам:

лёд — лядок
мёд — мядок

лес — лясок
сьвѣтлы — сьвятло

- б) У другім і далейшых складох перад націскам “ё”, “е” пераходзяць у “я” толькі тады, калі ў папярэднім складзе перад націскам няма “а” або “я”:

лес — лясны — ляснікі; вялікі — вялічыня; цёплы — цяпло — цяпліня

- в) Калі-ж у папярэднім складзе перад націскам ёсьць “а” або “я”, дык у другім і далейшых складох перад націскам пішам “е”:

лесавая плошча, цеплавая вада, велікаватыя боты

- г) Ува ўсіх складох асновы пасля націску пішам “е”: восень, возера.

- д) Падобнаму правілу падлягаюць і “не” ды “без”, навет калі яны пішуцца асобна. “Не” й “без” пішуцца толькі перад словамі, першы склад якіх ненацісьнены ці мае “а” або “я”. Калі-ж першы склад наступнага слова націсьнены, або ня мае “а” ці “я”, тады пішуцца “ня” й “бяз”:

не хачу, не магу, без папэры, без дапамогі
але: ня ведаю, ня бачыў, ня была, бязь дзіцяці

- е) Карэннае “я” захоўваецца на пісьме незалежна ад націску: мяккі, мяккаваты, цяжкаваты, заяц, дзевяць, дзесьць, тысяча, сувязь, дробязь, боязна, погляд, прыпяць, сьвяткаваньне.

**

“ё” like “o” and “э” is always stressed. In unstressed syllables it changes to “я” or “е”:

- a) “ё”, as well as “е”, always change into “я” in the syllable immediately preceding the stressed syllable. For example: ён — яго; лес — лясы.

- b) In the second, third and subsequent syllables preceding the stressed syllable, “ё” and “е” also change into “я” unless there is a “я” or “а” in the syllable immediately preceding the stressed syllable. Then “е” must be written. For example:

цёплы — цяп-лі-ня (warmth) but мёд — ме-да-вік (honey cake)
лес — ляс-ні-кі (foresters) but ле-са-вік (wood-goblin)

- c) “е” is also used in all syllables following the stressed syllable:

во-сень, во-зе-ра

preceding syllables			stressed syllables	in all following syllables
3	2	1		
я or е	я or е	я		е
ве- вя-	се- лі- лі-	ся- ля- ка- чы-	сё- ло нін во- ва- ня	лы сень ты

- d) All these rules also apply to phrases containing the particle “не” and the preposition “без”. Although “не” and “без” are written separately from the words they refer to, they are considered part of them with respect to the stress: не хачу́ — ня зна́ю; без папе́ры — бяз гро́шай.
- e) There are a few words which have “я” in the root. In these words “я” stays unchanged regardless of the stress: за́яц, дзе́сяць, ты́сяча, ме́сяц, сьвяткава́ньне, сьвята́ра.

4 — 12Ф AKANNIE and YAKANNIE — АКАНЬНЕ И ЯКАНЬНЕ

- a) Пераход ненацісьненых о, э ў а ды ё, е ў я завецца ў беларускай мове **аканьнем** і **яканьнем**.
- б) Словы іншамоўнага паходжаньня не падлягаюць правілу **аканьня** і **яканьня** ў поўнасьці. Толькі о не пад націскам пераходзіць у а, але таксама не заўсёды. Прыкл.: геагра́фія, прафэ́сар але — нэ́то, бру́то, кака́о, тэлефо́н, тэлеві́зар, сэзо́н, дэлега́т, ды ра́дыё, со́лё, тры́ё.
- в) Правілу **яканьня** не падлягаюць канчаткі словаў, толькі аснова. Прыкладам: поля́, вялі́кія, сьве́тлыя і гэтак далей.

**

- a) The changing of the unstressed “о”, “э” to “а” and of the unstressed “ё”, “е” to “я” is called AKANNIE and YAKANNIE in Byelorussian.
- b) In foreign words, the unstressed “э” and “е” stay unchanged, only the unstressed “о” usually changes to “а” but not always: тэлефо́н, тэлеві́зар, тэа́тар, дэлега́т, прафэ́сар, ра́дыё, со́лё, тры́ё, but — бру́то, нэ́то, кака́о...
- c) YAKANNIE in all words applies to the stem of the word only.

4 — I CARDINAL NUMERALS 1 THROUGH 10

КОЛЬКАСНЫЯ ЛІЧЭБНІКІ 1 — 10 (адзін — дзесяць):

адзін, два, тры, чатыры, пяць, шэсьць, сем, восем, дзевяць, дзесяць.

- a) Толькі два першыя лічэбнікі маюць розныя канчаткі для розных родаў, усе іншыя для ўсіх родаў маюць адну форму.

Мужчынскі род	ніякі	жаночкі
адзін	адно	адна
два		дзве
тры		
чатыры	і г. д.	

Прыклады:

адзін стол,	адно крэсла,	адна шафа
два сталы,	два крэслы,	дзве шафы
тры (чатыры) сталы,	тры (чатыры) крэслы,	тры (чатыры) шафы

- б) Пасля адзін, адна, адно, назоўнік ставім у назоўным склоне адзіночнага ліку. (Nom. Singular)
Пасля два(дзе), тры, чатыры ставім назоўнік у назоўным склоне множнага ліку. (Nom. Plural)

- в) Колькасныя лічэбнікі адказваюць на пытаньне колькі?:

Колькі ў цябе братоў? У мяне два браты.

**

- a) Only two numerals адзін (one), and два (two) have different endings for the three genders:

адзін стол	адно крэсла	адна шафа
два { сталы		дзве шафы
крэслы		

The Numerals, from тры (three) to дзесяць (ten), have only one form for all three genders:

тры сябры	тры сяброўкі	тры крэслы
-----------	--------------	------------

- б) After адзін, адна, адно, the noun is used in the nominative singular: адзін сябра, адно пярэ.
After два, тры, чатыры, the noun is used in the nominative plural: два сталы, тры крэслы, чатыры шафы.
c) Cardinal numerals indicate the number of objects. They answer the question колькі? (how much? how many?):

Колькі гэта два й адзін?
Два й адзін — гэта тры.
Колькі братоў? — Адзін брат.

How much is two and one?
Two and one are three.
How many brothers? — One brother.

4 — II PERSONAL PRONOUNS

/ АСАБОВЫЯ ЗАЙМЁНЬНІКІ

SINGULAR (Адзіночны лік)

PLURAL (Множны лік)

1. person (асоба)	я	(I)	мы	(we)
2. person (асоба)	ты	(you)	вы	(you)
	ён	(he)		
3. person (асоба)	яна	(she)	яны	(they)
	яно	(it)		

4 — III AGREEMENT OF PERSONAL PRONOUNS

ЗГОДА АСАБОВЫХ ЗАЙМЁНЬНІКАЎ ён, яна, яно з НАЗОЎНІКАМ

Займёнчыкі ён, яна, яно мусяць згаджацца ў родзе, ліку й склоне з назоўнікам, з якім яны ўжываюцца.

Дзе Вёра? Яна тут. Дзе крэсла? Яно там.

**
*

a) The pronouns ён, яна, яно must agree in gender, in number, and in case with the nouns to which they refer:

Дзе Янка?	—	Ён у школе.	He (is) in school.
Дзе стол?	—	Ён тут.	It (is) here.
Дзе Ліда?	—	Яна ў школе.	She (is) in school.
Дзе кніга?	—	Яна там.	It (is) there.
Дзе крэсла?	—	Яно тут.	It (is) here.
Дзе вучні?	—	Яны ў школе.	They (are) in school.

b) Ён, яна can also mean “it” when referring to inanimate objects:

Дзе стол?	—	Ён тут.	It (is) here.
Дзе шафа?	—	Яна ў пакоі.	It (is) in the room.

4 — IV THE FIRST CONJUGATION / ПЕРШАЕ СПРАЖЭНЬНЕ

Infinitives (НЕАЗНАЧАЛЬНІКІ): пяць (to sing), чытаць (to read)

a) Зьмена дзеяслова ў часе, ліку й асобе завецца спражэньнем.

b) У спражэньні трэба адрозьніваць першае й другое спражэньне, прычым у кожным зь іх ёсьць дзьве магчымасьці:

- асабовыя канчаткі пад націскам, як у пяць,
- асабовыя канчаткі не пад націскам, як у чытаць.

в) Вось прыклады першага спражэння ў цяперашнім часе:

Адзіночны лік		Множны лік	
Канчаткі пад націскам	Канчаткі не пад націскам	Канчаткі пад націскам	Канчаткі не пад націскам
я пя-ю	я чыта́-ю	мы пя-ём	мы чыта́-ем
ты пя-эш	ты чыта́-еш	вы пе-яцё(це)	вы чыта́-еце
ён	ён		
яна́ } пя-é(ць)	яна́ } чыта́-е	яны пя-юць	яны чыта́-юць
яно	яно		

г) Да каторага спражэння дзеяслоў належыць, пазнаём з канчатку ў другой асобе адзіночнага ліку. Дзеясловы з канчаткам **-еш**, так як “ты пя́еш”, “ты чыта́еш”, належаць да першага спражэння. У слоўніку рымскае “I” пры дзеяслове азначае, што дзеяслоў спрагаецца паводля першага спражэння, рымскае “II”, што паводля другога.

**

а) To form the present tense of **пя́ць**, drop the ending **-яць** from the infinitive, and add the stressed personal endings to **пя-** (i.e., to the stem of the present tense); and to form the present tense of **чыта́ць**, drop the ending **-ць** from the infinitive and add the unstressed personal endings to “чыта́-” (the stem of the infinitive).

ЦЯПЕРАШНІ ЧАС / PRESENT TENSE

АДЗІНОЧНЫ ЛІК / SINGULAR

Канчаткі пад націскам Stressed endings		Канчаткі не пад націскам Unstressed endings	
я пя-ю	I sing, I am singing	я чыта́ю	I read, I am reading
ты пя-эш	you sing, you are singing	ты чыта́-еш	you read, you are reading
ён пя-é(ць)	he sings, he is singing	ён чыта́-е	he reads, he is reading
яна́ ”	she sings, she is singing	яна́ ”	she reads, she is reading
яно ”	it sings, it is singing	яно ”	it reads, it is reading

МНОЖНЫ ЛІК / PLURAL

мы пя-ём	we sing, we are singing	мы чыта́-ем	we read, we are reading
вы пе-яцё(це)	you sing, you are singing	вы чыта́-еце	you read, you are reading
яны пя-юць	they sing, they are singing	яны чыта́-юць	they read, they are reading

б) Memorize the present tense of **пя́ць** and **чыта́ць** as well as the personal endings of the First Conjugation.

SINGULAR: Stressed endings			PLURAL: Stressed endings		
Unstressed endings			Unstressed endings		
я	-ю́	-ю	мы	-ём	-ем
ты	-ёш	-еш	вы	-яцё(цё)	-еце
ён, яна́,	-ё(ць)	-е	яны́	-юць	-юць
яно					

c) There are two basic CONJUGATIONS (i.e., patterns of endings) for Byelorussian verbs. If the second person singular ending is “-еш” (for example ты чыта́еш), the verb belongs to the First Conjugation. The distinctive ending which characterizes the Second Conjugation will be discussed in rule 8-I c.

In the vocabulary we shall designate all verbs of the First Conjugation by the Roman numeral I and the verbs of the Second Conjugation by II.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 23. Фанэтычнае. (ORAL). Дома перапісаць і запам’ятаваць словы.

лёд (ice)	—	лядо́к	—	ледзяны́ (adj.), ледаві́к (glacier)
мёд (honey)	—	мядо́вы (adj.)	—	медаві́к (honey cake)
ёлка (fir tree)	—	яло́вы (adj.)	—	ялі́нка (Christmas tree)
сёстры	—	сястра́		
цёплы	—	цяпло́ (warmth)	—	цяплі́ня (warmth, warm weather)
сьвётлы	—	сьвятло́ (light)	—	сьвятлі́ня (brightness)
лес	—	лясо́к	—	лясьні́к — лясні́кі

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 24. Перапішэце. Выпішце падчёркнутыя словы, збіраючы словы ад аднаго караня ў вадзін радок, так, як паказвае ўзор.

Вось яловы лес. У лесе ё́лкі. Неўзабаве́ будуць Каля́ды. Лясьні́к даў та́ту ялі́нку. Ма́ма пячэ медаві́к. Мы любім мёд і мядовы́я пёрнікі. Пёрнікі й цукеркі мы ве́шаем на ялі́нку.

Сёньня сьвётлы цёплы дзень. Маё сёстры ды я ідзем на лёд. Сястра́ Люба знае гэты лясо́к. Там ёсьць рэчка й до́бры лёд.

“Эх, і дзянёк, эх, і лядо́к! — пая́ю я вясёлы.”

“І цяплі́ня яка́я!” — ка́жа такса́ма вясёла́ Люба. — “Толькі пёсьні́ пая́ць!”

Узор: яловы, ё́лка, ялі́нка.

.....

Слоўнік (Vocabulary)

Каля́ды (pl.) Christmas
ё́лка (f.) fir tree

ялі́нка (f.) Christmas tree
лясьні́к даў та́ту the forester gave
to my father

пячэ she is baking
 медавік (m.) honey cake
 мядóвыя пёрнікі (pl.) ginger-bread
 вéшаць (I); вéшаю, -еш, -юць to hang
 п'яяць (I); п'яю, -эш, -юць to sing
 цёплы warm

вясёлы happy
 вясёла happily, gay
 цяпліня (f.) warmth
 пэсьня (f.) song
 лясок (m.) = малы лес little forest

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 25. У вадка́зы заміж кропак устаўце адпаведныя словы.

Словы на выбар: гўмка, алавікі, сяброўка, прафэсар, лясок, тэлевізары.

ПЫТАНЬНІ:

Гэта пёры?
 А гэта пяро?
 Ці гэта вялікі лес?
 Ці гэта наш тэлефон звоніць?
 Ці спадар Левановіч настаўнік?

АДКА́ЗЫ:

Не, гэта ня пёры, ■ ....
 Не, і гэта не пяро́. Гэта ....
 Не, гэта не вялікі лес, ■ толькі малы ....
 Не, гэта ня наш тэлефон звоніць, а ў ....
 Не, спадар Левановіч не настаўнік.
 Ён ужо ....

Слоўнік (Vocabulary)

гўмка (f.) eraser, rubber
 алавік (m.) pencil

тэлевізар (m.) television set
 спадар (m.) mister (See пр. 164в. Ува́га)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 26. З практыкава́ння 25 выпішце ў слупок усе падчыркнутыя словы й растлумачце, чаму там напісана “ё”, “е” або “я”. Дакончце паводля ўзору:

Узор: пёры — “ё” тут пад на́ціскам.
           не — “е” пад на́ціскам.
           ня пёры — “я”, бо 1. склад пэ́рад на́ціскам.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 27. Прачыта́йце. Выпішце падчыркнутыя словы й запамята́йце іх як словы з карэнным “я”. Глядзэ́це правіла 4 — 11Ф. е.

У Я Г А Д Ы

Дзе́ці прыйшлі ў лес зьбіра́ць ягады, а тут толькі за́вязі. Праўду ма́ма кажа́ла: “Ягады за ме́сяц бу́дуць!” Іду́ць дзе́ці праз квя́цісты луг, ажно за́яц бяжы́ць. Янка за ім! Прабе́г дзе́вяць, дзе́сяць крокаў і бух у траву́.

— “Янка за́йца злаві́ў, Янка за́йца злаві́ў!” — сьмяю́цца дзе́ці.

А за́яц тымча́сам ногі за по́яс ды лататы ў лес. Ён ужо так далёка, што й ня чу́е, як дзе́ці сьмяю́цца.

Слоўнік (Vocabulary)

ягада (f.) berry
 завязь (f.) bud
 месяц (m.) month
 за месяц in a month
 будуць they will be
 заяц (m.) hare
 бяжыць he (she) runs, is running
 прабег he ran
 крок (m.) step

травá (f.) grass
 Янка бух у траву Johnny fell onto the grass
 Янка зайца злавіў! Johnny caught a hare!
 Сьмяюцца дзеці. The children are laughing.
 тымчасам in the meantime, meanwhile
 нага (f.), (ногі pl.) leg
 пояс (m.) belt
 Ногі за пояс ды лататы ў лес. He took to his heels and ran to the forest.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 28. Адкажэце на пытаньні паводля апавяданьня “У ягады”.

1) Куды прыйшлі дзеці?

Дзеці прыйшлі ў лес.

2) Чаго (what for) прыйшлі дзеці у лес?

5) Хто бег праз луг?

3) Ці дзеці назьбіралі ягадаў?

6) Хто лавіў зайца?

4) Што казалі мама?

8) Куды пабег заяц?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 29. Устаўце адпаведныя канчаткі да дзеяслова “чытаць” і “зьбіраць”.

Ты чыта— кнігу, ■ чыта— газэту, а ён чыта— часопіс.

Антось чыта— газэту, і Валодзя чыта— газэту, яны заўсёды чыта—

Ці яны чыта— толькі газэту? Не, ня толькі газэту, яны чыта— таксама кнігі й часопісы.

Што ты чыта— ? Я чыта— апавяданьне, як дзеці зьбіра— грыбы.

А ты зьбіра— грыбы? Не, я ня зьбіра— , мой брат зьбіра—

Вы шмат чыта— ? Не, мы няшмат чыта— .

Слоўнік (Vocabulary)

шмат a lot
 навет even
 заўсёды always, ever

кніга (f.) book
 газэта (f.) newspaper
 часопіс (m.) journal, magazine

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 30. Copy and learn to count from 1 to 10. (Перапішэце й навучэцеся лічыць пабеларуску да дзесяцёх.)

Адзін, два, тры, чатыры, пяць, шэсьць, сем, восем, дзевяць, дзесяць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 31. Перапішэце, лічэбнікі пішучы словамі паводля прыкладу:

Два каты	(1) вучаніца	(2) дамы
(1) сабака	(1) пяро	(4) вучаніцы
(3) настаўніцы	(4) студэнты	(2) настаўнікі
(1) крэсла	(2) сяброўкі	(3) дрэвы

5, 6, 7, 8, 9, 10 — у арытмэтыцы заўсёды лікамі (numbers) у граматыцы лічэбнікамі (numerals).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 32. Да лічэбнікаў дапішэце назоўнікі ў адпаведнай форме і да сэнсу.

адзін настаўнік	чатыры . . .	адна . . .
два . . .	дзьве . . .	два . . .
адно . . .	адна . . .	тры . . .
тры . . .	дзьве . . .	адзін . . .

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 33. Перапішэце пытаньні словамі і дайце адказы паводля ўзору.

Узор: Колькі будзе адзін і тры?   Адзін і тры будзе чатыры.

Колькі будзе	2 і 4 ?	Колькі будзе	3 і 6 ?
	7 і 3 ?		7 і 1 ?
	5 і 4 ?		8 і 2 ?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 34. Напішэце ўсе (шэсьць) зацвярдзелыя зычныя, а тады са слоўніка пад расказам “Дзьве сяброўкі” выпішце ўсе словы, у якіх ёсьць зацвярдзелыя зычныя.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 35. Прачытайце апавяданьне “Дзьве сяброўкі” ды:

1) Выпішце ўсе словы зь мяккімі зычнымі, 2) Выпішце 5 словаў, у якіх зычныя толькі цьвярдзія, няма ні мяккіх, ні зацвярдзелых.

К Р У Г 5.

ХТО ШТО ЛЮБІЦЬ

- Лявон: Добры дзень, Алесь. Куды ты йдзеш?
- Алесь: Добры дзень! Я йду ў школу, а пасля на станцыю.
- Лявон: На станцыю? Чаго?
- Алесь: Чакаю на маму й сястру Надзю зь лёцішча. А ты куды?
- Лявон: Я хачу знайсці вуліцу, дзе жыве мой сябра.
- Алесь: Знайсці вуліцу? Ты-ж так добра знаеш наш горад.
- Лявон: Гэта новая вуліца. Мой сябра й ■ збіраем маркі. Цікавую марку нясучу яму.
- Алесь: Ідзеш, каб занесці марку?
- Лявон: А, што ты думаеш, я такі эгаісты, як і ты?
- Алесь: Выбачай, ■ жартую.
- Лявон: Выбачай і ты, і я жартую. Пэўна-ж рука руку мые. За маю марку нешта й я дастану. А ты збіраеш маркі?
- Алесь: Я збіраю, але ня маркі, а кнігі. Збіраю бібліятэку.
- Лявон: О, як прафэсар!
- Алесь: Ці толькі прафэсары чытаюць кнігі?
- Лявон: Пэўна-ж не...
- Алесь: Я знаю прафэсійнага філятэлістага. Ён добры сябра майго таты. Калі хочаш, пазнаёмлю цябе?
- Лявон: О, калі ласка, вельмі хачу.
- Алесь: Дык добра. Можа, у гэтую сыботу ці нядзелю. А цяпер бывай, браце, бо ■ спозьнюся на станцыю.
- Лявон: Бывай! Да заўтра!

Слоўнік (Vocabulary)

Куды ты йдзеш? Where are you going?
 на станцыю to the station
 Чаго? What for?
 чакаць (I) (чакаю, -еш, -юць) на + acc.
 to wait for

знайсці (I) (знайдучы, -еш) to find
 лёцішча (n.) country cottage
 марка (f.) stamp
 нясучу (I), -еш I take (lit. I carry)
 цікавы, -ая, -ае interesting

каб занéсьці (in order) to take
 дýмаць (I) (дýмаю, -еш, -юць) to think
 я такі эгаісты I am as selfish
 Выбача́й! Excuse me! I am sorry!
 жартава́ць (I) (жарту́ю, -еш, -юць) to joke
 пэўна-ж of course
 рука́ рукú мые (proverb) — roll my log and
     I'll roll yours
 нéшта something

даста́ну (I) I shall get
 бібліятэ́ка (f.) library
 хачу́ (хочаш) I want
 філятэлі́сты (m.) stamp collector
 пазнаё́млю I shall introduce you to...
 Калі ла́ска! Please!
 Быва́й! Good bye!
 заўтра tomorrow
 але but

5 — 13Ф SOUNDS AND LETTERS (ПРАВАПІС ГУКАЎ) у — ў; і — й

Гукі “у”, “і” — гэта галосныя. Яны твораць склады.

“у” завецца “у даўгое” або “у складовае”.

“і” завецца “і даўгое” або “і складовае”.

Гукі “ў”, “й” — гэта паўгалосныя. Складу яны не ўтвараюць і завуцца “у кароткае” або “у нескладовае” ды “і кароткае” або “і нескладовае”.

I. Гукі у — ў

- а) “У” даўгое ў слове бывае толькі пасля зычнага гуку. Калі яно стаіць пасля галоснага, яно заўсёды скарачаецца, г. зн. пераходзіць у “ў” — “у кароткае”. Прыкладам:

зуб, хутка, школу але: сяброўка, даў, два ўнўкі

- б) Прыназоўнік “у” таксама заўсёды скарачаецца пасля галоснага, г. зн. калі ён стаіць пасля слова, якое канчаецца на галосны, ды пасля гэтага слова няма ніякага знаку прыпынку. Прыкладам: былі ў бацькі тры сыны, ён ідзе ў школу.

II. Гукі і — й

- а) “І” даўгое пасля галоснага таксама скарачаецца, пераходзіць у “й” “і кароткае”, але не заўсёды. Гэтак: яна ўжо йдзе, пуста й ціха ўсюды, ды гай — гаі, краіна, у Кітаі, бо “і” можа стаяць і пасля галоснага.
- б) “І” на пачатку слова перад злучэньнем некаторых зычных (калі-б “й” было цяжэй вымавіць) можна не скарачаць хоць пасля галоснага: паднялася імла, пераёла іржа, але можна й скарачаць ды пісаць: паднялася ймгла.
- в) Злучнік (conjunction) “і” пасля галоснага скарачаецца, але калі на яго ў вымове зумысьля ставіцца націск, тады яго не скарачаюць: яна і вучыцца, і працуе.

III. “У”, “і” ніколі не скарачаецца:

- Пасля знакаў прыпынку. (Злучок /hyphen/ да іх не належыць, пасля галоснага й злучка пішам “ў”: рыба-ўюн).
- Пасля зычных і пасля паўгалосных: Ён усё палажыў у торбу.

3. Пад націскам: у іх, у іншай краіне, пахавальная ўрна.

УВАГА 1. У вершах можна сустрэць “ў”, “й” пасля знакаў прыпынку і навет пасля зычнага. Скарачэнне пасля зычнага не пажаданае, бо ў, й пасля зычнага проста немагчыма вымавіць.

УВАГА 2. Калі зьбягаюцца “і” ды “у”, дык “і” не скарачаецца, хоць-бы й было пасля галоснага, ■ затое скарачаецца “у”:

Мы былі і ў Вільні, і ў Мэнску.

**
*

The sounds “y” and “i” are vowels. “y” is called “long y”, “i” is called “long i”. “ў”, “й” are not vowels, but semivowels, which like consonants can not form a syllable. “ў” is called “short y”, “й” — “short i”.

1. a) The long “y” can appear only after a consonant. If it is preceded by ■ vowel it always changes into “ў” (short y):

тут, хўтка, кнўгу but: сяброўка, даў, два ўнўкі.

Minsk.
Railway Station Square

- b) Likewise the preposition “y” always changes into “ŷ”, when the preceding word ends in a vowel and is not followed by any punctuation mark. For example:

Яна́ жыве́ ŷ цёткі. Іду́ ŷ школу. But: Вясна. Усю́ды зэ́лена. Былі́ ŷ Менску, у Гора́дне ды ŷ Вільні.

- II. a) The long “i” also changes to “й” (short i) when preceded by a vowel but in some cases it can also appear after a vowel. For example:

Яна́ ўжо йдзэ́. Пу́ста й ці́ха ўсю́ды. Гай and га́і, кра́іна, у Кіта́і.

- b) After a word ending in a vowel the conjunction “i” usually changes to a “й” (short i) but sometimes when it is pronounced with ■ special stress as “i” it can also be written as a long i. For example:

У нас былі́ Ве́ра й Ста́сь. Чорны́я й чырвоны́я алаві́кі.
But: Яна́ і ву́чыцца, і пра́цье.

- III. After consonants, the semivowels ŷ, й and any punctuation mark — “y” and “i” are **always** pronounced and written as “y” (long y) and “i” (long i). For example.

Але́сь у школе, Я́нка ня бы́ў у школе.
Але́сь і Я́нка бра́ты. Ё́н гра́ў і пя́ў.
Мы былі́ ў Ме́нску, у Го́мелі і* ў Пі́нску.

- * NOTE: In a sentence when the conjunction “i” stands beside the preposition “y”, “i” stays long even when preceded by a vowel, and “y” changes to “ŷ”.

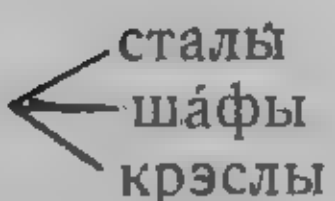
5 — I AGREEMENT OF ADJECTIVES / ЗГОДА ПРЫМЁТНІКАЎ З НАЗОЎНІКАМІ

- a) Прыметнікі адказваюць на пытаньні: **які? які́я? якое?**
або **чый? чы́я? чыё?**

Адзіночны лік

Новы́ стол — пытаемся “які́?” (бо стол мужчынскага роду).
Нов-а́я ша́фа — ” “яка́я?” (бо ша́фа жаночкага роду).
Нов-а́е крэ́сла — ” “яко́е?” (бо крэ́сла ніякага роду).

Множны лік

Нов-ы́я пытаемся “які́я?” (для ўсіх трох родаў адна форма).

Вуча́нь чыта́е новую́ кні́гу. (Вінава́льны склон).

- b) З паданых прыкладаў відаць, што прыметнікі ў беларускай мове згаджаюцца з назоўнікамі, да якіх датычаць, у родзе, ліку й склоне.

в) Прыметнікам у сказе выражаецца **азначэнне** або **выка́знік**.

1. Азначальныя прыметнікі (attributive adjectives) звычайна стаяць перад назоўнікам, які яны паясьняюць. Прыкладам:

вялікі горад, вялікая вёска, вялікае возера.

2. Прыметнікі, калі імі выражаецца **выка́знік** у сказе (predicative adjectives), стаяць звычайна пасля назоўніка:

наш горад вялікі; рака́ вялікая; возера вялікае.

**
*

а) Unlike English adjectives, which have only one form for all three genders in the singular and plural, Byelorussian adjectives must agree with the nouns they modify in gender, case and number. Compare:

добры хлопец	—	a good boy				
добрая дзяўчынка	—	■ good girl	добрыя	←	хлопцы	
добрае дзіця	—	a good child		←	дзяўчынкі	
				←	дзёці	
					good	
					←	boys
						girls
						children

Вучань чытае новую кнігу. The student is reading a new book.

b) In sentences adjectives can be the attribute or the predicate:

1. The attributive adjectives usually come before the noun they modify: вялікі горад — a big city; вялікая рака́ — a big river; вялікае возера — a big lake.

2. The predicative adjectives usually follow the subject (noun or pronoun): горад вялікі — the city is big; рака́ вялікая — the river is big.

“Is” may be omitted in Byelorussian.

5 — II CONJUGATION OF VERBS / СПРАЖЭНЬНЕ ДЗЕЯСЛОВАЎ:

браць (I) — to take; пісаць (I) — to write

а) У дзеясловах **браць** і **пісаць** асабовыя канчаткі дадаём да асноваў цяперашняга часу **бяр-** і **піш-**.

Асновы **бяр-** і **піш-** канчаюцца на зацьвярдзелыя зычныя, таму канчатак **-еш**, калі пад націскам, пераходзіць у **-эш**, а не пад націскам у **-аш**, і адпаведна ўсе іншыя асабовыя канчаткі.

б) Цяперашні час

1. Асабовыя канчаткі пад націскам:

Адзіночны лік	Множны лік
я бярэ́	мы бяро́м
ты бярэ́ш	вы бераце́
ён, яна́, яно́ бярэ́(ць)	яны́ бярэ́ць

2. Асабовыя канчаткі не пад націскам:

Адзіночны лік	Множны лік
я пішу́	мы піша́м
ты піша́ш	вы пішаце́
ён, яна́, яно́ піша́	яны́ пішу́ць

в) Пры спражэньні у некаторых дзеясловах могуць зьмяняцца (чаргавáцца) зычныя ў канцы асновы, прыкладам:

пісáць, пішú (с — ш) — “с” чаргуецца з “ш”.

часáць, чашú (с-ш)	казáць, кажú (з-ж)
пла́каць, пла́чу (к-ч)	вяза́ць, вяжú (з-ж)
пяку́, пячэш	сьцерагу́ сьцеражэш (г-ж)
тапта́ць, тапчу́ (т-ч)	хадзі́ць, хаджу́ (дз-дж)

**

а) The present tense of the verbs браць (to take) and пісáць (to write) is formed differently from that of чыта́ць.

Бяр- is the present stem of браць, which is obtained by dropping the personal ending -эш from the second person singular: ты бярэш.

Similarly піш- is the present stem of пісáць. Compare:

я чыта́-ю	■ піш-ú
чыта́-ць	and пісá-ць
ты чыта́-еш	ты піш-аш

The conjugation example is in the Byelorussian text (б).

б) Some verbs such as пісáць change the last sound of the stem, when it is a consonant according to the following table:

с	changes into	ш	(пісáць — пішú)
к and т	change into	ч	(пла́каць — пла́чу; тапта́ць тапчу́)
г ” з	change into	ж	(і́лгáць — і́лгу́, і́лжэш; казаць — кажú)
дз	changes into	дж	(хадзі́ць — хаджу́)

The consonants ш, ч, ж, дж and р in бяр- are always hard consequently the personal endings are also changed:

when stressed			when unstressed		
-ю	changes into	-ý	-ю	changes into	-у
-эш	”	-эш	-еш	”	-аш
-é(ць)	”	-э(ць)	-е	”	-а
-ём	”	-ом	-ем	”	-ам
-яцё/é	”	-ацё/é	-еце	”	-аце
-юць	”	-уць	-юць	”	-уць

с) There are many verbs which form the present tense from the present stem, not from the infinitive. Therefore it is important to memorize the infinitive as well as the first and second person singular of the present tense for every new verb, e.g.:

часáць, чашú, чэшаш	—	to comb
казáць, кажú, ка́жаш	—	to say

5 — III DECLENSION OF NOUNS. CASES СКЛАНЕНЬНЕ НАЗОЎНІКАЎ. НАЗОВЫ СКЛОНАЎ

Тая форма, якую прыймае назоўнік, адказваючы на розныя пытаньні, завецца **склонам**.

Зьмена канчаткаў назоўнікаў у склонах у вадзіночным і множным ліку завецца **скланеньнем**.

У беларускай мове шэсьць склонаў, і кожны склон адказвае на іншае пытаньне.

1. Назоўны	адказвае на пытаньне хто? або што? .		
2. Родны	каго? або чаго?		
3. Давальны	кам? або чам?	5. Творны	кім? або чым?
4. Вінавальны	каго? або што?	6. Месны	пры кім? у чым?

Апроч шасьці склонаў, ёсць яшчэ клічная форма, якую часам таксама завуць **клічным склонам**. Розную форму для клічнага склону захавалі толькі назоўнікі мужчынскага роду. Прыкладам:

сынку, браце, хлопча, войча, коню, воўча.

**

In Byelorussian there are six cases, and in most of them the nouns take different endings.

To speak correctly, it is necessary to use these endings correctly. This means it is necessary to know these endings well.

The names of the cases are:

1. Назоўны	Nominative	4. Вінавальны	Accusative
2. Родны	Genitive	5. Творны	Instrumental
3. Давальны	Dative	6. Месны	Locative

Along with these six cases, the Vocative case is sometimes used also: сынку, браце, хлопча, коню, воўча.

5 — IV THE ACCUSATIVE SINGULAR OF NOUNS ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, адзіночны лік

1. Вінавальны склон адказвае на пытаньне **каго?** або **што?**

Каго ты знаеш? Я знаю Любу. **Што** ён чытае? Ён чытае ліст.

2. Канчаткі вінавальнага склону.

а) Назоўнікі мужчынскага роду з чыстай асновай (за выняткам тых, што азначаюць **ажыўленыя прадметы**), усе назоўнікі **ніякага** роду ды жаночкага з чыстай асновай (як **мыш**) у вінавальным склоне маюць такую самую форму, як і ў назоўным: Прыклады:

Назоўны:	чакапіс	Менск	стол	пяро	мыш	столь
Вінавальны:	чакапіс	Менск	стол	пяро	мыш	столь

Пра вінавальны склон назоўнікаў мужчынскага роду, што азначаюць ажыўленыя прадметы, глядзецца правіла 7 — IV.

- б) Назоўнікі жаночкага й мужчынскага роду з канчаткамі **-а, -я** у назоўным склоне адз. ліку ў **вінавальным** склоне заміж **-а, -я** прыймаюць канчаткі **-у, ю**.

Прыклады:

Назоўны:	школ-а	кніг-а	Вёр-а	пёсьн-я	ліні-я	бацьк-а
Вінавальны:	школ-у	кніг-у	Вёр-у	пёсьн-ю	ліні-ю	бацьк-у

Пасьля мяккой асновы канчатак **-ю**, ува ўсіх іншых выпаяках **-у**.

3. Вінавальны склон ужываецца:

- а) **Без** прыназоўніка **пасля пераходных** дзеясловаў, г. зн. дзеясловаў, якія азначаюць дзеянне, што беспасярэдня пераходзіць на які-небудзь прадмет.

Назоўнік, які азначае назоў гэтага прадмету, стаіць у вінавальным склоне без прыназоўніка. У сказе ён завецца **простым дапаўненьнем**: чытаю кнігу, ён піша ліст.

- б) З прыназоўнікамі **пра, праз, на**. Прыкладам:

Ён пісаў **пра** падарожжа **на** Беларусь. Яны ёхалі **праз** пушчу. Чакаю **на** маму.

- в) З прыназоўнікамі **у, на**, калі яны паказваюць кірунак, і тады **вінавальны** склон адказвае на пытаньне **куды?**

Куды ідзеш? Я іду ў школу. **Куды** дзеці ідуць? На рэчку.

- г) Пры азначэнні часу дзеяння днём тыдня **назоў дня** ставім у **вінавальным** склоне з прыназоўнікам **“у”**:

Калі ты едзеш на вёску? У пятніцу, а ў нядзелю назад, бо ў панядзелак у школу.

У вадказе ўсе назоўнікі ў вінавальным склоне з прыназоўнікам **“у”**. Тры першыя адказваюць на пытаньне **калі?**, а апошні на пытаньне **куды?**

**

1. The accusative case answers the questions **каго?** and **што?**

Каго ты запрашаеш?

Я запрашаю сябру й сяброўку.

Whom are you inviting?

I am inviting my friend and my girl friend.

2. Accusative singular endings:

- а) **Feminine and masculine nouns which end in “а” or “я” in the nominative singular, change these endings to “у” or “ю” in the accusative case singular:**

Nominative:	школа	Вёра	бацька	пёсьня	лінія
Accusative:	школу	Вёру	бацьку	пёсьню	лінію

- b) All other nouns except masculine nouns, ending in a consonant in the nominative case singular and referring to animate objects (living beings), are the same in the accusative case as in the nominative:

Nominative: Менск стол пяро мыш соль
Accusative: Менск стол пяро мыш соль

3. The accusative case is used:

- a) To express the direct object of a transitive verb:

Ён сустракае маму й сястру́; хлопец піша ліст.

- b) With the prepositions пра, праз, на:

Я чытаю пра раку́ Дзвіну́.

Яны йшлі праз пу́шчу.

Янка чакае на маму.

I am reading about the river Dzvina.

They were going through the thickwood.

John is waiting for his mother.

- c) With the prepositions “у”, “на” showing direction. Then it answers the question куды́?

Куды́ ты йдзеш?

Я йду ў школу.

Куды́ Алесь ідзе́?

Алесь ідзе́ на ста́нцыю.

Where are you going?

I am going to the school.

Where is Ales going?

Ales is going to the station.

- d) The day of the week on which something happens is in the accusative case, preceded by the preposition “у”:

Калі ты е́дзеш * на вёску?

У сыботу я еду́ на вёску.

When are you going to the country?

On Saturday I am going to the country.

* The verb “эхаць, еду́, е́дзеш” means to drive, ride, go by train, bicycle etc. It denotes motion by conveyance, never on foot.

The verb “ісьці, іду́, ідзе́ш” means going on foot only.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 36. Перапішэце верш. Выпішце словы, што маюць “і” або “й” ды падзялёце іх на склады:

Соня, соня, сонейка!
 Зашумела гольлейка.
 Пачынаецца вясна.
 Прачынаецца сасна.

І ты, сонейка, уставай,
 дзень шчаслівы пачынай
 і мне, любас, у жыцці
 аж да захаду сьвяці.

(В. Вітка)

Слоўнік (Vocabulary)

соня (f.) somebody who sleeps a lot
сонейка (diminutive of сонца) sun
гольлейка (dim. of гальлё) branches
Пачынаецца вясна. Spring is beginning.
Прачынаецца сасна. The pine tree is
awakening.

уставай! get up!
шчаслівы, -ая, -ае happy
пачынай! (imperative) start!
любае dear
у жыцці аж да захаду сьвяці shine
all the days of my life

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 37. Перапішэце словы, дзелячы на склады.

Дрэва	—	дрэўца	лава	—	лаўка	пісала	—	пісаў
човен	—	чаўны	галава	—	галоўка	слухала	—	слухаў
кравец	—	краўцы	чытала	—	чытаў	збірала	—	збіраў

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 38. Дакончце скáзы, паводля ўзору, устаўляючы адпаведныя словы. Словы на выбар: кароткая, нізкае, малая, Міхась, Ніна, Юля, Янка, Яра, Антось.

Дрэва высокае, дрэўца нізкае.
Галава вялікая, галоўка . . .
Лáva доўгая, лаўка . . .
Хлопец высокі, дзіця . . .

Зіна чытала, Юрка чытаў.
. . . пісала, . . . пісаў
. . . слухала, . . . слухаў
. . . збірала, . . . збіраў

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 39. Дакончце спрагаць дзеяслоў ды ўстаўце адпаведна прыназоўнік "у" ці "ў".

Я йду ў школу.
Ты йдзеш . . . школу.
Ён . . . . . школу

Мы . . . . . школу.
Вы . . . . . школу.
Яны . . . . . школу.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 40. Перапішэце. Выпішце ўсе прыметнікі, азначце іхны род і лік.

ГУТАРКА

Бацька: Што ты чытаеш?
Васіль: Газету.
Бацька: А . . . і я хачу газету.
Васіль: Калі ласка, тут новая газета.
Бацька: А ў цябе што, старая?
Васіль: Але, вельмі старая, з аўторка.

Бацька: З аўторка? Сёньня ўжо пятніца. Што там такога цікавага?

Васіль: Тут ёсьць вельмі цікавы атрыкул пра экспэдыцыю на Паўночна-Заходнія Тэрыторыі.

Бацька: А ты яшчэ ня чытаў яго?

Васіль: Чытаў, а цяпер яшчэ раз чытаю. Заўтра настаўнік будзе пытацца пра гэта на лекцыі.

Бацька: Ну, гэта запраўды вельмі цікавая гісторыя.

Васіль: Дык калі ласка, тата! Вось табé новая газэта й новы часопіс, калі хочаш.

Бацька: Дзякуй, сынку!

Слоўнік (Vocabulary)

калі ласка	please	сынку — vocative of	сыноч	son
аўторак	Tuesday	яшчэ раз	once more	
пятніца	Friday	запраўды	indeed	
Паўночна-Заходнія Тэрыторыі	Northwest Territories	гісторыя	history, (in this case)	story

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 41. Фанэтычнае. (Oral) Дома вучні перапісваюць і вучацца напам'яць назовы дзён тыдня.

панядзелак	Monday	пятніца	Friday
аўторак	Tuesday	сыбота	Saturday
серада	Wednesday	нядзеля	Sunday
чацьвэр	Thursday		

УВАГА. Назовы дзён у беларускай мове пішуцца з малое літары.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 42. Дакончце спрагаць і пастаўце назовы дзён у патрэбным склоне.

1. Я еду дамоў у (панядзелак).	Мы . . дамоў у (пятніца).
Ты эдз . . дамоў у (аўторак).	Вы . . дамоў у (сыбота).
Ён эдз . . дамоў у (серада).	Яны . . дамоў у (нядзеля).
Яна . . дамоў у (чацьвэр).	

2. Перапішэце пытаньні й дайце адказы, ужываючы словы ў дужках.

Калі тваё нарадзіны? (серада).

Калі йдзеш у госьці? (нядзеля).

Калі пачынаецца школа? (аўторак).

Калі ў вас гісторыя? (панядзелак, чацьвэр, пятніца).

Калі ў вас вольны дзень? (сыбота, нядзеля).
Калі йдзеш у бібліятэку? (пятніца або сыбота).
Калі яны гуляюць у валејбол? (панядзёлак і серада).
Калі ёдзеш у горад? (нядзеля).

ПРЫКАЗКА. Хто ў пятніцу сыпвае, той у нядзёлю плача.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 43. Перапішэце й устаўце адпаведныя назовы дзён.

Сёньня пятніца, учора быў . . . , а заўтра будзе . . . , а тады . . . і канец тыдня.

А тады йзноў . . . , ізноў пяць дзён школы. За старымі часамі толькі ў нядзёлю вучні ня йшлі ў школу, а ў . . . быў нармальны школьны дзень, як і ў . . . , і . . . і гэтак далей.

Слоўнік (Vocabulary)

сёньня today	школьны дзень school-day
тады then	і гэтак далей (і г. д.) and so on, etc.
нармальны, -ая, -ае normal	час (m) time старыя часы old times

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 44. Праспрагайце ў цяперашнім часе:

ведаць, махаць, выціраць так, як чытаць
і казаць, (я кажучы), плакаць (я плачу) так, як пісаць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 45. Сказы ў вадзіночным ліку замяніць на множны лік і наадварот. Паводля ўзору:

1. Настаўнікі чытаюць газэты.	1. Настаўнік чытае газэты.
2. Мама выцірае талеркі.	2. . . .
3. Я ня знаю яго.	4. Сябры махаюць нам рукой на прывітаньне.
5. Хлапцы знаюць гэты лес.	6. Брат мае сьветлыя валасы.
7. Сёстры маюць чорныя валасы.	8. Вучні пішуць практыкаваньні.
9. Хлапец зьбірае грыбы й шышкі.	10. Сяброўкі чакаюць на Гэлю.
11. Мы чытаем цікавую кнігу.	12. Вы праўду кажаце.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 46. Перапішэце, падчыркнеце дзеясловы. Праспрагайце іх у цяперашнім часе.

НЕЎЗАБАВЕ ЗІМА

Мацнэе, халаднэе. вэцер.
Лятúць сьняжынкi-матылькi.
Зiмá здалёку ціха ёдзе,
вязэ нам ірты і канькi.

(П. Пранúза)

Слоўнік (Vocabulary)

неўзабаве soon

халаднэць to get colder

здалёку from far

ціха quietly

зіма вязэ нам . . . the winter is bringing
to us . . .

іртý (pl.) skies

канькi (pl.) skates

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 47. Перапішэце, даючы адпавэдныя канчаткі дзеясловам і назоўнікам у дужках паводля ўзору.

Настáўнік чытá— (газэ́та).

Настáўнік чыта́е газэ́ту.

Люба́ й (Я́нка) чака́— на (Га́нна).

(Я́нка) ду́ма— , куды йсьці: у (лес), ці на (рэчка).

(Лі́да) чака́— на (Лю́ба), а (Лю́ба) чака́— на (Га́нна).

Сястра́ чытá— (кні́га), а брат (ча́сапіс).

Ю́рка зна́— (Га́нна) і (Зі́на).

Дзе́ці пазна́— (даро́га), яка́я вядз́— ў (лес).

Яна́ зна́— (даро́га) на (рака́), а ня ў́ (лес).

Вы добра́ зна́— (гора́д), а я ня зна́— .

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 48. Перапішэце, а тады ператлумачце ў ангельскую мову. Праспрагайце падчыркнутыя дзеясловы.

Алесь ідзе ў школу, а пасьля на станцыю. Ён **чака́е** на ма́му й сястру́.

Падарозе ён **сустрэ́кае** Лявона. Лявон такса́ма сьпяша́ецца. Лявон і ягоны сябра зьбіра́юць паштовыя ма́ркі. Лявон **нясе́** ма́рку да сябры, бо **ду́мае**, што за гэтую ма́рку сябра дасьць яму́ іншую ціка́вую ма́рку.

Алесь такса́ма зьбіра́е, але ня ма́ркі, а кні́гі. Ён **хо́ча** мець сваю́ бібліятэ́ку.

Слоўнік (Vocabulary)

сустрэ́каць, сустрака́ю, -еш to meet

Лявон сьпяша́ецца. Leon is in a hurry.

пошта (f.) post office

паштовы, -ая, -ае post-

ён дасьць he will give

сваю́ бібліятэ́ку his own library

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 49а. Прачытайце, словы ў дужках ставячы ў вадпаведнай форме, а тады напішэце.

1. Мы (чытаць) пра (Амэрыка).
2. Вы (думаць) пра (брат).
3. Я (пісаць) пра (Беларусь).
4. Ты часта (расказваць) пра (школа).
5. Яна ніколі ня (думаць) пра (навука).
6. Яны шмат (чытаць) пра (музыка).
7. Аўтар (пісаць) пра (вайна).
8. Яны толькі (думаць) пра (футбол).
9. Ён (пяць) пэсні пра (бацькаўшчына Беларусь).

6. Перапішэце пытаньні ды адкажэце на іх, ставячы ў вадпаведнай форме словы ў дужках.

1. Пра што гэтая кніга? (вадаспад Ніягара)
2. Пра што гэтае апавяданьне? (возера Нарач)
3. Пра што піша Юрка? (гульня ў футбол)
4. Пра што гэтая пэсьня? (вясна й кветкі)
5. Пра каго ёсьць казка “Чырвоная шапачка”? (унучка, бабуля й воўк)
6. Пра каго ёсьць опэра “Зорка Вэнэра”? (паэт Максім Багдановіч)
7. Пра каго гэтая пэсьня? (Кастусь Каліноўскі)

Слоўнік (Vocabulary)

навука (f.) (in this case) study
 бацькаўшчына (f.) motherland
 вадаспад Ніягара (m.) Niagara Falls
 возера Нарач Lake Narach, the largest lake in Byelorussia
 “Чырвоная шапачка” Red Ridinghood
 Максім Багдановіч Maksim Bahdanovič—
 Byelorussian poet (1891—1917).

Кастусь Каліноўскі Kastuś Kalinouski—
 Byelorussian national hero—the leader of the Byelorussian national uprising against Russia in 1863. He was captured and executed by the enemy in Vilna in March 1864.

К Р У Г 6.

ПАЎТАРЭНЬНЕ.

ЖЫВАЯ ГРАМАТЫКА

Той,
Хто быць пісьмённы хоча,
Знаць павінен зь першых год
РОД МУЖЧЫНСКІ,

РОД ЖАНОЦКІ

І яшчэ —

НІЯКІ РОД.

ГУСЬ ураньні

выйшла з хаты,

Важна тупае лужком.

А я гусі

Не баюся,

А ■ з гусі

Пацьвялюся!

Тут ЯНА

як с-с-сыкане

Ды ў атаку —

на мяне:

— Га-га-га!

ды го-го-го!

Да-га-га-ганю яго!..

Ледзь схаваўся я

за плот . . .

Гусь — **ЯНА?**

ЖАНОЦКІ РОД!

**

Ах я, бедны небарака,

Ззаду гусь,

а тут — САБАКА.

І гырчыць,

і шчэрвць зубы,

Дзе схавацца мне

ад згубы?

Што рабіць?

І быццам кот,

Я ўскараскаўся

на плот.

А сабака

аж якача —

Учапіцца ў лытку

хоча.

Ён

пілнуе тут гарод . . .

ЁН?

Ага, —

МУЖЧЫНСКІ РОД!

**

Азірнуўся,

ажно бачу:

Тут яшчэ і КАЦЯНЁ!

— Мяў, —

гаворыць мне яно, —

Я даўно сяджу,

даўно.

Кацянё —

яшчэ ня котка,

Кацянё —

яшчэ ня кот.

Ну, а род?
Падумай трошкі.
Як ЯНО —

НІЯКІ РОД!

Я запомню назаўсёды
Пасля гэтага
прыгоды:

Слоўнік (Vocabulary)

жывы́, -а́я, -о́е live, living
пісьме́нны, -а́я, -а́е literate
знаць паві́нен (he) ought to know
гу́сь (f.) goose
ура́ньні in the morning
ата́ка (f.) attack
даганю́ I shall catch up to . . .
ледзь hardly
я схава́ўся I hid, I have hidden
бе́дны, -а́я, -а́е poor
неба́рака (m. and f.) poor soul
зза́ду behind
ва́жна with an air of importance
ту́пае (in this case) walks
лужок (dim. of луг) (m.) little meadow
не баю́ся (II) I am not afraid of
пацвя́люся (II) I shall tease
с-сы́кануць (I) to make noise (like a goose)
гырче́ць (II) (ён гырчыць) to growl
шча́рыць зу́бы to snarl

РОД МУЖЧЫ́НСКІ,
РОД ЖАНО́ЦКІ,
РОД НІЯ́КІ —
ўсе ТРЫ РО́ДЫ.

Артур Вольскі.

зуб (m.) tooth
згу́ба (f.) peril, loss
бы́ццам кот like a cat
я ускра́скаўся I climbed
учапі́цца (II) to seize, to grasp at
лы́тка (f.) calf
пі́лнаваць (I); пі́лную, -еш to watch
(over), to guard
га́род (m.) garden
я азі́рнуўся I glanced (looked) back
а́жно suddenly
ка́цяне (n.) kitten
ко́тка (f.) cat (female)
га́ворыць (it) says
я сяджу́ даўно́ I have been sitting for
■ long time
Падумай трошкі! Think a bit!
як if
назаўсёды for ever
пры́года (f.) adventure

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 50. Перапішэце першую частку (да трох зорак) “Жывое граматыкі”, падчыркнеце ўсе дзеясловы адной рыскай, а займеньнікі дзвюма. Навучэцеся верша напамяць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 51. З другога часткі “Жывое граматыкі” выпішце ўсе назоўнікі ды ўгары адной літарай азначце род. Прыкладам:

м.	ж.	н.
неба́рака,	рука́,	ва́кно

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 52. Выпішце ў слупок назовы дзён тыдня, а тады укладзеце зь імі сказы. Прыкладам:

У панядзелак я йду ў кіно.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 53а. Перапішэце за́гадку, ста́вячы на́ціскі ў словах. Адгада́йце й навучэ́цця на́памяць.

Ёсьць у нас сяброўка дома.
Ёй усё, усё вядома.

Языка́ яна́ ня ма́е,
а гаворыць і сьпява́е.

б) Ніжэй пада́дзеныя словы перакладзе́це ў белару́скую мову ды ўкладзе́це зь іх апавяда́ньне пад загалоўкам “**На́ша сям’я́**”. Mother, father, brother, sister, uncle, aunt, son, daughter.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 54. Прачыта́йце. Вы́пішце ўсе дзеясловы ў слупок ды азна́чце асо́бу й лі́к.

ДОМА ПАДВЁЧАР

Ма́ма (з кúхні): Ва́ля, дзе Паўлю́к?
Ва́ля: Ён тут.
Ма́ма? А дзе Ві́ця?
Ва́ля: І Ві́ця тут.
Ма́ма: Усе́ вы там? А ча́му так ці́ха? Што вы робі́це?
Ва́ля: Паўлю́к чыта́е кні́гу, Ві́ця гарта́е газэ́ту...
Ма́ма: А ты што робі́ш, такса́ма чыта́еш?
Ва́ля: Ага́.
Ма́ма: Ну, добра, дачка́, хоць раз ты ўзяла́ся за кні́гу.
Ві́ця: Ма́ма, яна́ ня кні́гу чыта́е, а лі́ст.
Ма́ма: Лі́ст, ад каго́?
Ва́ля: Ад Рагне́ды!
Ма́ма: Ад якой Рагне́ды?
Ва́ля: Ад якой-жа? У мяне́ адна́ сяброўка Рагне́да. Ад Чарняўскай з Дэтройту.
Ма́ма: Што яна́ пі́ша?
Ва́ля: Га?
Ма́ма: Што яна́ пі́ша?!
Ва́ля: А, што яна́ пі́ша? Нічо́га.
Ма́ма: Дык што ты чыта́еш, калі́ яна́ нічо́га ня пі́ша?
Ва́ля: Ма́ма, калі́ ласка́, ты мне перашкаджа́еш чыта́ць...
Ма́ма: Ну, добра! Калі́ прачыта́еш, ска́жаш.
Паўлю́к: Ма́ма, ці ты ня прызна́еш пра́ва на свабо́днае й та́йнае лістава́ньне.
Ві́ця: Ага́, праў́да!
Ма́ма: А ну вас! Я-ж то́лькі пыта́юся.

УЗОР: робіце — другая асоба, множны лік.
чытае — ....

Слоўнік (Vocabulary)

падвечар towards evening

дома at home

кухня (f.) kitchen

чаму why

Што вы робіце? What are you doing?

гартыць (l); гартую, -еш, -юць to turn
over, to look through

ага = так yes, yea

дачка (f.) daughter

хоць раз at least once

узялася за кнігу (she) took up the book

ліст (m.) letter

нічога nothing

перашкаджаць (l); перашкаджаю, -еш,
-юць to disturb

ці ты не прызнаеш права на свабоднае
ліставаньне? Don't you recognize
the right to free correspondence?

а ну вас! Oh, come now!

Я пытаюся I am asking

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 55a. Перапішэце, устаўляючы, дзе трэба, “а” ці “але”.

1. Ужо вясна ... яшчэ халодна.
2. Алесь не **працуе** ... толькі **бэгае**.
3. Вучні ўсе тут ... настаўніка няма.
4. Дом гатовы ... ў ім яшчэ ня **жывуць**.
5. Мы **шукіаем** кнігі ... ня можам знайсці.
6. На дарозе шмат аўтаў ... рух **ідзе** роўна й гладка.
7. Ён ня **чытае** ... толькі **гарты** кнігу.
8. Я бачу хлопца ... не пазнаю яго.

б) Выпішце падчыркнутыя дзеясловы ў слупок, побач азначце лік, асобу й спра-
жэньне, як паказвае ўзор:

працуе — адзіночны лік, 3-ая асоба, I спражэньне.

бэгае — ...

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 56. Прачытайце. Выпішце ў слупок назоўнікі множнага ліку ды
паводля ўзору азначце склон, а тады пастаўце назоўнік у вадзіночным ліку, але
ў тым самым склоне.

КНІГА

Пра вазёры

і пра моры,

пра даліны

і пра горы,

і пра сонца,

і пра зоры,

пра лядовыя прасторы,

пра заводы

і машыны,

пра гаціны

і турбіны

расказаць магу я ўсім.

Janka Kupala (1882—1942) and Jakub Kolas (1882—1956) Byelorussia's greatest poets

Узор:

Пра вазёры — вінавальны склон — пра возера.

Слоўнік (Vocabulary)

даліна (f.) valley

зарá = зорка (f.) star

прастор (m.) space

завод (m.) plant

гаціна (f.) dam

турбіна (f.) turbine

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 57. Перапішэце пытаньні й адкажэце на іх, словы ў дужках стаўячы ў вадпавэдным склоне, як паказвае ўзор:

1. Пра што гэтае апавяданьне? (Белавэская пúшча).
Гэтае апавяданьне пра Белавэскую пúшчу.
2. Пра што гэтая кнiга? (вайна́)
3. Пра што гэты артыкул? (экскúрсiя на Нiягáру)
4. Пра што расказваў Юрка? (гульня ў футбол)
5. Пра што ты думаш? (лэта, канец школы, рэчка й лес)
6. Пра каго пытаўся настаўнік? (Янка й Анто́сь)

К Р У Г 7.

У ЦЁТКІ І ДЗЯДЗЬКІ

Цяпер лёта. Ганна жыве ў цёткі і дзядзькі. Ганьнін дзядзька лекар, а цётка на-стаўніца. Яны жывуць недалёка ад шпіталю. У дзядзькі ёсць свой дом і каля дому вялікі сад.

Ганна бярэ лекцыі тэнісу, і таму часта пасля паўдня гуляе ў тэніс. Але сёння яна была ў зубнога лекара, а цяпер ідзе дождж. Ганна ня можа за нічога ўзяцца, ня чытае свае кнігі, ня слухае нават музыкі. Яна сядзіць каля вакна ды пазірае на вуліцу. І тут усё пуста і ціха.

Раптам з бакавое вуліцы выскоквае аўта і мала не на сабаку, які перабягае вуліцу. Аўта затармазіла, а цюцька хоць і спалоханы, але цэлы, шмыгае на другі бок вуліцы.

Аж дрыжыць ад прэпалаху і Ганна. Яна сядзе за піяніна ды пачынае нешта голасна граць, пасля ўжо цішэй “Гішпáнскія вочы”, а тады зусім ціхенька “Зорку Вэнэру”. Ах, “Зорка Вэнэра”, як гэта добра было-б паслухаць і пабачыць оперу “Зорку Вэнэру” Семянякі, думае яна.

Слоўнік (Vocabulary)

лёта, -а (n.) summer
 дзядзька, -і (m.) uncle
 цётка, -і (f.) aunt
 лекар, -а (m.) physician, doctor
 зубны лекар dentist
 браць лекцыі take lessons
 шпіталь, -ю (m.) hospital
 поўдзень паўдня (m.) noon
 часта (adv.) often
 слухаць (I); слухаю, -еш, -юць to listen to...
 сядзець (II) to sit
 пазіраць (I); пазіраю, -еш, -юць to look
 from time to time at
 на вуліцы пуста і ціха the street is
 empty and quiet
 ціхенька (adv.) very quietly
 раптам suddenly

бакавая вуліца side street
 выскокваць (I); выскокваю, -еш, -юць —
 to rush out
 мала не almost
 перабягаць, перабягаю, -еш, вуліцу to run
 across the street
 затармазіць to put on the brakes
 аўта затармазіла the car stopped
 сабака, -і (m.) dog
 цюцька, -і (m.) doggie
 хоць і спалоханы, але цэлы although
 frightened but unhurt
 шмыгаць (I); шмыгаю, -еш, -юць to slip,
 бок, -у (m.) side
 дрыжэць (II) (яна дрыжыць) to tremble
 (shiver)
 — прэпалах, -у (m.) fright

ад пярэпалаху from fright
сядаць (I); сядáю, -еш, -юць to sit down
пачынаць (I); пачына́ю, -еш, -юць to
begin, to start
голасна (adv.) loud

паба́чыць (II) to see
паслу́хаць (I); паслу́хаю, -еш to listen to
“Зорка Вэнэра” * The Star Venus
Га́ньнін дзя́дзька Hanna's uncle

* “Зорка Вэнэра” — a poem written by the Byelorussian poet Maksim B a h d a n o v i c h (1891—1917). Soon after the music was composed and “Zorka Venera” became a very popular romantic song. In 1971, the Byelorussian composer Jury Siemianiaka incorporated it into an opera about the life and poetry of M. Bahdanovich himself.

7 — 14Ф SYLLABLES / СКЛАДЫ: РО, РЭ, ЛО, ЛЕ

Склады ро, рэ, ло, ле часам пераходзяць у ры, лы, лі. Прыкл.:

гром	—	грыміць (thunder)		блохі	—	блыха́ (flee)
кроў	—	кыві́ (Крывічы *)	blood	блеск	—	блішчэць (shine)
бровы	—	брыво́ (eyebrow)		хрэст	—	хрысьціць (to baptize)
дровы	—	дыва́мі (wood)		(or хрост)		

а таксама: яблык, трывога (apple, uneasiness).

**
*

The syllables ро, рэ, ло, ле sometimes change to ры, лы, лі. Examples above.

* Крывічы — the biggest and most powerful among the Byelorussian tribes. In the 9th century it began to organize principalities on the territory of what is today Byelorussia.

7 — 1 THE GENITIVE CASE OF NOUNS / РОДНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ

1. Родны склон адказвае на пытаньне **каго? чаго?** або **чый?**

сыцяна́ (**чаго?**) — школы
дом (**чый?**) — на́шага настаўні́ка

Тут родны склон паказвае на прыналежнасьць і стаіць без прыназоўніка.

Прыналежнасьць **чалавеку** ці **жывёліне** ў беларускай мове выражаем найчасцей ня родным склонам, а **прыналежным прыметнікам**, утвораным ад імя гэ-тае-ж асобы ці жывёліны (гл. 20-II, 36):

краўцоў
настаўнікаў
Васілёў

> дом

Га́ньнін
Вёрын

> дзя́дзька

вераб'ёва гняздо, воўчы сьлед   настаўнікава (Га́ньніна, Вёрына) цётка,
але: дом на́шага настаўні́ка, дзя́дзька малое Га́нны.

2. Родны склон ужываецца без прыназоўніка:

- а) Калі паказвае на **прыналежнасьць**: сыцяна школы, колер алавіка
- б) У выразях: выпіць малака, купіць хлеба, цукру, прынесці вады, пяску, . . . гэта значыць, калі дзеянне пераходзіць на частку падзельнага прадмету. Такія прадметы, як **хлеб, цукар, вада, пясок**, завуцца падзельнымі, бо частку іх можна зваць імём цэлага прадмету.
- в) Пасьля **пераходных** дзеясловаў з адмоўем **не** (пра пераходныя дзеясловы гл. 5 — IV, 3а):

Я ня маю кнігі. Яна ня знае Юркі.

- г) Ды гэтаксама пасьля слова **няма**:

Алесь **няма** дома. **Няма** кнігі.

3. Родны склон ужываецца з прыназоўнікамі: ля, каля, з, пасьля:

Ля стала стаіць крэсла.
Каля школы парк.

Зь лэсу вы́бег за́яц.
Пасьля абэ́ду гуля́ем у сётку.

4. Родны склон з прыназоўнікам “у” мае два значэньні:

- а) “**У** Бары́са а́ўта” значыць “Бары́с мае а́ўта”.
- б) “Язэп **у** Бары́са” значыць “Язэп у доме ў Бары́са”.

Гэтак-жа “Бары́с у доктара”.

5. Пасьля прыслоўяў **шмат, мала** таксама назоўнік стаіць у родным склоне, але множнага ліку, і аб гэтым будзе пасьля (17—IV).

**
*

1. The genitive case appears in answer to the questions **каго?** (genitive of **хто?**) and **чаго?** (genitive of **што?**) or **чый?** (whose?).

Кане́ц (чаго?) ву́ліцы. The end of the street.
Дом (чый?) майго бра́та. My brother's house.

The genitive case ending serves the same purpose as does the English “s” or the preposition “of”.

2. The genitive case is used **without the preposition**:

- а) When it indicates **possession** and answers the question **чый?** (whose?). For example:

Кні́га на́шага наста́ўніка. Our teacher's book.

NOTE: When the noun is animate and stands by itself, the **possessive adjective formed from this noun** is used instead of the genitive form (see 20-II, 3b).

For example:

Бра́таў дом	—	brother's house, but:	дом на́шага бра́та.
Ве́рын дзя́дзька	—	Vera's uncle	” Дзя́дзька на́шае Ве́ры.
Вераб'ё́ва гняздо	—	sparrow's nest	” Гняздо ма́лога ве́раб'я.

b) In expressions such as:

Вы́піць ма́лакa.	To have some milk.
Купі́ць хлéба, цу́кру.	To buy some bread, sugar.
Прыне́сьці вады́ й пяску́.	To bring some water and sand.

(When the action of a verb is carried over into a part of an object.)

c) After a negation, the genitive is always used instead of the accusative. For example:

Я ма́ю кні́гу.	—	(accusative)
but Я ня ма́ю кні́гі.	—	(genitive)

d) Consequently the genitive is always used after няма́ (“has not”, “there is not”). For example:

У Анто́на няма́ а́ўта.	Anton has no car.
Анто́на няма́ дома́.	Anton is not at home.
Тут няма́ кні́гі.	There is no book here.

3. The genitive case is used after the prepositions: ля, ка́ля, з, пасьля́. For example:

Ля ста́ла стаі́ць крэ́сла.	The chair is at the table.
Ка́ля шко́лы парк.	The park is near the school.
Зь ле́су выбег за́яц.	A rabbit ran out of the forest.
Пасьля́ абéду гуля́ем у ва́лейбол.	After dinner we play volleyball.

4. The genitive case after the preposition “у” may have two meanings:

a) It may indicate possession. For example:

У Ба́рыса ё́сьць а́ўта.	Boris has a car.
-------------------------	------------------

b) It may also mean “at the house (office, apartment) of”:

Язэ́п у Ба́рыса́.	Joseph is at Boris' house.
Ма́ма ў ле́кара́.	Mother is at doctor's.

7 — II GENITIVE SINGULAR ENDINGS

КАНЧАТКІ РОДНАГА СКЛОНУ АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ

1. Усе назоўнікі жаночкага роду й мужчынскага з канчаткам на “-а”, “-я” ў назоўным склоне адзіночнага ліку ў родным склоне маюць канчаткі “-ы” або “-і”:

- ы** — маюць назоўнікі зь цьвярдой і зацьвярдзелай асновай:
школы, папэры, пэчы, таты, Кузьмы
- і** — назоўнікі зь мяккой ды задняязычнай (на г, к, х):
пэсьні, лініі, нагі, мұхі, Юркі, судзьдзі

2. Назоўнікі **ніякага** роду маюць канчаткі: **-а, -я**.

- а** — пасля ўсіх асноваў за выняткам мяккой:
крэсла, сонца, пярэ, вока, вұха
- я** — пасля мяккой асновы: поля, практыкаваньня

3. Назоўнікі **мужчынскага** роду з чыстай асновай у назоўным склоне адзіночнага ліку маюць таксама канчатак **-а(я)**, але ня ўсе. Некаторыя маюць канчатак **-у(ю)**.

I. **-а(я)** маюць назоўнікі, якія азначаюць прадметы непадзельныя. Частка іх ня можа звацца імём цэлага прадмету:

- а) прадметы жывыя: сына, брата, катэ, зубра, салаўя;
- б) дрэвы, расьціны: дуба, клёна, васілька, аўса, пня;
- в) рэчы й прылады: сшытка, стала, бота, тэлевізара;
- г) назовы частак цэла: локця, пальца, лоба, языка;
- г) назовы месяцаў і дзён тыдня: кастрычніка, сьнежня... панядзелка, аўторка...
- д) назовы мэраў, грошай: мэтра, ярда, літра, далёра...
- е) тэрміны (асабліва з суфіксам -нік): дзеяслова, назоўніка, дзейніка ды зборні-ка...
- ё) памяншальныя: лясочка, кавалачка, садочка...

II. **-у(ю)** ставіцца ў назоўніках мужчынскага роду, калі яны азначаюць прадметы падзельныя, гэта значыць такія, частка якіх можа звацца імём цэлага прадмету:

- а) назовы рэчываў, матар'ялаў і зьяваў прыроды: пяску, цэменту, цукру, вугалю, дажджу, туману, агню, дыму, грому, ветру;
- б) разумовыя паняцці: розуму, болю, жалю, суму, страху, голасу, клопату, запалу, поступу, факту, друку...
- в) прадметы зборныя: люду, натоўпу, народу, лесу, гаю, а таксама
- г) у назоўніках іншамоўнага паходжаньня: дакумэнту, тому, пляцу, інстытуту, Парыжу, Рыму, Нью-Ёрку;
- д) у словах, якія цяжка падвесці пад які-небудзь выпадак: краю, сьвету, твару, сьледу.

УВАГА 1. Некаторыя назоўнікі могуць мець падвойныя канчаткі: з маста і з мосту, ад стала і ад столу, судзі і суду, мы спыніліся каля дуба (дрэва), але: стол з дубу (матар'ял).

УВАГА 2. У географічных назвах у вадных выпадках дапушчаецца канчатак **-у(ю)**, у другіх — **-а(я)**, а ў трэціх тыя й тыя: зь Мэнску, Слуцку, Полацку, але з Барысава, Рагачэва, з Міра, з Гомелю й Гомеля.

УВАГА 3. Заўважце, што досыць ведаць канчаткі пасля цьвярдой і зацьвярдзелай асновы, каб утварыць канчаткі і пасля мяккой асновы, памятаючы, што

пасья мяккой асновы:

заміж а пішам я

заміж о пішам ■

заміж у — ю

заміж ■ — і

а з другога боку, калі кажацца, што канчатак **-а(я), -у(ю)** ... трэба разумець, што пасья цвярдой асновы канчатак **"-а"**, пасья мяккой **"-я"** ...

**
*

The genitive singular endings are:

- a) **-ы(і)*** For all feminine nouns and those masculine nouns which end in **"а"** or **"я"** in the nominative singular:

Nom.:	школа	печ	песьня	косць	Юрка	Кузьма
Gen.:	школы	пэчы	песьні	касьці	Юркі	Кузьмы

- b) **-а(я)*** For all neuter nouns:

Nom.:	пяро	крэсла	вока	вўха	поле
Gen.:	пяра	крэсла	вока	вўха	поля

- c) **-а(я) or -у(ю)*** Some masculine nouns ending in a consonant take **"-а(я)"**, others — **"-у(ю)"** in the genitive depending on their meaning. For examples look in the Byelorussian text 3, I and II.

- * When studying the Byelorussian declension, it is important to know that **only the hard declension endings** have to be learnt. The endings of the **soft nouns** can be formed from the hard endings by following the simple rule:

a	becomes	я	у	becomes	ю
о	becomes	е	ы	becomes	і

Thus the ending **"а(я)"** means that after a hard consonant the ending is — **"а"** and after the soft — **"я"**.

7 — III GENETIVE WITH VERBS / РОДНЫ СКЛОН ПАСЬЛЯ шукаць, чакáць

- Пасья дзеяслова **"шукаць"** назоўнік заўсёды стаіць у родным склоне: **Каго (чаго) шукаеш? Шукаю мамы, сяброўкі, катá, кнігі, прыязьні.**
- І таксама пасья дзеяслова **"чакáць"**: **чакáю мамы, ліста́, але калі чаканьне больш пэўнае нечага, што станеца ў хуткім часе, трэба ўжываць вінавальны склон з прыназоўнікам на:**

чакáю на маму, чакáю на ліст.

**
*

- With the verb **"шукаць"** (to look for), the direct object is **always expressed in the genitive case:**

Шукаю брата, катá, кнігі, прыязьні

2. With the verb “чакáць” (to wait for) the direct object is also expressed in the genitive case:

Чакáю брáта, ліста́,

or when the waiting is quite definite the accusative is used with the preposition “на”:
чакáю на брáта, на ліст.

7 — IV ACCUSATIVE SINGULAR of MASCULINE ANIMATE NOUNS ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН АДЗІНОЧНАГА ЛІКУ АЖЫЎЛЕННЫХ НАЗОЎНІКАЎ МУЖЧЫНСКАГА РОДУ

Вінавальны склон назоўнікаў мужчынскага роду, што азначаюць ажыўленыя прадметы, такі самы, як і родны склон. Прыкл.:

РОДНЫ: нямá студэнта, настаўніка, вучня, каня, зайца
ВІНАВАЛЬНЫ: ба́чу студэнта, настаўніка, вучня, каня, зайца

**

The accusative of masculine nouns, referring to animate objects is the same as the genitive:

GENITIVE: У яго нямá каня.   He has no horse.
ACCUSATIVE: Янка малюе каня.   John is drawing ■ horse.

7 — V THE CONJUNCTION (ЗЛУЧНІК) áле

Злучнік “áле” = but падчырквае факт, супрацьлежны, лягічна супярэчны другому: хлопчык упáў, áле ня пла́ча.

Злучнік “а” = but паказвае толькі розьніцу, або кантраст, прычым ужываем яго пераважна пасля адмоўя “не”: Прыкладам: Ня ё́н, а яна́.

**

Áле, meaning “but” shows contraction, whereas а, meaning “but” stresses difference or contrast, and is used mostly after a negative:

Хлопчык упáў, áле ня пла́ча.   A little boy fell, but he is not crying.
Яна́ ня чыта́е, а пі́ша.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 58. Фанэтычнае. У клясе вучні голасна паўтарáюць тройкі ці па́ры словаў за настаўнікам, дома перапі́сваюць ды запам’я́тваюць словы.

гром	—	грымоты	—	грыміць	блохі	—	блыхá
кроў	—	крыві	—	Крывічы	блеск	—	блішчэць — бліскаць
бровы	—	брыво			хрэст	—	хрысьціць — хрысьціцца
дровы	—	дрыва́мі	—	дрывяны́			

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 59. Выразна чытаць. Выпішце словы, у якіх ёсьць склады ро-рэ-ло-ле ды ры-лы-лі.

НАВАЛЬНІЦА

Далёка чуваць гром, мусіць, будзе дождж.

Мы толькі выйшлі з чаўна на бэраг, а тут гримоты, маланкі й дождж. Блішчаць маланкі, ад іхнага блёску нічога ня відаць.

Добра, што недалёка лес. Малы Алесь аб дрэва разьдзёр сабё брыво да крыві. Выцірае кроў насаткай і глытае сьлёзы, але ня плача. Сорам плакаць.

Ад холаду й страху ўсе мы дрыжым. Недарма наша бабуля, калі грміць, сама хрысьціцца ды і нам кажа хрысьціцца, думаю я.

Але сьціхаюць гримоты, сьціхае дождж.

“Хлопцы! Усё па дровы, будзем грэцца!” — кліча Васіль.

“Не, усё гайда дамоў, дровы й так гарэць ня будуць!” — кажа Сяўка.

“Нашыя прашчурны Крывічы не ўцякалі ад дажджэ дамоў!” — адказвае Васіль.

А Антось на гэта: “А табе што, ты зусім сухі!”

“Ага, — ізноў адказвае Васіль, — у чужым хляве й блыха валом здаецца”.

“Вось гэта праўда — кажэ я — добрая прыказка ня ў брыво, а ў вока”. Хлопцы ізноў усё вясёла сьмяюцца ды ўсё хуценька бягуць дамоў.

Слоўнік (Vocabulary)

навальніца, -ы (f.) thunderstorm

далёка far away

чуваць one can hear

човен, чаўна (m.) boat

мы выйшлі з чаўна we got out of the boat

бэраг, -у (m.) bank (lake)

маланка, -і (f.) lightning

нічога ня відаць one can't see anything

(ён) разьдзёр (he) scratched

брыво, -а (n.) (бровы pl.) eyebrow

кроў, крыві (f.) blood

выціраць (I); выціраю, -еш to wipe

насатка, -і (f.) hankie

сьляза, -ы (f.) (сьлёзы pl.) tear

Сорам. It is a shame.

сьціхаць (I); сьціхаю, -еш to stop

холад, -у (m.) cold

страх, -у (m.) fear

ад страху out of fear

недарма not without reason

будзем грэцца let's get warm

хуценька fast

клікаць (I); клічу, клічаш to call

гарэць to burn

гайда дамоў let's run home

прашчур, -а (m.) ancestor

не ўцякалі they did not run away

сухі, -ая, -ое dry

у чужым хляве in somebody else's stable

вол, валá (m.) ox

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 60. Перапішэце сказы й растлумачце, чаму ў вадных падчыркнутых словах напісана “у”, а ў іншых “ў”.

Ад холаду й страху **ўсе** мы пачалі дрыжэць.

Хлопцы! **Усё** па дровы, будзем грэцца!

Дровы й так гарэць ня бўдуць. Усё гайда дамоў.
 Васіль адказаў, і сам хўценка пабег за ўсімі.
 Дзеці йдуць у школу, а Янка ў парк. Там ён згубіў учора кнігу.
 Добрая прыказка ня ў брыво, а ў вока.
 Хлопцы ўцякалі ад дажджў дамоў.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 61. З апавяданьня “Навальніца” выпішце ўсе назоўнікі ў родным склоне.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 62. Перапішэце й адкажэце на пытаньні паводля апавяданьня “У цёткі й дзядзькі”.

1) У каго жыве Ганна?	10) Што Ганна робіць, прышоўшы ад
2) Хто такі Ганьнін дзядзька?	лёкара?
3) Хто такія Ганьніна цётка?	11) Дзе Ганна сядзіць?
4) Дзе жывуць Ганьніны цётка й	12) Што Ганна бачыць праз вакно?
дзядзька?	13) Хто бег праз вуліцу?
5) Што яны маюць?	14) Што зрабіла аўта?
6) Якія лекцыі бярэ Ганна?	15) Ці аўта скалечыла сабаку?
7) Калі Ганна гуляе ў тэніс?	16) Ці сабака спалохаўся?
8) Ці Ганна сёння гуляла ў тэніс?	17) Хто яшчэ спалохаўся?
9) Чаму не?	18) Якія пэснi грала Ганна?

ЗАЎВАГА. play ball, tennis	—	пабеларўску: гуляць у сетку, тэніс
play the piano	—	пабеларўску: граць на піяніне
also act on stage	—	пабеларўску: граць на сцэне

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 63. Перапішэце ліст, падчыркнеце назоўнікі ды аднэй літарай угары азна́чце склон.

ЛІСТ ДА СЯБРОЎКІ

Дарагая Гану́ля!

Пішў каротка, бо я вельмі заня́тая. Цяпе́р у нас экза́мены.
 У панядзе́лак пісьмовы экза́мен зь гі́сторыі, у ваўторак з матэма́тыкі, а ў сераду
 з ангельскае мовы.
 У чацьве́р у нас вольны дзень ды ў пятніцу апо́шні экза́мен зь геагра́фіі.
 А ў сыботу я еду на нарадзі́ны да маё сяброўкі. У яе бўдзе вялікі ве́чар і шмат
 моладзі. Спадзяю́ся бўдзе вясёла.

Каб не варочаццн позна дамоў, я буду начаваць у сяброўкі, а дамоў вярнуся толькі ў нядзелю, тады напішу больш.

А тымчасам бывай. Зычу ўдачы й цалую цябе моцна.

Твая Раіса.

Слоўнік (Vocabulary)

коротка	briefly	вясёла (adv.)	gay
заняты, -ая, -ае	busy	позна (adv.)	late
вольны, -ая, -ае	free	варочацца (I)	to return
апошні, -яя, -ае	last	начаваць	to stay over night
моладзь, -і (f.)	youth, young people	А тымчасам бывай!	And now good bye!
спадзяюся	I hope	цалаваць моцна	to kiss affectionately

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 64. Перапішэце й падчыркнеце прымётнікі. Выпішце ўсе назоўнікі ў слупок і азначце іхны склон, род, лік, паводля ўзору:

Узор: школа — назоўны склон, жаночкі род, адзіночны лік.

НАША ШКОЛА

Наша школа недалёка ад парку. Гэта прыгожы высокі будынак, ня надта стары, але й ня новы. Клясы прасторныя й сьветлыя. Бэлыя сьцэны й бэлая столь. Толькі лаўкі й дошкі чорныя. На сьцэнах цікавыя абразы. Тут від на цудоўнае возера Нара́ч. Возера Нара́ч такое вялікае, што яго завуць беларускае мора. Там ізноў наваградзкая вёска: ляжкі жыта, а далей сялянскія хаты, ад якіх відаць толькі саламяныя стрэхі. А тут магутны барадаты зубар.

Каля школы прасторны пляц. Тут мы гуляем у валејбол, панашаму ў сётку, баскетбол, ці як мы завём, у кошыка ці на́вет і ў лапту, паангельску бэйсбол.

Слоўнік (Vocabulary)

прыгожы, -ая, -ае	beautiful	наваградзкі adj. of Нава́градак —	
высокі, -ая, -ае	high	Navahradak city in Byelorussia	
надта (adv.)	too, very	сноп жыта	sheaf (bundle) of rye
прасторны, -ая, -ае	spacious	ляжка, -і (f.)	10 sheafs put up together for drying
сьцяна́, -ы (f.) (сьцэны pl.)	wall	жыта, -а́ (n.)	rye
сто́ль, -і (f.)	ceiling	сяля́нская ха́та	peasant house
лаўка, -і (f.)	bench, school desk	саламя́ная страха́	thatched roof
абра́з, -у (m.)	picture	пляц, -у (m.)	yard
возера На́рач (n.)	Lake Narach in Byelorussia	магу́тны, -ая, -ае	mighty, powerful
зубар, зубра́ (m.)	aurochs	барада́ты, -ая, -ае	bearded

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 65. а) Прачытайце. Выпішце дзеясловы ў слупок, побач дапісваючы 1-ю й 2-ю асобу адзіночнага ліку. б) Перакладзеце (translate) ў ангельскую мову.

МАЛЫ БРАТ ХВОРЫ

Мой малы браток Ігнатка сёння хворы. Ён мае высокую тэмпературу й шмат плача. Мама тэлефануе да лекара й расказвае пра Ігнаткаву хваробу. Але лекар заняты ў шпіталі й ня можа цяпер прыехаць. Ён кажа даць аспірыны й чакаць да вечара. Мама ліе трошкі вады ў кўбачак кідае ў яе аспірыну й дае Ігнатку выпіць. Тады калыша Ігнатку на руках і чуе, як ён пачынае засынаць. Мама нясе яго ў спальны пакой ды кладзе ў малы ложачак.

Калі падвечар нарэшце прыежджае лекар, мама вітае яго з радасцю, бо ўвесь дзень вельмі хвалялася за хворага Ігнатку.

Слоўнік (Vocabulary)

хворы, -ая, -ае	ill	калыхаць, калышу́, -аш	to lull
высокая тэмпература	fever	Ён пачынае засынаць.	He is beginning to fall asleep.
хвароба, -ы (f.)	illness	спальны пакой (m.)	bed room
разказваць (I); разказваю, -еш	to tell	слаць (I); сыцялю, -еш	to make a bed
заняты, -ая, -ае	busy	клáсьці (I); кладу́, -дзеш	to put
аспіры́на, -ы (f.)	aspirin	падвечар	in the evening
вечар, -а (m.)	evening	прые́хаць (I); прые́жджаю, -еш	to come
ліць (I); лію́, ліеш	to pour	віта́ць (I); віта́ю, -еш, -юць	to greet
кўбачак, -а (m.)	small cup	Ма́ма хвалява́лася.	Mother was worried.
кіда́ць (I); кіда́ю, -еш (in this case)	to put		
вы́піць (I); вы́п'ю, -п'еш	to drink		
тады́	then		

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 66. Перапішэце ска́зы, назоўнікі ў дужках паводля узору ста́вячы ў вадпавэдным склоне.

а) УЗОР: Мы жывём каля школы

Мы жывём каля	(бібліятэка)
Вы жывяце каля	(пошта)
Ён	" (шпіталь)
Вы	" (настаўнік)
Яна	" (Раман)
Я	" (дзядзька)

б) Мы жывём недалёка ад школы.

Мы жывём недалёка ад	(бібліятэка)
Вы	недалёка ад (пошта)
Яны	" " (парк)
Вы	" " (настаўніца)
Яна	" " (сяброўка)
Я	" " (рэчка)

в) Мы гуляем у сётку пасля вячэры.

Вы	" (абед).
Яны	" (лёкцыя).
Ён	" (школа).

г) Мы граем на піяніне пасля вячэры.

Вы	(абед).
Яны	(лёкцыя).
Ён	(школа).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 67. Дакончце сказы паводля ўзору й запішэце іх.

а) УЗОР: Мой брат цяпэр у цёткі.

Мой брат цяпэр у (сябра).

Мой брат цяпэр у (лёкар).

Ніна жывэ ў (дзядзька).

Яны жывуць у (настаўніца).

Ігнат жывэ ў (Антось).

Ганна цяпэр у (Ліда).

б) УЗОР: У настаўніка кніга.

У (сяброўка) (кніга).

У (студэнт) (газэта).

У (Янка) (брат).

У (Вэра) (сястра).

У (хлопчык) (мяч).

в) У настаўніка **нямá** кнігі.

У (сяброўка) нямá (кніга).

У (Юрка) нямá (брат).

У (Алесь) нямá (газэта).

У (Воля) нямá (сястра).

У (хлопчык) нямá (мяч).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 68. а) Паводля ўзору пабудуйце сказы, словы ў дужках ставячы ў вадпаведнай форме, а тады зьмяніце гэтыя сказы, ставячы перад дзеясловам адмоўе “не” або “ня”.

1. Я (чытаць) (кніга), ты не...

2. Янка (пісаць) (ліст), я не...

3. Вы (знаць) (верш) напамяць, яны не...

4. Ты (браць) (музыка) ў школе, Вэра не...

5. Мама (закрываць) (вакно) ад сонца, я не...

6. Ты (казаць) (праўда), Волег не...

7. Настаўнік (чытаць) (газэта), вучні не...

8. Ганна мае (цётка), мы не...

9. Даўгое паліто (закрываць) (сукня), кароткае паліто не...

1. Я чытаю кнігу, ты **ня** чытаеш кнігі.

Слоўнік (Vocabulary)

даўгі, -áя, -ое long

паліто, -а (n.) (польты pl.) overcoat

сукня, -і (f.) dress

кароткі, -ая, -ае short

б) Праспрагайце ў цяпэрашнім часе дзеясловы: **закрываць, ведаць, высыхаць** — так, як “чытаць”; і **шаптаць** (я шапчу, ты шэпчаш), **казаць** (я кажу), як “пісаць”.

в) Выпішце ў слупок усе назоўнікі, азна́чце склон.

Хўтра ў ліскі хоць куды!
 Ёй праз хўтра шмат бяды.
 На лісу палююць людзі,
 Бо каўнёр цудоўны будзе.
 (У. Корбан)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 69. а) Перапішэце й адкажэце на пытаньні паводля ўзору.

УЗОР: Ці блізка каля гораду ёсьць рака й возера? Блізка каля гораду ёсьць рака,
 але няма возера.

1. Ці блізка каля гораду ёсьць рака й возера?
2. Ці ў вас ёсьць алавік і папэра?
3. Ці ў настаўніка ёсьць газэта й часапіс?
4. Ці ў Янкі ёсьць сабака й кот?
5. Ці ў Ігната ёсьць сястра й брат?
6. Ці ў дзядзькі ёсьць дом і лécішча?
7. Ці ў яго ёсьць аўта й човен?
8. Ці ў Вэры ёсьць бэлая сукénка й паліто?

б) Перапішэце за́гадку, уні́зе напішэце адга́дку. Праспрага́йце падчы́ркнутыя дзея-
 словы.

ЗАГАДКА

Бяз языка́ **жывé**,
 ня есьць, ня п'е,
 а гаворыць і **пяé**.

в) Перапішэце ска́зы, словы з ду́жак паста́ўце ў вадпавéдным склоне.

1. Ён шука́е (ша́пка) й (ша́лік). 2. Ты заўсёды шука́еш (гу́мка) або (алаві́к).
3. Ві́таўт шука́е (пра́ца) на ле́та. 4. Мы шука́ем (кот Му́рза), але ня можам
 знайсцьці. 5. Яна́ чакáе на (сяброўка), каб ра́зам ісьці ў школу. 6. Усе́ чакáюць
 (вясна́), а дзе́ці (ле́та). 7. Мы чакáем (цётка), а яé ўсе́ нама́. 8. Яны́ чакáюць
 (дачка́) й (сын) з Эўропы.

К Р У Г 8.

НАША ВУЛІЦА

Мы жывём у горадзе ў вялікім доме. Дом наш стаіць на скрыжаваньні дзвюх вуліцнў. З вакна мне відяць, як па ходзішчы сьпяшаюцца людзі. А пераходзяць вуліцу яны толькі ў вадным месцы, на скрыжаваньні.

Недалёка ад нашага дому на сквэры заўсёды шмат дзяцей.

У канцы нашае вуліцы будзеца новая школа. Пра гэтую школу мой тата чытаў у газэце. Пішуць, што яна будзе вельмі мадэрная, можа найбольш мадэрная ў горадзе. Вялікія вокны, прасторная аўдыторыя, гімнастычная заль і плавальны басэйн. У басэйне будзем плаваць лёта й зіму.

Слоўнік (Vocabulary)

скрыжаваньне, -я (n.)	intersection	заўсёды (adv.)	always
ходзішча, -а (n.)	sidewalk	канец, канца (m.)	end
сьпяшаюцца людзі	people are hurrying	мадэрны, -ая, -ае	modern
людзі (pl.)	people	гімнастычная заль (f.)	gymnasium
пераходзіць (II); пераходжу, пераходзіш,		плавальны басэйн (m.)	swimming pool
-яць to cross		зіма, -ы (f.)	winter
сквэр, -у (m.)	public garden	у канцы	at the end

8 — 15Ф CONSONANTS / ЗЫЧНЫЯ г, г, к, х,

Зычныя г, г, к, х завуцца задняязычнымі, бо ўтвараюцца задняю часткаю языка. Пасля зычных г, г, к, х пішам у канчатках толькі “і”, ніколі “ы”. Прыкладам:

а) сьнег — сьнягі	саба́ка — саба́кі	гарэх — гарэхі
дарога — дарогі	рука́ — ру́кі	му́ха — му́хі
бе́раг — берагі	яйко́ — яйкі	суха́я — сухі

б) Параўнайце канчаткі ў гэтым прыкладзе ды заўважце, што ўсюды пасля задняязычных канчатак “ы” замяніўся на “і”.

Singular	школа	пряо	лес	сталяр
	му́ха	яйко	бе́раг	настаўнік
Plural	школы	пёры	лясы́	сталяры́
	му́хі	яйкі	берагі́	настаўнікі́

**
*

- a) As an ending, the letter “ы” can never be written after the back consonants г, г, к, х. It must be replaced by “і”.
- b) Compare the endings in the example б) of the Byelorussian text and notice that the ending “ы” after the back consonants г, г, к, х is replaced by “і”.

8 — I THE SECOND CONJUGATION / ДРУГОЕ СПРАЖЭНЬЕ

Infinitives / Неазначальнікі: **стаяць** (to stand), **маўчаць** (to be silent), **хваліць** (to praise), **гаварыць** (to speak).

a) Цяперашні час

1. Асабовыя канчаткі пад націскам:

Адзіночны лік			Множны лік		
я	ста-ю́,	маўч-у́	мы	ста-і́м,	маўч-ы́м
ты	ста-і́ш,	маўч-ы́ш	вы	ста-і́це,	маўч-ы́це
ён яна́, яно	ста-і́ць,	маўч-ы́ць	яны	ста-я́ць,	маўч-а́ць

2. Асабовыя канчаткі не пад націскам:

Адзіночны лік			Множны лік		
я	хвал-ю́,	гавар-у́	мы	хва́л-і́м,	гавор-ы́м
ты	хва́л-і́ш,	гавор-ы́ш	вы	хва́л-і́це,	гавор-ы́це
ён, яна́, яно	хва́л-і́ць,	гавор-ы́ць	яны	хва́л-я́ць,	гавор-а́ць

Цяперашні час усіх гэтых дзеясловаў утвораны ад асновы цяперашняга часу **ста-, маўч-, хваль-, гавор-**.

Асабовыя канчаткі, дададзеныя да асноваў, розныя ад тых, што мелі дзеясловы **чытаць** або **пісаць**. Гэта канчаткі **другога спражэння**.

б) Асабовыя канчаткі II-га спражэння.

Адзіночны лік			Множны лік		
я	—	-ю́ (у)	мы	—	-і́м (ым)
ты	—	-і́ш (ыш)	вы	—	-і́це (ыце), і́це (ыце) (не пад на́ціскам)
ён, яна́, яно	—	-і́ць (ыць)	яны	—	-я́ць (аць)

Канчаткі ў дужках — гэта канчаткі пасля зацьвярдзелай асновы.

в) Дзеясловы другога спражэння пазнаём па:

- канчатку 2-ой асобы адзіночнага ліку **-іш, -ыш** і
- канчатку 3-ай асобы множнага ліку **-яць, -аць**.

У слоўніку першае сцражэнне азначае рымскім I, а другое рымскім II. Дзеясловы, што не належаць да ніводнай з гэтых групаў — “irr.” (irregular) — рознаспрагальныя.

**

- a) The present tense of the verbs **стаяць, маўчаць, хваліць, гаварыць** is formed by adding the personal endings of the Second Conjugation to their present stem: **ста-, маўч-, хвал-, гавор-**.

b) Personal endings of the II Conjugation:

SINGULAR			PLURAL		
я	—	-ю (y)	мы	—	-ім (ым)
ты	—	-іш (ыш)	вы	—	-іце (ыце) when stressed
ён, яна, яно	—	-іць (ыць)		—	-іце (ыце) when unstressed
			яны	—	-яць (аць)

The endings in parenthesis are used for verbs with stems ending in **р, ж, ш** or **ч**. For examples look at the Byelorussian text 8—I a.

- c) Verbs of the Second Conjugation are distinguished by the ending **-іш** or **-ыш** in the 2nd person singular, and by the ending **-яць** or **-аць** in the 3rd person plural.

8 — II THE VERB IN THE NEGATIVE / ДЗЕЯСЛОВЫ З АДМОЎЕМ “НЕ”

- a) Заміж ангельскага адмоўя **I do not, he does not . . .** у беларускай мове перад дзеясловам ставім адмоўе **не (ня)** для ўсіх асобаў і лікаў.

“Не” пішацца заўсёды асобна ад дзеясловаў.

Прыклады:

Я бягу́	я не бягу́	I do not run, I am not running
ты бяжы́ш	ты не бяжы́ш	you do not run, you are not running
ён бяжы́ць	ён не бяжы́ць	he does not run, he is not running
мы бяжым	мы не бяжым	we do not run, we are not running
вы бяжыце́	вы не бяжыце́	you do not run, you are not running
яны бягу́ць	яны не бягу́ць	they do not run, they are not running

- b) У вадмоўных сказах “не” мусіць стаяць перад дзеясловам нават і тады, калі ў сказе ёсць яшчэ й іншае слова, што паказвае на адмоўнасць. Прыкладам:

Ён ніколі ня чытае. He never reads.

Яна нічога не разумее паангельску. She does not understand anything in English.

**

- a) To negate an action “не” is placed before the verb for all persons singular and plural instead of the English “I do not”, “he does not”, etc. For examples look at the Byelorussian text 8—IIa.
- b) “Не” must precede the verb even when another negative word in the sentence is present. For example:

Яна ніколі ня чытае she never reads.

8 — III LOCATIVE SINGULAR OF NOUNS МЕСНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, адзіночны лік.

1. Месны склон адказвае на пытаньні **пры кім? пры чым? або дзе?**
2. Як назоўны склон ніколі не ўжываецца з прыназоўнікам, так месны ўжываецца толькі з прыназоўнікамі такімі як: **пры, на, у.**

дзе кніга? — на сталé
дзе вучні? — у кля́се

3. Канчаткі меснага склону: **е, э і, ы ю, у**

- a) **-е** пасля цвёрдое асновы для ўсіх родаў:

на сталé, на галавé, на вакнé, у слове і пасля задняязычнае асновы на г, х, якія пераходзяць тут у “з”, або “с”:

страха́ — на страсé
кажух — у кажусé
вуха — у вусé

кніга — у кні́зе
луг — на лу́зе
бэраг — на бэра́зе

-э для жаночкага роду з асновай на “к”, якое пераходзіць тут у “ц”, і з націскам на канчатку: рука́ — у руцэ́ рака́ — на рацэ́.

УВАГА: Канчатак “-э” дапушчаецца таксама побач іншых канчаткаў у наступных словах: на дварэ́ або на двары́; на гарэ́ або на гары́; на малацэ́ й на малаку́, на языцэ́ й на языку́.

- б) **-і** пасля мяккое асновы для ўсіх родаў:

конь — на кані́
зямя́ — у зямлі́

поле — на полі́
край — у краі́

лінія — на ліні́
здаро́ўе — у здароўі́

-ы пасля зацвёрдзелае асновы для ўсіх родаў і пасля задняязычнае на “к”, якое пераходзіць тут у “ц”, для жаночкага роду, калі канчатак не пад націскам:

бор — у бары́
печ — у пэчы́

сонца — на сонцы́
рэчка — на рэчцы́

граматы́ка — у грама́тыцы.

в) **-у(ю)** для назоўнікаў мужчынскага роду, што азначаюць асобу: пасья цвядзёе й зацвядзелае асновы **-у**, пасья мяккое **-ю**:

Лявон — пры Лявону
 Лукаш — пры Лукашў
 нёмец — пры нёмцу

Міхась — пры Міхасю
 каваль — пры кавалю

а таксама для мужчынскага й ніякага роду пасья задняязычнае асновы на **"к"** ды ў некаторых словах на **"г"**, **"х"**, калі не адбываецца пераходу задняязычных у іншыя:

на сукў	на воку	на парогу (і на парозе)
на ваўкў	у малакў	на рагў вуліцы, але
у Мёнску	у страху (і ў страце)	на розе каровы.
у Слуцку	у вухў (і ў вусе)	

**

1. The locative case answers the question **пры кім? пры чым? or дзе?**
2. The locative case is used only after certain prepositions such as:

аб (about), **на** (on), **у** (in), **пры** (with, by, at, in front of, in the presence of). For examples of the different uses of **"пры"** look at the note at the end of this chapter.

When used with the preposition **"на"**, **"у"** the locative indicates the location of a person or thing and answers the question **дзе?**

Remember:

- a) The preposition **у** + the locative answers the question **дзе?** For example:

Дзе Вэра? Вэра ў школе. Vera is in school.

- b) The preposition **у** + the accusative answers the question **куды?** For example:

Куды йдзе Вэра? Вэра йдзе ў школу. Vera is going to school.

3. The locative singular endings are: **е, э, і, ы, у, ю**.

-е is taken by nouns a) of **all three genders** with the stem ending in a **hard consonant**. For example: стол — на сталé, у слове.

b) or with the stem ending in the back consonants **"г"**, **"х"**, when they change into **"з"**, **"ц"**. For example: страхá — на страцé; вўха — у вўсе, кнїга — у кнїзе, бэраг — на бэраце.

-э is taken by the feminine nouns with stem ending in the back consonant **"к"**, (when **"к"** changes into **"ц"** and the stress is on the ending):

рукá — у руцэ, рака́ на рацэ

-i is taken by the nouns with their stems ending in a soft consonant:

конь	—	на кані́,	зямля́	—	на зямлі́,	здараўе	—	у здараўі́.
край	—	у краі́,	лі́нія	—	на ліні́і,			

-ы is taken by nouns with stems ending in **р, ж, дж, ш, ч** or **ц** and by feminine nouns with stems ending in “к” changed into “ц” when the stress is on the stem. For example:

бор	—	у бары́	ма́тка	—	пры ма́тцы
печ	—	у пэ́чы	рэчка	—	на рэ́цы
сонца	—	на сонцы́	грама́тыка	—	у грама́тыцы

у, ю is taken by **masculine** nouns denoting a person,

Тама́ш	—	пры Тамашу́	Васі́ль	—	пры Васілю́
хлопец	—	пры хлопцу́	кава́ль	—	пры кавалю́
Лявон	—	пры Лявону́	Стась	—	пры Ста́сю

and by **masculine** and **neuter** nouns with stems ending in “к” and some in **г, х** when **к, г, х** stay unchanged before the ending:

на воку	on the eye	у ву́ху	in the ear
у малаку́	in milk	у стра́ху	out of fear
у Мэ́нску	in Miensk	на рагу́ (ву́ліцы)	at the corner (of a street)
у Слۇ́цку	in Slucak		

NOTE. The preposition **пры** has several meanings:

1. Ба́цька жы́вэ пры сы́ну. Father lives with his son.
2. Не гавары́ аб гэтым пры хлопцу́. Don't speak about it in front of a boy.
3. Пры настаўніку́ ціха ў кля́се. The class is quiet in presence of the teacher.
4. Настаўнік жы́вэ пры школе́. The teacher lives by the school.
5. Пры на́шай школе ё́сьць вячорны́я ку́рсы. There are nightcourses at our school.

ПРАКТЫКАВАЊНЕ 70. а) Прачытайце, а тады перапішэце, устаўляючы заміж кропак адпаведную літару.

У ПАРКУ

Ціх... лётні дзень. Сяброўк... Галя й Ніна адпачываюць у вялік... м гарадзк... м парку. Твары, рук... і ног... у іх прыгожа загарэлі ад сонца. Галя й Ніна прыйшлі на бэраг рэчк..., аж тут і дзьве лаўк... стаяць. Селі на лаўк... ды разглядаюць кніг..., якія яны толькі што ўзялі зь бібліятэк... Галя чытае вершык..., а Ніна разглядае толькі малюнк... Раптам Галя кажа:

— Я буду чытаць па адным ці два радк..., а ты будзеш адгавдаць, з якога гэта вершу. Добра?

— Добра — адказвае Ніна.

І Гэля чытае:

“Скуль узяліся тыя мұх..

“Узялі камарá...”

— пад рук.. — **крычыць** Ніна — гэта зь пэснi, як камар свáтаўся да мұх..

— Добра, — адказвае Гэля. А гэта:

“...вокны мохам залажыў,
дзвёры шышкамі прыкрыў...”

— “Зáечы дом” Максіма Тánка, — iзноў **адгáдвае** Ніна ды **кажа**:

— А цяпер я б́ду чытаць, а ты адгáдваць.

Гэтак дзяўчáтк.. доўга гулялі ў ciкáвую гульню.

б) В́пишце ўсе падчыркнутыя дзеясловы ў слупок ды азнáчце, да якога спражэньня яны налэжаць.

Слоўнік (Vocabulary)

лётні дзень (m.) summer day

адпачывáць (I); адпачывáю, -еш, -юць —
to rest

загарэць ад сонца to get a sun tan

разглядáць (I); разглядáю, -еш, -юць —
to look at

толькі што just now

узялі з (+ gen.) they took from...

вёршык (dim. of верш) (m.) poem

малюнак, малюнку (m.) picture

радок, радка́ (m.) line

адгáдваць, (I); адгáдваю, -еш, -юць —
to guess

Скуль узяліся тыя мұхi... (in this case)
Suddenly those flies came...

камар, -á (m.) mosquito

свáтацца (I) to seek in marriage

мох, моху (m.) moss

Максім Танк contemporary Byelorussian
poet

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 71. а) Дакончце спрагáць:

Я ня піш́у і ня чыта́ю пафранцýску.

Ты ня пішаш і ня чыта́еш пафранцýску.

Ён ня ... ..

Мы ня ... ..

б) Я нічога ня ве́даю.

Ты нічога ня ве́даеш.

Яна́ ... ..

Мы ... ..

в) Я ніко́га ня ба́чу.

Ты ніко́га ня ба́чыш.

Ён ... ..

Мы ... ..

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 72. а) Настúpныя скáзы зьмянеце на адмоўныя паводля ўзору:

1. Я шмат чытаю пабеларúску.	1. Я нічога ня чытаю пабеларúску.
2. Ён часта загарáе на сонцы.	2. Ён ніколі ...
3. Яны штадня гуляюць у мяч.	3. Яны ніколі ...
4. Мы ходзім у кіно і ў тэáтар.	4. Мы нікуды ...
5. Ты знаходзіш грыбы й ягады.	5. Ты нічога ...
6. Яна адпачывáе ў лесе й над рэчкай.	6. Яна нідзэ ...

б) Скáзы зь пёршага слупка практ. 72. а) перабудуйце паводля ўзору:

1. Я шмат чытаю пабеларúску, а яна нічога ня чытае пабеларúску.	
2. Ён часта загарáе на сонцы, а мы ніколі ...	
3. ... , а ты ніколі ...	
4. ... , а ён нікуды ...	
.....	і г. д.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 73. Дапішэце кáжную прыказку, ужывáючы патрэбныя паводля сэнсу дзеясловы зь “не”.

За двума зайцамі пагонішся — ніводнага	
Месяц сьвэціць, ды	Пад ляжáчы камень вада ... ..
Работа нікога	Хто пытаецца, той ... ..
Узімку сонца сьвэціць, ды	Ваўкоў баяцца — у лес ... ..

Словы на выкарыстаньне: ня псуе, ня зловіш, ня грэе, ня блúдзіць, ня грэе, не хадзіць, не падыйдзе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 74. Фанэтычнае. У клясе вўчні ўголас паўтараюць за настаўнікам, дома сáмі чытаюць і перапісваюць.

Я сушú	зёлкі.	Я ня сушú, áле зьбіраю зёлкі.
Ты сúшыш	“	Ты ня сúшыш, áле зьбіраеш “ .
Ён сúшыць	“	Ён ня сúшыць, áле зьбірае “ .
Яна сúшыць	“	Яна ня сúшыць, áле зьбірае ” .
Мы сúшым	“	Мы ня сúшым, áле зьбіраем “ .
Вы сúшыце	“	Вы ня сúшыце, áле зьбіраеце “ .
Яны сúшаць	“	Яны ня сúшаць, áле зьбіраюць ” .

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 75. а) Дакончце спрагаць:

Я добра гавару́ й разумею́ паангэльску.	Яна́ добра ...
Ты добра гаворыш і разумееш паангэльску.	Мы добра ...
Ён добра ...	Вы .....

б) Гэтак-жа праспрагайце:

Я не гавару́ і ня чытаю́ пафранцýску.

УВАГА. Словы пабелару́ску, паангэльску, пафранцýску, . . . у белару́скай мове ёсьць прыслоўі (adverbs) ды пішуцца з малое літары.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 76. Перапішэце, навучэцеся напамяць. 2. Выпішце назоўнікі ў мэсным склоне ў слупок ды побач напішэце іх у назоўным склоне.**ВЕРАБЕЙКА**

На дарозе,
на марозе
Верабейка чык-чы-рык.
Сумятлівы,
Клапатлівы,
Жыць бяз пра́цы ня прывы́к.
Лю́ты холад
Ці́сне голад,
Ве́цер сы́пле сы́нег, нясе́.
Аду́бэлы,
Зьне́машчэлы,
Ледзь ё́н кры́лцамі тра́се.

Наш Андрэ́йка
Верабейку
Не па́кіне у бядзе́:
Бэ́днай пту́шцы
У карма́шцы
Ёсьць што сы́недаць ка́жны дзень.
Ка́жны ра́нак
Ё́н на га́нак
Кро́шак хлё́бных натра́се.
Вось і ска́ча
І ня пла́ча
Верабейка на стра́се.

Мікола ХВЕДАРОВІЧ

Слоўнік (Vocabulary)

вeрабейка, -і (dim. of вeрабей) (m.) —
sparrow
даро́га, -і (f.) road
мароз, -у (m.) (in this case) freezing
weather
сумятлівы, -ая, -ае fussy
клапатлівы, -ая, -ае careful, thoughtful

ня прывы́к (he) was not used
ці́снуць (I); ці́сну, -еш, -уць to squeeze
лю́ты холад, -у (m.) bitter cold
голад, -у (m.) hunger
аду́бэлы, -ая, -ае numb
зьне́машчэлы, -ая, -ае enfeebled
трэ́сьці (I); тра́су, -эш, -уць to shake

кармушка, -і (f.) bird feeder
 ганак, ганку (m.) porch, veranda
 хлебныя крошкі (pl.) bread crumbs
 пакінуць (I); пакіну, -еш, -уць to abandon,
 to desert

сьнедаць (I); сьнедаю, -еш, -юць to have
 breakfast
 ранак, ранка (m.) morning

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 77. а) Перапішэце за́гадку, ста́вячы назоўнікі ў дужках у патрэбным склоне. Напішэце адга́дку ды аднэй літарай азна́чце склоны ўсіх назоўнікаў.

З А Г А Д К А

Хвост увесь на (двор),
 Толькі нос у (нара́).
 І да тэй да (нара́),

пакўль нос у (нара́),
 у дом ня ўзможа ўвайсьці
 ні малы, ні стары.

Слоўнік (Vocabulary)

на двары outside
 хвост, хваста́ (m.) tail

нара́, -ы (f.) hole

б) З апавяданьня “НАША ВЎЛІЦА” вы́пішце назоўнікі ў мэ́сным склоне ра́зам з прыназоўнікамі ды пабудуйце зь імі ска́зы паводля пры́кладу.

Пры́клад: у гора́дзе — Я люблю жыць у гора́дзе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 78. Перапішэце, назовы краёў у дужках ставячы ў патрэбным склоне.

Гарады́ Ата́ва, Монрэа́ль і Ё́інзор у (Кана́да).

Ата́ва сталі́ца (Кана́да).

Гарады́ Менск, Ві́льня, Гора́дзен, Го́мель, Пі́нск, Пола́цак на (Белару́сь).

Менск — сталі́ца (Белару́сь).

Пары́ж у (Фра́нцыя). Гэта сталі́ца (Фра́нцыя).

Ба́рлін у (Няме́ччына). Гэта была́ сталі́ца (Няме́ччына).

Ры́м у (Іта́лія). Гэта сталі́ца (Іта́лія).

Ва́рша́ва ў (Польшча). Гэта сталі́ца (Польшча).

Кіе́ў на (Украі́на). Гэта сталі́ца (Украі́на).

Ма́сква ў (Расе́я). Ма́сква сталі́ца (Расе́я).

Ма́дры́д у (Гішпа́нія). Гэта сталі́ца (Гішпа́нія).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 79. Перапішэце пытаньні ды дайце адказы паводля ўзору.

1. Дзе ёсьць Вашынгтон? Вашынгтон у Задзіночаных Штатах.	
2. Дзе ёсьць Вініпэг?	
3. Дзе ёсьць Наваградак?	7. Дзе ёсьць Лёндан?
4. Дзе ёсьць Рым?	8. Дзе ёсьць Гомель?
5. Дзе ёсьць Менск?	9. Дзе ёсьць рака Атава?
6. Дзе ёсьць Таронта?	10. Дзе ёсьць рака Нёман?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 80. Перапішэце сказы, назоўнікі ў дужках ставячы ў адпаведным склоне.

1. Мая бабуля жыве на (вёска), а мы ў (горад).
2. Мой сябра яшчэ на (лёкцыя).
3. Гэля й Зіна ў (бібліятэка).
4. Гэля сустракае Зіну штадня на (прыстанак) падзёмкі.
5. Мой брат цяпер на (станцыя). Ён едзе ў (Атава).
6. Юрка жыве ў (Канада), а Юркаў дзядзька ў (Аўстралія).
7. Рыбка ў (рака), ды ня ў (рука).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 81. Заміж кропак устаўце адпаведна прыназоўнікі “у” або “на”, а пасля іх назоўнікі з дужак у патрэбным склоне.

1. Мая кніга .. (стол), а твая .. (шафа).
2. Вось твае рукавіцы .. (крэсла), а шалік .. (шафа).
3. Дзе цябе чакаць .. (станцыя), ці .. (прыстанак) трамвайным?
4. Кветкі ў вазе стаяць .. (столік), а ў вазоне .. (вакно).
5. Ты шукаеш шапку, а шапка .. (галава).
6. Нашае лёцішча стаіць .. (гара).
7. .. (возера) больш рыбы як .. (рэчка).
8. Верабей сядзіць .. (плот), а шпак .. (шпакоўня).
9. Усе вучні .. (школа), а Міхась .. (парк).
10. Сьнеданьне ўжо .. (стол), а Юрка яшчэ .. (ложак).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 82. Перапішэце сказы паводля ўзору:

1. Наш дом пры (станцыя). Узор: Наш дом пры станцыі.
2. Ваш дом пры (пошта).
3. Наш дом пры (парк).

4. На́ша школа пры (касьце́л).
5. Гэ́тая школа пры (хва́брыка).
6. Пры (лес) стаі́ць вёска, а пры (возера) гарадок.
7. У на́шым (гарадок) настаўні́к жы́вэ пры (школа), сьвята́р пры (царкв́а),
ле́кар пры (шпіта́ль), судзьдзя́ пры (суд), а канду́ктар пры (ста́нцыя).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 83. Перапішэце, ста́вячы словы ў ду́жках у патрэ́бным склоне.

а) Ба́цька жы́вэ пры (дачка́).	б) Не гавары́ так пры (хлопчы́к).
Дзе́ці жы́вуць пры (ба́цька) й (ма́тка).	“ (ба́цька).
Я́нка жы́вэ пры (брат).	“ (дзе́ўчы́нка).
Яна́ жы́вэ пры (брат).	“ (брат)
Уну́кі жы́вуць пры (дзед).	“ (дзе́дзька)
Я жы́ву пры (сястра́).	“ (вуча́нь).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 84. Дакончыце ска́зы, ужыва́ючы да сэнсу ні́жэй пада́дзеныя на́
выбар словы.

Ён вучы́цца пры краўцу́, як ...	Ён вучы́цца пры (цыру́льнік), як ...
“ пры (шавэ́ц), як ...	“ (сталя́р), як ...
“ (э́лектрык), як ...	“ (му́ляр), як ...
“ (аўтаме́ханік), як ...	“ (пе́кар), як ...

Словы на выбар: 1. стры́гчы й галі́ць, 2. мурава́ць дамы́, 3. шы́ць вопратку, 4. рабі́ць мэблю, 5. пячы́ хлеб і бу́лкі, 6. шы́ць і ла́дзіць абу́так, 7. праводзі́ць э́лектрыку, 8. ла́дзіць аўта.

К Р У Г 9.

У ГЕАГРАФІЧНЫМ КАБІНЭЦЕ

На сьцяне вялікая кárта сьвету. Вось Заходняя паўкуля, а тут Усходняя.

— Тут Канада — паказвае на кáрце Антось. — Мы жывём на Заходняй паўкулі.

— А хто жыве на Ёсходняй? — пытаецца настаўнік.

— Маё бабуля й дзядуля, — адказвае Антось.

— І маё! — крычыць Дзэно, — і маё, і маё — крычаць усё новыя галасы.

— Чакайце! — супыняе настаўнік — Ня ўсе разам, па адным! Ну, няхай першы Антось разкажа, дзе жывуць ягоныя бабуля й дзядуля.

— Маё бацькі прыехалі ў Канаду зь Беларусі, а бабуля й дзядуля і цяпер там жывуць, — расказвае Антось.

— Пакажы на кáрце Беларусь! — кажа яму настаўнік.

Антось хутка пераходзіць да Ёсходняе паўкулі, паказвае Эўропу, а тады Беларусь. Антось любіць геаграфію. Ён мае дома атляс і блізу такую-ж вялікую кáрту сьвету. Атляс купіў яму тата на нарадзіны.

А пасля іншыя дзеці шукалі на кáрце: Дзэно — Італію, Нэаполь, Пáтрык — Ірляндую, Багдан — Украіну, а калі прыйшло да Гóро, той паехаў пáльцам праз усю Эўропу й Азію ды аж у акіян, у Японію.

— Ну, за кароткі час мы зьведалі шмат сьвету, — кажа настаўнік. — Наступным разам зробім падарожжа па Заходняй паўкулі.

— О, добра! — кажа Джым, які дагэтуль сядзеў спакойна, — Паедзем да маё бабулі, яна ў Ванкувары!

Слоўнік (Vocabulary)

геаграфія, -і (f.) geography

кабінэт, -у (m.) study

геаграфічны кабінэт geography room

кáрта, -ы (f.) map

сьвет, -у (m.) word

Усходняя паўкуля Eastern hemisphere

Заходняя паўкуля Western hemisphere

бабуля, -і (f.) grandmother

дзядуля, -і (m.) grandfather

голос, -у (pl. галасы) (m.) voice

чакайце! (imperative) wait!

супыняць, (I); супыняю, -еш, -юць to stop

ня ўсе разам not all at once

па адным one by one

прыехаць (I) to come

пакажы! (imperative) show!

блізу nearly

купіў he bought

пáльцам with his finger
 праз over, across
 акія́н, -у (m.) ocean
 кароткі, -ая, -ае short
 за кароткі час in a short time

зьвэ́даць (I); зьвэ́даю, -еш, -юць to visit
 настúпным ра́зам next time
 зрабі́ць падарожжа, -а (n.) to travel
 пае́дзем we shall go
 спакойна quietly

9 — 16Ф CONSONANTS BEFORE SOFT CONSONANTS

ПРАВАПІС ПАМЯКЧАНЫХ: з, с, дз, (з д), ц (з т) ды н

Зычныя з, с, дз (з д), ц (з т) ды н, калі стаяць перад мяккім зычным, таксама памякчаюцца. Гэта значыць і вымаўляць іх трэба мякка, і на пісьме пасля іх ставіць “ь”: зьвер, зьмяніць, сьнег, сьцяна́, цьвіце́, чацьве́р, дзьве, дзьве́ры, у сэньсе, пэньсі́я, Франьці́шак.

Але перад мяккімі задняязычнымі г, г, к, х памякчаюцца толькі зычныя з, с ды толькі ў прыстаўках: зьгінуць, ськінуць, сьхіліць, але: мазгі́, вузкі́, белару́скі.

Прыставачнае “д” перад мяккімі зычнымі не памякчаецца: адвяза́ць, падвэ́зьці, падвячо́рак.

УВАГА: У прыназоўніках з, без(бяз), праз(цераз) “з” памякчаецца, калі слова, што йдзе за імі, пачынаецца мяккім зычным або ётаваным галосным (я, е, ё, ю) ці “і”: Зь Ве́раю, бязь і́х, празь я́му, пры́ехаў і́зь ле́су.

**

The consonants з, с, дз (from д), ц (from т) and н preceding a soft consonant also become soft in pronunciation and spelling. For example: два but дзьве, дзьве́ры, зьбіра́ць, зьмяніць, сьнег, сьцяна́, цьвіце́, чацьве́р.

NOTE 1. Before a soft г, г, к or х only the consonants з, с become soft and only in the prefix. For example: зьгінуць (to perish), ськінуць (to take off), сьхіліць (to bend, to bow) but — мазгі́ (brains), вузкі́ (narrow), белару́скі.

NOTE 2. In prepositions such as з, без, праз... the consonant “з” always becomes soft before the words beginning with a soft consonant, with the jotated vowel (я, е, ё, ю) or і. For example: зь Ве́раю, зь і́м, зь я́мы, безь яго́, празь лес.

However “д” at the end of a prefix remains unchanged. For example: адвяза́ць (to untie, to unfasten); падвэ́зьці (to give a lift); падвячо́рак (afternoon tea).

9 —I TYPICAL IRREGULARITIES IN THE PRESENT TENSE ТЫПОВЫЯ НЕРЭГУЛЯРНАСЬЦІ Ў ЦЯПЭРАШНІМ ЧАСЕ

1. сядзе́ць (II) to sit, to stay

Адзіночны лік		Множны лік	
я	сядж-у́	мы	сядз-і́м
ты	сядз-і́ш	вы	сядз-і́це
ён, яна́	сядз-і́ць	яны́	сядз-я́ць

Толькі ў першай асобе адзінночнага ліку “дз” пераходзіць у “дж”.

Гэтак-жа спрагаюцца **глядзе́ць**, я глядж-у́, ты глядз-іш . . . а таксама **хадзіць**, **блудзіць**, **будзіць**, толькі ў гэтых дзеясловах, пачынаючы ад другой асобы адз. ліку націск падае на аснову.

2. любіць (II) to love, to like

Адзіночны лік
я любл-ю́
ты люб-іш
ён, яна́, яно люб-іць

Множны лік
мы люб-ім
вы люб-іце
яны люб-яць

У першай асобе адзіночнага ліку перад канчаткам **даходзіць** гук “л”, і націск як і ў неазначальніку падае на канчатак, а ўва ўсіх іншых асобах націск пераходзіць на аснову.

Гэтак-жа спрагаюцца **рабіць**, я рабл-ю́, ты роб-іш . . .
лавіць, я лаўл-ю́, ты лов-іш . . .

3. дава́ць (I) to give

Адзіночны лік
я да-ю́
ты да-ёш
ён, яна́, яно да-ё

Множны лік
мы да-ём
вы да-яце́
яны да-юць

У цяперашнім часе ўва ўсіх асобах **выпадае** склад “-ва”. Гэтак-жа спрагаюцца **злава́ць** (я злую́), **кава́ць** (я кую́).

4. жыць (I) to live

Адзіночны лік
я жыв-у́
ты жыв-ёш
ён, яна́, яно жыв-ё

Множны лік
мы жыв-ём
вы жыв-яце́
яны жыв-уць

Перад канчаткам дадаём гук “в”, які застаецца ўва ўсіх асобах **цяпéрашняга часу**. Гэтак-жа спрагаецца **плыць**, я плыв-у́, ты плыв-ёш . . .

**

The verbs **сядзе́ць**, **любіць**, **дава́ць**, **жыць** are examples of verbs which contain some typical irregularities in the present tense. Memorize them carefully. For the conjugation of these verbs look up the Byelorussian text and notice that in:

1. **сядзе́ць** — “дз” changes to “дж” in the first person singular only.
2. **любіць** — “л” is inserted in the first person singular only, and the stress falls on the ending; in all other persons, the stress falls on the stem vowel.

3. **даваць** — in the present stem, the syllable “ва” of the infinitive disappears and the stress falls on the ending.

4. **жыць** — the consonant “в” is inserted after the infinitive stem for all persons.

1. The following are conjugated like **сядзець**:

глядзець (to look), я гляджу́, ты глядзі́ш ...
хадзіць (to walk), я хаджу́, ты ходзі́ш, ён ходзі́ць ...
блудзіць (to lose one's way or to be mistaken), я блуджу́, ты блудзі́ш ...
будзіць (to wake), я буджу́, ты будзі́ш, ён будзі́ць ...
судзіць (to judge), я суджу́, ты судзі́ш, ён судзі́ць ... and some other.

2. Like **любіць*** — **рабіць** (to make, to do), я раблю́, ты робі́ш ...

лавіць (to catch), я лаўлю́, ты лові́ш ён лові́ць ...

3. Like **даваць** — **злаваць** (to be angry), я злую́, ты злуе́ш, ён злуе́ ...

4. Like **жыць** — **плыць** (to swim), я пыву́, ты пыве́ш, ён пыве́ ...

* Nearly all verbs ending in “-іць” and “-ець”, preceded by б, п, в or м insert an “л” before the ending, but only in the first person singular.

1. **рабіць** — я раблю́, ты робі́ш, яны́ робя́ць.
Што ты робі́ш? Я нічога не раблю́.

2. **купіць** — я куплю́, ты кўпі́ш, яны́ кўпя́ць.
Я куплю́ гэтую кні́гу, але яны́ ня кўпя́ць.

цярпець — я цярплю́, ты це́рпі́ш, яны́ це́рпя́ць.
Я цярплю́, як галава́ балі́ць, а Вёра ня це́рпі́ць, яна́ адрáзу бярэ́ таблётку.

3. **лавіць** — я лаўлю́, ты лові́ш, яны́ ловя́ць.
Я лаўлю́ ры́бу, і ён лові́ць ры́бу.

4. **ламаць** — я ламлю́, ты ломі́ш, яны́ лома́ць.
Толькі я ламлю́ гальлё́ на вогні́шча, а вы ня ломі́це.

9 — II ADVERBS / ПРЫСЛОЎІ дома і дамоў.

а) **Дома** — адказвае на пытаньне **дзе?** і значыць **at home**.

Я сяджу́ дома — I am staying home (at home).

б) **Дамоў** — адказвае на пытаньне **куды?** Ужываецца пасля дзеясловаў руху і значыць **home (homeward)**.

Я йду дамоў. I am going home (homewards).

УВАГА: Заміж **дома** можна сказаць **удома**, а заміж **дамоў** — **дадому**.

9 — III THE PAST TENSE / ПРОШЛЫ ЧАС

а) Прошлы час ад чытаць (I).

	SINGULAR			PLURAL	
	m.	f.	n.	m. f. n.	
я	чытаў	чытала		мы	чыталі
ты	чытаў	чытала		вы	чыталі
ён	чытаў				
яна		чытала		яны	чыталі
яно			чытала		

б) Прошлы час ад гаварыць (II).

я	гаварыў	гаварыла		мы	гаварылі
ты	гаварыў	гаварыла		вы	гаварылі
ён	гаварыў				
яна		гаварыла		яны	гаварылі
яно			гаварыла		

в) Прошлы час чытаць, гаварыць утвараецца ад асновы неазначальніка.

г) Прошлы час ад быць.

Адзіночны лік (SINGULAR)				Множ. лік (PLURAL)	
	m.	f.	n.	m. f. n.	
я	быў	была		мы	былі
ты	быў	была		вы	былі
ён	быў				
яна		была		яны	былі
яно			было		

**
*

1. The past tense of Byelorussian verbs has endings that agree with the subject in gender and number rather than in person.
2. For most verbs there are three possible endings in the singular: masculine “-ў”, feminine “-ла”, and neuter “-ло” (“-ла” — when the ending is unstressed). These endings are added to the stem of the infinitive of the verb.
  - a. The verb form used with “я” depends on the gender of the speaker. A boy would say: я чытаў, я быў. A girl would say: я чытала, я была.

- b. The verb form used with “ты” depends on the gender of the person addressed.
To a boy you say: ты чытаў, ты быў. To a girl you say: ты чытала, ты была.
- c. Similarly: ён чытаў, яна чытала, яно чытала;

ён быў, яна была, яно было.

3. There is only one possible verb ending for all plurals: “лі”.

мы, вы, яны чыталі
мы, вы, яны былі

9 — IV THE LOCATIVE CASE: EXPRESSIONS OF TIME МЕСНЫ СКЛОН ДЛЯ АЗНАЧЭННЯ ЧАСУ. НАЗОВЫ МЕСЯЦАЎ

Меснага склону з прыназоўнікам “у” (часам на) ўжываем і на азначэнне часу дзеяння. Прыклады:

Маё нарадзіны ў сакавіку.
Ён народжаны ў дваццатым годзе.
Шэкспір жыў у шаснаццатым стагоддзі.
На гэтым тыдні быў новы настаўнік.

**

The locative is used in expressions of time when referring to weeks, months, years, and centuries:

in which year?	у каторым годзе?
in September	у верасні
in the 20th century	у дваццатым стагоддзі
(in) this week	на гэтым тыдні

Назовы месяцаў. Names of the months.

1. студзень *	January	7. ліпень	July
2. люты	February	8. жнівень	August
3. сакавік	March	9. верасень	September
4. красавік	April	10. кастрычнік	October
5. травень (май)	May	11. лістапад	November
6. чэрвень	June	12. снежань .	December

* Names of the months in Byelorussian, like the names of weekdays are not capitalized.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 85. а) Фанэтычнае ў клясе. Зьмяняе склон назоўніка паводля ўзору. Дома перапішыце, назавяце склон, падчыркнеце памячаныя зычныя.

сасна — на сасьне	мост — на ....
вясна — аб	пост — у ....
гняздо — у	бітва — у ....

б) Фанэтычнае. Дома перапішэце, лічбіну “2” напішэце словамі. Падчыркнеце памякчаныя зычныя.

1. У мяне 2 браты й 2 сястры.
2. Ён мае 2 алавікі й 2 гымкі.
3. Гэтыя 2 дамы маюць 2 сыяны мураваныя, а 2 драўляныя.
4. На пляцы растуць 2 дубы й 2 хвоі.
5. У пакоі 2 шафы й 2 крэслы.
6. На лаўцы ляжаць 2 шапкі й 2 капялюшы.
7. Па вуліцы йдуць 2 сябры й 2 сяброўкі.
8. Яна купіла 2 кнігі й 2 сшыткі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 86. а) Перапішэце й падчыркнеце памякчаныя зычныя.

бяроза, бярозы — бярэзнік

спаць — сьпяць

позны, позная, познае, позна — позьніцца

растуць — расьце

сьвет, цьвіце, дзьвэры

б) Перапішэце скáзы, устаўляючы да сэнсу адно са словаў з 86а.

1. Няпраўдай .... пройдзеш, але дамоў ня вэрнешся.
2. Ужо .... час, трэба йсьці дамоў.
3. Дзэці прыйшлі ў .... на маёўку.
4. Совы .... удзень, а ўначы лётаюць.
5. Ня можна доўга ...., каб ня ... у школу.
6. Наша ружа .... ўсё лёта й восень.
7. Сёлета .... вясна, і .... лёта будзе.
8. Каля дому .... дзьве ....
9. Дзе ты быў учора так ... ?
10. Нехта стўкае ў ....
11. .... мае бёлую кару.
12. Маладое дрэўца .... вельмі хутка.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 87. а) Перапішэце, дзеясловы ў дужках ставячы ў вадпаведнай форме. Над назоўнікамі аднэй літарай азначце склон.

1. Я (хадзіць) ў тэатр, а ты ня (хадзіць).
2. Я (лавіць) рыбу, а яны ня (лавіць).
3. Яны (любіць) спорт), а я ня (любіць).
4. Вы (глядзэць) фільмы на тэлевізары, а я не (глядзэць).
5. Я (сядзэць) і нічога не (рабіць).
6. Я (даваць) грошы на арганізацыю, а яна не (даваць).
7. Ён (рабіць) шмат гоману, а я не (рабіць), я (сядзэць) спакойна.

б) Дзеясловы й назоўнікі пастаўце ў вадпаведнай форме, назоўнікі паангэльску змяняючы пабеларуску.

1. Я (сядзець) на (лаўка) і (глядзець) на (flowers).
2. Ты (сядзець) на (крэсла) і (глядзець) на (map).
3. Ён (сядзець) на (канáпа) і (глядзець) на (wall).
4. Яна́ (сядзець) у (фатэль) і (глядзець) на (picture).
5. Мы (сядзець) на (травá) і (глядзець) на (river).
6. Вы (сядзець) на (га́нак) і (глядзець) на (street).
7. Яны́ (сядзець) на (балъкон) і (глядзець) на (new house).

в) Перапішэце, дзеясловы стаўячы ў вадпаведнай форме.

1. Ён ніку́ды ня (хадзіць), заўсёды (сядзець) дома.
2. Яны́ ўсё лёта (сядзець) у горадзе, ніку́ды ня едуць.
3. Ідзе́ дождж, а мы ўжо тыдзень (сядзець) на лёцішчы.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 88. а) Пастаўце дзеясловы ў вадпаведнай форме.

1. Я (любіць) чытаць, ты (любіць) рысавáць, а ён (любіць) малява́ць.
2. Янка (любіць) гуляць у футбол.
3. Яны́ (любіць) граць на піяні́не.
4. Мы (любіць) пла́ваць, а вы (любіць) ры́бу лавіць.

б) Я (любіць) я́блыкі	Я (любіць) сястрú
ты (любіць) а́ранжыкі	ты (любіць) бра́та
ён (любіць) і́грушы	ён (любіць) свайго ся́бру
яна́ (любіць) сьліўкі	яна́ (любіць) сваю́ цётку
мы (любіць) памі́доры	мы (любіць) настаўні́ка
вы (любіць) чорны хлеб	вы (любіць) настаўні́цу
яны́ (любіць) бе́лы хлеб	яны́ ня (любіць) настаўні́ка

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 89. а) Дзеясловы ў дужках пастаўце ў вадпаведнай форме (асобе й часе) вусна й пісьмова.

1. Мы любі́м (жыць) на вёсцы.
2. Раней мы (жыць) у горадзе, а цяпер (жыць) на вёсцы.
3. Я (жыць) на вёсцы, мой брат такса́ма (жыць) на вёсцы, а цётка й дзя́дка (жыць) у горадзе.

4. Маé бацькі раней (жыць) у Беларýсі, а цяпёр (жыць) у Канáдзе.
5. Ён (жыць) на фáрме, а цяпёр (жыць) у Тароньце.
6. Ён ня любіць (жыць) на фáрме, áле ніколі раней ня (жыць) у горадзе.

6) Перапішэце прыказкі ды праспрагайце падчыркнутыя дзеясловы.
(Глядзі правіла 9-1, 1).

Найчасьцэй блўдзіць, хто лёгка сўдзіць.

Хто позна ходзіць, сам сабé шкодзіць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 90. Устаўце дзе трэба, слова “дома” або “удома”, а дзе трэба “дамоў” або “дадому”, сьпярша вўсна, а тады пісьмова.

1. Мы вўехалі ў серадў, а ў чацьвёр былі ўжо . . . . .
2. Ён ніколі не сядзіць . . . . , заўсёды . . . . прыходзіць вельмі позна.
3. Мўшу йсьці . . . . , ... чакáе мянé яшчэ шмат працы.
4. Ён адпачывáе толькі . . . . .
5. Улётку дзеці гуляюць на двары, а ўзімку больш . . . . .
6. Антось піша лісты . . . . вельмі ча́ста.
7. У Гáнны кáтар, і яна сядзіць . . . . ўжо другі дзень.
8. На Каляды прыéхаў . . . . і мой брат Васіль.
9. Мы пасыла́ем . . . . грошы й па́чкі.
10. Народная пры́казка ка́жа: “Хто напасткі ходзіць, той . . . . не начўе.” або “Цянькі . . . . не начўюць.”

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 91. Перапішэце, устаўляючы дзе трэба “дома”, а дзе трэба “дамоў”. У школе гўтарку чытаюць вўчні ўдвух.

ПАСЬЛЯ ШКОЛЫ

Алесь: Куды пайшоў Янка?

Зіна: . . . . .

Алесь: . . . ? А ён-жа хацёў ісьці на футбольны мэч.

Зіна: Хацёў, áле нэшта перашкодзіла. Казаў, яго . . . чакáюць.

Алесь: Якія гэта кнігі ты нясэш, зь бібліятэкі?

Зіна: Не, гэта маé кнігі. Я купіла іх на вўпрадажы.

Алесь: А . . . цікава, што-ж ты тут маэш?

Зіна: Хадзі са мной! Паба́чыш, што я яшчэ . . . маю.

Алесь: Дзякуй, з прыёмнасьцяй. Дазволь тады памагчы табé іх нэсьці.

- Зіна:** Калі ласка. Учора я ўвесь вечар сядзела . . . , парадкавала маё кнігі.
- Алесь:** А я ўчора быў у кіно й даволі позна прыйшоў . . . .
- Зіна:** Што-ж ты бачыў?
- Алесь:** “My Fair Lady”.
- Зіна:** Ну, гэта цудоўны фільм. Я ўжо два разы яго бачыла.
- Алесь:** Праўда, і мне ён вельмі падабаўся, але глядзець два разы той самы фільм ■ ня люблю. Хачу прачытаць “Pygmalion” Бэрна́рда Шо. Мы маем яго . . . .
- Зіна:** Я і “Pygmalion” ужо чытала.
- Алесь:** Я ведаю, што ты вялікі “кнігаэд”, любіш шмат чытаць, але я ня ведаў, што ты і купляеш кнігі.
- Зіна:** Сёння пабачыш, колькі я ўжо маю. Вось, мы ўжо . . . . Гэта наш дом.

Слоўнік (Vocabulary)

выпрадаж, -ы (f.)	sale	парадкаваць (I), парадкую, -еш, -юць
з прыёмнасьцяй	with pleasure	to put in order
дазволь	let me	купляць (I); купляю, -еш, -юць
даволі позна	rather late	to buy

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 92. Запісаць загадку разам з адгадкай. Выпісаць у слупок дзеясловы ды паставіць іх у першай асобе адзіночнага ліку ў цяперашнім і прошлым часе, паводля ўзору.

ЗАГАДКА

Што можа адначасна стаяць і вісець, хадзіць і ляжаць, праўду гаварыць? (Гадзіньнік)

Узор: можа я магу́, я мог, я магла́
стаяць . . .

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 93. Прачытайце скáзы ды напішэце іх у прошлым часе.

1. Янка знае Алёся, і Васіль знае Алёся, а Ганна ня знае яго.
2. Вёра пераходзіць вуліцу на скрыжаваньні.
3. Дзеці плаваюць у плавальным басэйне.
4. Антось і я першы раз у гэтым горадзе.
5. Каля кнігі ляжыць пяро.
6. У гэтым пакоі стаіць крэсла й дзьве канáпы.
7. У гародзе расьце высокае дрэва.
8. Хлопцы гуляюць у футбол, а дзяўчаты глядзяць на іх.

9. Янка, што ты чытаеш?
10. Язэп і Вэра ходзяць у тую самую школу.
11. Яны жывуць узімку ў горадзе, а ўлетку на фэрме.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 94. Перапішэце беларускія й побач ангельскія назовы месяцаў, ставячы перад імі парадкавы нумар, ды навучэцеся беларускіх назоваў.
(Глядзэце правіла 9—IV).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 95.

а) Перапішэце й запамятайце.

ПОРЫ ГОДУ

Пачатак вясны 21 (дваццаць першага) сакавіка.
Пачатак лета 21 (дваццаць першага) чыравеня.
Пачатак восені 23 (дваццаць трыцяга) верасня.
Пачатак зімы 22 (дваццаць другога) сьнежня.

б) Гледзячы на сьпіс месяцаў, напішэце назовы ўсіх месяцаў:

1. вясны, 2. лета, 3. восені, 4. зімы.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 96. Перапішэце, падчыркнеце назовы месяцаў.

1. Студзень году пачатак, а зіме палавіна.
2. Пытаецца люты, ці добра абуты.
3. Сакавік дрэвам сок пускае.
4. Красавік вадзі падбірае, красачкі пускае.
5. Прышоў май — і пад кустом рай.
6. Чыравень — канец школьнага году.
7. Ліпень косіць і жне, доўга спаць не дае.
8. Што ў полі ўродзіць, жнівень знаходзіць.
9. Верасень — канец летніх вакацыяў і пачатак навукі у школе.
10. Кастрычнік ходзіць па краю й гоніць птушак з гаю.
11. Прышоў лістапад, кармі скаціну, брат.
12. Сьнежань год канчае, зіму пачынае.

Слоўнік (Vocabulary)

добра абуты = мець добры абутак —
to have adequate footwear

сок пускаць (I); (пускаю, -еш, -юць)
to release sap

падбіраць ваду (падбіраю, -еш, -юць, I)
to absorb water

рай, раю (m.) paradise

вакацыі (pl.) vacation

ганіць (II); ганю, гоніш, -яць to chase

скаціна, -ы (f.) cattle

карміць (II); кармлю, корміш, -яць to feed

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 97. а) Перапішэце, падчыркнеце назовы мёсяцаў, азначце склон.

1. Калі ў студзені дажджы — дабра ня ждзвы (не чакай).
2. У лютым войстры мароз — кароткая зіма.
3. У саквіку туман, дык у жніво дожджык пан.
4. У красавіку ня лётаюць пчолы — спадзявайся халадоў і слаты.
5. Мароз казаў: і ў маі тры дні маю.
6. У чырвені (22-дваццаць другога) найдаўжэйшы дзень.
7. Сонца пячэ, ліпа цвіце, жыта пасьпявае — усё гэта ў ліпені бывае.
8. Хто ў жніўні гуляе, той узімку няшмат мае.
9. Калі ў верасні ліст на дрэвах трымаецца моцна — зіма ня скоро прыйдзе.
10. У кастрычніку лён мнуць, кастра ляціць.
11. Калі ў лістападзе туман — узімку адлегі.
12. У сьнежані самы кароткі дзень году.

Слоўнік (Vocabulary)

войстры, -ая, -ае sharp, (in this case) severe

туман, туману (m.) fog

слата, -ы (f.) wet weather

бываць (I) (in this case) to happen

моцна трымацца (in this case) to stay on

кастра, -ы (f.) boon

адлега, -і (f.) thaw

жніво, -а (n.) harvest

б) Перапішэце, падчыркнеце назойнікі ў месным склоне, а тады мяккое “т”. Словы ў дужках пастаўце, як патрабуе сэнс.

1. Ходзіць бусел па (балота),
жабы ловіць у (чарот),
ато квакаюць, крычаць,
не даюць ірынцы спаць.

2. ЗА ТРЫ ВАЗЫ

За тры вазы дзеразы
Купіў тата тры казы.
А ці кажнаму вядома —
Па чым козы йшкі дадому?
(Па дарозе)

В. Вітка

3. Адказаць на пытаньні, уживаючы словы: самалёт, парапляў, ракета, вярблюд.

На чым турыстыя падняліся над горадам?

На чым дзеці плылі па рацэ?

На чым узяляцёў касманавт у космас?

На кім езьдзіць араб у пустыні?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 98. а) Перапішэце. Выпішэце ўнізе ў слупок назоўнікі ў мэсным склоне ды побач напішэце пытаньне, на якое яны адказваюць.

1. На мінулым тыдні ў нас была вечарына.
2. У сёлетнім годзе цёплая вясна.
3. Беларускі першы друкар Францішак Скарына жыў у тым стагодзьдзі, што й Уільям Шэкспір.
4. На гэтым тыдні пачынаюцца экзамены.
5. Я радзілася ў сакавіку, мая мама ў лютым, тата ў жніўні, а брат у кастрычніку.

б) Напішэце, у якім месяцы радзіліся вы, вашыя тата, мама, сёстры й браты. Прыкладам:

Я радзіўся (радзілася) ў...

Мой брат Стась радзіўся ў...

Мой брат Янка радзіўся ў...

Мая сястра Рагнеда... і г. д.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 99. а) Перапішэце й разгадайце загадкі.

БРАТ І СЯСТРА

Брат сястру пабачыць рад,
Але строгі ў іх расклад:

Прачынаецца сястра —
Брату спаць ісьці парэ.
(Сонца й месяц)

СЯМ'Я

Дуб-дубавін
Дванаццаць галін.
На кожнай галіне
Чатыры гняздзіны.
У кожным гняздзёчку

Па сем ячкаў.
Кажднае мае
Сваё імя.
Хто адгадае — што за сям'я?
(год, месяцы, тыдні й дні)

б) Напішэце спарадку імёны ўсіх дванаццаціх "галінаў" і сямёх "ячкаў".

К Р У Г 10.

ЯК АДКРЫЉІ ВОЗЕРА АНТЭРЫЁ

Малады француз Эт'ен Брулё пяць год ужо даслédваў з даручэння Самуэля Шэмплэйна ваколiцу Вялікіх Азёраў. Адкрыў раку й праход, якімі ад ракі сьв. Лаўрэна дабраўся аж да возера Гюрон. Даслédваў вялікі абшар уздоўж гэтага возера, дайшоў да Вэрхняга возера і, праўдападобна, да возера Мічыган.

Любіў ён гэты занятак. Любіў ня толькі чароўныя рэкі, вазёры, лясы, а й людзей, якія тут жылі, Індыянаў. І Індыяне любілі ды часта памагали гэтаму бэламу дзяцюку. Брулё меў усяго васьмiнаццаць гадоў, калі ён стаўся даслédнікам.

І вось, улётку 1615 году Індыяне паказали свайму пріяцелю дарогу да яшчэ аднаго вялікага возера на паўдні.

Ад Джэрджэн Бэй, затокі возера Гюрон, паплылі яны на паўднiя, пераважна празь дзікі лес, поўны зьвяроў, па рэках з чыстай вадой і багатых на рыбу.

Ціраз яны мусілі чаўны і ўсё, што ў іх было, па зямлі волакам цягнуць, каб з аднаго возера ці ракі перайсьці ў другую.

II.

Нарэшце, трымаючыся ракі з абрывістымі берагамі, што вілася па балацiных лугох, Брулё й дванаццаць ягоных праваднікоў-Індыянаў даплылі да вышэйшага мэсца і тут спыніліся. Прад імі мігцелі у сонцы бязмэжны, як мора, абшар вады.

Гэтая завілістая рака цяпер завецца Гамбэр Рывэр, а вялікая вадá — возера Антэрыё.

Уздоўж бэрагу возера далей на ўсход аж да другое ракі, што цяпер завецца Дон Рывэр, ішла індыянская дарога. Вáжнае гэта было мэсца ў Індыянаў. Яны тут, як на кірмашы, сустракаліся для вымэны рэчаў, тавáру. Сюды сходзіліся на нарады, а можа й пагуляць. Дык і звáлася яно “мэсца сустрэчаў”, паіндыянску “Торóнто”.

Слоўнік (Vocabulary)

адкрываць (I); адкрываю, -еш, -юць to discover

даслédаваць (I); даслédую, -еш, -юць — to explore

даручэнне, -я (n.) commission

ваколiца, -ы (f.) region

дабраўся (he) got to

занятak, занятку (m.) (in this case) work

дзяцю́к, -а́ (m.)	youngster, young man	кірмáш, -у́ (m.)	fair
дасьлédнік, -а (m.)	explorer	нара́да, -ы (f.)	meeting for discussion, conference
зато́ка, -і (f.)	bay	сустрэ́ча, -ы (f.)	meeting, a coming together
чо́вен, чаўна́ (m.)	canoe, boat	Ве́рхняе возе́ра	Lake Superior
вола́кам цягну́ць	to make a portage	вола́к, -у (m.)	portage
абры́вістыя бе́рагі	high bluffs	ці́раз	more than once
рака́ ві́енца (l)	the river meanders		
бязме́жны, -ая, -ае	endless		

10 — 17Ф THE PROTHETIC / ПРЫСТАЎНЫЯ ГУКІ: в, і, а, г

а) Прыстаўное “в” ставіцца:

- На пачатку слова перад націсьненым “о”, але калі націск з “о” зыходзіць на іншы галосны, і заміж “о” чуецца “а”, ды папярэдняе слова не канчаецца на галосны гук, дык прыстаўны гук “в” можа адпадаць:

возе́ра — азё́ры — без азё́раў
 вогні́шча — агонь — без агню́
 вобла́сьць — абласны́, таксама **вожык**

Калі-ж перад ненацісьненым “а” ёсць галосны гук, прыстаўное “в” застаецца:

без агню́ — на ва́гні, во́йстры — нава́йстрыць, на ва́зёрах.

Таксама застаецца й наагул ставіцца прыстаўное “в” пасля прыназоўніка у(ў), калі наступнае па ім слова пачынаецца з “а”: дом у ва́гні, дрывы ў ва́гні, у ва́дказ . . .

Гэтаму правілу падпарадкоўваюцца беларускія геаграфічныя назвы ды імёны: Ворша, але аршанскі; Вольга, Волег.

УВАГА: У словах **вока**, **вакно** прыстаўное “в” незалежна ад націску застаецца ўва ўсіх склонах:

вочы, вачэ́й, вача́мі, вачмі;
 вокны, вакно́, пад вакно́.

- Перад пачаткавым карэнным у прыстаўное “в” ставіцца незалежна ад націску:

вучы́ць	—	вучэ́ньне	вў́сы	—	вуса́ты
вў́ха	—	вушмі́	вў́ж	—	вужа́ка

а таксама і ў сярэдзіне слова: наву́ка, заву́лак, паву́к.

Але прыстаўное “в” ня ставіцца, калі

- Пачаткавае “у” прыстаўка не пад націскам: удзе́л (дзялі́ць), ува́га (зьнява́га), уздоўж (доў́га), узі́мку (зіма́), уста́ўка (ста́віць), але вў́стаўка (у сукéнцы); усьці́шыць, але вў́сьці́шна (стра́шна); уда́лы, але вў́даль.

II. Пачатковае “у” вытварылася з “в”:

ула́да (з вля́да), уну́к (з внук), учо́ра (веча́р)
і гэтак-жа: удава́, ула́снасьць, ую́н (ры́ба), і г. д.

- б) Прыстаўныя “і”, “а” ста́вяцца, калі слова пачынаецца на зьбег зычных, прычым асабліва, калі першы зычны будзе **р, л, м**:

і́ржа, і́ржы́шча, і́ржэ
і́лгаць, і́мгла́, і́мкнۇ́цца

аржа́ны, аў́торак, Амсьці́слаў
■ такса́ма: і́стۇ́жка

- в) Калі пасля прыназоўніка “у” наступнае слова пачынаецца таксама з “у”, прыназоўнік “у” прымае форму “ува”:

у́ва ўсі́х, ува ў́сякім выпа́дку . . .

Прыназоўнік “ува” можна ставіць і тады, калі наступнае слова пачынаецца зьбегам зычных “мн”: ува мне, але можна абыходзіцца й бяз “ува”: у ўсі́х, у ў́сякім выпа́дку, у мне.

УВАГА. У словах гэты, гэтая, гэтае, гарэх — г таксама прыстаўны гук.

**
*

а) Prothetic “в”

All words beginning with “о” and “у” (with a few exceptions) take the prothetic “в”:

возера	вۇ́чань	—	вучэ́ньне
вокны	вۇ́ха	—	вушмі́, наву́шнікі
вобласы́ць	вۇ́сы	—	вуса́ты
Ворша, Вольга	вуж	—	вужа́ка

The prothetic “в” also appears in the middle of the words: наву́ка, заву́лак, паву́к, завочны.

But when the unstressed “о” becomes an “а” and is not preceded by a vowel, the prothetic “в” may be omitted. For example:

возера	—	азёры	—	без азёраў	but на вазёрах
вогні́шча	—	агонь	—	без агню́	
Ворша	—	Арша́нскі	—	у Варша́нскім раёне	

NOTE: Only in the words **вока** (the eye), and **вакно** (the window), the prothetic “в” is retained in all cases regardless of stresses:

вочы, вачэ́й, вача́мі, вачом, вокны, вакно́, пад вакно́.

Before “у” the prothetic “в” is omitted when:

1. “у” is an unstressed prefix. For example:

удзёл (дзяліць)
узімку (зіма)

ува́га (зьнява́га)
уле́тку (ле́та)
but ву́даль (уда́цца) (nature, character)

or 2. “y” has been derived from “в”:

ула́да (from влада), уну́к (from внук), and удава́, ула́сняць, учора (вэ́чар).

b) Prothetic “i”, “a”.

All words which begin with several consonants, especially when the first of them is **р, л** or **м**, must take the prothetic “i” or “a”. For example:

іржа́ — rust
іржа́шча — stubble (lower ends of grainstalks left in the ground after harvest)
іпа́ць — to lie
імгла́ — haze
аржа́ны (or іржа́ны) — rye — , аўторак, істу́жка, іскры́пка

NOTE: The words гэты, гэтая, гэтае, дагэтуль, гарэх, гарбу́з have the prothetic “г”.

10—I VERBS of going and conveying. (PRESENT and PAST TENSES)

INFINITIVES: ісьці (I) to go, to walk; э́хаць (I) to go (be conveyed)

НЕАЗНАЧАЛЬНІКІ: ісьці, э́хаць. ЦЯПЕРАШНІ Й ПРОШЛЫ ЧАС

Дзеяслоў “ісьці” азначае толькі рух пехатой, а ніякім іншым сродкам транспартацыі.

Возам, аўтам, самака́там, цягніком — трэба каза́ць — э́хаць.

Чаўном, вадапла́вам — плысьці, самалётам — ляце́ць.

1. Ісьці to go (on foot)

а) ЦЯПЕРАШНІ ЧАС

я	йд-у́	мы	йдз-ём
ты	йдз-эш	вы	йдз-яце́
ён	ідз-э́ (ць)	яны́	йд-у́ць
яна́	йдз-э́ (ць)		

б) ПРОШЛЫ ЧАС

■ (ты, ён)	йш-оў	мы	
	(іш-оў)	вы	йш-лі
я (ты, яна́)	йш-ла	яны́	
яно	йш-ло		

в) Гэтак-жа спрагаюцца й дзеясловы, утвораныя ад “ісьці” з рознымі прыстаўкамі. Толькі запамятайце, што

1. пасья́ прыставак, закончаных на галосны гук, як па, за, зна, пры, вы — “і” замяняецца ў “й”:

пайсьці́, зайдú, знайдзеш, прыйшоў, выйшла.

2. пасья́-ж прыставак, закончаных на зычны (пад, ад, з) заміж “і” ставіцца “ый”:

падыйсьці́, адыйсьці́, зыйшоў.

г) Запамятайце выразы:

ідзэ дождж — it is raining
ідзэ сьнег — it is snowing

ішоў дождж — it was raining
ішоў сьнег — it was snowing

2. Ёхаць to go (by conveyance)

ЦЯПЕРАШНІ ЧАС

я	ёд-у	мы	ёдз-ем
ты	ёдз-еш	вы	ёдз-еце
ён	ёдз-е	яны	ёд-уць
яна	ёдз-е		

ПРОШЛЫ ЧАС

я (ты, ён)	ёха-ў	мы	→ ёха-лі
я (ты, яна)	ёха-ла	вы	
яно	ёхала	яны	

**
*

The verb “ісьці” denotes motion on foot, never in conveyance. To go by car, train, bicycle, etc. is expressed by “ёхаць” (я еду, ты їдзеш), by boat — “плысьці” (я плаву, ты плавеш), and by airplane — “ляцець” (я ляту, ты ляціш).

In the same way as “ісьці” (look up the Byelorussian text 10—I ■ & b) all verbs formed from “ісьці” by adding different prefixes are conjugated. Just remember:

1. after prefixes ending in a vowel such as па, за, зна, вы, пры — “і” changes to “й”:
пайсьці, зайдў, прыйшоў, знайшла.
2. after prefixes ending in a consonant such as: пад, ад, з... — “і” changes to “ый”:
падыйсьці, адыйшоў, зыйшло.

Memorize the expressions:

ідзэ (ішоў) дождж	it is (was) raining
ідзэ (ішоў) сьнег	it is (was) snowing

10—II INSTRUMENTAL SINGULAR OF NOUNS

ТВОРНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, адзіночны лік

1. Творны склон адказвае на пытаньне кім? чым?

Прыкладам: Я пішў пяром (чым?), еду цягніком (чым?).
Сшыткі папраўленыя настаўнікам (кім?).

2. Творнага склону ўжываем для азначэньня асобы або прылады, якой дзеянне выконваецца: рысую алавіком, а таксама спосабу ці месца дзеяння: гавару шэптам, ісьці вуліцай.

3. Творны склон ужываецца і з прыназоўнікамі:

а) з прыназоўнікам “з” творны склон паказвае на сумеснасьць, прыкладам:
настаўнік гаворыць з вучнем   ён ідзе з братам,   хлеб з маслам

б) а з прыназоўнікамі пад, над, за, пэрад — на месца дзеяння:

кот сядзіць пад сталом
самалёт ляціць над горадам

за полем лес
пэрад домам расьце ёлка

4. Канчаткі творнага склону:

а) -ом (ём) — пад націскам
-ам (ем) — не пад націскам

у назоўніках мужчынскага й ніякага роду.

Прыклады: сталом
з Кузьмом
з бацькам

канём
старшынём (калі старшыня мужчына)
з вучнем

вакном
жыцьцём
возерам
полем

б) -ою (ёю) або -ой (ёй)
і -аю (яю) або -ай (яй)

у назоўніках жаночага роду.

Прыклады: вадою і вадой; зямлёю і зямлёй
песьняю і песьняй; радаю і радай; соляю і соляй

УВАГА: 1. У назоўніках мужчынскага роду на “-а” і на “-я” пад націскам дапушчаюцца і канчаткі на -ою (ёю): З Кузьмом — і з Кузьмою, з старшынём — і з старшынёю, з судзьдзём — і з судзьдзёю.

2. У назоўніках жаночага роду з чыстай асновай дапушчаюцца і канчаткі -у (ю), прычым калі аснова канчаецца на адзін зычны, дык гэты зычны перад канчаткам падвойваецца, калі на два, застаецца бязь зьмены:

соль — солью
сталь — стальлю
ноч — ноччу
мыш — мышшу

але радасьць — радасьцю
маладосьць — маладосьцю
старасьць — старасьцю

3. Прыназоўнік “з” перад словамі, якія пачынаюцца на некалькі зычных, а першы зь іх з, с, ж, ш, можа зьмяняцца ў “із” або ў “са”. Прыкладам: із шклянкай — або са шклянкай, із жмённай — або са жмённай, із школай — або са школай, із зброяй — або са зброяй, із стрэльбай — або са стрэльбай.

**

The Instrumental case, as its name implies, denotes the instrument, person, manner, means, by which something is done or caused.

1. It answers the questions **кім?** (by whom?) or **чым?** (with what? by what?).

with a pen — пяром
with a knife — нажом

by train — цягніком
by the teacher — настаўнікам

The examples show that the prepositions **with** and **by** are simply rendered by the instrumental, and are not translated separately.

2. But if “with” means “together with”, it must be rendered by “з”, “із”, or “са” followed by the instrumental:

he walks with his brother	ён ідзе з братам
bread with butter	хлеб з маслам

- b) The Instrumental case is also used with the prepositions пад, над, за, and перад to express the location, when answering the question “where?”

Кот сядзіць пад сталом.	The cat is sitting under the table.
За полем лес.	The forest is behind the field.
Перад домам расьце ёлка.	A fir tree grows in the front of the house.
Самалёт над горадам.	The airplane is over the city.

3. The Instrumental singular endings are:

- a) -ом (ём)   when the ending is stressed   — for masculine and
       -ам (ем)   when the ending is unstressed   neutral nouns.

сталом	канём	вакном	жыццём
з бацькам	з вучнем	возерам	полем

- b) -ою (ёю)   -ой (ёй)   — for feminine nouns.
       -аю (яю)   -ай (яй)

вадою і вадой;	зямлёю і зямлёй;	
радаю і радай;	песьняю і песьняй;	соляю і соляй.

NOTE 1. For masculine nouns ending in a stressed “а” or “я” the endings -ою (ой), -ёю (ёй) are also permitted. For example:

З Кузьмом or Кузьмою; з старшынём or старшынёю (ёй).

NOTE 2. For feminine nouns ending in a consonant, the endings у (ю) are also permitted. If a feminine noun ends in one consonant, this consonant has to be doubled before the ending, if in more than one, the consonants stay unchanged. For example:

соль з соляй or солью	радасьцяй or радасьцю
сталь сталяй or стальлю	маладосьцяй or маладосьцю
ноч ночай or ноччу	косьцяй or косьцю
мыш мышай or мышшу	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 100. Прачытайце ўважна апавяданьне “Як адкрылі возера Антэрыё” ды адкажэце на пытаньні.

1. Хто адкрыў возера Антэрыё?
2. Якой нацыянальнасьці быў Брулё?
3. Колькі год меў Брулё, калі адкрыў возера Антэрыё?

4. Як завéцца пёршае возера, якое адкрыў раней Брулё?
5. Хто паслаў Брулё дасьлёдаваць край над азёрамі?
6. Ці Брулё сам знайшоў дарогу да возера Антэрыё?
7. Якой ракой яны даплылі да возера Антэрыё?
8. Як завéцца горад, які цяпер стаіць на тым месцы над возерам Антэрыё, скуль Брулё пабачыў пёршы раз гэтае возера?
9. Якое гэта слова "Торóнто", і што яно значыць?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 101. а) Фанэтычнае. У клясе вучні ўголас паўтараюць за на-стаўнікам. Дома перапісваюць і вучацца словаў напамяць. б) Падчыркнўць пры-стаўныя гукі.

1. возера	— азёры, без азёраў	— на вазёрах
вогнішча	— агонь, з агню	— у вагні
Ворша	— арша́нскі	— у Варша́нскім раёне
вочы	— з вачэй	— на вачох
вокны	— вакно	— з вакна́
2. вучань	— вучыць, вучэньне	
вусы	— вуса́ты, вуса́ч	
вуліца	— вулі́чны	
вузёл	— вузлом	
вўха	— вўшы, з вўшэй, навўшнікі, завўшніцы, вўша́к (вакна́, дзьвярэй)	

б) Навучэцеся чытаць. Выпішце падчыркнутыя словы як вышэй, гэта значыць словы аднаго караня ў вадным радку. Падчыркнеце прыстаўныя гукі, а там дзе іх няма, растлумачце, чаму няма.

ВОСЕНЬ

Ізноў халодная **восень**. Дзьмўць **восенскія** вятры. Часам ажно **вокны** дрыжаць ад вэтру.

Праз **вакно** відаць **возера**, а на бэразе возера празь **імглу** відаць **агонь**. Гэта рыбакі грэюцца пры **вогнішчы**.

Толькі адзін **вуса́ты** рыба́к насўнуў шапку на **вўшы** й далей вўдзіць рыбу. Гэта дзядзька **Амсьціслаў** з нашае **вуліцы**. Ды ён цяпер ня вўдзіць рыбу, а **вўчыць** малога ўнўка, як закідаць вўду. **Вось** ён сам закідае ўжо каторы раз. Пасьля дае ён вўду ўнўку. Паказвае, як трымаць **вудаўё**, як накручваць валасьнік, ды нёшта тлумачыць, паказваючы пальцам на плавўк і кручок.

У гэтым возеры, як і ў іншых азёрах нашай акаліцы шмат рыбы, а дзядзька Амсьціслаў выдатны рыба́к на ўсю ваколіцу. Усё яго навокал знаюць.

Слоўнік (Vocabulary)

восенскі adj. of восень fall-
дзьмуць (I); дзьму́, -еш, -уць to blow
ча́сам sometimes
вакно, -а (n.), (pl.) вокны window
ве́цер, ве́тру (m.) wind
імгла́, -ы (f.) haze
агонь, агню́ (m.) fire
вогні́шча, -а (n.) bonfire
рыба́к, -а (m.) fisherman
вуса́ты, -ая, -ае with a long mustache
насу́нуць (I), насу́ну, -еш, -уць to pull on
ша́пка, -і (f.) cap
ву́ха, -а (n.), вушы́ (pl.) ear

дале́й ву́дзіць рыбу keeps on fishing
вудзі́ць (II); ву́джу, ву́дзіш, ву́дзяць to
fish
ры́ба, -ы (f.) fish
вучы́ць (II); вучу́, ву́чыш, ву́чаць to teach
уну́к, -а (m.) grandson
уну́чка, -і (f.) granddaughter
ву́да, -ы (f.) fishing rod
вуда́ўё, валасьні́к, плаву́к і кручо́к parts
of a fishing rod
выда́тны, -ая, -ае outstanding, notable,
excellent

ПРАКТЫКАВАЊНЕ 102. Перапішэце ска́зы, вы́пішце падчы́ркнутыя словы, падчы́ркнеце прыстаўны́я гукі.

1. Мокрае ме́сца ў ле́се, дзе расьце́ шмат моху, заве́цца імша́ра.
2. Добра ўле́тку на́сіць кашу́лі й су́кні зь лё́ну. У і́х ня так го́рача.
3. **Ільняны́я** абрусы́ вельмі добрыя, то́лькі ця́жка і́х прасава́ць.
4. Некаторыя любя́ць **аржаны́** хлеб бо́льш, як пшані́чны.
5. Вечары́ны калісь зва́ліся яшчэ **ігры́шчы**. На такім і́грышчы гра́ў му́зыка або цэ́лая капэ́ля. Цымба́лісты на цымба́лах, дуда́р на дудзе́, а скрыпа́ч на **йскры́пцы**.
6. Калісь модна было на́сіць і́стужкі́ ў ко́сах, а цяпе́р дзяўча́ты рэ́дка но́сяць і́стужкі́ ды ко́сы.
7. У ваўто́рак ішоў до́ждж.

ПРАКТЫКАВАЊНЕ 103. а) Перапішэце ска́зы, ста́вячы ў вадпаве́днай форме слова “ісьці́”.

1. Я (ісьці́) да бабу́лі.
2. Куды́ ты (ісьці́), за́раз бу́дзе званок.
3. Але́сь (ісьці́) вельмі памáлу, не зважа́е, што далё́ка аста́ўся.
4. Га́ля (ісьці́) сё́ньня пе́ршы раз у школу́.
5. Увеча́ры не магу́ (пры́йсьці́), мы (ісьці́) у тэа́тар.
6. Вы (ісьці́) ня тэ́й дорога́й, што трэ́ба.

7. Яны́ (ісьці́) адвѣдаць хворага настаўніка ды сустракаюць Янку. Янка таксама хоча зь імі (ісьці́).
8. Сьнег (ісьці́) дзень і ноч.

б) Напішэце гэтыя скáзы ў прошлым чáсе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 104. Пісьмова праспрага́йце дзеяслоў “ісьці́” у цяпéрашнім і прошлым чáсе, а тады ўкладзэце скáзы, 7 скáзаў (на ўсе асобы й лікі) у цяпéрашнім чáсе й 7 скáзаў у прошлым чáсе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 105. а) Перапішэце, ста́вячы дзеяслоў “ісьці́” й назоўнікі ў вадпавѣднай форме. Скáзы піса́ць у цяпéрашнім чáсе.

1. Я (ісьці́) ■ (брат) і (сястра́).
2. Ён (ісьці́) з (настаўнік) у (школа).
3. Гэтай (дарога) мы (ісьці́) да возера.
4. Сакратар з (старшыня́) (ісьці́) з (пасѣджанья́).
5. Ты (ісьці́) у тэатар з (Язэп) ці (Віця)?
6. Яна́ (ісьці́) з (царквa) з (цѣтка) і (дзядзька).
7. Вѣра й Ніна (ісьці́) з (настаўніца).
8. Дзяду́ля (ісьці́) на (праходку) з (саба́ка).
9. Я (ісьці́) з (ма́тка) і (ба́цька), а вы (ісьці́) адны́я.

б) Напішэце гэтыя скáзы ў прошлым чáсе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 106. У школе фанэтычнае. Дома перапішэце скáзы сьпярша́ ў другой асобе, а пасля́ ў трэйцай.

1. Я чышчу зúбы шчоткай і па́стай.	6. Я ё́ду самака́там.
2. Я палашчу́ рот вадой.	7. Я лятú верталётам.
3. Я маха́ю рукой.	8. Я пішú пяром.
4. Я вúджу ры́бу вúдай.	9. Я гаварú шэптам.
5. Я йду пехатой.	10. Я рысу́ю алавіком.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 107. а) Сьпярша́ прачыта́йце, ста́вячы ў вадпавѣднай форме дзеясловы й назоўнікі, а тады перапішэце.

1. Вúчань (піса́ць) у школе (крэ́йда), дома (алаві́к).
2. Ты (чысьці́ць) боты (шчотка й ва́кса).

3. Антось (махáць) (ша́пка).
4. Ніна (выціра́ць) ру́кі (наса́тка).
5. Яны́ едуць (а́ўта або трамва́й).
6. Рыбакі (вудзіць) ры́бу (ву́да).
7. Дарога (ісьці) (поле й лес).

б) Назоў склону, які мы ў гэтых ска́зах ужыва́лі, напішэце паангэльску й пабелару́ску.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 108. Прачытайце, ста́вячы дзеясловы й назоўнікі ў вадпаведнай форме, а тады перапішэце ў 1. ця́перашнім і 2. прошлым ча́се.

а) я (гавары́ць) з (Антось)	мы (гавары́ць) зь (дзя́дзька)
ты (гавары́ць) з (брат)	вы (гавары́ць) зь (цётка)
ён (гавары́ць) зь (сястра́)	яны́ (гавары́ць) з (наста́ўнік)
яна́ (гавары́ць) зь (сябра́)	
б) я (гуля́ць) з (кот)	мы (гуля́ць) зь (сябра́) у мяч
ты (гуля́ць) з (саба́ка)	вы (гуля́ць) з (хлопец) у сётку
ён (гуля́ць) з (ваве́рка)	яны́ (гуля́ць) з (та́та) у тэні́с
яна́ (гуля́ць) з (кацяне́)	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 109. Перапішэце, дастаўляючы канча́ткі, і разгада́йце зага́дкі.
Азна́чце склоны назоўнікаў.

ЗАГАДКІ

1. Пад адным капялюш... чатыры браты жыву́ць.

2. Ця́гнецца нітка	пол... , ка́ля га́ю.
без канца́, бяз кра́ю —	Ні яе парва́ць,
лэс... , прале́ск... ,	Ні ў клубок змата́ць.

Слоўнік (Vocabulary)

ця́гнецца (it) stretches
нітка, -і (f.) thread
край, -ю (m.) (in this case) edge, end
прале́сак, прале́ску (m.) bushes

парва́ць (I); парву́, -эш, -у́ць to break
клубок, клубка́ (m.) ball, clew
змата́ць (I); змата́ю, -еш, -ю́ць to wind

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 110. Навучэцеся чыта́ць. Вы́пішце ў слупок дзеясловы, азна́чце спражэ́ньне, асо́бу й лі́к.

УРАЊНІ

Я крыху ляжў ў ложку, а тады хўтка ўстаю. Віця ўжо мыецца.

— Віця, — пытаюся я ў брата, — хўтка ты скончыш мыцца? Ты шуміш і шуміш вадой, і канца няма.

А Віця крычыць з ваннага пакою: “Гэта ня я, а вада шуміць. А калі ты душ бярэш, вада ня шуміць, а сьвішча!”

Віця, калі ласка, я хачў раней ісьці ў школу, — прашў я.

— Не хвалюйся! Я таксама сьпяшаюся раней ісьці й ужо канчаю чысьціць зубы. — чую я адказ.

А на сталё ў кўхні стаяць ужо шклянкі з малаком, масла, у кошыку бўлкі. Пэрад маім і Віціным мэсцам стаяць талёркі й мисачкі, а побач ляжаць нажы й лыжкі. Сёньня мама вэрыць нам на сьнеданьне аўсянку. Асабліва Віця любіць гэтую кашу, і мама вельмі радая.

— Вы там менш крычэце, — кажа мама, — бо й на парў не зьберацёся, ня толькі раней.

Слоўнік (Vocabulary)

ураўні (adv.)	in the morning	малако, -а (n.)	milk
крыху (in this case)	short time	масла, -а (n.)	butter
ляжаць (II)	у ложку to stay in bed	варыць (II); варў, -ыш, -аць	to cook
уставаць (I); устаю, -еш	to get up	аўсянка, -і (f.)	oatmeal
скончыш	you will finish	каша, -ы (f.)	porridge
ванны пакой (m.)	bathroom	сьнеданьне, -я (n.)	breakfast
душ, -у (m.)	shower	рады, радая, радае	glad
сьвістаць (I); сьвішчў, -аш, -уць	to whistle	на парў не зьберацёся	
раней	earlier	you will be not ready on time	
прасіць (II); прашў, просіш, просяць	to ask	талёрка, -і (f.)	plate
канчаць (I); канчаю, -еш, -юць	to finish	міска, -і or мисачка, -і (f.)	bowl
стаяць (II); стаю, -іш, -яць	to stand	нож, нажá (m.)	knife
шклянка, -і (f.)	glas	лыжка, -і (f.)	spoon

NOTICE that in Byelorussian we say that some inanimate subjects “stand” (стаяць) and others “lie” (ляжаць) but none ever sit (сядзяць). For example:

шклянка, талёрка стаіць but нож, лыжка, відэлец ляжыць

Likewise: шклянку ста́вім на сталё, відэлец ці лыжку — клядзём.

Only a few expressions make an exception to this rule:

Хлеб (пірог) сядзіць у пэчы.
Пасадзіць пірагі ў печ.

The bread (pastry) is in the oven.
To put pastries in the oven.

Пад дрэвам сядзіць грыб.
Капляюш (шапка) не сядзіць
добра на галаве.

A mushroom is growing under a tree.
The hat (cap) does not fit well.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 111. Перапішэце, дадаючы канчаткі, ды дакончце скáзы словамі на выбар паводля ўзору.

Я чышч- зўбы ...
Ты чысьціш боты ...
Ён чысьць- нагавіцы ...
Яна чысьц- пакой ...

Мы чысьц- зўбы ...
Вы чысьц- боты ...
Яны чысьц- нагавіцы ...
Яны чысьц- пакой ...

Я чышчу зўбы пастай або парашком.

Словы на выбар: вáкса, пыласос, пáста або парашок, шчотка, вадá.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 112. Перапішэце й запамятайце гэтыя выразы.

1. Стол стаіць у пакоі — дывáн ляжыць у пакоі.
2. Патэфон стаіць у шафе — кніга ляжыць у шафе.
3. Ля́мпа стаіць на камодзе — газэ́та ляжыць на камодзе.
4. Боты, чараві́кі ста́яць — капляю́ш ляжыць.
5. Малако стаіць на сталé — хлеб, бу́лка ляжыць на сталé.

Слоўнік (Vocabulary)

пакой, -ю (m.) room
патэфон, -у (m.) recordplayer
камодá, -ы (f.) dresser
бот, -а (m.) boot

чараві́к, -а (m.) shoe
дывáн, -á (m.) rug, carpet
капляю́ш, -á (m.) hat

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 113. Перапішэце, устаўляючы да сэнсу і ў вадпавédнай форме ніжэй падáдзеныя дзеясловы.

1. Янка заўсёды ... чараві́кі.
2. Дрэвы ў лесе ... ад вéтру.
3. Я ... пэ́рад ста́нцыяй падзёмкі й чака́ю на сяброўку.
4. Сабáка ... і грэецца на сонцы.
5. Хлопец ... і сьві́шча.
6. Ты ... у мяне́ кні́гу, áле я яé ня ма́ю.
7. Вадá ... у рэчцы.
8. Алéсь ... ма́му расказа́ць ка́зку.

9. Мы ... маме нажы, відэльцы й лыжкі. 11. На сталé ... газэты.
10. Птушкі ... у садзе. 12. Крэслы ... ля стала.

Дзеясловы на выбар: ляжаць, шумець, сьвістаць, прасіць, чысьціць, стаяць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 114. Перапішэце прыказкі ды падчыркнеце назоўнікі ў творным склоне.

1. Жораў прылятае зь цяплом, а ла́стаўка зь лі́стом.
2. Увёсну частуюць малачком, а ўвосень мядком.
3. Красавік з вадою -- травень з травою.
4. Ня сілай бяры, а розумам.
5. Чы́я сі́ла -- за мяжой ні́ва, а чы́я ня сі́ла — на сваім полі чужа́я ні́ва.

Слоўнік (Vocabulary)

частава́ць (I); частую, -еш, -юць
to treat to...
жораў, жорава (m.) crane
ла́стаўка, -і (f.) swallow

сі́ла, -ы (f.) strength, force
розу́м, -у (m.) mind, intellect
мяжа́, -ы́ (f.) border

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 115. 1) Вьпішце назоўнікі ў творным склоне.

2) Навучэцеся чытаць, а тады напам'яць.

ПАЖАР

Барсу́к —
Балабо́н
Б'е ў сук,
Як у зvon:

— Ой, бом, бом,
Ой, мой дом!..

Прыбе́г лось із зубром
І але́нь з бусаком,
Бабры́ха з бабром

І вь́дра зь вь́дром,
Расама́ха сама́...
— Дзе пажар?
— Няма́.

Над зямля́нкай барсучы́най
Сьпе́ла буйна́я шыпшы́на.
І сказа́лі сябры́:
— Ме́ней спаў-бы ты, стары́.

Васіль Ві́тка.

Слоўнік (Vocabulary)

барсу́к, -а́ (m.) badger
балабо́н, -а (m.) (той хто шмат
і недасэнсу гаворыць) babbler
буса́к, -а́ (m.) hook used by firemen
бабе́р, бабра́ (m.) beaver
вь́дра, -ы́ (f.) otter

вь́дро, -а (n.) pail
расама́ха, -і́ (f.) wolveréne
зямля́нка, -і́ (f.) mud-hut
шыпшы́на, -ы́ (f.) briar
пажа́р, -у́ (m.) fire

К Р У Г 11.

ВОСЬ ІДЗЁ ПОШТА

I

Ты кінуў ліст у паштовую скрынку ды пайшоў сваёй дарогай. А ў скрынцы тымчасам загаварылі:

— Ой, хто там яшчэ?! Тут і так ужо няма месца.

— Дармо. Як-небудзь зьмесьцімся. Пэрад сьвятам заўсёды такія цеснаты. Мне недалёка, у Гомель, а вам?

— Я ў Пінск.

— А мне ў Кіеў.

— Я ў Горадзен.

— А я павэтранай поштай аж у Канаду, у Таронта.

— Каму куды. А мне ў вёску Прўсінава. Унўчка бабўлю сваю віншўе са сьвятам.

— А я ня ведаю, куды паеду. Мой гаспадэр “забўдзька”, забыўся горад на канвэрце напісаць. І свайго адрьсу ня даў. Куды-ж мне цяпэр?

— Куды? Хе-хе. Ведама куды — у кошык.

— Ай-яй-яй! А на мяне там чакаюць, хвалююцца...

— А на мяне мэрку забыліся наклёіць. Што са мною будзе?

— Нічога. Вас даставяць “даплатным”. І ўсё.

— Скажэце, а калі нўмар дому не напісаны на канвэрце, як-жа яго знойдуць? Я так баўся загінуць.

— Знойдуць, не хвалюўцеся. Праз адрьсны стол. Толькі да сьвята наўдачу ці трапіце вы на месца...

II.

Каля ходзішча спыніўся малёнькі аўтамабіль. На ім напіс — С Ў В Я З Ь. З машыны выйшаў чалавек, падыйшоў да паштовае скрынкі, падставіў мяшок. Пстрык! Пстрык! — і лісты ў мяшкў. Шаснаццаць такіх машынаў снуюць па ўсім Мёнску, выбіраюць пошту тры разы на дзень. Ніводнае скрынкі не прапўсьцяць.

У мяшкў сустрэліся лісты з розных скрынак. Ізноў пачалася гўтарка:

— Куды гэта нас павэзьлі, ня ведаеце?

— Вёдама куды, на Галоўную пошту.

— Стой! Прыехалі.

— Выгружай!

І мяшкі зь лістамі паймчаліся па йстужцы транспартэра ў будынак. Іх падхапляюць і на ліфце падаюць на трэйці павёрх. Там мяшкі адкрываюць і вытрасаюць зь іх усё на стол. Тысячы, дзесяткі тысячаў лістоў, паштовак, бандэроляў... усё трэба разабраць і сваячасова адправіць.

Як-жа з гэтым дадуць рады паштавікі?

Ім чамагаюць машыны. Разабраныя лісты трапляюць у штэмплявальную машыну. Што яна робіць? Пагашае маркі ды ставіць штамп. На штампі паказаныя дата, месяц, год, гадзіна, калі ліст надыйшоў. Хутка як маланка штампуюе машына лісты ды пакідае ў скрынкі. Раз-раз-раз-раз!.. 18 тысячаў лістоў за гадзіну!

Ох, галава хадунюм! Нічога ўжо не разумею. Дзе мы? Куды мы цяпер?..

— Трымаймся разам.

Куды ўжо там разам! Поўныя скрынкі лістоў зьяжджаюць разам па транспартэры ўніз ды трапляюць у сартавальню. Тут дзяўчаты-сартавальніцы, хутка-хутка разьбіраюць лісты ды раскладаюць па клетках пэўных маршрутаў. Адсюль іх возьмуць, ізноў запячаюць у мяшкі ды павязуць — адныя на вакзал, другія — на аэрапорт. Пагружаюць у паштовыя вагоны ці ў самалёты ды... Ту-ту-у-у! Паехалі. Шчаслівае вам дарогі! Вясёлага свята!

(Даканчэньне — гл. пр. 126)

Слоўнік (Vocabulary)

пошта, -ы (f.) mail, post office
ліст, -у (m.) letter
паштовая скрынка (f.) mailbox
загаварылі (they) began to talk, to speak
дармо it's all right
як-небудзь somehow
Зьмесьцімся. We shall fit in.
святая, -а (n.) holiday
цеснатá, -ы (f.) cram, crash, jam
павётраная пошта (f.) airmail
забыўся (he) has forgotten
забўдзька, -і (m. & f.) (ад забыць) a forgetful person
канвэрт, -у (m.) envelope
адрас, -у (m.) address

I.

вёдама or вядома it is known
кошык, -а (m.) (compare кош) basket
марка, -і (f.) stamp
наклéіць (II) to stick
Што са мною будзе? What will happen to me?
даста́вяць (II) (fut.) they will deliver
даплатны́ ліст understamped letter
нóмар, -у (m.) number
знойдуць (I) (fut.) they will find
а́драсы́ стол (m.) address bureau
загінуць (I); загіну, -еш, -уць to perish, to be lost
наўдачу it is doubtful, (questionable)
тра́піце на ме́сца (fut.) you will get to destination

II.

спыняцца (I); спыняюся, -ешся, -юцца to stop	павёрх, -у (m.) storey, floor
мяшок, мяшка́ (m.) bag	паштоўка, -і (f.) postcard
падста́віць (II); падстаўлю, падста́віш, -яць to put, to place under	сваячасова (adv.) in time
шасна́ццаць sixteen	адпра́віць (II); адпраўлю, адпра́віш, -яць to send, to dispatch
снавáць (I); сную, -эш, -юць to go to and fro	даць ра́ды to manage
выбіра́ць (I); выбіра́ю, -еш, -юць (in this case) to take out	надыйсьці́ (I); надыйду́, -еш, -уць to come in
прапусьціць (I) to omit	Галава́ хадунóм! (My) head is reeling!
выгружа́й! (imperative) unload!	сартава́льня, -і (f.) sorting room, yard
істужка транспартэ́ра conveyer-belt	раскладáць (I); раскладáю, -еш, -юць to distribute
падхапі́ць (I) to catch, to pick up	клéтка, -і (f.) (in this case) shelf
ліфт, -у (m.) elevator	вагон, -у (m.) train car

11 — 18Ф VOICED AND VOICELESS CONSONANTS ЗВОНКІЯ І ГЛУХІЯ ЗЫЧНЫЯ

а) Зычныя гукі падзяляюцца на звонкія і глухія.

Звонкія зычныя ўтвараюцца пры ўдзеле голасу і шуму, або зыку, як: б, г, д, дж, дз, ж, з. Зычныя **в, л, р, м, н**, таксама ўтвараюцца пры ўдзеле голасу і шуму, або зыку, але гэтак, што голас пераважае, шуму, зыку блізу ня чуваць. Яны завуцца **санорнымі**, або **гучнымі**.

Глухія зычныя ўтвараюцца з удзелам аднаго шуму, зыку, без удзелу голасу, як: к, п, с, т, ф, х, ц, ч, ш.

Усе звонкія зычныя маюць адпаведныя глухія. Глухі зычны **“ф”** у беларускай мове ня мае адпаведнага звонкага, а **санорныя**, або **гучныя в, л, р, м, н**, ня маюць адпаведных глухіх.

Адпаведнасьць звонкіх і глухіх зычных паказана на наступнай табліцы, запамятайце яе:

звонкія зычныя:	б	г	г	д	дж	дз	ж	з	-
глухія зычныя:	п	х	к	т	ч	ц	ш	с	ф
Зычныя ж, ш, ч, дж завуцца яшчэ а зычныя з, с, ц, дз	шыпячымі				сычачымі				
	—								

б) Праваліс звонкіх і глухіх зычных.

Звонкія зычныя на канцы словаў і перад глухімі чуваць, як адпаведныя ім глухія, і наадварот: глухія зычныя перад звонкімі чуваць, як зыонкія. Але пісаць трэба так, як гэтыя гукі чуваць перад галоснымі:

пішам	блізка	(а ня бліска)	бо блізенька
	загадка	(а ня загатка)	бо загадачка, загадаць

дзя́дзька	(а ня дзя́цька)	бо дзя́дзечка
лы́жка	(а ня лы́шка)	бо лы́жачка
ка́зка	(а ня ка́ска)	бо каза́ць
хлеб	(а ня хлеп)	бо хлёба, з хлёбам
лёд	(а ня лёт)	бо лёду, лядок
дуб	(а ня дуп)	бо ду́ба, пад ду́бам
еж	(а ня еш)	бо ёжа

і гэтак-жа:

просьба	(а ня прозьба)	бо прасі́ць
пя́цьдзесят	(а не пядзьдзесят)	бо пяцёра

УВАГА: Зьвярнеце ўвагу на напісаньне наступных словаў:

козка (little goat)	—	бо каза́
але коска (little scythe, comma)	—	бо каса́
лёд на рацэ, але лёт (flight)	птўшкі	— бо ляці́ць
разьба́	— бо рэзаць;	касьба́ — бо касі́ць

**
*

1. Pronounce the sound “п”; then without changing the position of your tongue or lips, pronounce the sound “б”. In the same way pronounce “с” and “з”, and “ш” and “ж”. You will note that when you pronounce the “б”, “з” or “ж”, something vibrates in your throat. It is the vocal cords which produce the voice.

The vocal cords vibrate, when you pronounce the sounds б, з, ж but they remain silent, when pronouncing the sounds п, с, ш.

Hence, sounds like б, з, ж pronounced **with the participation of the voice** are called **voiced consonants**.

Sounds like п, с, ш pronounced **without participation of the voice** are called **voiceless consonants**.

2. For the sake of proper pronunciation and spelling, it is important to remember the following **voiced and voiceless consonants** in pairs:

Voiced:	б	г	г	д	дж	дз	ж	з
Voiceless:	п	х	к	т	ч	ц	ш	с

The consonants в, л, р, м, н are called “sonants”. They have no corresponding voiceless consonants.

The voiceless consonant “ф” has no corresponding voiced one.

3. Pronunciation and spelling of the voiced and voiceless consonants:

a) Voiced consonants at the end of a word and inside a word before voiceless consonants are pronounced like the corresponding voiceless consonants:

зуб	is pronounced	зуп
жаб́ка	is pronounced	жап́ка

And vice versa, voiceless consonants before voiced ones sound like corresponding voiced consonants:

про́сьба is pronounced прозьба

b) But in spelling they must be written as they sound before a vowel. For example:

in жа́бка — “п” is pronounced before the voiceless “к” but “б” is written because in the word with the same root, “жа́ба”, before the vowel it sounds like “б”.

In ша́пка — “п” is pronounced before “к” and so it is written because in the word ша́пачка before the vowel it also sounds like “п”.

For more examples look up the Byelorussian text 11—18Ф б.

11 — 19Ф PREFIXES AND PREPOSITIONS ENDING IN “б”, “д” OR “з” before voiced and voiceless consonants

ПРЫСТАЎКІ Й ПРЫНАЗОЎНІКІ з “б”, “д” або “з” на канцы перад звонкімі й глухімі зычнымі

а) Прыстаўкі й прыназоўнікі, што канчаюцца на “б” і “д”, як: аб, ад, пад, над, пэ́рад (прад), заўсёды пішуцца нязьменна незалежна ад таго, стаяць яны перад звонкімі ці глухімі зычнымі:

аб стол	абсы́паць	пэ́рад сабою	прадстаўнік
ад хаты	адхі́ліць	над сталом	надсы́паў
пад ша́пкаю	падста́віць		

б) Гэтаксама прыназоўнікі, якія канчаюцца на “з”, як: з, без (бяз), праз, цэ́раз, заўсёды пішуцца праз “з”. Прыкладам:

з Га́ляй	з хаты
бяз ботаў	без капялюша́, без солі
цэ́разь лес	праз поле

в) Затое ў прыстаўках, якія канчаюцца на “з” (з, без, бяз, уз, раз, праз, цэ́раз), перад глухімі зычнымі заміж “з” вымаўляем і пішам “с”. Прыкладам:

згубі́ць	але	ськіда́ць
разьбіра́ць	але	расклада́ць
узгадава́ць	але	успомні́ць
бяздомны	але	беспрацоўны

**

Prefixes and prepositions ending in “б” and “д” such as: аб, ад, над, пад, пэ́рад (прад) are always written with “б” and “д” regardless of whether they precede voiced or voice-

less consonants. So are prepositions ending in “з” like: **з, без (бяз), праз**. But in the prefixes ending in “з” before the voiceless consonants, “з” both in pronunciation and in spelling changes into “ц”. For example:

аб стол	абсыпаць	згубіць	but	ськінуць
ад хаты	адхіліць	разьбіраць	but	раскладаць
пад шапкаю	падста́віць	узгадаваць	but	успомніць
з Галяй	з хаты			
бяз ботаў	без капялюша			
цэразь лес	праз поле			

11—I DATIVE SINGULAR OF NOUNS ДАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ, адзіночны лік

1. Давальны склон адказвае на пытаньне **камú? чамú?** Канчаткі давальнага склону маюць тую самую ролю, што ў ангельскай мове прыназоўнік “to”:

Янка дае кнігу **бра́ту**.
Камú ён дае кнігу?

John is giving a book **to his brother**.
To whom is he giving a book?

2. Канчаткі давальнага склону адзіночнага ліку: **у (ю), е, і, ы (э)**.

- а) **-у (-ю)** пасля мяккой асновы) — для ўсіх назоўнікаў мужчынскага роду ды ўсіх ніякага роду. Прыклады:

nom.	стол	лёкар	ба́цька	вакно	сонца	поле	край	конь
dat.	сталú	лёкару	ба́цьку	вакнú	сонцу	полю	краю	каню

- б) **-е** — у назоўніках жаночкага роду зь цьвярдой і задняязычнай асноваю на “г”, “х”:

nom.	кля́са	шко́ла	нага́	кні́га	му́ха
dat.	кля́се	шко́ле	назе́	кні́зе	му́се

- в) **-і** — у назоўніках жаночкага роду зь мяккой асновай.

nom.	хва́ля	пе́сьня	со́ль	ра́дасьць	лі́нія
dat.	хва́лі	пе́сьні	со́лі	ра́дасьці	лі́ніі

- г) **-ы (-э)** — у назоўніках жаночкага роду з зацьвярдзелай асновай і задняязычнай на “к” (у васнове на “к” не пад націскам — “ы”, пад націскам — “э”).

nom.	сястра́	вуча́ніца	печ	сяброўка	рука́
dat.	сястры́	вуча́ніцы	пэчы́	сяброўцы́	руце́

- УВАГА:** 1. У назоўніках мужчынскага роду на “-я” дапушчаецца і канчатак “-і”:
судзьдзя́ — судзьдзю́ і судзьдзі́, старшыня́ — старшыню́ і старшыні́.
2. Параўнайце й запамятайце, што ў назоўніках жаночкага роду канчаткі давальнага склону такія самыя, як меснага.

3. Давальны склон ужываецца:

- а) Для азначаньня асобы ці наагул прадмету, які дастае нешта (рэч, вэстку, абяцаньне, дапамогу...):

Ма́ма да́ла Ві́цю біле́т на трамва́й.
Ю́рка абя́цае та́ту добра вучы́цца.
Ся́стра дапамага́е бра́ту рыхтава́ць ха́тнія за́да́ньні.
Наста́ўнік сказа́ў вучню́ йсьці дамо́ў.

- б) У такіх выразках, як:

Мне́ горя́ча (хала́дна, сýмна...)
Я́нку вясе́ла.
Вавё́рцы не стра́шная́ зіма́.

- в) Пры выражэньні ве́ку:

Бра́ту ча́тыры гады́, а ся́стры́ шэ́сьць.
Гэта́му дра́ву сто гадо́ў.

**
*

1. The dative expresses the **indirect object**. It answers the question **камý?** (to whom?) or **чамý?** (to what?). The case ending performs the same function as does the preposition “to” in English. For example:

Я́нка да́е кні́гу бра́ту.

John is giving a book to his brother.

2. The dative singular endings are: **у, ю, е, і, ы (э)**.

- а) **-у (-ю)** — for all **masculine** and **neutral** nouns:

nom.	стол	ле́кар	ба́цька	акно	поле	край	ко́нь	судзьдзя́
dat.	сталу́	ле́кару	ба́цьку	акну́	полю́	краю́	каню́	судзьдзю́

- б) **-е** for **feminine** nouns with a stem ending in a **hard consonant** or **back consonant** “г”, “х”:

nom.	ша́фа	шко́ла	нага́	кні́га	му́ха
dat.	ша́фе	шко́ле	наге́	кні́зе	му́се

- с) **-і** for **feminine** nouns with a stem ending in a **soft consonant**.

nom.	хва́ля	пе́сьня	со́ль	ра́дасць	лі́нія
dat.	хва́лі	пе́сьні	со́лі	ра́дасьці	лі́ніі

- д) **-ы (-э)** for **feminine** nouns with a stem ending in **р, ч, ш, ж, ц** and in “к” (after “к” changes into “н” the ending “ы” is used when unstressed, and the ending “э” under stress).

nom.	сястра́	вуча́ніца	печ	сяброўка	рука́	рэчка
dat.	сястры́	вуча́ніцы	пéчы	сяброўцы	руцэ́	рэчцы́

NOTE that: 1. for masculine nouns, ending in -я the ending -і is also permitted:

судзьдзя́ — судзьдзю́ and судзьдзі́,
старшыня́ — старшыню́ and старшыні́.

2. the dative of all feminine nouns is the same as the locative.

3. The dative case is used:

a) To express a person who receives something (for example, a gift, a message, a promise, or help).

Міла дала́ Ві́цю грошы.

She gave money to Vicia.

Ге́рка абяца́ў та́ту добра вучыцца.

George promised his father to study well.

Га́нна памага́е ма́ме.

Hanna helps her mother.

b) To express a person (or animal) affected with certain feeling:

Мне го́рача (ха́лодна).

I am warm (cold).

Яму́ ну́дна.

He is bored.

Мне су́мна.

I am sad.

Я́нку вясе́ла.

John is having fun (is happy).

Ва́ве́рцы ня стра́шная зіма́.

The squirrel is not afraid of the winter.

c) In expressing age:

Дзяўчы́нцы ча́тыры гады́.

The girl is four years old.

Гэ́таму дрэ́ву сто год.

This tree is a hundred years old.

11—II IMPERSONAL EXPRESSIONS / БЕЗАСАБОВЫЯ ВЫРАЗЫ

a) Ангельскую безасабовую форму з **one, they, people** у беларускай мове перадаём дзеясловам у трэцяй асобе множнага ліку **без** займеньніка **“яны”**.

ка́жуць, ду́маюць, знойдуць

Ка́жуць, што бу́дзе лё́гкая зіма́.

Ду́малі, што ня бу́дзе вайны́.

**
*

The impersonal idea of **one, they, people** is conveyed by the third person plural of the verb **without** the personal pronoun **“яны”**. For example:

ка́жуць
знойдуць

one says, they say, it is said
they will find

Ка́жуць, што бу́дзе лё́гкая зіма́.

They say the winter will be mild.

11—III CARDINAL NUMERALS from 11 to 20 КОЛЬКАСНЫЯ ЛІЧЭБНІКІ 11 — 20

a)	11	адзіна́ццаць	16	шасна́ццаць
	12	двана́ццаць	17	сямна́ццаць
	13	трына́ццаць	18	васямна́ццаць (або васьміна́ццаць)
	14	чатырна́ццаць	19	дзевятна́ццаць
	15	пятна́ццаць	20	два́ццаць

б) Лічэбнікі ад 11 да 19 утвораныя даданьнем да адзінак (адзін, два ... дзевяць) часткі “на́ццаць” (што паўстала з калішняга “на дзэ́сяць”):

васямна́ццаць	=	восем на дзэ́сяць
адзіна́ццаць	=	адзін на дзэ́сяць

в) Лічэбнікі падлягаюць правілу аканьня як у вымове, гэтак і на пісьме, таму:

шэ́сьць	але	шасна́ццаць
сем	але	сямна́ццаць
восем	але	васямна́ццаць

г) Усе лічэбнікі ад 11 да 19 маюць націск на складзе “на”, усе яны, як і лічэбнік “два́ццаць” (20), пішуцца праз падвойнае “цц”.

**

a) The numerals from 11 to 19 are formed by adding “на́ццаць” (expressing “на дзэ́сяць”, “on ten”) to the units.

адзіна́ццаць	=	адзін на дзэ́сяць
сямна́ццаць	=	сем на дзэ́сяць
дзевятна́ццаць	=	дзевяць на дзэ́сяць

b) The stress is always on “на” and because of this stress “о”, “э” in the first word changes into “а” and “е” into “я”* both in pronunciation and in spelling.

шэ́сьць	but	шасна́ццаць
сем	but	сямна́ццаць
восем	but	васямна́ццаць

* According to “AKANNIE RULE” 4—12Ф.

c) Note that in the numerals from 11 to 20 the second part “(на)ццаць” is written with a double “цц”.

адзіна́ццаць, двана́ццаць, ... два́ццаць

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 116. Прачытайце “Вось ідзе пошта” I, ды адкажэце на пытаньні

1. Чаму ў паштовай скрынцы была такая вялікая цесната?

2. Куды́ йшлі́ лісты́? (назаві́ ўсе гарады́ й вёскі).
3. Чаму́ ліст у Кана́ду быў вы́сланы паве́транай поштай?
4. Хто́ й навошта́ пісаў у вёску́ Прўсінава?
5. Чаму́ адзін ліст хваляваўся, ці ён дойдзе?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 117. а) У клясе фанэтычнае, вучні ўголос паўтараюць пары словаў за настаўнікам. Дома перапісваюць ды падчыркваюць зычныя, якія інакш вымаўляюцца, а інакш пішуцца.

1. грыб — грыбы́	2. жа́бка — жа́ба
гэ́рб — гэ́рбы	тру́бка — труба́
бе́раг — бе́рагі	гра́дка — гра́дачка
сьцяг — сьцягі́	пагодка — пагода
дуб — дубы́	дзя́дзька — дзя́дзечка
горад — гарады́	лы́жка — лы́жачка
сад — сады́	сьце́жка — сьце́жачка
воз — ва́зы	бярозка — бяроза
еж — е́жа	ко́зка — каза́

УВАГА. Слова з другіх слупкоў завуцца спраўджальнымі. Імі спраўджаем, які зычны гук трэба напісаць.

- б) Перапішэце з правіла 11 — 18Ф а парныя звонкія й глухія зычныя, а тады выпішце падчыркнутыя зычныя з абодвух слупкоў ды напішэце, якія гэта зычныя — звонкія ці глухія.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 118. а) Перапішэце, устаўляючы прапушчаныя літары.

1. гара́ . — гаражы́	2. ро . — роды	3. я́га . кі — я́гады
гро́ . — грошы	ро́ . — раты́	гара́ . кі — гарады́
но́ . — нажы	ву́ . — вужы́	ра́ . кі — рады́
ко́ . — кашы́	зу́ . кі — зубы́	бяро́ . кі — бярозы
бе́ра . — бе́рагі	слу́ . кі — слупок	ко́ . кі — косы
паве́р . — паве́рхі	ры́ . кі — ры́бы	ко́ . кі — козы

- б) Перапішэце, ўстаўляючы прапушчаную літару.

ву́зенькі — ву́ . кі	лё́генькі — лё́ . кі
сало́дзенькі — сало́ . кі	мя́кенькі — мя́ . кі
блі́зенькі — блі́ . кі	каро́ценькі — каро́ . кі
ні́зенькі — ні́ . кі	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 119. Зьмянеце словы паводля ўзору ды запішэце іх.

Што?   Што рабіць?

Дру́жба — дружы́ць

Ка́зка —

Адга́дка —

Што?   Што рабіць?

Служба — служы́ць

Грозьба —

Просьба —

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 120. Адказаць на пытаньні, выбіраючы да сэнсу прымётнікі ■ другога слупка з практ. 118 б:

Хлеб   (які?)   ...

Пух   (які?)   ...

Куст   (які?)   ...

Лес   (які?)   ...

Ягадка   (якая?)   ...

Сьцэжачка (якая?)   ...

Ка́зка   (якая?)   ...

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 121. Прачытайце ды перапішэце, устаўляючы прапушчаныя літары. Выпішце падчыркнутыя словы, а побач іх дапішэце спраўджальныя.

ГРА . КА

Гра . ка ў Гану́лі.
Там расьце́ цыбу́ля.
А на сьхі́лах гра . кі
сьвётлая сала́ . ка.
Рэдзькі шмат сало . кай

з хвосьці́дам каро . кім.
На зыбу́чых но . ках
там стаі́ць гарошак.
Ад гаро . ку блі . ка
бе́лая рады́ . ка.

Канста́нцыя Буйла.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 122. Фанэтычнае.

1. Я даю малако (каму?) кату́.
2. Я даю малако (каму?) котцы.
3. Я даю малако (каму?) саба́ку.
4. Я даю хлеб (каму?) пту́шцы.
5. Я даю хлеб (каму?) індыку́.
6. Я даю хлеб (каму?) гу́сі.

Я пішу́ ліст (каму?) ма́ме.
Ты пішаш ліст (каму?) ся́бру.
Яна́ піша ліст (каму?) бабу́лі.
Ён піша ліст (каму?) настаўні́ку.
Мы пішам ліст (каму?) старшыні́.
Вы пішаце ліст (каму?) сакратару́.
Яны́ пішуць ліст (каму?) прэзыдэ́нту.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 123. Дадзеныя назоўнікі пастаўце ў давальным і мэсным склонах, параўнайце канчаткі, азначце род назоўнікаў паводля ўзору.

УЗОР: Назоўны склон.

Давальны склон.

Месны склон.

Хто? што?

Каму? чаму?

Пры кім? на чым?

школа (ж.)

школе

пры школе

а) сыцяна́

...

...

каро́на

...

...

ма́ма

...

...

б) сястра́, мыш, печ, мяжа́, бабу́ля, зямля́, восе́нь, косьце́.

в) кні́га, рука́, хва́брыка, ма́тка, нага́, му́ха, страха́, рака́.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 124. Прачытайце ды выпішце назоўнікі ў давальным склоне разам зь дзеясловамі, ад якіх яны залежаць.

ПЕРАД НАРАДЗІНАМІ

Бабу́ля: Зі́на, куды ты йзноў сьпяша́ешся?

Зі́на: Мне трэ́ба е́хаць у ме́ста купі́ць Анто́сю пада́рунак.

Бабу́ля: Ча́му аж у ме́ста, ня можа́ш не́шта тут блі́зка купі́ць?

Зі́на: Не, бабу́ся, тут нічо́га няма́ адпа́вэднага. Ты ве́даеш, як ця́жка дагадзі́ць майму́ бра́ту а твайму́ ўну́чку.

Бабу́ля: Але́, але́, пра́ўда. Як ка́жуць: “Друго́му добра то́лькі абара́нак купі́ць: не да спадо́бы — сам зья́сі”.

Зі́на: Во, дзя́куй, што абара́нкі мне пры́помні́ла. Падаро́зе за́еду і ў “Бела́-ру́скую” пяка́рню, памята́еш, гэ́ную, та́тавага зямля́ка з Ашмя́ны. Аба́ра́нкаў, напэ́ўна, мы са́мі ня бу́дзем е́сьці.

Бабу́ля: То́лькі-ж ня ба́ўся, дзі́ця, ты абя́цала ма́ме памагчы́. Заў́тра бу́дзе шма́т гасьце́й.

Зі́на: Добра. Скажы́ ма́ме, што за дзьве́ гадзі́ны бу́ду. Ужо бягу́, то́лькі гля́ну, яка́я по́шта бы́ла.

Бабу́ля: Табе́ нічо́га ня было́, то́лькі та́ту адзі́н лі́ст, а іншае ўсе́ Анто́сю, му́сіць, ка́рткі віншавальны́я, а не́хта з Чыка́га й тэ́легра́му прысла́ў.

Зі́на: Ка́му? Анто́сю?!

Бабу́ля: Але́...

Зі́на: О, о... гэ́та нова́я сябро́вачка!

Слоўнік (Vocabulary)

ме́ста, -а (n.) town

адпа́вэдны, -ая, -ае suitable

дагадзі́ць (II); дагаджу́, дагодзі́ш, -яць —
to please

абарáнак, -а (m.)	bagel	—	ня баўся	don't be long
не да спадобы...	not to the satisfaction...		віншавáльная кáртка (f.)	greeting card
п'якáрня, -і (f.)	bakery			
зямля́к, -а (m.)	fellow-countryman, (in this case) fellow-townsmán			

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 125. Перапісваючы, назоўнікі ў дужках пастаўце ў вадпавéднай форме, а ў пёршым ска́зе і дзеяслоў.

1. На нарадзіны тата падараваў (каму? ма́ма) шнурок запраўдных пэрлаў, Га́ля падарава́ .. кнігу, я віншавáльную кáртку і мы ўсе падарава́ .. квёткі.
2. Ігна́т ня ма́е ве́ры (каму? Ю́рка), бо Ю́рка абяца́е, але не заўсе́ды выконвае, што абяца́ў.
3. Ю́рка абяца́ў (каму? Ігна́т) заўсе́ды прыходзіць на пробы та́нцаў, але ня прыходзіць.
4. Вольга піша ліст (каму? Зося) і просіць перада́ць прывіта́ньні (каму? Га́нна, Вітаўт, Гры́шка й Стась).
5. Мы пасыла́ем (каму? цётка й дзя́дзька) грошы й па́чкі.
6. Алесь дапамага́е (каму? брат і сястра́) рабіць хáтнія задáньні.
7. “Скаўт служыць (каму? чаму? — Бог і Бацькаўшчына)” — як ка́жа Скаўцкае Пра́ва.

Слоўнік (Vocabulary)

шнурок запраўдных пэрлаў	a string of genuine pearls	перадава́ць прывіта́ньне (n.)	to give one's regards, compliments
мець ве́ру, (даве́р)	to trust	рабіць хáтнія задáньні	to do homework
абяца́ць (I); абяца́ю, абяца́еш, -юць	to promise	служы́ць (II); служу́, служы́ш, служа́ць	— to serve
проба та́нцаў	dance rehearsal	Бог, -а (m.)	God
		Скаўцкае Пра́ва	Scout Law

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 126. Навучэ́сея вы́разна чыта́ць.

ВОСЬ ІДЗЕ́ ПОШТА

III.

А гэ́та прыве́злі пошту ў Менск зь іншых гарадоў. Распяча́талі мяшкі, ра- забра́лі лісты, паштэ́мплява́лі ды адпра́вілі ў сартава́льную. Там стаі́ць вяліза́рная, на ўсю за́лю, машы́на. У ё́й колькі калідорчыкаў і шмат-шмат скры́нак з нумара́мі паш- товых аддэ́лаў. На пу́льце кіравáння — кляві́шы з такі́мі-ж нумара́мі.

Апэратары глянуць на канвэрт, націснуць на клявіш, і ліст паймчаўся ў скрынку свайго паштовага аддзелу. Так бягуць яны адзін па адным, шукаючы свайго месца.

— Мне сюды. Бывайце!

— А мне сюды.

— Ах, я, здаецца, не ў сваю скрынку трапіў.

— Ня можа быць. Тут памылак ня бывае.

IV.

Вось ідзе паштальлён. Бачыш, колькі не нясе газэтаў, часапісаў. І лістоў поўная торба. Ён заўсёды сьпяшаецца. У яго шмат работы.

А ці можам мы з табой хоць трошкі палегчыць іхнюю працу? Можам. Як? Пасылаючы ліст, пішы поўны адрыв, калі ў Савецкі Саюз — дык рэспубліку, вобласць, горад, вуліцу, нумар дому, кватэры. І калі ласка, не забывайся наклеіць марку, бо нявэтліва пасылаць людзям даплатныя лісты. І свой адрыв напішы знізу. Навошта? Калі адрасата ня знойдуць, ліст твой вернецца назад.

Слоўнік (Vocabulary)

прывезьці (I); вязу́, -эш, -уць to bring
расьпяча́таць (I); расьпяча́таю, -еш,
-юць to unseal, to open

вяліза́рны, -ая, -ае huge

калідо́р, -у (m.) hall

калідо́рчык, -а (m.) small hall, passage

скры́нка, -і (f.) box

аддзёл, -у (m.) branch, section

пашто́вы аддзёл post office

кляві́ш, -а (m.) key

наці́снуць (I); наці́сну, -еш, -уць to press

памы́лка, -і (f.) mistake, error

пашта́льлён, -а (m.) postman, lettercarrier

торба́, -ы (f.) bag

пале́гчыць (II); пале́гчу, -ыш, -аць to
make easier

вобла́сьць, -і (f.) province (today Soviet
Byelorussia is divided administratively
into 6 вобла́сці.)

кватэ́ра (f.) apartment

нявэ́тліва (adv.) not polite

ве́рнецца назад it will return

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 127. а) Навучы́цца чыта́ць. б) Вы́пісаць у слупок усё назоўнікі ў дава́льным склоне ра́зам са словамі, ад якіх яны залежа́ць.

МАРОЗ НЕ СТРАШНЫ́ ВАВЁРЦЫ

Зіма́ намяла́ ў лесе́ шмат сьне́гу.

Ні паляўні́чаму не прайсьці́, ні за́йчыку не прабе́гчы. А вавёрачцы́ ня стра́шна. Вавё́рцы це́пла ў дупле́. Вы́суне яна́ мордачку, паглядзі́ць туды́-сюды́ ды зноў у дупло́ схава́ецца. Лу́шчыць сабе́ гарэ́шак, есьць су́шаны грыбок. А калі асаб́ліва вясё́ла вавёрачцы́, вы́скачыць яна́ з дупла́ ды пачне́ пера́бляга́ць з дрэ́ва на дрэ́ва.

Ня было́ су́мна вавё́рцы і ўвосе́нь, калі́ яна́ гэтак-жа бе́гала з дрэ́ва на дрэ́ва, зьбіра́ла гарэ́хі на зіму́ й ка́ля дрэ́ваў грыбы́.

Слоўнік (Vocabulary)

зіма́ намяла́ сьне́гу ў лесе the winter storm covered the forest with snow
паляўнічы, паляўнічага (m.) hunter
ваве́рцы ня стра́шна the squirrel is not afraid of...
ду́пло, -а (m.) hollow
вы́сунуць (I); вы́суну, вы́сунеш, вы́сунуць to stick out

мордачка, -і (f.) snout (nose and mouth of animal)
лу́шчыць гарэ́шкі to crack nuts
су́шаны, -ая, -ае dried
пачне́ перабяга́ць (it) will start running from... to...
мне су́мна I am sad
мне ну́дна I am bored

в) Перакладзеце апавяданьне “МАРОЗ НЕ СТРАШНЫ ВАВЕ́РЦЫ” ў ангельскую мову.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 128. а) Перапісаць, словы ў дужках ставячы ў вадпаведнай форме. Перакладзеце гэтыя ска́зы ў ангельскую мову.

1. Ну́дна (Янка), ён хворы ды му́сіць сядзе́ць дома.
2. (На́дзя) то халодна, то гарача. Яна́, му́сіць, ма́е гарачку.
3. (Ні́на) балі́ць галава́, а (Язэп) зу́бы.
4. Су́мна (ма́ма й та́та), учора Паўлюк і Га́нна па́ехалі ў іншы горад вучы́цца.
5. Добра ўвэ́сну і (пту́шка) і (ры́бка).
6. (Ву́чань) вельмі су́мна, калі ён ня зда́сьць экза́мену.

б) Паводля ўзору ўкладзеце ска́зы са словамі:

вясёла	су́мна	ну́дна
горача	цёпла	халодна
добра	бла́га	
балі́ць галава́	балі́ць нага́	балі́ць рука́

УЗОР: Бра́ту й сястры́ вясёла, яны́ еду́ць на экскурсію.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 129. а) Перапішэце пры́казкі, падчыркнеце назоўнікі ў дава́льным склоне.

1. Ка́жная сасна́ свайму́ бору пэ́сню пяе́.
2. Вада́ агню́ не таварыш.
3. Ня сы́піцца ваўку́ пад сялом, калі́ авэ́чкі бляю́ць.
4. Котцы сьме́шкі, а мы́шцы сьлёзкі.
5. Ня ра́да каза́ торгу, а ку́ры вясельлю́.

2. Паводля ўзору няхай вучні вусна ў клясе растлумачаць значэньне і ўсіх іншых пры́казак.

УЗОР: Пёршая прыйказка кажа, што, жывучы ў грамадзё, гэтай-жа грамадзё трэба служыць і дапамагаць.

3. а) Перапішэце ды растлумачце гэтыя прыйказкі:

Ня ўсё праўда, што кажуць.

Ня кланяйся нізка, а будзь пры праўдзе блізка.

б) Прачытаць, выпісаць у слупок падчыркнутыя словы, дапісаць побач спраўджальныя. Устаўіць прапушчаную літару.

БЯРО . КА

У малой бяро . кі
бёлая карыца.
Прычасаны ко . кі —
люба падзівіцца.
Трэба-ж было выйсьці
нёяк з хлява ко . кам:

ста́лі ко . кі гры . ці
бёлую бяро . ку.
Мы сказа́лі ко . кам:
“Гры . ці дрэў ня трэба,
хай гэта бяро . ка
вырасьце да не́ба”.

А. Малы́шка.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 130. Навучыцца вы́разна чыта́ць

Дуда́р
Дудару́
Дарма́ грае.

Камар
Камару́
Голас пазыча́е.

Варона
З вароны
Грошыкі бярэ.

Карша́к
З каршакá
Пёр'е дзярэ.

Якая рыса характару паказаная ў вершы ў дударá й камарá, а якая ў вароны й каршакá?

Слоўнік (Vocabulary)

дуда́р, -а́ (m.) piper

дарма́ free, for nothing

кама́р, -а́ (m.) mosquito

пазыча́ць (I); пазыча́ю, -еш, -юць каму́ —
to lend

пазыча́ць ад каго to borrow

варона, -ы (f.) crow

карша́к, -а́ (m.) hawk

пе́р'е, -я (n.) feather

дзе́рці (I); дзяру́, -эш, -уць (in this case)
to pull

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 131. Фанэтычнае.

- а)   Бра́ту два гады́.
Дрэўцу ча́тыры гады́.
Дому́ тры гады́.
Аўту́ адзі́н год.
Хлопцу́ тры гады́.
- Сястры́чцы адзі́н год.
Ні́не два гады́.
Ха́це адзі́н год.
Алё́нцы ча́тыры гады́.
Дзяўчы́нцы два гады́.

б) Напі́шэце назоўнікі ў патрэ́бным склоне, а лічбі́ны слова́мі з адпаве́дным “год” ці “гады́”.

(Уну́к) 2 (год, гады́)	(Гусь) 3 (год, гады́)
(Прану́к) 4 (год, гады́)	(Ка́чка) 2 (год, гады́)
(Сабáка) 3 (год, гады́)	(Ха́та) 4 (год, гады́)
(Кот) 1 (год, гады́)	(Іра) 1 (год, гады́)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 132. а) Перапі́шэце лічбі́ны слова́мі. (Праві́ла 11—III, а)

10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20.

б) Паводля ў́зору перапі́шэце пры́клады слова́мі.

У́ЗОР: адзі́н ды ча́тырна́ццаць — пятна́ццаць.

1 + 14 = 15	9 + 3 = 12
4 + 13 = 17	8 + 8 = 16
2 + 15 = 17	5 + 9 = 14
8 + 11 = 19	3 + 17 = 20
1 + 17 = 18	

К Р У Г 12.

ПАЎТАРЭНЬНЕ

ВОЖЫК І ЗАЯЦ

(3 народнага)

Аўтар: На праходку выйшаў вожык,
Ногі разьмінае,
А насустрач па дарожцы
Шкандыбае заяц.
Дзень пагодны, сонца сьвэціць,
Дрэвы ў сініх шатах,
Мае вожык жонку й дзеці,
Заяц — нежанаты.

Вожык: Як здаровенькі, суседзе?
Што добрага чулі?

Заяц: Нешта рана самі ўсталі?

Аўтар: Заяц папытаўся.

Вожык: Тут сабакі екаталі.

Аўтар: Вожык абазваўся.
Але заяц ганарыцца:

Заяц: Што тыя сабакі!
Вось мяне ліса баіцца,
Я ёй даўся ў знакі.
І з ваўчынага мярлогу
Вырваўся жывы я,
Бо перш-наперш маю ногі,
Не тваё — крывыя.

Вожык: Пражыву сабе з крывымі,

Аўтар: Кажа хітры вожык,

Вожык: А вось ты мяне з даўгімі
Перагнаць ня ўможаш.

Аўтар: Заяц кінуўся ў разору,
З рогату аж рэхча,
Адсьмяяўся і гаворыць:

Заяц: Ну, дык можам бегчы.

Аўтар: Але вожык разважае,
Глянуўшы на неба:

Вожык: Мянэ сьнеданьне чакіе,
Падмацунак трэба.
Пайдзі ў хату, тое-сёе
З жонкай перакўсім.
Ды спачатку мы з табою
Залажыцца мусім.

Заяц: Залажыцца? Гэта можна.
Давай — на паўкварты.

Вожык: Не, ня п'ю я,
Гэтага ня вярта.
Лёпей выберам мы нешта
Кажднаму да густу:
Мне мех рэпы прынясеш ты,
А я — мех капусты.
Згода?

Заяц: Згода.

II.

Аўтар: Заяц рады,
Цёшыцца, сьмяецца,
А тымчасам па паряду
Вожык падаецца.
Кажа жонцы:

Вожык: Ну, старая,
Памагай сягонья:
Залажыўся са мной заяц,
Што мяне дагоніць.

Жонка: Звар'яцёў ты, ня іна́чай,
Ёлапéнь калю́чы!
На́вет коням не тавáрыш
Даўгано́гі зáяц.
Лепш сядзі, лаві ты мýшы
Ля свайго парогу.
Мýсіць, хочаш, каб я выйшла
Зáмуж за другога?

Вожык: Пачака́й, ня ў гэтым сіла!
У зайцоў даўгі́я ногі,
Ды кароткі́ розум.
Ба́чыш гэтую разорку?
Паўзі ёю проста
Аж да са́мага узгорку
Ля старога мосту.
А па гэтай вось разоры
Паімчы́цца зáяц,
Як ён выбяжыць на ўзгорак,
Ты крычы́:
— Чака́ю!

Аўтар: Пацішэла гаспадýня,
Вожыка часту́е,
То пагла́дзіць, то абды́ме,
То ў лабок цалу́е.
Вы́еў вожык міску ка́шы,
Вы́піў мёду потым
І прамовіў:

Вожык: Дзя́куй, Ма́ня,
Час і да работы.

Аўтар: Толькі ста́лі вожык з жонкай
З двух бакоў разоры,
Прыбе́г зáяц баразёнкай.

Зáяц: Ты гатоў?
Я падбіў сабе падковы,
Ато сьлізкава́та.

Вожык: Добра: Ру́шым.

Аўтар: Ка́жа вожык,
А сам ані зь ме́сца.

Толькі ве́цер сьві́шча ў ву́шы,
Зáяц так нясе́цца.
Прыляцёў на той бок поля,
Наўкол пазіра́е, —
Сядзіць вожычы́ха доле,
І яму́ гукáе:

Жонка: Я ўжо тут!

Зáяц: Што за лі́ха?
Тут нядобра штосьці.
Дай наза́д яшчэ зьлята́ем,
Распрасту́ем косьці.
Згода?

Жонка: Згода.

Аўтар: На ўсе жы́лы
Бéдны зáяц пне́цца,
Прыбяга́е, дух забі́ла,
А вожык сьмяе́цца:

Вожык: Слабавáты, кум, на ногі,
Я ўжо тут чака́ю.

Зáяц: Дай яшчэ раз.

Вожык: Бúдзе мно́га,
Ты сасла́бнеш, зáяц.

Зáяц: Я сасла́бну? Што ты, што ты?
Зна́ю сіле ме́ру.

Вожык: Ну, як гэтка́я ахвота,
Пабяжэм яшчэ раз.

Аўтак: Бе́гаў зáяц разоў сора́к,
Бразгата́ў нага́мі,
То з узгорку, то на ўзгорак,
А вы́нік той са́мы.
Стра́ціў вы́гляд зухавáты,
Ледзь прамовіў слова:

Зáяц: Тут падковы ві́навáты,
Цяжкі́я падковы.

Аўтар: Забраў вожык рэ́пу ў ха́ту
І сьмяе́цца зноўку:

Вожык: Калі́ розум слабавáты,
Ня віну́й падкоўку!

Максі́м Лужа́нін.

Слоўнік (Vocabulary)

разьмінаць ногі to warm up one's legs before a race	гаспадыня, -і (f.) housewife, (in this case) wife
жонка, -і (f.) wife	калючы, -ая, -ае prickly
некажаны (m.) unmarried (speaking about a man)	выйсьці замуж за каго to marry someone (speaking about a girl)
сусед, -а (m.) neighbour	ажаніцца зь кім to marry someone (speaking about a man)
абазвацца (I); past абазваўся, -лася, -лася to answer, to speak up	розум, -у (m.) mind, intellect
зацэпіўся ў памяць I became stuck in someone's memory	пацішэць (I); past пацішэў, пацішэла, -лі to quiet down, to calm down
перш-наперш first of all	абдымаць (I); абдымаю, -еш, -юць to embrace
крывы, -аы, -ае crooked	баразёнка, -і dim. of баразнá (f.) furrow
з крывымі нагамі bow legged	падкова, -ы (f.) horseshoe
перагнаць (II) to outrun	сьлізкавата somewhat slippery
разора, -ы (f.) lower part of a furrow in which one can walk easily	рушыць (II) to set out, to start
рогат, -у (m.) loud laughter	рушым (imperative) let us start
падмацунак, -у (m.) refreshment	доле below, further down
залажыцца (II); past залажыўся, -лася, -ліся to bet	Што за ліха! What a devil!
паўкварты a pint (in this case of alcohol)	жыла, -ы (f.) vein
ня варта it is not worth-while	кум, -а (m.) the godfather to one's child, (in this case) my friend
густ, -у (m.) taste	ахвота, -ы (f.) desire
рэпа, -ы (f.) turnip	бразгатаць (I); бразгачу, бразгочаш, -уць to clatter
згода, -ы (f.) agreement, consent, harmony	самі polite form of address equivalent to "вы"
парада, -ы (f.) advice	
падаецца he makes for, he goes	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 133. Адкажэце на пытаньні паводля вершу "Вожык і заяц".

1. У якую парў дня вожык выйшаў на праходку (удзень, увечары, ураньні), зь якіх словаў гэта знаём, перапішэце іх.
2. Якое было надвор'е? Перапішэце словы, якімі апісанае надвор'е (weather).
3. Якую сям'ю меў вожык і якую заяц?
4. Хто першы пачаў хваліцца і чым ён хваліўся?
5. Што адказаў вожык?
6. Хто прапанаваў сусьцігі (races)?
7. Ці вожык згадзіўся на сусьцігі? Пад якой умовай?
8. Як дарыхтаваўся да бэгу заяц, а як вожык?
9. Хто выграў сусьцігі ды што дастаў за гэта?
10. Чым вожык выграў сусьцігі, сілай, спрытам ці розумам?
11. Якія ў гэтай байцы паказаныя рысы характару зайца, а якія вожыка? Выпішце сьпяраша ўсе словы ці сказы, якімі аўтар азначае характар зайца, а пасьля вожыка.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 134. а) Перапішэце прыказкі. Выпішце падчыркнутыя назоўнікі, азна́чце і́хны склон ды паста́ўце і́х у назоўным склоне.

1. У сваім краі, як у раі.
2. І ў стўдні вада́ выбіра́ецца.
3. Ня ўсё тое ры́ба, што ў вадзе́ пла́вае.
4. Разу́мны ба́чыць у сваім пако́і больш, чым ду́рань ўва ўсі́м сьве́це.
5. У шча́сьці шмат прыя́целяў, а ў няшча́сьці ніводна́га.
6. У сьве́це ўсяго шмат, як у моры вады́.

б) Дакончыце сказа́ы адпаведным назоўнікам у адпаведным склоне.

Словы на выбар: рака́, хва́брыка, даро́га, гра́дка, мярлог, пліта́.

1. Мядзэ́вэдзь сьпіць у	4. Цыбу́ля расьце́ на . . . .
2. Ма́я сястра́ працу́е на	5. Ча́йнік стаі́ць на . . . .
3. Чо́вен плы́ў па	6. Бяро́зы расту́ць пры . . . .

Выпішце з гэтых сказаў словы з памякчанымі зычнымі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 135. Навучы́цца чыта́ць.

ЧАМУ́ КОТ МЫ́ЕЦА ПАСЬЛЯ́ ЯДЫ́

Прыляце́ў верабейка
На плот,
А за плотам сядзе́ў
Кот-маркот.

Ён падкра́ўся —
Цара́п вераб'я́ . . .
— Вось табой
Падсілку́юся я.

— Ці-ж ня ве́даеш
Звы́чкі такой,
Што ўсе мы́юцца
Пэ́рад ядой? . . .
Перш памы́йся, каток,
Да яды́,
Падсілку́ешся мною
Тады́.

— І то пра́ўда, —
Маркоцька сказа́ў,
Ла́пай пы́су сваю́
Мыць пача́ў.

Верабей-жа — пырх-пырх —
Паляце́ў,
Кот-маркот
І міргну́ць не пасьпе́ў.

Не забы́ў кот
Тэй горкай бяды́ . . .
Мы́цца стаў,
Як пад'э́сьць ён —
Тады́.

Авяр'ян Дзяружынскі

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 136. Перапішэце, падчыркнеце словы з прыстаўным “в”.

- а) 1. Вакно завешана хвіранкай і шторай.
 2. З вакна відаць банк.
 3. Праз адчыненае вакно лятуць камары.
 4. За вакном ужо цёмная ноч.
 5. Ён стаіць у вакне й чакae на сябру.
 6. Усе вокны зачыненыя.
 7. У іх яшчэ ўва ўсіх вокнах сьвятло, яны яшчэ ня сьпяць.
 8. У нас на Беларўсі шмат азёраў, а найбольше зь іх возера Нара́ч.
- б) 1. У яго адно вока сіняе, а другое шэрае.
 2. З вока йдзе сьляза.
 3. Хоць вока вы́калі, нічога ня відаць.
 5. Ба́чылі вочы, што купля́лі.
 6. Добрыя вочы, што тра́пілі ўночы.
 7. Пра́ўда вочы коле.
 8. У чужым воку саломі́нку ба́чыць, а ў сваім бeрвяна́ ня ба́чыць.
- в) 1. Вочы завя́жаш, а вушэ́й не заложыш.
 2. На адно ву́ха глухі́ — на другое ня чу́е.
 3. Ву́шы ня чу́лі, і вочы ня ба́чылі.
 4. На́шы дзяды́ ня зна́лі бяды́, а ўну́кі набра́ліся му́кі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 137. Перакладзеце ў ангельскую мову ска́зы з практыкава́ння 136 а.**ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 138.** а) Ніжэй да́дзеныя па́ры словаў паўтара́йце ўголас за настаўні́кам. Што трэ́ба вымаўля́ць на канцы словаў зь пе́ршага слупка́, і што ў словах друго́га слупка́, ці той са́мы гук, ці розныя?

га́рбуз	аўтабу́с	но́ж	кош
гру́з	тру́с	ле́д	ле́т
во́з	но́с	га́род	ча́рот
ве́з	не́с		

- б) Перапішэце словы, побач дапісваючы да іх спраўджа́льныя. Укладзе́це ска́зы з да́дзенымі ці са спраўджа́льнымі словамі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 139. Ад дадзеных словаў утварэце прыметнікі з падвойным “н”.
Запішэце іх, а побач дадайце які назоўнік да сэнсу.

УЗОР: Гасьцінны пакой, або гасьцінны чалавёк, гасьцінная жанчына.

вайна́ (ва́енны)	ко́нь
сьцяна́ (насьце́нны)	дре́нь
дзе́нь	ячме́нь
гасьці́на	чыгу́н

Слоўнік (Vocabulary)

вайна́, -ы (f.)	war	ячме́нь, -ю (m.)	barley
гасьці́на, -ы (f.)	hospitality	чыгу́н, -у́ (m.)	cast-iron
дре́нь, -і (f.)	rubbish, trash	чыгу́н, -а́ (m.)	cast-iron kettle, pot
дрэнны, -ая, -ае	ill		

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 140. а) Вы́разна чыта́ць. б) Вы́пісаць у слупок усё назоўнікі, дзе не стае, даста́віць канча́ткі ды азна́чыць род, лік і склон.

СЬНЁЖНЫ ДЗЕД

Колькі шу́м..., колькі сьме́х...:
дзе́д.. вы́лепілі зь сьне́..!
Замі́ж рук уткну́лі палкі.
Вочы — ву́гал.. кавалкі.

Нос — чарэ́пак з гладыш..
Барада́ — шма́ток кудзе́лі.
А на лы́сіну надзе́лі
кош замі́ж капялюш...

Слоўнік (Vocabulary)

сьне́жны дзе́д, -а (m.)	snow man	барада́, -ы (f.)	beard
шум, -у (m.)	noise	шма́ток кудзе́лі	piece of tow (long bits of flax ready for making into tread)
сьме́х, -у (m.)	laughter	лы́сіна, -ы (f.)	bald spot
уткну́ць (I); past уткну́ў, уткну́ла, уткну́лі	stick (in, into)	надзе́ць (I); past надзе́ў, надзе́ла, надзе́лі	to put on
палка́, -і (f.)	stick	кош, каша́ (m.)	basket
ву́галь, -ю (m.)	coal	капялю́ш, -а́ (m.)	hat
чарэ́пак з гладыша́ (m.)	brocken bit of a crock (jug made of hard earth)		

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 141. Фанэтычнае, выра́зна чыта́ць за настаўнікам.

МЕСЯЦЫ ГОДУ

Студзень — з ка́зкамi сьне́жных аблокаў,
 Лю́ты — шчо́дры на сiнi мароз,
 Сака́вік — з саката́ньнем i со́кам,
 Непаўторных вясновых бяроз,
 Краса́вік — час ма́ланак i лiўняў,
 Тра́вень — зь пёршым каха́ньнем, сяўбой,
 Чы́рвень — зь ягаднаю зарой,
 Лі́пень — зь ме́дам,
 З пшаніцаю — жні́вень,
 Сьпе́лы яблычны ве́расень,
 Бага́ты кастры́чнік
 У празры́стасьці чы́стай, крыні́чнай,
 Лістапа́д — залаты́ лістапа́д,
 Сьне́жань — пёршы гу́сты сьнегапа́д...

П. Па́нчанка

а) Напішэце, як за́вэцца пабелару́ску:

1. June	4. August	7. May	10. November
2. January	5. February	8. September	11. July
3. December	6. October	9. March	12. April

б) Укладзеце сказ на ка́жны ме́сяц.

Пры́клад: У чы́рвені найдаўжэйшы дзень у годзе — гэта два́ццаць другога чы́рвеня.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 142. Фанэтычнае.

ЗАДЗІРЫ

Раз-два,
 Тры-чатыры...
 Усхадзіліся
 Задзіры.
 Дзьве вароны,
 Дзьве сарокі —
 Ажно пух
 Ляціць у бокі.

А крумкач
 Глядзіць з дако́рам
 I гаворыць:
 — Сор-рам!
 Сор-рам!
 Вунь ідзэ
 Паляўнічы,
 Ён вам пёр-р'е
 Пер-ралічыць.

Тут як кінуцца
 Наўцёкі
 I вароны,
 I сарокі...
 Раз-два,
 Тры-чатыры, —
 Суняліся ўміг
 Задзіры.

А. Дзяружынскі.

К Р У Г 13.

НЯЗВЫЧАЙНЫЯ СЬЛЁЗЫ

Сядзэлі мы аднойчы раніцою зь дзэдам Мацеем ды вўдзілі рўбу. Калі прыгрэла сонца, стары даручыў мне сваё вўды, а сам прылёг адпачываць. І толькі ён смачна захроп, як у кустох пачўліся нейкія дзіўныя гўкі, бўццам сабака заскуголіў. ■ ўстаў, паглядзёў навокала, але нічога не заўважыў ды зноў сеў. Скуголеньне ня сьціхала, і мне зрабілася страшна. Я асьцярожна тузанўў дзэда за рукаво.

— Што, узялося што-небудзь? — папытаўся ён.

— Не, не ўзялося.

— Дык чаго ты мяне будзіў? — і дзед павярнуўся на бок.

— А вы паслўхайце, што гэта?

Дзед Мацёй паслўхаў хвіліну, тады надзёў шапку ды засьмяяўся:

— Нядобра мы з табою селі, дружа. Дарогу загарадзілі...

— Камў? — здзівіўся я.

— Тутэйшаму жыхарў. Хочаш пазнаёміцца зь ім?

Я быў пэўны, што дзед жартўе. А ён устаў, пайшоў у кусты ды неўзабаве гукнуў:

— Хадзі паглядзі, хто тут плача.

Я недаверліва падыйшоў да дзэда.

— Бачыш? — паказаў ён рукою.

На вузкой сьцэжцы, што вілася між кустоў, сядзёў сьветлабўры зьвярок, увелькі з нашага сабаку, зь невялікаю кўрглай галоўкай ды блізу голым пляскатым хвостом. Ён пазіраў на нас малёнькімі чорнымі вочкамі ды раз-поразу выціраў іх кароткімі прыэднімі лапамі. З вачэй у зьвярка ліліся сьлёзы, і выглядаў ён вельмі жаласьліва.

— Хто гэта? — прашаптаў я, схапіўшы дзэда Мацёя за руку.

— Бабёр.

— А чаго ён плача?

— Бо мы з табою загарадзілі яму дарогу, — адказаў стары.

— Дык што, ён абыйсьці ня можа, ці што? — здзівіўся я.

— Вось у тым ягоная бяда, што ня можа. Такі ўжо ён дзівак. Калі вўйдзе з ракі, каб пагрызьці асіну, дык абавязкава павінен вярнуцца назад тэй самай сьцэжкаю. А калі яна занятая, дык будзе сядзець і плакаць, а зьвярнуць убок ды абыйсьці не здагадаецца. Праз гэта яны, браце, і гінуць часта.

І праўда, бабёр не ўцякаў, хоць мы былі ад яго зусім блізка. Ён старанна выціраў сьлёзы, то прысядаў, то зноў ставаў на заднія лапы, пазіраў на нас, а ізь сьцёжкі ня зыходзіў

— Ну дык годзе ўжо, годзе, наплакаўся, — спагадліва сказаў нарэшце дзед Мацей. — Ідзі хутчэй у рэчку ды памыйся.

Як толькі мы адыішліся ўбок, бабёр нязграбна падскочыў ды засьпяшаўся да ракі. Неўзабаве ён плюхнуўся ў вадзі й зьнік.

Дык вось адкуль гэта прымаўка — “Плача, як бабёр”, — падумаў я, калі мы вернуліся да сваіх вудаў.

У. Ляўдзінскі

Слоўнік (Vocabulary)

нязвычайны, -ая, -ае	unusual	увелькі з сабаку	as big as a dog
аднойчы (adv.)	once	крўглы, -ая, -ае	round
прыгрэла сонца	it became warm from the sun	голы, -ая, -ае	naked, bare
даручыць (II); past даручыў, даручыла, -лі	to entrust	пляскаты, -ая, -ае	flat
прылёгчы (I); past прылёг, прылёгла, -лі	to lie down, to take a nap	раз-паразу	time after time
захрапсцьці (I); past захроп, захрапла, -лі	to begin to snore	лапа, -ы (f.)	paw
дзіўны, -ая, -ае	strange, queer	пярэдні, -ая, -ае	front
куст, -а (m.)	bush	пярэдняя лапа	forefoot, foreleg
заўважыць (II); past заўважыў, -ла, -лі	to notice, to catch sight of	жаласьліва (adv.)	pitifully
асьцярожна (adv.)	cautiously, carefully	абыйсьці (I)	to pass
тузануць (I)	to pull	бяды, -ы (f.)	trouble, problem
тузануў за рукаво	pulled the sleeve	дзівак, -а (m.)	crank, oddity, queer (person)
Узялося што? Did anything bite? (when speaking about fishing)		зьвярнуць (I)	убок to turn aside
будзіць (II), буджы, будзіш, будзяць	to wake	здагадацца	to guess
хвіліна, -ы (f.)	instant 2. second	старанна	diligently
надзець (I); past надзеў, надзела, -лі	to put on	прысядаць (I); прысядаю, -еш, -юць	to squat
дружа (vocative case of друг, -а, m.)	friend	задні, -я, -яе	back, rear
загарадзіць каму дарогу	to block the way	заднія лапы	hind legs
тутэйшы жыхар	a resident of this place	пазіраць (I); пазіраю, -еш, -юць	to glance on, at
гукнуў	called loudly	зыходзіць (I); зыходжу, зыходзіш, -яць	to get out of the road
недаверліва (adv.)	with distrust, distrustfully	годзе	enough
буры, -ая, -ае	brown	спагадліва (adv.)	compassionately
сьветлабуры	light brown	нязграбна (adv.)	awkwardly, clumsily
		засьпяшацца (I) (begin)	to bustle
		плюхнуцца (I)' past плюхнуўся	to tumble, to fall
		зьнікнуць (I); past зьнік	to disappear
		прымаўка, -і (f.)	saying

ПЫТАНЬНІ ДА АПАВЯДАНЬНЯ

1. Хто лавіў рыбу?
2. Хто прылёг адпачываць?
3. Што павінен быў рабіць хлопец?
4. Ці доўга спаў дзед Мацэй?
5. Што здарылася?
6. Перапішэце з апавядання словы, якія дзед сказаў, калі пазнаў голас у кустох.
7. Хто плакаў на дарозе? Чаму?
8. Чаму бабры часта гінуць?
9. Перапішэце словы, якімі дзед азваўся да зьвярка.
10. Ці бабёр усё-ж пайшоў у раку? Чаму?
11. Якая прымаўка прыпомнілася хлопцу?
12. Якія рысы характару дзеда Мацея паказаныя ў гэтым апавяданні?

13—20Ф LONG (“DOUBLE”) CONSONANTS

ПАДОЎЖАНЫЯ (“ПАДВОЙНЫЯ”) ЗЫЧНЫЯ ДЫ ІХНЫ ПРАВАПІС

1. Зычныя **ж, з, дз, л, н, с, ц, ч, ш**, калі стаяць паміж двума галоснымі, у некаторых словах вымаўляюцца **падоўжана**. **Падоўжанае** вымаўленьне на пісьме перадаём **падвойным** напісаньнем гэтых зычных, прыкладам:

ж	падарожжа, збожжа	сь	калосьсе, двукосьсе
зь	рызьзё, зьзяе	ць	жыцьцё, багасьце
дзь	судзьдзя, дзесяцігодзьдзе	ч	уваччу, зарэчча, аблічча
ль	вясельле, Купальле, гальлё	ш	узвышша, зацішша, увушшу
н	ванна, чытаньне		

2. Апрача таго падвойныя зычныя зьяўляюцца пры злучэньні **прыстаўкі з карэнным гукам**:

бяз + зубы, бяззубы, рассыпаць, бясспрэчна, аддаць,

ці карэннага **н** з суфіксальным **н**, прыкладам:

каменны (камень), конны (конь), раённы (раён), насыценны (сыцяна)
ваенны (вайна) (Глядзі 22—I, 1.)

УВАГА 1. Зычныя **б, п, м, і р**, а таксама “**ў**” ніколі не падвойваюцца, прыкладам:

бярэб’е, куп’ё, сям’я, надвор’е, здароўе, салаўі.

УВАГА 2. Пры пераносе надвойных зычных адзін пакідаецца ў канцы радка, а другі пераносіцца з наступным складам у другі радок.

**
*

1. The consonants ж, з, дз, л, н, с, ц, ч, ш, in a position between two vowels are sometimes pronounced prolonged and in spelling they are rendered by double consonants. That is why they are called “double” consonants:

старэ́нне жыццё́, двукосьсе́, уваччу́

For more examples look up the Byelorussian text 13—20Ф 1.

- 2 a) A double “з” and “с” also appear when a root beginning with “з” or “с” is preceded by a prefix ending in “з” (like раз з...). For example:

разза́ваўся, бяззубы́, рассыпа́ць, ссыпа́ць

- b) A double “н” is used when the suffix “н” is added to the root ending in “н”:

каме́нны (ка́мень), конны́ (ко́нь), насцьце́нны (сьцяна́), страше́нны (стра́шна)

3. A double “ц” is used:

- a) in the numerals:

адзіна́ццаць, сямна́ццаць, дзевятна́ццаць, два́ццаць, тры́ццаць

- b) in reflexive verbs — in the infinitive, and in the third person Singular and Plural of the present and future tense:

мы́цца, мые́цца, памы́цца, вучы́цца, вуча́цца, навуча́цца

but in зда́цца, нае́цца only one “ц” is used because it is preceded by a consonant.

NOTE 1. The consonants б, п, м and ■ as well as the semivowel “ў” are never doubled.

NOTE 2. When a word is carried over to the next line, the “double” consonants are split: the first consonant is left at the end of the line and the second one is carried to the next.

13—I FUTURE TENSE OF быць (irr.) to be БУДУЧЫ ЧАС ДЗЕЯСЛОВА быць

Адзіночны лік

я	бўду	I shall be
ты	бўдзеш	you will be
ён (яна́, яно)	бўдзе	he will be

Множны лік

мы	бўдзем	we shall be
вы	бўдзеце	you will be
яны́	бўдуць	they will be

**
*

To form the future tense of быць the present tense endings of the First Conjugation are added to the stem буд-.

13—II COMPOUND FUTURE TENSE / БУДУЧЫ СКЛАДАНЫ ЧАС

Будучы складаны час утвараецца з будучага часу ад **быць** і неазначальнай формы дзеяслова:

Адзіночны лік

я   буду чытаць
ты   будзеш чытаць
ён (яна, яно) будзе чытаць

Множны лік

мы будзем чытаць
вы будзеце чытаць
яны будуць чытаць

УВАГА Здараюцца формы **будучага часу**, зложаныя інакш:

я рабі́ціму, ты рабі́цімеш, ён (яна) рабі́ціме
мы рабі́цімем, вы рабі́цімеце, яны рабі́цімуць

Заміж **буду** тут ужыты дзеяслоў **іму**.

**
*

a) The Compound Future tense is formed by adding the infinitive to the future tense of **быць**:

я буду чытаць
ты будзеш чытаць
ён будзе чытаць
мы будзем чытаць
вы будзеце чытаць
яны будуць чытаць

I shall read, I shall be reading
you will read, you will be reading
he will read, he will be reading
we shall read, we shall be reading
you will read, you will be reading
they will read, they will be reading

b) This future form can only be used with verbs denoting incompleted or repeated action.

13—III DECLENSION OF PERSONAL PRONOUNS (SINGULAR AND PLURAL)
СКЛАНЕНЬНЕ АСАБОВЫХ ЗАЙМЕНЬНІКАЎ

1. Да асабовых займеньнікаў належаць наступныя:

я, мы; ты, вы; ён, яна, яно, яны.

Займеньнікі трэйцяе асобы ўжываюцца заміж імёнаў ня толькі людзей і жывёлы, але й прадметаў, прыкладам:

настаўнік — ён; конь — ён; ды стол — ён, шафа — яна

2. У беларускай мове ёсць дзве асноўныя формы звароту пры гаворцы да людзей: **фамільярная** і **вэтлівая**.

a) Ты (твой, твая, тваё) фамільярная форма. Гэтае формы, асабліва дзеці могуць

ужываць толькі, калі гавораць да сяброў свайго веку й да блізкіх, як бацькоў, цёткі, дзядзькі. Прыкладам:

Янка, што ты робіш? Мама, куды ты сьпяшаешся?

б) Вы (ваш, вáшая, вáшае) — ветлівая форма. Яе трэба заўсёды ўжываць, калі гаворыце да дарослых. Прыкладам:

Спалáру, ці вы чытáлі гэтую кнігу?
Дзядзька Анто́сь, калі вы пры́ехалі?

в) У множным ліку няма розьніцы паміж фамільярнай і ветлівай формай. Заўсёды трэба казаць вы (ваш, вáшая, вáшае).

Ёўка ■ Паўлю́к, дзе вы былі? І гэтаксама:
Спадары́, ці вы яшчэ будзеце працава́ць?

УВАГА: Займеньнік “я” пішацца з **малой літары**, затое “ты (твой)”, “вы (ваш)” у лістох (і толькі ў лістох!) трэба пісаць зь **вялікае літары**. Прыкладам:

“Дарагі Язэпе!

Абяца́ў ■ Табе́, дык і пры́еду да Цябе́ гэтае суботы.”

3. Скланэньне **я, ты, ён, яна́, яно́, — мы, вы, яны́.**

Адзіночны лік				
Пытаньне		1-ая асоба	2-ая асоба	3-ая асоба
nom.	хто?	я	ты	ён яно яна́
gen.	каго? (няма)	мяне́	цябе́	яго яе́
dat.	каму? (даю)	мне́	табе́	яму́ ёй
acc.	каго? (бачу)	мяне́	цябе́	яго яе́
instr.	кім? (цешуся)	мною́	табою́	ім ёю́ (ёй)
loc.	пры кім?	пры мне́	пры табе́	пры ім пры ёй
Множны лік				
nom.	хто?	мы	вы	яны́
gen.	каго? (няма)	нас	вас	іх
dat.	каму? (даю)	нам	вам	ім
acc.	каго? (бачу)	нас	вас	іх
instr.	кім? (цешуся)	на́мі	ва́мі	імі́
loc.	пры кім?	пры нас	пры вас	пры іх

Прыназоўнікі пішуцца асобна ад займеньнікаў, прыкладам:

пры мне́, аб ёй, з табой, у нас, да вас.

**
*

The personal pronouns are: **я, мы; ты, вы; ён, яна, яно, яны.**

- a) The pronoun “я” is not capitalized. The pronouns “ты” (твой, твая) and **вы** (ваш, ваша) can be capitalized but only in letters. For example:

Дарагая Га́ня!

Абяца́ла **я** Табе́, дык і пры́еду да вас гэ́тае сы́боты.

- b) There are two basic forms of address in Byelorussian when speaking to one person: **the familiar and the polite.**

1. **Ты** and the possessives **твой, твая, тваё** are the **familiar** forms. They are used to address either a friend of your own age or a relative.

Янка (ма́ма), куды ты йдзеш?

2. “**Вы**” and the possessives **ваш, ва́шая, ва́шае** are the **polite** forms. They are used to address an adult (other than a relative).

Спада́ру, ці гэ́та ва́шая кні́га?

3. When more than one person is addressed, in the plural — there is no distinction between the familiar form and the polite one. **Вы** and the possessives **ваш, ва́шая, ва́шае** are the only possible formes used in the plural.

- c) Declensions of personal pronouns, most cases of which have already been presented separately before, are given together in the table in the Byelorussian text. Copy it and learn it well.

- d) As was stated earlier in the rule 4—III 6, the pronouns “ён” and “яна́” can also refer to inanimate objects depending on the gender of the words. In English, in this case, both “ён” and “яна́” are translated by “it”. For example:

Дзе алаві́к? Ён тут.
Дзе кні́га? Яна́ тут

Where is the pencil? It is here.
Where is the book? It is here.

13—IV POSSESSIVE PHRASES (in the affirmative and the negative) ВЫРАЖЭНЬНЕ ПРЫНАЛЕЖНАСЬЦІ РОДНЫМ СКЛОНАМ (сьцьвярджа́льнае й адмоўнае)

1. Прыналежнасьць у беларускай мове выражаецца дзеясловам “**мець**” або **родным** **склонам** назоўніка ці асабовага займеньніка з прыназоўнікам “у”. Гэтак:

“Брат ма́е новае а́ўта” інакш можна сказаць “У бра́та новае а́ўта”
“Яны́ маю́ць два дамы́” інакш можна сказаць “У і́х два дамы́”

Цяперашні час

Сьцьвярджальная форма

У мяне алавік (або алавікі).
 У цябе пяро (або пёры).
 У яго кніга (або кнігі).
 У яе чэсціца (або чэсціцы).
 У нас алавік (або алавікі).
 У вас пяро (або пёры).
 У іх кніга (або кнігі).

Адмоўная форма

У мяне няма алавіка (алавікоў).
 У цябе няма пяра (або пёраў).
 У яго няма кнігі (або кнігаў).
 У яе няма чэсціцы (або чэсціцаў).
 У нас няма алавіка (або алавікоў).
 У вас няма пяра (або пёраў).
 У іх няма кнігаў.

Прошлы час

Сьцьвярджальная форма

У мяне быў алавік.
 У цябе было пяро.
 У яго была кніга.
 У яе былі кнігі.
 У нас быў алавік.
 У вас было пяро.
 У іх былі кнігі.

Адмоўная форма

У мяне ня было алавіка.
 У цябе ня было пяра.
 У яго ня было кнігі.
 У яе ня было кнігаў.
 У нас ня было алавіка.
 У вас ня было пяра.
 У іх ня было кнігаў.

У сьцьвярджальнай форме назоўнік, што паказвае на прадмет, які належыць, робіцца дзейнікам, таму дзеяслоў у **прошлым часе** згаджаецца зь ім у родзе й ліку:

У мяне была кніга. У яго былі кнігі.

Калі-ж сказ прашлага часу ў адмоўнай форме, дзеяслоў **“быць”** заўсёды стаіць у **ніякім родзе адзіночнага ліку** незалежна ад ліку й роду назоўніка, да якога ён датычыць:

У мяне ня было кнігі. У яго ня было алавікоў.

2. Выразы **“у мяне”, “у цябе”, “у іх”** ... ужываюцца таксама і заміж прыналежных займеньнікаў, як **мой, твой, іхны** ... :

У мяне ў пакоі стол.
 У нас у клясе 20 вучняў.

Або — У маім пакоі стол.
 Або — У нашай клясе 20 вучняў.

Абедзьве формы граматычна аднолькава правільныя, дый у значэньні калі й розьняцца, дык толькі невялічкім адценьнем.

**

1. The rule that the verb “to have” meaning to possess is frequently rendered in Byelorussian by the preposition “y” followed by the genitive applies both to nouns (refer to 7—I, 4) and to personal pronouns. Thus:

У бацькі тры сыны.
 У яе новая сукэнка.

Father has three sons.
 She has a new dress.

Possessive Phrases in the Affirmative**PRESENT:**

У мянэ алавік. (nom.)	I have a pencil. (acc.)
У яго пяро. (nom.)	He has a pen.
У іх кніга.	They have ■ book.
У вас кнігі.	You have books.

PAST:

У мянэ быў алавік.	I had a pencil.
У яго было пяро.	He had a pen.
У нас была кніга.	We had a book.
У вас былі кнігі.	You had books.

In affirmative sentences, that which is the object in English, becomes the subject in Byelorussian, and therefore determines the verb ending (refer to the past tense).

b) Possessive Phrases in the Negative**PRESENT:**

У мянэ няма алавіка. (gen.)	I have no pencil.
У яго няма пярá.	He has no pen.
У нас няма кнігі.	We have no book.
У вас няма кнігаў.	You have no books.

PAST:

У мянэ ня было алавіка. (gen.)	I had no pencil.
У яго ня было пярá.	He had no pen.
У нас ня было кнігі.	We had no book.
У вас ня было кнігаў.	You had no books.

In the possessive phrases in the negative: “**няма**” + the genitive is used for the **present tense** and “**ня было**” (the neuter singular form of **быць**) + the genitive for the **past tense** regardless of the number or gender of the thing to which they refer.

2. “At the home of” is also rendered by the preposition “**у**” + noun or pronoun in the genitive:

Ці Янка ў дзядзькі?	Is John at his uncle's house?
Не, Янкі няма ў дзядзькі.	No, John is not at his uncle's house.
Ці Янка быў у вас?	Was John at your house?
Не, Янкі ня было ў нас.	No, John was not at our house.
Ці Зіна была ў вас?	Was Zina at your house?
Не, Зіны ня было ў нас.	No, Zina was not at our house.

In this case all rules about the possessive phrases in the affirmative and in negative are also applied.

3. The expressions “у мяне”, “у цябе”, “у іх” ... may be also used in place of possessives like “мой”, “твой”, “іхны” ...:

У мяне ў пакоі вялікі стол.
or У маім пакоі вялікі стол.

In my room there is a big table.

Both expressions are equally correct and have the same meaning.

4. У каго? means who has? or at whose house?:

У каго маё пера?
У каго жыве настаўнік?

Who has my pen?
At whose house does the teacher live?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 143. а) Зьмяніць словы, як паказана, падчыркнучь падвойныя зычныя.

корань — карэньне
камень —
вугаль —
колас —

прамень —
полаз — палозьзе
сук — суччо

- б) Перапісаць, зьмяняючы словы ў дужках, як паказвае ўзор.

УЗОР: парá рáньня

парá якáя? (ра́на)

вясна́ якáя? (ра́на)

ле́та якое? (ра́на)

мароз які? (ра́на)

квёткі якія? (ра́на)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 144. Зьмяніць словы, запісаць утвораныя назоўнікі.

а) Што рабіць? Што?

жыць	жыцьцё
шыць	..
адкрыць	..
прыбыць	..
разьбіць	..
забыць	..
мыць	..
разьвіць	..

б) Што рабіць? Што?

сьнедаць	сьнеданьне
цярэць	..
практыкаваць	..
пяць	..
хацець	..
задаць	..
чытаць	..
пісаць	..

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 145. Перапісаць, дзелячы словы для пераносу.

УЗОР: Уз-вы́ш-ша

Узвы́шша	мя́кка	ва́нна	Га́нна
падарожжа	судзьдзя́	бага́цьце	жыцьцё́
гадзі́ньнік	двуко́сьсе	піса́ньне	паведа́мленьне
зда́ецца	чыта́ньне	дзесяці́годзьдзе	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 146. Утварыць пры́метнікі з зы́чнымі “нн” ад дадзеных словаў і запісаць іх.

Сон, ка́мень, карэ́нь, стра́шна, палон.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 147. Навучы́цца выра́зна чыта́ць. Вы́пісаць словы з падвойным “н” у вадзі́н слупок, з “ц” у другі́ і г. д.

а) Чырвонае це́льца,
каме́ннае сэрца,
ві́нная на смак.
А заве́цца як?
(ві́шня)

б) ЛЕ́ТАМ
У школе мы стара́нна
вучы́ліся ўвесь год,
а сё́ньня на сьвіта́ньні
выходзі́м мы ў паход.
Дарога ўе́цца, песьня́ льле́цца,
віта́юць нас палі́, бары́.

Ніл Гіле́віч.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 148. Перапі́шэце пры́казкі, падчыркне́це падвойны́я зы́чныя.

1. Розум найле́пшае бага́цьце.
2. Чужое бага́цьце ня ту́чыць, бо сумле́ньне му́чыць.
3. Які́ госьць, такое й частава́ньне.
4. На хаце́ньне ёсьць ця́рпэньне.
5. Ня ра́да каза́ торгу, а ку́ры вясе́льлю.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 149. а) Навучэ́ся выра́зна чыта́ць. Вы́пішце ўсе асабовы́я займе́ньнікі, побач азна́чце і́хны склон.

МА́Я НАВУ́КА

Я вучу́ся ў чацьве́ртай кля́се. У мяне́ ўсе добры́я адзна́кі. Мне ціка́ва ўсё ве́даць. Мяне́ абра́лі за ста́расту кля́сы. Са мной ходзі́ць у школу́ мой ме́ншы брат. На мне ляжы́ць абавя́зак яму́ дапамага́ць.

Мы з бра́там любі́м му́зыку. Бацькі за́пісáлі нас у музы́чную школу. Нам купі́лі йскры́пку ■ акардыён. У нас на ўсё ста́е ча́су. На́мі задаволены́я бацькі й настаўні́кі. Аб нас яны́ рупя́цца.

б) Паводля ўзору перапішэце апавяданьне ў другой асобе.

УЗОР: Ты вучы́шся ў чацьве́ртай кля́се. У...

Слову́нік (Vocabulary)

а́тэна́ка, -і (f.) mark
а́браць (1); а́біраю́, а́біра́еш, а́біраю́ць
to elect, to vote in
ста́роста́ кля́сы (m.) class president

а́бавя́зак, -у (m.) duty
а́б нас рупя́цца they care for us
на́м ста́е ча́су we have time enough

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 150. Фанэты́чнае.

Настаўні́к:

1. Калі ты ўста́еш?
2. Хто цябе́ будзі́ць?
3. Хто табе́ рыхту́е сьне́даньне?
4. Хто гэта́ сядзі́ць ка́ля цябе́?
5. Хто з табо́ю йдзе́ ў школу́?
6. Што ў цябе́ ў шко́льнай торбе́?

Вуча́нь:

1. Я ўстаю́ досы́ць ра́на.
2. Мянэ́ будзі́ць будзі́льнік.
3. Ма́ма рыхту́е мне сьне́даньне.
4. Каля́ мяне́ сядзі́ць кот Му́рза.
5. Са мно́ю йдзе́ ў школу́ сястра́.
6. У мяне́ ў шко́льнай торбе́ кні́гі, сшы́ткі, алаві́к, пяро́ й полудзе́нь.

б) Дома́ вучні́ перапі́сваю́ць, зьмяні́ўшы ро́лі: пыта́ньні ста́віць вуча́нь, адка́звае настаўні́к. Вуча́нь паві́нен ужыва́ць не фамі́лья́рную, а ве́тлі́вую фо́рму ды замі́ж слова́ “шко́льная торба́” — партфе́ль.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 151. Перапішэце пыта́ньні, ста́вячы ў вадпаве́днай фо́рме сло́вы ў ду́жках, і напі́шэце адка́зы паводля ў́зору.

УЗОР: 1. Што́ я ве́даю пра́ Янку́? Я нічо́га ня ве́даю пра́ яго́.

1. Што́ я (ве́даць) пра́ (Я́нка)?
2. Што́ ты (ве́даць) пра́ (Га́ля)?
3. Што́ ё́н (ве́даць) пра́ (І́гна́т)?
4. Што́ яна́ (ве́даць) пра́ (настаўні́ца)?
5. Што́ мы (ве́даць) пра́ (мо́ра)?

Я нічо́га ня ве́даю пра́ ...
Ты нічо́га ...
Ё́н нічо́га ... пра́ ...
Яна́ нічо́га ... пра́ ...
Мы нічо́га ... пра́ ...

6. Што вы (ведаць) пра (Францыя)?

Вы нічога ... пра ...

7. Што яны (ведаць) пра (Беларусь)?

Яны нічога ... пра ...

б) Які склон трэба ўжываць пасля прыназоўніка “пра”?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 152. Перапішэце, словы ў дужках ставячы ў вадпаведнай форме цяперашняга часу.

Я (дараваць*) (ты) кветкі на нарадзіны, ты (дараваць) (я) кветкі. Ён (дараваць) (ты і я) кветкі, і яна (дараваць) (мы) кветкі. Нарадзіны ў (я) і (ты) таго самага дня. Я (віншаваць) (ты), ты (віншаваць) (я). Яна (віншаваць) (ты) і (я) і ён (віншаваць) (ты) і (я). Усё (віншаваць) (мы). Я (ісьці) з (ты) у тэатар. Яна (ісьці) з (ты) і (я) у тэатар, і ён (ісьці) з (мы) у тэатар. Усім (мы) вясёла.

* дараваць, я дарую, ты даруеш, яны даруюць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 153. Фанэтычнае.

Настаўнік:

Вучань:

1. У каго алавік?

Алавік у мяне.

2. У каго лямпа?

Лямпа ў вас.

3. У каго радыё?

Радыё у яго.

4. У каго патэфон?

Патэфон у яе.

5. У каго фатэль?

Фатэль у нас.

6. У каго крэсла?

Крэсла ў іх.

7. У каго аўта?

Аўта ў вас, спадару.

б) Дома вучні перапісваюць пытаньні й адказы ў прошлым часе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 154. а) У школе фанэтычнае. На пытаньні адказвайце паводля ўзору.

УЗОР: У каго жыве Сыцяпін? Сыцяпін жыве ў мяне.

1. У каго жыве Сыцяпін? (я).

5. У каго працуе брат? (мы).

2. У каго жыве сястра? (ты).

6. У каго яна працуе? (вы).

3. У каго я быў сёння? (ён).

7. У каго вы былі ўлетку? (яны).

4. У каго Юля вучыцца музыкі? (яна).

б) Дома пытаньні й адказы напішэце ў будучым часе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 155. а) Укладзеце сем ска́заў у сы́цьвярджа́льнай форме, а тады паводля пры́кладу зьмяне́це іх на ска́зы ў вадмоўнай форме.

ПРЫКЛАД: 1. У мяне́ дом. У мяне́ няма́ дому.

2. У цябе́ ... 3. У яго́ ... 4. У яе́ ... 5. У нас ... 6. У вас ... 7. У іх ...

б) Усе́ ска́зы абедзьвюх формаў напішэце ў прошлым часе, а тады ў будучым складаным.

ВЗОР: У мяне́ быў дом.
У мяне́ будзе дом.

У мяне́ ня было́ дому.
У мяне́ ня будзе́ дому.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 156. Навучэцеся выра́зна чыта́ць, а тады вы́пішце ў слупок усё асобовыя займе́ньнікі ды збоку азна́чце асобу, лік і склон.

НАПРЫКЛАД: яно — трэ́йцяя асоба, адзіно́чны лік, назоўны.

МУРЗАВА НЯЎДАЧА

Ма́ма: Ю́рка, дай кацяня́тку малака́, нешта́ яно пішчы́ць.

Ю́рка: Я дава́ў яму́, ня хоча. Му́сіць, яму́ балі́ць горла.

Ма́ма: Чаму́ ты так ду́маеш? Калі́ яно ня хоча е́сьці, можа́ яно хоча гуля́ць з табой?

Ю́рка: Не, ма́ма, у яго́ сьмненькі́я вочкі. Я ўжо прабава́ў зь ім гуля́ць, але Му́рза такса́ма не хаце́ў.

Ма́ма: Учора́ яно добра́ е́ла, і сёньня ўра́ньні я ба́чыла, як яно гуля́ла зь мячы́кам. Віда́ць, каток проста́ гу́мару ня ма́е.

Ю́рка: Я занясу́ яго ў кошы́к, можа́ ён хоча спа́ць.

Ма́ма: Я табе́ ўжо каза́ла, ня трэ́ба катка́ насі́ць, гэ́та яго му́чыць. Паклі́ч яго, і ён сам за табо́ю пойдзе́.

Ю́рка: Ма́ма, ма́ма! Хадзі́ сюды́, глядзі́, чаму́ Му́рза сьмны́! У кошы́ку сьпі́ць Бобі́к!

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 157. У школе́ фанэты́чнае. Дома́ перапіса́ць ска́зы ды перакла́сьці іх у ангельскую́ мову́.

- а)
1. Мне чаты́ры гады́.
  2. Табе́ адзін год.
  3. Яму́ два гады́.
  4. Ёй тры гады́.

5. Нам чаты́ры гады́.
6. Вам адзін год.
7. Ём два гады́.

У якім склоне тут стаяць займеньнікі?

- б) Мне трэба вучыцца яшчэ чатыры гады.
 Табе трэба вучыцца яшчэ адзін год.
 Яму трэба працаваць тут яшчэ чатыры месяцы.
 Ёй трэба працаваць тут яшчэ два гады.
 Нам трэба жыць у горадзе яшчэ тры месяцы.
 Вам трэба жыць тут яшчэ адзін год.
 Ім трэба адпачываць яшчэ два тыдні.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 158. Перапішэце пытаньні, дадаючы да дзеяслова канчаткі прошлага часу ды ставячы асабовыя займеньнікі ў вадпаведнай форме, і адкажэце на іх у вадмоўнай форме.

УЗОР: Ці Янка казаў гэта пры мне? Не, Янка не казаў гэтага пры мне.

1. Ці Янка казаў.. гэта пры (я)?	Не, Янка не ...
2. Ці Зіна казаў.. гэта пры (ты)?	Не, Зіна не ...
3. Ці ты казаў.. гэта пры (ён)?	Не, ...
4. Ці ён казаў.. гэта пры (яна)?	Не, ...
5. Ці яна казаў.. гэта пры (мы)?	Не, ...
6. Ці я казаў.. гэта пры (вы)?	Не, ...
7. Ці мы казаў.. гэта пры (яны)?	Не, ...

а) У якім склоне трэба паставіць асабовыя займеньнікі заміж займеньнікаў у дужках?

б) Чаму заміж “гэта” ў вадказах вы ужывалі “гэтага”, “гэта” ў родным склоне?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 159. Перапішэце прыказкі ды падчыркнеце асабовыя займеньнікі. Угары лічбінай азначце асобу.

1. Як ты мне, так я табе.
2. Я ня я, і хата не мая.
3. Каму сьмех, а мне бяда.
4. Ты яму хлеба кусок, а ён табе камень.
5. За яго ў вагонь ускочыць.
6. Ня пры табе пісана, ня пры мне казана.
7. Як аб табе чуюць, так цябе судзяць.
8. Усякі бацьчыць, што на мне, ды ня ўсякі бацьчыць, што ўва мне.
9. Я з табою, як рыбка з вадой.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 160. Навучыцца гутаркі напамяць і расказваць — адзін вучань за ваўка, а другі за ліску.

МАНЮКА

Воўк: Дзе была?

Ліска: Я злавіла пёўня
Ля сяла.

Воўк: А дзе-ж пёвень?

Ліска: Зьёла ля куста.

Воўк: А чаго-ж ты,
Ліска,
Без хваста?

Ліска: Хвост мне

Пёвень адарваў.

— Чуў,

Брахаў ён:

Гаў-гаў-гаў!

А. Дзяружыскі

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 161. Навучэцця выра́зна чытаць гэты ліст, а тады напішэце кароткі ліст да сябры ці сяброўкі з запросінамі, каб прыехаў да вас.

ЛІСТ ДА ЗОСІ

Таронта, 5 ліпеня 1971.

Дарагая Зося!

Выбачай, што я табе доўга ня пісала. Я цяпер нікому ня пішу, бо ня маю часу.

Мы перабіраемся ў другі дом. Той дом, у якім Ты ў нас была, мы прадалі ды купілі іншы. Цяпер мы будзем жыць у прыгарадзе, далёка ад возера, але затое, як у парку. Толькі каля нашага дому з аднаго боку растуць высокая плачучая вярба, бяроза й клён, а з другога боку чатыры гонкія таполі.

Я яшчэ блізу нікога тут ня знаю, і бадай ніколі ня бачу маіх старых сяброў. Ча́ста сяджу адна й чытаю.

Не магу дачакацца, калі Ты прыедзеш. Яшчэ два тыдні трэба чакаць. Нічога Табе ня пішу, як выглядае мой пакой, адно хіба, што пад маім вакном вярба мала не да зямлі апусьціла сваё галінкі, як-бы жывую зялёную штору. Можаш уявіць, як гэта прыгожа.

Дык да пабачання неўзабаве! Маё мама й тата перадаюць прывітаньні Тваім, а Юрка Табе. Калі прыедзеш, звані да нас са станцыі, прыедзем зь Юркам Цябе забраць.

Цалую Цябе моцна,
Твая Галіна.

P.S. Мала не забылася падаць Табе наш новы нумар тэлефону: 233-7485.

Г.

К Р У Г 14.

ШТО РАСКАЗАЎ РАЎЧУК

Усё ведаюць, што птушка драч у цёплым краі пёша ходзіць. Вось аднаго разу бег драч у вірай ды прыпыніўся каля маленькага раўчука. Папрасіў напіцца.

— Пі на здароўечка, — сказаў яму раўчук.

Драч напіўся.

— Я ўжо й адпачну каля цябе трохі, — кажа драч, — бо мне яшчэ далёка бегчы. Ты тут жывеш у глушы пад кустамі, такі маленькі, што нічога й ня бачыш. Вадзі ў табэ — хіба, толькі як напіцца. А ведаеш, якія вялікія вазёры ёсць на свеце? А якія рэчкі! Іх ня толькі перайсьці а й пераляцець цяжка.

— Дык гэта-ж я й маю сябры, — адказаў раўчук.

— Ды ты што, смяешся? Ты-ж мне толькі па калёна. Вось яшчэ знайшоўся хвалько!

— Я не хвалюся. Я праўду кажу. Вось бяжы побач са мною, дык сам пабачыш. А бег раўчук на паўдні, якраз драчу па дарозе.

— Ну што-ж, — кажа драч, — пабяжэм.

І пабеглі побач. Доўга ці мала беглі, аж бабаць: другі раўчук далучаецца. Бягуць далей, а неўзабаве новы раўчук з гэтымі двума зліваецца. А пасля яшчэ адзін.

— Бачыш, які я ўжо глыбокі стаў, — кажа раўчук. — Цяпер не пяройдзеш.

— Няхай сабе, а ўсё-ж не такі ты вялікі, як тыя вазёры, — адказвае драч.

— А-а, дык гэта-ж ■ са сваймі сябрамі гэтыя вазёры ўвесну напіў.

“Нешта ня ймёцца веры”, — падумаў драч, але змоўчаў.

Бягуць далей. Па дарозе яшчэ раўчукі далучыліся.

— Бачыш, ужо з нас, раўчукоў, цэлая рэчка ўтварылася, — зьвініць галасок раўчука.

— Ды бачу, бачу, — бурчыць драч.

Вось выбеглі яны зь лясоў. Бягуць праз лугі. На лугох людзі сена косяць.

— Гэтыя лугі, — расказвае раўчук, — мы ўвесну залівалі, вадой паілі, каб трава расла.

Бягуць яны далей — драч і раўчукова рэчачка. Дарогаю, як і раней, яшчэ раўчукі далучаюцца, а потым і цэлая рэчка сустрэлася.

— Бачыш, — зьвініць раўчук, — ужо й вёскі па берагох стаяць. Ужо чайны па

маёй вадзё пływуць, рыбакі рыбу ловяць. А вось гэтыя колы вадзяных млыноў мая вада круціць, людзям збожжа на мукú меле. А далей яшчэ цікавей будзе.

II.

Доўга яшчэ бег драч побач з раўчуковай рэчкаю, а вады ставала ўсё больш. Ужо другі бэраг ледзь відаць. Па рацэ пасажырскія параплавы плаваюць, лайбы розны груз вязуць. Па берагох ужо ня вёскі, а гарады, заводы стаяць.

Гэтым гарадам і заводам мы вадú даём, — кажа раўчúк.

А драч маўчыць, толькі сапé. Ды ўжо не бяжыць, а ляціць, бо ўсе берагі забудаваныя.

А тут у нас, — расказвае далей раўчúк, — былі парогі. Вада дарма паміж каменя раўла, а цяпер людзі магутную гаць збудава́лі. Турбіны паставі́лі, каб мы іх круці́лі, электрычнасьць здабыва́лі. Вунь агні ўсюды гараць — гэта ўсё на́ша работа. Ты асьцярожна ляці, каб у правадох не заблы́таўся.

— А я цябе знайдú?

— Знойдзеш, я там пад са́мым бэрагам бу́ду.

Драч паляце́ў. Падлятае да бэрагу, а раўчúк ужо тут. Узрадаваўся драч.

— Я вельмі баяўся, — кажа, — што не знайдú. Я прывык ужо да цябе. На́дта-ж ціка́ва з табою вандрава́ць.

Рушы́лі яны́ далей.

— Ну, а цяпер ты паба́чыў, што я не хваліўся?

— Твая пра́ўда, — кажа драч. — Цяпер я ве́даю, што вялі́кая ра́ка ўтвара́ецца з ма́лых раўчуко́ў. А усё-ж далё́ка тваёй рацэ́ да мора. Вось каб ты паба́чыў, колькі там вады́! А якія магутны́я хва́лі! Якія караб́лі вялі́кія плаваю́ць!

— А я якраз да мора й бягу́, — сказа́ў раўчúк. — Мора й акія́ны мы такса́ма вадой на́паўня́ем. Вароча́ем ту́ю вадú, што зыходзі́ць па́раю. Калі-б ня мы, дык моры даўно-б павысы́халі.

Доўга яны́ яшчэ вандрава́лі. Аж паку́ль драч не павярну́ў у т́ыя мясьці́ны, дзе лягчэй праз мора пераляце́ць.

Разьвіта́ўся драч з раўчуком. Падзя́каваў за наву́ку ды пабе́г сабе́, а раўчúк пада́ўся сваёй дарогай да мора.

В. Ліцьві́нэнка.

ЗАГАДКА

Адзі́н ка́жа:

— Пабяжэм.

Другі́ ка́жа:

— Паляжэм.

Трэ́йці ка́жа:

— Не хачу́

Ні ляжа́ць, ні ймча́цца.

Лéпей ціхенька́ стая́ць,

збо́ку ўбо́к ківа́цца.

Слоўнік (Vocabulary)

раўчўк, -а (m.) brook, stream
драч, -а́ (m.) landrail
пéша (adv.) on foot
вырай, -ю (m.) migration of birds
напі́цца (I) to have something to drink
глуш, -ы (f.) backwoods, remote corner
перайсьці́ (I) to get over on foot
хвалько́, -а (m.) boaster
хвалі́цца (II) to brag, boast
пабéгчы (II); past пабéг, пабéглі
(to start) to run
далуча́ецца (I) it joins
зьлі́вацца (I) to flow together, interflow
2. merge, blend
глыбо́кі, -ая, -ае deep
мне ня йме́цца ве́ры I can hardly believe
утвары́цца (I), past утвары́ўся
to form, to appear
бурча́ць (II), бурчу́, -ы́ш, бурча́ць
to grumble
сéна, -а (n.) hay
касі́ць (II), кашу́, косі́ш, кося́ць
to mow, cut
вадзяны́ млын (m.) water-mill

II

мало́ць (I), мялю́, ме́леш, ме́люць
to grind, to mill
става́ць (I); past става́ла to get, to grow
паса́жы́рскі, -ая, -ае passenger (train,
boat, ship)
парапла́ў or параход, -у (m.) steamer,
steamboat, (морскі) steamship,
ocean-liner

ла́йба, -ы (f.) barge
гру́з, -у (m.) cargo, freight
вэ́зьці́ (I), вязу́, -э́ш, -у́ць (past вёз)
to carry, convey, take
сапсы́ці́ (I), сапу́, -э́ш, -у́ць (past соп,
сапли́) to puff
па́рог, -у (m.) treshold, 2. in the river rapids
раўсьці́ (I); раву́, раве́ш, раву́ць; past
роў, раўлі́ to roar, (animal) to howl
круці́ць (II); кручу́, круці́ш, круця́ць
to turn
здабы́ваць (I); здабыва́ю, -еш, -ю́ць
to get, obtain
права́д, права́ду (m.) pl. правады́ wire,
cable
заблы́тацца (I); past заблы́таўся, -лася
entangle
паляце́ць (II); паляту́, паляці́ш, паляця́ць
to fly off
узра́давацца (I); past узра́даваўся, -лася
to be glad, happy
бая́цца (I); баю́ся, ба́шся, бая́цца
to be afraid
прывы́кнуць (I); past прывы́к, прывы́кла
to get used
вандрава́ць (I); вандрóю, вандрóеш,
past вандрава́ў, -ла to wander
вароча́ць (I); варочаю́, -ю́ць
to return, give back
павярну́ць (I); past павярну́ў, -ла to turn
пада́цца (I); past пада́ўся to move forward
(back, aside)
ківа́цца (I); кива́юся, кива́ешся, кива́юцца
to rock, to swing

1. Чым пту́шка драч розьні́цца ад іншых пту́шак?
2. У каго драч прасі́ў напі́цца?
3. Пра што драч каза́ў раўчу́ку, калі напі́ўся вады́?
4. Што адказа́ў яму́ на гэ́та раўчу́к? Знайдзе́це яго́ныя сло́вы ў вапавяда́ньні.
5. Ці драч даў ве́ры? Што раўчук запрапанава́ў драчу́ зрабі́ць?
6. Што драч і раўчук ба́чылі на лу́зе?
7. Ці запраўды́ раўчук ста́ўся вялі́кай ракой? Як?
8. Што ба́чыў драч на раце́?
9. Што было́ на бераго́х ракі́?

10. Якую кары́сьць яшчэ даю́ць рэкі?
11. Ці драчу́ падаба́лася падарожнічаць з раўчуком? Знайдзе́це словы ў вапавядань-
ні, якія пра гэта кажуць.
12. Куды́ раўчу́к плыў ра́зам з ракой?
13. Раскажэце, як утвара́юцца рэкі ды чаму́ ня высыха́юць моры?

14—1 PARTICLES / ЧАСЬЦІНКІ -жа (-ж), -бы (-б), -небудзь, няхай (хай)

Праваліс часьцінак:

а) Няхай, або скарочанае хай пішуцца асобна:

Няхай живе́!

б) -жа (-ж), -бы (-б) як і -небудзь пішуцца з папярэднім словам праз злучок:

Ну што-ж, пабяжэм. Хацэ́ла-б душа́ ў рай, ды грахі ня пушча́юць.
Ці хто-небудзь прыйдзе́ памагчы?

УВАГА: Калі папярэдняе слова канчаецца на галосны, пішуцца часьцінкі -б, -ж, а калі на зычны або паўгалосныя "й", "ў" — пішуцца -бы, -жа:

Ды я-ж не гаспада́р. У нас-жа ў ха́це ба́цька гаспада́р.

чыта́ў-бы, не́с-бы   але   чыта́ла-б, не́сла-б

**
*

The particles are words which have no meaning by themselves. Some of them are used to form new words or new forms, others, like the particle -жа (-ж) are used only to emphasize the expressed idea.

1. Uses of the particles:

а) -жа (-ж) emphasizes the expressed idea or shows the sameness.

Я-ж каза́ў.

Ён-жа быў хворы.

Калі-ж вы бу́дзецца гатовы?

Гэта той-жа хлопец.

I said, **didn't** I.

He was ill, **you** know.

When **ever** will you be ready?

It is **the same** boy.

б) -небудзь is used to form the indefinite pronouns and adverbs.

хто-небудзь   —   who ever

які-небудзь   —   any

дзе-небудзь   —   where ever

c) **-бы (-б)** is used to form the conditional mood.

Яна пісала-б часта, калі-б ня была так занятая.
She would write often if she were not so busy.

d) **Няхай** or shortend **хай** is used to form the imperative.

Няхай жыве!	Long live!
Няхай ідзе!	Let him (her) go!

2. The particles **-жа (-ж)**, **-бы (-б)**, **-небудзь** are joined to the preceding word with a hyphen. After a vowel “-ж”, “-б” are used and after a consonant or semivowel “й”, “ў” — “-жа”, “-бы” are used.

Яна-ж была тут. Ён-жа ня быў. Пісала-б, пісаў-бы.

14—II. THE PAST TENSE OF THE VERBS WITH THE INFINITIVE ending **-сьці, -зьці, -чы**

ПРОШЛЫ ЧАС ДЗЕЯСЛОВАЎ ЗЬ НЕАЗНАЧАЛЬНІКАМ НА -сьці, -зьці, -чы

1. Дагэтуль мы разглядалі прошлы час дзеясловаў зь неазначальнікам на **-ць (чытаць)**, гэта была форма на **-ў, -ла, -ло (-ла), -лі**:

чытаць	—	ён чытаў	яна чытала	яны чыталі
рабіць	—	ён рабіў	яна рабіла	яны рабілі

Таксама ўтвараюць прошлы час і дзеясловы зь неазначальнікам на **-сьці**, але толькі тыя, у якіх аснова цяперашняга часу канчаецца на **-т** або **-д** (гэтыя **-т** і **-д** у прошлым часе выпадаюць):

плесьці	—	яны плятуць	—	плёў, пляла, пляло, плялі
цвісьці	—	яны цвітуць	—	цвіў, цвіла, цвіло, цвілі
весьці	—	яны вядуць	—	вёў, вяла, вяло, вялі
сесьці	—	яны сядзяць	—	сеў, сёла, сёла, сёлі

2. Усе іншыя дзеясловы на **-сьці**, як і ўсе дзеясловы зь неазначальнікам на **-зьці** ды **-чы**, у прошлым часе ў мужчынскім родзе адзіночнага ліку канчаюцца на апошні зычны асновы цяперашняга часу, а не на “ў”. Толькі ў жаночкім родзе й ніякім, а таксама ў множным ліку яны захоўваюць канчаткі **-ла, -ло (-ла), -лі**:

нёсьці	—	я нясу	—	ён нёс, яна нёсла, яно нёсла, нёсьлі
трэсьці	—	я трасу	—	ён трос, яна трэсла, яны трэсьлі
вэзьці	—	я вязу	—	ён вёз, яна вэзла, яны вэзьлі
бегчы	—	я бягу	—	ён бег, яна бёгла, яны беглі

3. Такія дзеясловы, як **цягнуць**, **ськінуць** або **прывыкнуць**, **зьнікнуць**, гэта значыць, якія ў неазначальніку маюць суфікс “ну”, утвараюць прошлы час розна. Адна з іх у прошлым часе заўсёды захоўвае суфікс “ну” ды ў мужчынскім родзе адзіночнага ліку канчаюцца на “ў”:

цягнуць	—	цягнуў
ськінуць	—	ськінуў

Іншыя могуць ужывацца ў прошлым часе без суфікса “ну”, а ў мужчынскім родзе адзіночнага ліку без канчатку “ў”:

прывыкнуць	—	прывык,	але можа быць і	—	прывыкнуў
ахрыпнуць	—	ахрып,	але можа быць і	—	ахрыпнуў

**

1. Verbs with the infinitive ending in -сьці, but only those the present stem of which ends in “т” or “д” in the past tense lose “т” or “д” and take the endings -ў, -ла, -ло (ла), -лі like verbs in -ць for example: **пісаў, пісала, пісалі**.

цвісьці	—	яны цвітуць	—	цвіў, цвіла, цвілі
сесьці	—	яны сядуць	—	сеў, сёла, сёлі
ісьці	—	яны йдуць	—	ішоў, ішла, ішлі

2. All other verbs with the infinitive ending in -сьці, as well as in -зьці and -чы have no “ў” in the masculine singular. They end in the last consonant of their present tense stem, but in the feminine, neutral and plural forms they take the endings: -ла, -ло (ла), -лі as usual. For example:

нёсьці	—	я нясу	—	ён нёс, яна нёсла, яны нёслі
вёзьці	—	я вязу	—	ён вёз, яна вёзла, яны вёзлі
бегчы	—	я бягу	—	ён бег, яна бёгла, яны беглі

3. Some verbs ending in -нуць (like **прывыкнуць**) may lose the syllable -ну in the past tense. In this case they have no “ў” in the masculine singular:

прывыкнуць — ён прывык, яна прывыкла, яны прывыклі

but also

— ён прывыкнуў, яна прывыкнула, яны прывыкнулі

Verbs which retain in the past tense the syllable (suffix) -ну take the ending “ў”:
цягнуць — ён цягнуў, яна цягнула, яны цягнулі

14—III THE IMPERATIVE / ЗАГАДНЫ ЛАД

Адзіночны лік	Множны лік
1. Чытаць, стаяць (аснова цяперашняга часу канчаецца на галосны).	
1 ас. ---	1 ас. чытайма, стойма
2 ас. чытай, стой	2 ас. чытайце, стойце*
3 ас. няхай чытае, стаіць	3 ас. няхай чытаюць, стаяць
2. Несьці, крыкнуць, гаварыць (аснова цяперашняга часу канчаецца на зычны з націскам на канчатку ды некаторыя з націскам на аснове).	
1 ас. ---	1 ас. нясём(а), гаварэм(а) крыкнем
2 ас. нясі гавары, крыкні	2 ас. нясёце, гаварэце* крыкнеце
3 ас. няхай нясё, гаворыць, крыкне	3 ас. няхай нясучь, гавораць крыкнуць
3. Сесьці, рэзаць (аснова цяперашняга часу канчаецца на зычны з націскам на аснове).	
1 ас. ---	1 ас. сядзьма, рэжма
2 ас. сядзь, рэж	2 ас. сядзьце, рэжце*
3 ас. няхай сядзе, рэжа	3 ас. няхай сядуць, рэжуць

* 2-ая асоба мн. ліку ўжываецца таксама як ветлівая форма для адзіночнага ліку.

а) Загадны лад утвараецца ад асновы цяперашняга часу.

б) Загадны лад у адзіночным ліку мае толькі дзьве асобы — другую й трэцюю, а ў множным ліку ўсе тры.

в) Асноўная форма загаднага ладу — **форма 2-ой асобы** адзіночнага ліку. У гэтай форме могуць быць тры розныя канчаткі:

1. **-й** — пасля асновы, што канчаецца на галосны: (чытай!).

2. **-і, ы** (ы пасля зацьвярдзелых) пасля асновы, што канчаецца на зычны з націскам на канчатку ды ў некаторых дзеясловах з націскам на аснове: нясі, бяры, крыкні.

3. Чыстая аснова — пры аснове на зычны з націскам на аснове: глянь, рэж, плач.

г) Ад формы 2-ой асобы адзіночнага ліку ўтвараецца:

1. 1-ая асоба множнага ліку = 2-ая асоба адз. ліку + **“-ма(м)”** (-м толькі ў групе на **“-і”, “-ы”** у 2-ой асобе):

чыта́й-ма   няс-ё-м (няс-і)

гля́нь-ма   бя́р-э-м (бя́р-ы)

2. 2-ая асоба множнага ліку = 2-ая асба адз. ліку + “-це”:

чыта́й-це   няс-ё-це

гля́нь-це   бя́р-э-це

Пры гэтым у дзеясловах на “-і”, “-ы” (як нясі, бяры) як у 1-ай, так і другой асобе множнага ліку “і” трэба замяніць на “е”, “ы” на “э”.

д) Трэйцяя асоба загаднага ладу складаецца з часьцінкі **няхай** або **хай** ды трэйцяе асобы цяперашняга часу:

адзіночны лік   **няхай (хай)** чыта́емножны лік   **няхай (хай)** чыта́юць

е) Дзеясловы піць, біць, ліць у загадным ладзе маюць формы:

п-і (п’еш)   **пéце**б-і (б’еш)   **бе́це**л-і (ліéш)   **ле́це****
*

а) The imperative is formed from the stem of the present tense. The present tense stem = the 2nd person singular less the ending:

present tense: ты чыта́-еш
ты гавор-ыш

present tense stem: чыта́-
гавор-

b) There is no 1st person singular in the imperative.

c) The 2nd person singular has three different endings:

1. -й — if the present stem ends in a vowel:

чыта́-й! read!   сьпява́-й! sing!   сто-й! stop!

2. -і or -ы (“ы” follows hardened consonants) — a) if the stem ends in a single consonant and the ending is stressed. (The stress is taken from the 1st person singular present). b) If the stem ends in a group of consonants. For example:

няс-і́ (нясу́)   carry!
гавар-ы́ (гавару́) speak!

кры́кн-і́ (кы́ркну)   shout! (Once)
сьві́сьн-і́ (сьві́снү)   whistle!

3. No ending — if the stem ends in a single consonant and the stem is stressed. The imperative form in this group is identical to the present tense stem of the verb and ends in a soft or in a hardened consonant:

кінь (кі́н-у)   throw!
сядзь (ся́д-у)   sit down!

рэж (рэ́ж-у)   cut!
плач (пла́ч-у)   cry!

d) From the 2nd person singular are formed:

1. the 1st person plural = 2nd person singular + the ending “ма(м)” (“м” is used only in verbs with “-і” or “-ы” endings):

чыта́йма!	let us read!	нясе́м!	let us carry!
сяда́йма!	let us sit down!	гаварэ́м!	let us speak!

2. the 2nd person plural = 2nd person singular + the ending “-це”:

чыта́йце!	read!	нясе́це!	carry!
сяда́йце!	sit down!	гаварэ́це!	speak!

Note that in verbs with the endings “-і” or “-ы” both in the 1st person plural and in the 2nd person plural “і” is changed to “е”, and “ы” to “э”.

e) The 3rd person imperative is formed by putting the particle няхай or хай before the 3rd person present, corresponding to the English construction using “let”:

singular:	няхай (хай) чыта́е!	let him (her) read!
	няхай (хай) гаворы́ць!	let him (her) speak!
plural:	няхай (хай) чыта́юць!	let them read!
	няхай (хай) гавора́ць!	let them speak!

f) Remember the imperative forms of the following verbs:

1. піць (ты п’еш) —	пі, пэ́це;	няхай п’е, няхай п’юць!
2. біць (ты б’еш) —	бі, бэ́це;	няхай б’е, няхай б’юць!
3. ліць (ты ліэш) —	лі, лэ́це;	няхай ліе, няхай ліюць!

14—IV REFLEXIVE VERBS

ЗВАРОТНЫЯ ДЗЕЯСЛОВЫ (з -ся, -ца, -цца на канцы)

1. Дзеясловы, якія маюць на канцы часьцінку -ся, (-ца або -цца), завуцца зваротнымі, прыкладам:

стры́гчыся, мы́цца, сьмяя́цца

- a) Некаторыя зваротныя дзеясловы, як прыкладам мы́цца, купа́цца, паказваюць што дзейная асоба (subject) накіроўвае сваё дзеянне на сябе:

мы́цца значыць мыць сябе
купа́цца значыць купаць сябе

- b) Але большыня зваротных дзеясловаў, як прыкладам сьмяя́цца, падаба́цца, пыта́цца, хоць і маюць такую самую форму і гэтак-жа спрагаюцца, гэтакага значэння ня маюць. Гэта проста (як і ўсе зваротныя дзеясловы) пераходныя дзеясловы. (гл. 28—I, 1., 2.)

2. Зваротныя дзеясловы ўтвараюцца даданнем часьцінкі **-ся** да звычайных канчаткаў дзеяслова:

■ **мью-ся, ты мьеш-ся, мы мьем-ся**

Калі-ж дзеяслоў канчаецца на **-ц(ь)**, як у **мыць** ці **мьюць**, часьцінка **-ся** ў выніку асыміляцыі з гэтым зычным пераходзіць у **-ца**. Гэтак:

мыць + ся = **мыцца**
яны мьюць + ся = **мьюцца**

У трэцяй асобе адзіночнага ліку пасля галосных вытвараецца **-ца**: **мьецца, пішца, пытаецца**, а пасля зычных **-ца** (адно **ц**): **здасца, наесца**.

3. Спражэньне зваротных дзеясловаў: **мыцца, пытацца**.

Цяперашні час (PRESENT TENSE)

я мьюся	я пытаюся
ты мьешся	ты пытаешся
ён, яна мьецца	ён, яна пытаецца
мы мьемся	мы пытаемся
вы мьецесь	вы пытаецеся
яны мьюцца	яны пытаюцца

Прошлы час (PAST TENSE)

я, ты, ён мьюся	я, ты, ён пытаўся
я, ты, яна мьлася	я, ты, яна пыталася
яно мьлася	яно пыталася
мы вы яны	мы вы яны
мыліся	пыталіся

Будучы час (FUTURE TENSE)

я буду мыцца	я буду пытацца
ты будзеш мыцца і г. д.	ты будзеш пытацца і г. д.

Загідны лад (IMPERATIVE)

мыйся, пытайся (адзіночны лік, фамільярная форма)
мыйцеся, пытайцеся (множны лік або вэтлівая форма, адз. ліку)

**
*

1. Verbs which have the ending **"-ся"**, **"-ца"** or **"-цца"** are called reflexive verbs.

- a) Some reflexive verbs such as **стрыгчыся** (to cut ones hair), **мыцца** and **купацца** denote action which the subject is performing upon himself. Compare: **купаць** — to bathe (someone else); **купацца** — to bathe oneself.
- b) Most of the verbs ending in **"-ся"**, **"-ца"** or **"-цца"** have no reflexive meaning although they have a reflexive form and are conjugated as reflexives. For example:

падабацца (to be pleasing), **сьмяяцца**, **пытання**

All verbs with the ending **"-ся"**, **"-ца"**, **"-цца"** are intransitive. This means that they do not take a direct object (accusative case without a preposition).

2. Reflexive verbs are formed by adding “-ся” or “-цца” to regular verb endings. For example:

я мыюся, ты мыешся, мы моемся

When the verb ends in “-ць” like мыць or мыюць the joined “-ся” by assimilation changes into “-ца”:

thus мыць-ся becomes мыцца and мыюць-ся — мыюцца

In the 3rd person singular, after a vowel, the ending “-цца” is formed: мыецца, пішацца, сьмяецца and after a consonant — “-ца”: здасца, наёсца.

3. For examples of the conjugation of reflexive verbs look up the Byelorussian text 14—IV, 3.

NOTE: some verbs are used in the reflexive form only. For example:

падабацца, сьмяяцца, гневацца, саро́мецца (to be ashamed [of], or to be shy).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 162. а) Вы́разна чыта́ць па ро́лях. 2. Вы́пісаць сло́вы ■ часы́цін-камі. 3. Вы́пісаць дзе́ясло́вы ў за́га́дным ла́дзе, а́значыць а́собу й лі́к.

МАЁЎКА

Васіль: Дык дзе-ж та́я рэ́чка? Мы йдзём а йдзём, і канца́ няма́!

Люба: У вас, хлопцы, ніколі́ няма́ ця́рпалі́восьці, ці-ж гэ́та бла́га йсьці́? Тут так усё прыго́жа! Гля́ньце хаця́-б на гэ́тую хма́рку над на́мі!

Васіль: Але́, ба́чу, ба́чу, ды з гэ́тай хма́ркі за́раз і на га́ловы нам мо́жа па́ліцца.

Андрэй: Ну-ж і на́строй у цябе́, Васіль! Ці́ ня ле́вай нагой ты сё́ньня ўста́ў?

Васіль: Усяро́ўна, ці́ ле́вай, ці́ пра́вай, ця́пер абё́дзьве ба́ляць, ды́й кі́шкі ма́рш гра́юць.

Га́ня: Ну, ка́лі так, до́сыць з Ва́сілька́ зьдэ́квацца! Я та́ксама за то́е, ка́б тут адпа́чыць.

Люба: Адпа́чыць, ці́ й маё́йку тут бу́дзем ра́біць?

Андрэй: Але́, але́! Тут дзе́-не́будзь сядзьма. Трэ́ба-ж Ва́сіля ратава́ць ад га́лоднае сьме́рці!

Васіль: Ну, ну, і ты вачэ́й з кошы́ка ня зводзі́ш.

Га́ня: Вось тут, па́д гэ́тым дрэ́вам сядзем. Тут і ме́сца до́брае.

Люба: Ага́, до́бра. Ужо́ й мне ё́сьці захаце́лася ды́й, пра́ўда, ці́кава, што́ ў гэ́тым кошы́ку, чым нас ма́ма часту́е.

Васіль: Бу́тэ́рброды з ку́мпяком і сы́рам...

Люба: Ня бу́тэ́рброды, а абкла́дані́кі па́белару́ску. Ды́й ня то́лькі, ба́чу й піра́жкі...

- Васіль:** А, пасьчыкі аблізаць! Зь мясам, ці з капустай?
- Ганя:** Зь мясам, я памагала маме іх рабіць.
- Андрэй:** А ёсьць што піць?
- Люба:** Ёсьць, ёсьць! Вось арэнжыкавы сок і журавінавы ды бутэлька малака, што каму?
- Андрэй:** Мне, калі ласка, соку. Мне вельмі хочацца піць.
- Ганя:** А мне малака.
- Васіль:** І мне малака!
- Люба:** Я таксама люблю малако, а на дэсэрт будуць суніцы. Бачыце, колькі іх тут у траве?
- Ганя:** У-гу-у... І пахне як ад іх.
- Васіль:** А я кажу, перад дэсэртам будзе душ. Чуюце, ужо капае!
- Андрэй:** Ну ■ добра, бяз рэчкі пакупаемся!
- Ганя:** Хмарка заблудзілася?...
- Люба:** "І цёпленым дожджыкам нас абдала."
- Ганя:** Зьбіраліся ўсе мы
Пабегчы дамоў,
Ды сонейка тут
Усьміхнулася зноў.
- Ганя й Люба:** Бо хмарка, напэўна,
Плыла ў другі бок
І нас намачыла
Зусім незнарок."
- Андрэй:** Але, але... не адным хлёбам душа жывіцца.
- Васіль:** Праўда, хадзем збіраць суніцы!

Слоўнік (Vocabulary)

цярплівасьць, цярплівосьці (f.) patience
 лэвы, -ая, -ае left
 правы, -ая, -ае right
 усё роўна all the same
 мне баліць нага my foot hurts
 мне баляць ногі my legs are sore, (in this case) I am tired, I can't walk any more
 кішкі марш граюць I am starving
 (literally: my intestines are playing a march)
 зьдэквацца, я зьдэкуюся, -ешся (I) to taunt

галодная сьмерць, -і (f.) death from starvation
 мне захацелася ёсьці I got hungry
 частаваць (I); частую, -еш, -юць to treat to
 абкладанік, -а = бутэрброд, -а (m.) sandwich
 кумп'як, -а (m.) ham
 аблізаць to lick
 пасьчыкі аблізаць it is a real treat
 арэнжыкавы сок, -у (m.) orange juice
 журавінавы сок, -у (m.) cranberry juice
 журавіны (pl.) cranberries

мне хочацца піць I am thirsty
дэсэрт, -у (m.) dessert
суніца, -ы (f.) strawberry
абдаць (I); абдаю, -еш, -юць to pour over,
to splash

намачыць (III); past намачыў, намачыла
to wet, moisten, spill
незнарок (adv.) unintentionally

Паводля гутаркі “Маёўка” апішэце з парадку характар Любы, Гані, Васіля й Андрэя.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 163. Дакончце скэзы паводля ўзору, гэта значыць дзеясловам дапішэце канчаткі, а назоўнікі з дужак пастаўце ў вадпаведнай форме.

УЗОР: Я частую сяброўку малаком.

1. Я часту .. (сяброўка) (малако).	4. Мы часту .. (брат) (сок).
2. Ты часту .. (сябра) (гарбата).	5. Вы часту .. (госьць) (віно).
3. Яна часту .. (дзядзька) (кава й торт).	6. Яны часту .. (дзядуля) (піва).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 164. Перапішэце, устаўляючы дзеяслоў “пытання” ў вадпаведнай форме. Падчыркнеце назоўнікі ў месным склоне з прыназоўнікамі.

У ГОРАДЗЕ

Антось і я першы раз у гэтым горадзе. Да адыходу цягніка яшчэ чатыры гадзіны. Мы ввійшлі з рэстарану ды хочам пайсьці ў кіно. Я (пытання) ў хлопца: “Дзе тут найбліжэй кіно?”, але ён таксама тут чужы й ня ведае.

Антось (пытання) ізноў у некага, і йзноў...

Я кажў яму: “Ты зашмат (пытання)”, а ён жартуе: “Хто (пытання), той ня блудзіць”.

Але вось на рагу вуліцы паліцыянт. Мы падыходзім да паліцыянта і (пытання) яго. Ён нам паказвае: “Проста на гэтай вуліцы. Вось станцыя падзёмкі. Бярэце паўночны кірунак і на другім прыстанку выходзьце. А калі хочаце пабачыць горад, ідзеце пехатой. Гэта блізка, і таксама насупроць другога прыстанку падзёмкі па правым баку вуліцы пабачыце кіно. Там якраз добры фільм ідзе...”.

“Шчыра дзякуем, спадару!” — сказаўлі мы ды пайшлі ў падзёмку.

Слоўнік (Vocabulary)

адыход цягніка departure of a train
пайсьці ў кіно to go to movie
некага (acc.) somebody
зашмат (adv.) too much
блудзіць (I); блуджў, -іш, -яць
to loose one's way
рог вуліцы corner of the street
паліцыянт, -а (m.) policeman

проста (adv.) strait
паўночны кірунак (m.) northbound
прыстанак, прыстанку (m.) stop
ідзеце пехатой! walk!
якраз (in this case) right now
Шчыра дзякуем. Thank you very much
добры фільм ідзе a good picture is on
спадару! Sir! (vocative)

УВАГА. Спадар (спадарыч) адпавядае ўсім тром ангельскім — Mr. (Master), Gentleman, Sir. Таксама спадарыня (спадарычна) — усім тром: Mrs. (Miss), lady, madam.

Гэтак	Mr.	Lipski	пабеларўску	Спадар Ліпскі
	Master	Lipski	пабеларўску	Спадарыч Ліпскі
	Mrs.	Lipski	пабеларўску	Спадарыня Ліпская
	Miss	Lipski	пабеларўску	Спадарычна Ліпская
	Sir, madam		пабеларўску	Спадару, спадарыня
	Ladies and gentlemen!		пабеларўску	Спадарыні й спадары!

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 165. Перапішэце й падчыркнеце дзеясловы ў загадным ладзе.

а) ЯК ТРЭБА АБЫХОДЗИЦА З КНІГАЙ

1. Не перагіна́й вокладкі кнігі.
2. Не кладзі ў кнігу алавіка́ або пяра́.
3. Не малю́й і ня пішы на кні́зе.
4. Ня вырыва́й балонак з кні́гі і не загіна́й іх.
5. Не затрымвай бібліятэ́чнае кні́гі.
6. Ня чыта́й лёжачы.

б) Не лянуйся, дру́жа сонца,
Не захма́рвайся — сьвяці,
Не заходзь сягоньня ра́на,
Не спазьні́ся узыйсьці.

І. Муравейка.

в) Ска́зы з а) напішэце ў множным ліку.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 166. а) Вы́разна чыта́ць. Вы́пішце дзеясловы ў прошлым ча́се ды побач напішэце неазначальнік, а пасля ў загадным ладзе.

УЗОР: жыў — жыць, жы́ві, живе́це

БУСЕЛ І ХЛОПЧЫК

Хлопчык: — Бўсел, бўсел,
Клёка-клёка,
Дзе ты жыў?

Бўсел: — Я жыў
Далёка:
За гара́мі,
За ляса́мі,
Там, дзе Ніл,
На поўдні са́мым.

Хлопчык: — Што за Ніл?

Бўсел: — Рака́ така́я,
Бы́ццам мора —

Гаманка́я,
А ў тым Ні́ле,
Хлопчык мі́лы,
Ёсьць страшы́длы-кракады́лы.

Хлопчык: — Як-жа ты там,
Бўсел, жыў?

Бўсел: — Я ня жыў —
Усё тужыў,
Дзе-б ні быў,
Дзе-б ні лятаў,
Родны край
Успамінаў.

А. Дзяружынскі

Слоўнік (Vocabulary)

Ніл, -у (m.) Nile, river in Africa
 гаманкі, -ая, -ое noisy
 страшыдла, -а (n.) monster
 кракадыл, -а (m.) crocodile

тужыць (II); тужу́, -ыш, -аць to miss
 успамінаць (I); ўспамінаю́, -еш, -юць
 to recollect, to think of

б) Прачытайце прыйказкі. Выпішце ў слупок падчыркнутыя дзеясловы, азначце асобу, лік, час. Якія гэта дзеясловы?

1. Не за сваю справу **не бярыся**, а за сваёй не лянися.
2. Хто нічога ня робіць, той ня мыляецца.
3. Нёман пераплыў, а на бэразе ўтапіўся.
4. Танцаваў, танцаваў ды не палканіўся.
5. У вадзе **купаўся** й сухім застаўся.
6. Не за дзень Вільня **станавілася**.
7. **Паабяцаўся**, як **прадаўся**.
8. **Пасварыліся** за мех, а ў мяху сьмех.

в) Праспрагайце дзеяслоў “**купацца**” ў цяперашнім, прошлым і будучым складаным часе, а таксама напішэце яго ў загадным ладзе усіх асобаў адзіночнага й множнага ліку. (Глядзіце 14—IV, 3.).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 167. а) Перапішэце ў слупок дзеясловы другой асобы бязь “-ся”, а тады дапішэце да іх дзеясловы тае-ж асобы ды трэцяй адпаведна зь “-ся” або “-цца”, як паказвае ўзор.

рыхтуеш, мыеш, купаеш, зварачаеш, радуеш,
 апранаеш, будуеш, бярэш, абываеш, зьбіраеш

УЗОР: рыхтуеш, рыхтуешся, рыхтуецца

б) Прачытайце скáзы, заміж кропак адпаведна ўстаўце адзін зь дзеясловаў з пўнкту а) зь “-ся”, ці “-цца”, або бязь ніякай часьцінкі, а тады запішэце скáзы.

УЗОР: Ма́ма **мые** хўсьце мўцельнай машынай.

1. Ма́ма ... хўсьце мўцельнай машынай.
2. Брат ... халоднай вадой.
3. Ці ты ... ужо аўта для падарожжа?
4. Сыцяпа́н ... да экза́мену.
5. Юрка ... саба́ку Азора ў ва́ньне.
6. Ча́му ты ніко́лі ня ... у ва́ньне, а бярэш толькі душ?

7. Ты даўно ўжо ... паштовыя маркі.
8. Маё бацькі ... сёлета паехаць у Эўропу.
9. Ці ты ... і ... малога брата?
10. Не, ён ужо ... і ... сам.
11. Гэтым капялюшом ты ... на сябе увагу.
12. Ці ты калі ... да бацькі, каб памог табе развязаць задачы?
13. Ты ... дом для сябе ці на продаж?
14. Ён ... ужо другі год.
15. Калі ты добра вучышся, ты ... бацькоў дый сам ...
16. Ці ты сёння ... усё гэтыя кнігі ў школу?
17. ... на мароз. (Бярэцца)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 168. а) Прачытайце скэзы. Назавёце час, асобу й лік падчыркнутых дзеясловаў.

1. Маці купала дзіця. Дзіця **купалася** ў ваньне. Дзеці **купаюцца** ў рацэ.
2. Студэнты **збіралі** калэкцыю матылёў. Скаўты **збіраліся** ў паход. Дзеці **збіраюцца** ў школу.
3. Я вучу брата чытаць. Я **вучуся** ў пачаткавай школе. Мой брат **вучыцца** на інжынёра.
4. Я **рыхтую** хатнія заданні. Я **рыхтуюся** да экзамену з матэматыкі. Ваўчаняты **рыхтуюцца** да экскурсіі ў горы.

б) Перапішэце, дапісваючы “-ся”, або “-цца”. Угары паводля ўзору азначце асобу й спражэньне.

УЗОР: Дзеці **збіраюцца** ў школу.

1. Дзеці **збіраю** ... ў школу.
2. Мой брат **вучы** ... ў музычнай школе. Я таксама там **вучу** ...
3. Хлопцы **купаю** ... ў возеры, а пасля бэгаюць па бэразе й сўша ...
4. Гароднік **сыпшае** ... у час пасадзіць гародніну.
5. Песьня **лье** ..., шыры ..., **звініць**.

Слоўнік (Vocabulary)

а) збіраць (I), збіраю , -еш, -юць	to collect, gather (mushrooms), to pick (berries)
збірацца (I), збіраюся , -ешся, -юцца	to prepare, to get ready; to intend; to assemble
вучыць (II), вучу , -ыш, -аць	to teach
вучыцца (II), вучуся , вучышся , -ацца	to attend school, to study
рыхтавацца (I), рыхтуюся , -ешся, -юцца	to prepare, to get ready
ваўчаняты (pl. of ваўчок) (m.)	cubs (in the Boy Scout organization)

- б) сушы́цца (II), суш́уся, су́шышся, -ацца to get dry
 пасадзі́ць гародніну to plant vegetables
 шы́рыцца (II) to spread, to widen
 зьвіне́ць (II), зьвіню́, зьвіні́ш, зьвіня́ць to ring, (in this case) to sound

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 169. 1) Зьмяні́ць словы, як пака́звае ўзор. Яка́я гэ́та форма?

стаю́	—	стаў, ста́ла	хвалю́юся	—	хвалява́ўся, хвалява́лася
сьпява́ю	—		зьбіра́юся	—	
апра́наю	—		хавáюся	—	
устаю́	—		вароча́юся	—	
трыма́ю	—		мы́юся	—	
падыма́ю	—		апра́наюся	—	
пачына́ю	—		сьмяю́ся	—	

2) Перапіса́ць, падчыркну́ць часьці́нкі.

РУ́КІ

Сам зрабі́ў я табу́рэт.
 — Малайчы́на, — хва́ліць дзед.
 Гэта-ж ру́кі ўсе́ зрабі́лі,
 хай-бы і́х і пахвалі́лі.

Н. Галіноўская.

3) Паста́віць ска́зы ў патрэ́бным пара́дку, каб выйшла апавяда́ньне. Даць яму́ заглава́к і запіса́ць.

Ра́зам ла́стаўкі вы́гналі вераб'я́ з гнязда́. Верабе́й паба́чыў гняздо й заняў яго. Ла́стаўка паклі́кала сваі́х сяброва́к. Ла́стаўка зьяпі́ла гняздо. У грамадзэ́ сіла. Супольна́ заўсе́ды лягчэй прагна́ць захо́пніка.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 170. а) Прачыта́йце й вы́пішце сьля́рша ўсе дзеясловы ў прошлым ча́се ды побач паста́ўце і́х у неа́значальнай форме, а тады́ ўсе зваротныя, і такса́ма дапи́шэце і́хныя неа́значальнікі. б) Навучэ́цця верш на́памяць.

ГАРОХ

Рос на гра́дцы гарох,
 Вы́рас ён
 Колькі мог,
 Да зямлі
 Сьхіліўся,
 Бы́ццам
 Прытаміўся.
 Зажурыўся
 Гарох:

— Хто-б уста́ць мне
 Дапамог?
 Тут прыбе́гли
 Хлапчу́кі
 Ды паста́вілі
 Калкі.
 І цяпе́р гарох вясёлы
 З вышы́ні
 Глядзі́ць наўкола.

А. Дзяружы́нскі.

Слоўнік (Vocabulary)

сьхілі́цца (II); past сьхіліўся, сьхілі́лася
 to bend
 прытамі́цца (II); past прытаміўся,
 прытамі́лася to get tired

зажуры́цца (II); past зажурыўся,
 зажуры́лася to become (grow) sad
 калок, калка́ (m.) stake, peg

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 171. а) Вы́разна чыта́ць зь інтана́цыяй.

ПАГО́НЯ

Толькі ў сэрцы трывожным пачую
 За краіну радзімую жах, —
 Успомню Вострую Браму*сьвятую
 І ваякаў на грозных канях.

У бэлай пэне праносяцца коні, —
 Рву́цца, мкну́цца і цяжка хрыпяць...
 Старадаўнай Літоўскай Пагоні**
 Не разьбіць, ня спыніць, ня стрымаць.

У бязьме́рную даль вы ляціце
 А за ва́мі, прад ва́мі — гады.
 Вы за кім у пагоню сьпяшы́це?
 Дзе шляхі ва́шы йдуць і куды?

Мо' яны́, Белару́сь, панясьліся
 За тваі́мі дзяццмі́ уздагон,

Што забы́лі цябе́ адракліся,
 Прадалі́ й аддалі́ у палон?

Бэце ў сэрцы іх — бэце мяча́мі,
 Не дава́йце чужы́нцамі быць!
 Хай пачу́юць, як сэрца нача́мі
 Аб радзі́май старонцы ба́ліць...

Ма́ці родная, Ма́ці-Краі́на!
 Ня усьцішы́цца гэтакі́ боль...
 Ты праба́ч, Ты пры́мі свайго́ сы́на,
 За Цябе́ яму́ ўме́рці дазволь!...

Усе́ ляту́ць і ляту́ць ты́я коні,
 Срэ́бнай збру́яй далё́ка грымя́ць...
 Старадаўнай Літоўскай Пагоні
 Не разьбіць, ня спыніць, ня стрымаць.

Максі́м Багданові́ч

Vilnia. Vostraja Brama—the 16th-century gate to the city

* **Vostraja Bráma** is the last surviving gate from the original nine which were part of a wall encircling the old city of Vilnia. This wall was built in the XVIth century.

A “Pahonia”, Vilnia’s coat of arms, guards the city on the exterior side of the archway, while the opposite side of the structure, facing the inner city, is adorned with an elaborate and very beautiful image of the Mother of God, the Wonder Worker. “Vostaja Brama” has been regarded as a shrine by tourists to the city as well as Vilnia’s citizens ever since the erection of the chapel.

** The “Pahonia” as a coat of arms was introduced in the XIIIth century when the Byelorussian state was called “Vialikaje Kniastva Litouskaje” — Great Duchy of Lithuania (or Litva). That is why Bahdanovich refers to “Pahonia” as “Літоўская Пагоня”.

Слоўнік (Vocabulary)

радзімы, -ая, -ае native

бра́ма, -ы (f.) gate

Вострая Бра́ма* (f.) old gate and shrine in Vilnia

вая́ка, -і (m.) warrior, soldier

пена, -ы (f.) foam, spume, (on the horse) lather

пранося́цца коні́ horses rush by

рва́цца (I); рву́ся, -ёшся, -у́цца to be eager, to rush

хрыпе́ць (II); хрыплю́, хрыпі́ш, -яць to wheeze

паго́ня, -і (f.) pursuit, chase

Паго́ня. -і** (f.) The Byelorussian coat of arms depicted by a knight holding up a sword and mounted on a horse in full stride.

разьбі́ць (I) (pf. of разьбіва́ць, I); fut. разаб'ю́, -ёш, -ю́ць to crush, to defeat

стрыма́ць (I) (pf. of трыма́ць, I); fut. стрыма́ю, -еш, -ю́ць to delay, to detain

бязме́рны, -ая, -ае boundless, infinite

адрачы́ся (I) (pf. of адрака́цца, I); fut. адраку́ся, адрачэ́шся, адраку́цца to renounce, to repudiate

адда́ць (irr.) (pf. of аддава́ць, I); fut. адда́м, адда́ці, -у́ць to give up, to let have

бі́ць (irr.); б'ю́, б'еш, б'ю́ць; (imperative) бі́, бе́це! to hit, to strike, to fight, to beat

чужы́нец, чужы́нца (m.) stranger, alien

усьці́шыцца (II) (pf. of сыці́хаць, I); fut. усьці́шуся, -ы́шся, -а́цца to quiet down, to cease, to die away

ня ўсьці́шыцца боль pain will not abate, subside

праба́чыць (II) (pf. of прабача́ць, I); fut. прабачу́, -ы́ш, -а́ць to forgive

прыня́ць (I) (pf. of прыйма́ць, I); fut. прыймú́, -ё́ш, -у́ць to accept

збру́я, -і (f.) harness

К Р У Г 15.

У СЫБОТУ

- Юлюк:** Добры дзень, спадарыня!
- Спадарыня:** Добры дзень, Юлюк. Прыёмна цябэ бачыць, здаровы, вясёлы, як заўсёды. Як маюцца мама, тата?
- Юлюк:** Дзякуй, добра.
- Спадарыня:** А бабуля?
- Юлюк:** Таксама няблага. Бабуля ёздыла ў госьці да цёткі Ганны.
- Спадарыня:** Вёдаю. Твая мама казала мне па тэлефоне. А што, бабуля ўжо вярнулася?
- Юлюк:** Учора прыехала. Вельмі задаволеная, шмат расказвала, як добра жыць у малым гарадку. Падабалася ёй, што да ўсяго блізка. Усюды яна хадзіла пехатой, навет у кіно, і добра, кажа, чулася. Але ў аўтабўсе, відаць, прастудзілася й цяпер мае катар, дык мама сёння зноў паехала да яе.
- Спадарыня:** А, шкада!
- Юлюк:** Ну, бабулі дык гэта зусім не папсавала гўмару. Яна так любіць падарожнічаць!
- Спадарыня:** Гэта праўда. Яна малайчына ў вас. Дык заходзься, калі ласка. Ськідай капоту!
- Юлюк:** Дзякую, але я толькі на хвіліну. Ці Янка дома?
- Спадарыня:** Дома. Ідзі ў ягоны пакой, ён там.
- Юлюк:** Дзякую! Янка, хадзі на лёд. Лядок сёння, як люстра!
- Янка:** Не цяпер. Тата пасылае мяне ў краму.
- Юлюк:** А можа сястра Ніна пойдзе?
- Янка:** Ах, сёстры! Ніна, хадзі сюды на часінку!
- Ніна:** Чаго? А, здароў, Юлюк, як маешся?
- Юлюк:** Добры дзень, Ніна. Дзякуй, я добра маюся, а буду яшчэ лепей, калі ты паможаш.
- Ніна:** Я? Як?
- Юлюк:** Схадзі за Янку ў краму. А мы раней пойдзем на лёд.

Ніна: Я чытаю кнігу, але згода, толькі . . .
 Янка: Толькі што?!
 Ніна: Заўтра й я пайдзю з вамі на лёд.
 Юлюк і Янка: Згода!

Слоўнік (Vocabulary)

прыёмна цябе бачыць I am glad to see you (It is a pleasure to see you)	шкада! it is too bad! (it is a pity!)
здоровы, -ая, -ае healthy	папсавальца гумар to spoil one's humour
ездзіла ў госьці she went visiting	малайчына, -ы (m. and f.) brick (a first-rate good fellow)
вярнуцца (I); (pf. of вярочацца, I); fut. вярнуся, вярнешся, -уцца to come back	ськідальца (I) капоту to take off a coat
падабалася ёй she liked	хвіліна, -ы (f.) second, moment
чуцца (I); чуюся, чуюся, чуюцца to feel	часіна, -ы (f.) minute
■ чуюся добра I am well	крама, -ы (f.) store
прастудзіцца (II) (pf.) fut. прастуджуся, прастудзішся, -яцца to catch cold	пасылаць у краму to send somebody to the store
катар, -у (m.) runny nose	здароў! hello! hi!
	раней earlier

15—21Ф SEPARATING SIGNS: APOSTROPHE AND SOFT SIGN АПОСТРАФ І РАЗЬДЗЯЛЯЛЬНЫ МЯККІ ЗНАК

У слове сям'я гук м трэба вымаўляць разьдзельна з наступным гукам я, і цьвёрда, ня так, як у слове ім'я, дзе м вымаўляецца зьлітна зь я і тым самым мякка.

Падобна ў слове зьелі — з вымаўляецца мякка, але разьдзельна ад е, ня так, як у слове зельле, дзе мяккае з вымаўляецца зьлітна зь е.

Разьдзельнае вымаўленьне зычнага з наступным ётавым галосным на пісьме азначаецца апострафам або мяккім знакам.

1. Апостраф пішацца:

- Пасьля прыставак: ад, аб, пад пераде, ё, ю, я ды націсьненым "і", прыкладам: ад'езд, пад'ём, аб'інець.
- У сярэдзіне слова пасьля ўсіх зычных, за выняткам з, л і н перад тымі-ж галоснымі: надвор'е, п'ю, куп'ё, п'яўка, бязрыб'е, вераб'я, шматкроп'е, сям'я . . .

УВАГА: Пасьля "ў" (нескладовага) перад літарамі е, ё, ю, я, і апостраф ня пішацца: здароўе, салаўём, салаўі.

2. Разьдзяляльны мяккі знак пішацца:

- пасля прыставак закончаных на з, перад ётавым гукам, прыкладам: разьёшаны, зьезд, зьява, зьелі, зьяўляецца, зьіначыць і да т. п.
- у сярэдзіне словаў, асабліва іншамоўных, калі мяккі зычны (л, н) ня зьліваецца з наступным ётавым гукам, прыкладам: рэльеф, каньютура, більярд, каньяк, кампаньён, Ньютан, Нью-Ёрк.

**
*

We know that a single consonant between two vowels is pronounced with the following vowel: for example **імя, зэльле**. But not so in the 2nd syllable of the word **сям'я** or in **зье́зд** (convention).

In the word **сям'я** — the apostrophe inserted between the consonant “м” and the vowel “я” indicates that the vowel “я” is pronounced separately from “м” as if it were the first letter in the following syllable; that is with the syllable-initial sound “й” (as the English “y” in yes) — **siamja**.

As to the consonant before the apostrophe, it is always pronounced hard. In the word **зье́зд** the same disjunctive function is performed by the soft sign inserted between the consonant “з” and the vowel “е”. The consonant before the separating soft sign is pronounced soft.

The separating signs (apostrophe and the soft sign) are used between a consonant and the vowels: **е, ё, ю, я, і**.

1. The apostrophe is written:

- a) after the prefixes **ад, пад, аб** when they are joined to the root with an initial **е, ё, ю, я** or stressed “і”. For example:

ад'езд, пад'ём, аб'ява, аб'інець.

- b) in the root of a word after all hard consonants except “з”, “л” or “н”:

п'ю, б'ю, надвор'е, бязрыб'е, пёр'е, шматкроп'е, вераб'я, вераб'і.

- c) NOTE: After the semivowel “ў” the apostrophe is not used:

здароўе, салаўём, салаўі.

2. The separating soft sign is written:

- a) after the prefixes ending in “з” before the root beginning in **е, ё, ю, я** or **і**:

зье́зд, зья́ва, разью́шаны, зына́чыць;

- b) in the root of the word after the consonants “л” and “н”:

рэлье́ф, канью́ктура, канья́к, Нью-Ёрк.

15—I THE ASPECTS — THE IMPERFECTIVE AND THE PERFECTIVE ASPECT ТРЫВАНЬНІ ДЗЕЯСЛОВА — НЕЗАКОНЧАНАЕ Й ЗАКОНЧАНАЕ

Дзеясловы ў беларускай мове маюць два трываньні: **незакончанае й закончанае**.

Дзеясловы **незакончанага** трывання азначаюць дзеянне, што адбывалася, але не закончылася, або дзеянне, што адбываецца або будзе адбывацца. Дзеясловы **незакончанага** трывання адказваюць на пытаньне **што рабіць?**, прыкладам: **піса́ць, крыча́ць, вучы́ць**. Яны маюць тры часы:

цяперашні (пішў, крычў, вучў)
 прошы (пісаў, крычаў, вучыў)
 і будучы складаны (бўду пісаць, крычаць, вучыць).

Дзеясловы закончанага трывання абазначаюць дзеянне, што закончанае або абавязкава будзе закончанае ды адказваюць на пытаньне **што зрабіць?**, прыкладам: **напісаць, крыкнуць, навучыць**. Яны маюць два часы:

прошы (напісаў, крыкнуў, навучыў)
 і будучы просты (напішў, крыкну, навучў)

Цяперашняга часу закончанае трываньне **ня мае**.

УВАГА. Некаторыя дзеясловы закончанага трывання паказваюць на аднаразовасьць ці ймгненнасьць дзеяньня (**стўкнуць, крыкнуць**) або на пачатак дзеяньня (**заграць, забарабаниць**) ці на канец яго (**сыграць, выграць, сабраць**).

**

Most Byelorussian verbs have two forms referred to as the **IMPERFECTIVE** and the **PERFECTIVE ASPECT** (do not confuse these forms with the Imperfect and Perfect Tense in English).

a) The **IMPERFECTIVE** is used:

1. to describe an action which is in progress and is unfinished:

Ён крычыць.

He is shouting.

Яна пісала ліст.

She was writing a letter.

2. or is repeated several times:

Ён заўсёды будзе чытаць гэтую газету. He will always read this newspaper.

b) The **PERFECTIVE** is used to describe an action which:

1. is finished:

Яна напісала ліст учора.

She wrote the letter yesterday.

2. or just begun:

Ты закрычыш.

You will start shouting.

3. or performed only once:

Яна крыкнула.

She shouted once (exclaimed).

4. or is of limited duration:

Ён пакрычыць.
Мы папрацавалі.

He will shout awhile.
We worked awhile.

The above examples show that in English, ideas of continuity or completion of an action are expressed by means of auxiliary verbs or other words, for example, **was, used to, began to, finished, once, awhile**. In Byelorussian, instead of such additional words, the aspects are generally used to describe varieties of the same action.

15 II PERFECTIVE FORMS OF THE VERB. (PERFECTIVE FUTURE) УТВАРЭНЬНЕ ФОРМАЎ ДЗЕЯСЛОВА ЗАКОНЧАНАГА ТРЫВАНЬНЯ (БУДУЧЫ ПРОСТЫ ЧАС)

Ад большыні дзеясловаў аднаго трывання можна ўтварыць дзеясловы другога трывання.

а) **Неазначальнік закончанага трывання ўтвараецца ад неазначальніка незакончанага трывання адным з наступных спосабаў:**

	незакончанае трыв.	закончанае трыв.
1. пры дапамозе прыставак	піса́ць каза́ць	напіса́ць сказа́ць
2. пры дапамозе суфікса “-ну-”	сту́каць	сту́кнуць
3. адкіданьнем суфікса	абува́ць атрымваць	абу́ць атрыма́ць
4. зьменаю суфіксаў -а, -я на -ы, -і	канча́ць ухваля́ць	кончы́ць ухвалі́ць
5. пры дапамозе зьмены націску	высыпа́ць выкліка́ць	вы́сыпаць вы́клікаць
6. нерэгулярна (ад розных асноваў)	браць	узя́ць

б) **Прошчы час закончанага трывання ўтвараецца ад неазначальніка закончанага трывання гэтак-жа, як утвараецца і прошлы час незакончанага трывання ад неазначальніка таго-ж трывання. (Глядзі правіла 9—III і 14—II).**

в) **Будучы час закончанага трывання выражаецца адным словам, таму завецца простым. Будучы просты час утвараецца ад неазначальніка закончанага трывання гэтак-жа, як цяперашні час ад неазначальніка незакончанага трывання, ды мае тыя самыя канчаткі. (Глядзі правіла 4—V б). Прыкладам:**

IMPERFECTIVE INFINITIVE

PERFECTIVE INFINITIVE

1. чытаць (I) to read, to be reading

- прачытаць (I) to finish reading

Цяперашні час

Будучы прасты час (Perfective future)

я чытаю   мы чытаем
ты чытаеш   вы чытаеце
ён чытае   яны чытаюць

я прачытаю (I shall read   мы прачытаем
   and finish)   вы прачытаеце
ты прачытаеш   яны прачытаюць
ён прачытае

2. крычаць (II)* to shout

- крыкнуць (I)* to exclaim once

Цяперашні час

Будучы прасты час

я крычу   мы крычым
ты крычыш   вы крычыце
ён крычыць   яны крычаць

я крыкну (I shall exclaim)   мы крыкнем
ты крыкнеш   вы крыкнеце
ён крыкне   яны крыкнуць

УВАГА 1. Незакончанае трываньне дзеяслова **крычаць** належыць да другога спражэньня, ■ закончанае да першага, таму адпаведна розныя канчаткі. Бывае ■ наадварот, як у **канчаць** — незакончанае трываньне належыць да першага спражэньня, а закончанае да другога: **кончыць**, а найчасьцей дзеяслоў пры зьмене трываньня захоўвае тое самае спражэньне, як у **чытаць** і **прачытаць**, абодва першага спражэньня.

УВАГА 2. Будучы складаны час — **я буду пісаць** — для дзеяньня, што не закончанае або паўтараецца, таму для ўтварэньня яго можна ўжываць **неазначальнік** толькі **незакончанага** трываньня.

УВАГА 3. Будучы прасты час — **я напішу** — для дзеяньня, што адбываецца толькі раз, таму ён бывае толькі ў **закончаным** трываньні.

г) **Загадны лад закончанага** трываньня ўтвараецца ад **будучага простага** часу (2-ой асобы адз. ліку) паводля тых самых правілаў, як утвараецца загадны лад **незакончанага** трываньня ад **цяперашняга** часу (глядзеце 14—III). Прыкладам:

Будучы прасты час

Загадны лад закончанага трываньня

PERFECTIVE FUTURE

PERFECTIVE IMPERATIVE

1. ты напішаш

напішы!
напішэце!   write (and finish)!

2. ты стукнеш

стукні!
стукнеце!   knock (once)!

3. ты абуйеш

абуй!
абуйце!   put on the shoes (once)!

4. ты сядзеш

сядзь!
сядзьце!   sit down (once)!

**
*

PERFECTIVE FORMS of the verb are:

a) PERFECTIVE INFINITIVE

The **Perfective infinitive** can be derived from the **Imperfective infinitive** in one of the following ways:

	IMPERFECTIVE	PERFECTIVE
1. by adding a prefix	пісаць	напісаць (to finish writing)
2. by inserting or dropping a suffix	крычаць абываць	крыкнуць абуць
3. by changing -аць to -ыць or -яць to -іць	канчаць ухваляць (approve)	кончыць ухваліць
4. by changing a stress	выклікаць	вы́клікаць
5. irregularly (from different stems)	браць	узяць to take once

Henceforth, perfective infinitives will be designated by the abbreviation **pf.** as they occur in the vocabulary.

b) PRESENT TENSE — none.

A completed action cannot be going on in the present.

Always use the **imperfective infinitive** to form the **present tense**: чытаць — я чытаю.

c) PERFECTIVE PAST TENSE

The **perfective past tense** is formed from the **perfective infinitive** in the same way as the **imperfective past** is formed from its infinitive, and has the same endings. For example:

чытаць — чытаў, -ла

прачытаць — прачытаў, -ла

d) PERFECTIVE FUTURE

The **perfective future** (будучы прасты час) is also formed from the **perfective infinitive** in accordance with the same rules which determine the formation of the **present tense** from the **imperfective infinitive**. For example:

чытаць — (present) я чытаю

прачытаць — (pf. fut.) я прачытаю

NOTE: The imperfective of the verb **крычаць** belongs to the Second Conjugation, and the perfective to the First; thus the endings in the present tense and the perfective future differ accordingly. On the other hand, **канчаць** is of Conjugation I and **кончыць** of Conjugation II. But the most verbs in both aspects belong to the same conjugation.

e) PERFECTIVE IMPERATIVE

The perfective imperative is formed from the perfective future in accordance with the same rules which apply to the formation of the imperfective imperative from the present tense. (See 15-IIr):

чыта́ю — чыта́й!

прачыта́ю — прачыта́й!

15 — III PREDICATIVE INSTRUMENTAL / ТВОРНЫ СКЛОН У ВЫКАЗЬНІКУ

a) Творны склон назоўніка (або таксама назоўніка з прыметнікам) у **выказніку** бывае:

1. калі маецца на ўвеце **прафэсія** або род заняткаў, прыкладам:

Ён **быў** настаўнікам, ■ пасля **стаўся** сьвятаром.

2. пры параўнаньні:

“Яна мне ласкай матчынай . . .” (Я. Купала)
разумеецца: “яна мне, як ласка матчына . . .”

б) Творны склон назоўніка ў **выказніку** ўжываецца:

1. пасля дзеяслова “**быць**” (калі ён стаіць у неазначальнай форме, прошлым ці будучым часе, або ў загадным ладзе).

Прыкладам: Сястра хоча **быць** артысткай.

Ён **быў** працаўніком банку, а цяпер **зрабіўся** дырэктарам.

Яна **будзе** настаўніцай.

Будзь добрым скаўтам! або: **Будзь** добрым хлопцам!

2. Пасля такіх дзеясловаў, як “**зрабіцца**”, “**стацца**” (ўва ўсіх часоў):

Ён **зрабіўся** заўзятым спартоўцам.

Наша настаўніца **сталася** дырэктаркай школы.

***

a) Instead of the nominative the instrumental case is usually used in the predicate to indicate a profession, occupation or to express a comparison. For example:

Я **буду** інжынёрам.

I shall be an engineer.

Ён **стаўся** сьвятаром.

He became a priest.

“Яна мне ласкай матчынай...”

It is like mother's kindness to me.

(Я. Купала)

b) The predicative instrumental is used:

1. With all the forms of “**быць**” except the present tense:

Яна́ хоча быць арты́сткай.	She wants to be an actress.
Ён быў дырэктарам ба́нку.	He was a bank manager.
Ён бўдзе настаўнікам.	He will be a teacher.
Бўдзь добрым вучнем, добрым хлопцам.	Be a good student, a good boy.

2. With verbs of becoming such as “рабіцца”, or “стацца” (with all forms). For example:

Воля рабіцца вялікай дзўчынкай.	Vola is becoming (is getting to be) a big girl.
Ён стаўся прафэсарам.	He became ■ professor.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 172. а) Фанэтычнае. б) Перапішэце словы ў тры слупкі ў альфабэтным парадку, сьпяраша з апострафам, ■ пасля зь мяккім разьдзяляльным знакам.

Сям’я	п’ю	ад’езд	зьяжджаць
надвор’е	двукроп’е	ад’есьці	зьелі
вэраб’і	шматкроп’е	аб’інец	зьехалі
вэраб’ю	бязрыб’е	зьява	зыначыць
падаб’ю	пёр’е	зьявіцца	
б’ю	зьяр’ё		

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 173. Зьмянеце слова паводля ўзору, запішэце.

а) **Узор:** піць — п’ю, п’еш, п’е, п’ём, п’юць.

1. біць — ...

б) **Узор:** салавэй, салаўя, салаўю, салаўём, салаўі.

1. салавэй — ...

2. вэрабэй — ...

в) Дапісаць сказы патрэбнымі словамі з правага слупка.

1 На дрэве сядзела птушка з прыгожым ...

2. Побач з голубам скакаў ...

3. Для мышы й кот — вялікі ...

4. Вучань паклаў ... у торбу.

5. У лесе шмат ...

6. На дварэ збіраліся ...

7. На ... і рак ...

вэрабэй

вэраб’і

пяро

пёр’ем

зьвер

зьяр’я

рыба

бязрыб’і

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 174. а) Да дзеясловаў **э́халі, э́лі** дадайце прыстаўкі **ад, пад, аб** ды запішэце новыя дзеясловы.

б) Адпаведна дапішэце гэтымі словамі ніжэй дадзеныя скáзы.

1. Мы ... да самае рэчкі, бо была добрая дарога.
2. Яны ... горад, таму яго й ня бачылі.
3. Вы толькі ..., і пачалося добрае надвор'е.
4. Зайцы ... кару з маладога дрэўца.
- б) Дзеці ... добра й пабеглі гуляць.
6. Мурáшкі ... кусок яблыка.

в) Да словаў: **явіліся, адзіночыліся, ілюстравáлі, э́халі, э́лі** дадайце прыстаўку **“з”** ды запішэце гэтыя словы.

г) Устаўце, дзе трэба, гэтыя словы ў ніжэй дадзеныя скáзы.

1. Вавёркі ... усé гарэхі.
2. Усе беларúскія зéмлі з часам ... у вадну́ беларúскую дзяржа́ву, яка́я тады́ звáлася Вялі́кае Кня́ства Літоўскае.
3. Мы ... з гары́, і пачаўся горад.
4. На не́бе ... ужо зоркі.
5. Вучні прыдúмалі апа́вядáньне ды ... яго малю́нкамі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 175. Адгадаць за́гадкі. Перапісаць, уста́віць замі́ж кропак апо́страф або **“ь”**.

а) Б...юць яго рука́мі,
б...юць яго нага́мі,
ён ня жа́ліцца,
ня пла́ча,
моўчкі лё́тае і ска́ча.

в) Ём я вúгал..., п...ю вадú.
як нап...юся — загудú.
На сто колаў мой абоз,
а завúся...
(паравоз)

б) Безь язы́ка жы́вэ,
ня есьць, ня п...е,
а гаворыць і пяе́.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 176. Дапісаць скáзы патрэбнымі словамі з права́га слупка́. Запамята́йце, што пасля **“ў”** ніякага разьдзяляльнага зна́ку ня трэба.

1. ... — на́шае найбольшае бага́цьце.

шча́ўе

2. Цяжка жыць у ...	здароўе
3. ... вельмі кіслае.	бяспраўі
4. ... ўзімку пабольшала.	беспрацоўе

Слоўнік (Vocabulary)

бяспраўе, -я (n.) lawlessness; impotence against arbitrary rule	беспрацоўе, -я (n.) unemployment
шчаўе, -я (n.) sorrel (vegetable similar to spinach)	здароўе, -я (n.) health

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 177. а) Фанэтычнае. Прачытаўшы, вучні азначаюць трываньне (aspect) усіх дзеясловаў ды ў клясе складаюць скáзы з гэтымі дзеясловамі.

1. пісаць — перапісаць	2. махаць — махнуць
пісаць — напісаць	крычаць — крыкнуць
вучыць — навучыць	стукаць — стукнуць
маляваць — намалюваць	клікаць — клікнуць
казаць — сказаць	3. пісаць — папісаць
нёсьці — занёсьці	чытаць — пачытаць
вёсьці (вяду) — завёсьці	працаваць — папрацаваць
рэзаць — разрэзаць	крычаць — пакрычаць
	пяяць — папяяць
4. расказаць — расказаць	атрымаць — атрымаць
заказаць — заказаць	адыграць — адыграць
пераказаць — пераказаць	зьбіць — зьбіваць
завязаць — завязаць	сшыць — сшываць
дачытаць — дачытваць	падпісацца — падпісвацца

б) Дома ўсе гэтыя дзеясловы напісаць у будучым часе (пéрад гэтым прачытайце правіла 15—II, Увага 2, 3.).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 178. Прачытайце скáзы. Паводля ўзору выпішце ў два слупкі дзеясловы, у пёршы незакончанага трыванься, у другі — закончанага, побач азна́чце час і асобу.

УЗОР: НЕЗАКОНЧАНАЕ (IMPERFECTIVE)

чытала — прошлы час, 3-я асоба;

ЗАКОНЧАНАЕ (PERFECTIVE)

прачытаў — прошлы ч. 3-я асоба

- а) 1. Гáня доўга чытáла кнiгу, а Вiця прачытáў хўтка, áле мáла памятáе, пра што чытáў.
2. ■ два тýднi нiкому ня пiсáла, а ўчора я напiсáла два лiсты.
3. Цi ён казáў вам, што ён выяжджае? Алé, ужо сказáў.
4. Экскурсáнты падвéчар прыéхалi на мéсца, бо ўвесь дзень éхалi безь перапýнку.
5. Шмат ён навучýўся, хацá й нядоўга вучýўся.
6. Мáма штáднi купляла мýса, а сёньня купiла на ўвесь тýдзень. Кáжа, паложыць у маразiльнiк.
7. Нéшта стýкала за вакном, ■ тады стýкнула раз i сьцiхла.
8. Калiсь мы чáста вячэралi у рэстарáне.
9. Мы павячэралi ды пайшлi ў кiно.
10. Канчáлi дом, ды ня скончылi пэрад зiмой.
11. Ужо цiрáз да хворага дзяду́лi выклiка́лi доктара, а сёньня вы́клiкалi зноў.
12. Браў воўк, узяло ■ ваўкá.
13. Янка абувáў у школу старýя боты, а сёньня нéшта абúў новыя.
14. Мiну́лага лéта дзядзька шмат малявáў. Ён намалявáў шмат вiдаў на возера
- Нáрач i чатыры партрэты.

- б) 1. Мой сýбра чытáе “Новую зямлю” Яку́ба Коласа.
2. Мне вéльмi падаба́ецца гэтая паэма, я прачытáю яé яшчэ раз.
3. Вéра пiша мне даўгiя лiсты, напiшú ёй хацá кароткi.
4. Сястра́ лёгка вучыцца гаварыць вёршы напáмяць. На ялiнку янá навучыцца два вёршы.
5. Мы заўсёды купляем на Каля́ды ялiнку, а сёлета кúпiм хваiнку.
6. Ён штáднi вячэрае ў рэстарáне, а сёньня павячэрае ў нас.
7. Я бяру́ матэма́тыку й фiзыку, а на другi год вазьму́ й хэмию.
8. Вы бúдзеце купляць дамы́ й прадава́ць, а мы кúпiм дом для сябé.
9. Янá бúдзе малява́ць мой партрэт. Янá намалюе яму́ партрэт на яго́ня нара-
дзiны.

- в) Прачытáйце скáзы а тады перакладзеце iх у ангéльскую мову.

1. Чытáй, калi лáска, галасьнёй!
2. Прачытáйце апавядáньне да канцá!
3. Шчыры дзякуй за прыёмны лiст, áле, калi лáска, пiшэце часьцёй. Напiшэце, калi канча́юцца ў вас заня́ткi ў школе пэрад лéтам.
4. Кажэце заўсёды праўду! Скажэце, дзе вы бы́лi!
5. Ня стýкайце доўга ў дзьве́ры! Стýкнеце раз, два, i калi хто бúдзе дома, адгук-нёцца.

6. Заўсёды рысуйце мяккім алавіком! Нарысуйце катá!
7. Бярí лепш лякарства пэрад ядой.
8. Вазьмі за́раз лякарства.
9. Купляйце яблыкі ў кошыках.
10. Купэце гэты кошык, у ім вельмі хорошыя яблыкі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 179. Перапішэце, падчыркнеце аднэй рýскай дзеясловы неза-
кончанага трывáння, а закончанага дзв́вюма́.

КРЫЎДА АЛАВІКА

Я заўсёды вам служу́:	на папэры намалюю.
і рысую, і пішу́,	Дык чаму́, скажэце мне,
усё, што хочаш, я змайстру́ю,	хваляць вас, а не мяне?

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 180. а) Дзеясловы цяпэрашняга часу “нясу́”, “крычу́” пастаўце ў патрэбнай асобе й ліку б́удучага часу́, сьпярша́ складана́га, а пасля́ простага.

УЗОР: Я б́уду несьці, крыча́ць. Я занясу́, крыкну́.

Б́УДУЧЫ СКЛАДАНЫ ЧАС

Адзіночны лік

Я (што б́уду рабіць?)
Ты (што б́удзеш рабіць?)
Ён (што б́удзе рабіць?)

Множны лік

Мы (што б́удзем рабіць?)
Вы (што б́удзеце рабіць?)
Яны́ (што б́удуць рабіць?)

Б́УДУЧЫ ПРОСТЫ ЧАС

Адзіночны лік

Я (што зраблю́?)
Ты (што зробі́ш?)
Ён (што зробі́ць?)

Множны лік

Мы (што зробі́м?)
Вы (што зробі́це?)
Яны́ (што зробі́ць?)

б) Гэтаксама праспрага́йце ў вабодвух б́удучых часо́х дзеясловы ма́люю, ва́ру, толь-
кі бяз пыта́нняў.

УЗОР: Б́удучы складаны час
Я б́уду малява́ць, ва́рыць
Ты . . . . .

Б́удучы прасты час
Я намалю́ю, зва́ру
Ты . . . . .

в) Перапішэце ніжэй дадзеныя пары дзеясловаў ды ўнізе напішэце, чым розьняцца дзеясловы ў кожнай пары. Напішэце гэтыя дзеясловы ў першай асобе адзіночнага ліку цяперашняга, прошлага, будучага складанага й простага часу.

вучыць — вывучыць
казаць — сказаць
рабіць — зрабіць
псаваць — папсавать

чуцца — пачуцца
варочацца — вярнуцца
падабацца — спадабацца
сьмяяцца — засьмяяцца

УЗОР: Для прошлага часу

Незакончанае трываньне

Я вучыў, вучыла

... ..

Закончанае трываньне

Я вывучыў, вывучыла

... ..

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 181. Прачытайце “Лётні вечар”. а) Напішэце, у якім часе ён напісаны. б) Выпішце ў слупок дзеясловы ды побач дапішэце іх у будучым складаным часе.

ЛЁТНІ ВЕЧАР

Хутка настане вечар. Залётаюць, загудуць каля бярозаў хрушчы. На небе замігаць зоркі. Выгляне з-за хмаркі ясны месяц. На вуліцы заграе гармонік. Хорам засьпяваюць дзяўчаты. Павее свежы ветрык. Зашумяць дрэвы. Цёмная ноч абдыме зямлю. Людзі пойдуть адпачываць. У прыродзе ўсё неўзабаве заціхне.

†

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 182. Прачытайце сказы, выбіраючы з дужак адну адпаведную форму. б) Запішэце дапоўненыя сказы.

1. Мы (будзем гаварыць, пагаворым) крыху з сябрам і (будзем ісьці, пойдзем) дамоў.
2. Заўтра мы (будзем ехаць, паедзем) на возера.
3. Яны (будуць плаціць, заплацяць) месячна за кватэру.
4. Ён вам (будзе плаціць, заплаціць) адразу ўсе грошы.
5. Дзеці крыху (будуць гуляць, пагуляюць) у парку, а тады ўвесь вечар (будуць рыхтаваць, зрыхтуюць) лекцыі.
6. (Будзе прыходзіць, прыйдзе) лета, і мы йзноў (будзем купацца, купаемся) ў рэчцы.

7. Вэра часта (бўдзе прыходзіць, прыйдзе) да мянэ, і мы (бўдзем гуляць, пагуляем) разам.
8. Я (бўду чытаць, прачытаю) толькі дзье бачыны ды (бўду йсьці, пайдў) спаць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 183. Выразна чытаць. Выпішце ў слупок дзеясловы бўдучага складанага часу, а ў другі — простага.

СІНІЧКА

Віць-віць-віць,
Віць-віць-віць,
Дзе я зімку
Бўду жыць?
Бўду жыць,
Як пад страхой,
Пад сасной
Пад сьнегавой.
Віць-віць-віць,
Віць-віць-віць,

Бўду жыць
І ня тужыць.
Стане холадна
Ў ляску,
Стане голадна
Ў ляску, —
Я ў садок
Пераляту,
Асялюся
У садку.

Дзэці зэрня
Мне дадучь,
У кармўшкі
Пакладучь...
Віць-віць-віць,
Віць-віць-віць,
Бўду жыць
І ня тужыць!

А. Дзяружынскі.

Слоўнік (Vocabulary)

сінічка, -і (f.) or сініца, -ы (f.) blue titmouse, tomtit
пераляцэць (II); pf. fut. пераляту,
пераляціш to fly (from one place to another)

асяліцца (II); pf. fut. асялюся, асялішся to settle
пакла́сьці (I); pf. fut. пакладу́, пакладзеш, -уць to put (down), to place

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 184. Вучні чытаюць гўтарку па ролях. Дома выпісваюць у слупок дзеясловы закончанага трываньня ды побач дапісваюць іхнае незакончанае трываньне.

ГЎТАРКА

Міхась: Ты вельмі кашляеш. Ці ты гаварыў зь лёкарам?

Рыгор: Яшчэ не, ён быў вельмі заняты сёньня, але я пагавару зь ім заўтра.

Міхась: Калі ён даведаецца, што ты кўрыш, бўдзе вельмі незадаволены.

Рыгор: Сёньня я выкурыў толькі дзье папярсы.

Міхась: Ты, здаецца, нядобра палічыў, палічы яшчэ раз.

Рыгор: А, пакінь! Пойдзем цяпер да Янкі, ці дамоў?

- Міхась: А як ты думаш, будзе ён дома цяпер, ці не?
- Рыгор: Ня ведаю, здаецца, будзе.
- Міхась: Я ўчора яго на горадзе бачыў, але ён мяне не пазнаў.
- Рыгор: Дзе ты яго бачыў?
- Міхась: Недалёка ад пошты.
- Рыгор: Чаму-ж ты зь ім не пагаварыў?
- Міхась: Я ня меў часу.
- Рыгор: Я думаў, што ў цябе заўсёды шмат часу.
- Міхась: Як бачыш, не заўсёды.
- Рыгор: Дык хадзём цяпер да яго. Да экскурсіі ўжо мала часу засталася.

б) Перекладзеце гэтую гутарку зь беларускае мовы ў ангельскую.

в) Перапішэце, падчыркнеце дзеясловы, азначце трываньне.

Засьпявалі, загукалі
лес і пералёскі.

Засінілі, зажаўцелі
лотаць і пралёскі.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 185. Прачытайце скáзы. Запамятайце розныя значэньні, у якіх ужываюцца дзеясловы **стаіць, зьвініць, ляціць, плыве, гарыць**.

1. Стаіць конь. Стаіць дом. Стаіць дрэва.
2. Зьвініць званок. Зьвініць жаўранак. Зьвініць песьня.
3. Птушка ляціць. Самалёт ляціць. Час ляціць.
4. Хлопец плыве. Пыве воблак. Пыве карабэль. Пыве песьня.
5. Гарыць вогнішча. Гарыць зарá. Гарыць твар.

К Р У Г 16.

СТРАШНЫ́ ЗЬВЕР

Лавілі мы аднойчы зь мэншым сýнам ры́бу на лясным возеры. Пастанавілі тут-жа на бэразе й заначаваць.

Пачало цямнець. Разыйшліся мы па бэразе дровы на вагонь зьбіраць. Зьбіраю. Раптам чую: затрашчэлі сучкі, сыноч бяжыць перапалоханы.

— Та́та, та́та, там мядзьвэдзь!

— Што ты, адку́ль ён узяўся?

— Ня ве́даю. Але толькі выйшаў я на бэраг, а ён у кустох як зараве... Я ледзь уце́к.

— Дурніна́, — кажу́, — мядзьвядзі ў нас не вяду́цца.

— А хто-ж тады́ там? Вялікі, храпе́, раве́.

— Ня ве́даю, пойдзем паглядзі́м.

Сыноч спалохаўся:

— А што, калі запраўды́ мядзьвэдзь? У нас і стрэльбы нямá.

— Ня можа ён тут быць. Дый мядзьвэдзь ня кіне́цца на чалаве́ка.

Пайшлі. Ідзем ціхенька-ціхенька, нат са́мі сваі́х крокаў ня чу́ем. Выйшлі з-за кустоў, прыгледзеліся. Цёмна, але віда́ць — нешта ру́хаецца.

Падышлі яшчэ бліжэй. У гэтым ча́се якраз ме́сяц з-за ле́су вы́зірнуў ды асьвяціў усё навока́л. І вось ба́чым: на са́мым бэразе ласі́ха з лася́нём. Малое ў ваду за́йшло, сьхілі́ла галаву́, ню́хае штосьці. А ма́ці стаі́ць над ім, сьцеража́.

І ра́птам яна́ пачу́ла нас. Стрыпану́лася ўся. Захрапла́, зараўла́ ды кіну́лася на нас. Ке́пскія спра́вы — уда́рыць нагой, адрáзу кане́ц. Уцяка́ць? Усяроўна здагоні́ць. Адно толькі за́сталася: спудзі́ць яе́. Я заплáскаў даланя́мі ды як закрычу́: “Куды́ ты!”

Тут лася́нё зь перапуду паймча́лася ў лес, толькі сучкі затрашчэ́лі. Але ласі́ха ня вельмі перапало́халася. Спыні́лася, а не ўцяка́е. Потым павярну́ла галаву́, паглядзе́ла, што лася́нё ўцякло, і, не сьпяша́ючыся, пайшла́ за ім.

Прызнаю́ся, тады́ я не на жарт спалохаўся. Здае́цца, лось — са́мая спакойная, са́мая пужлі́вая жывё́ліна. А вось як дава́лося сваё дзі́ця барані́ць, тут нат чалаве́ка не спалохаўся.

Г. Скрабі́цкі.

Слоўнік (Vocabulary)

мэншы, -ая, -ае smaller, (in this case) younger
 затрашчэць (II); pf. fut. затрашчў, -ыш, -аць to start creaking, creaking
 перапалоханы, -ая, -ае frightened
 узяцца (I); pf. fut. вазьмўся, -ешся; past узяўся to undertake, to start
 адкуль ён узяўся where did he come from
 зараўсьці (I); (pf. of раўсьці), past зароў, зараўла to bellow, ho howl; to start howling
 уцякаць (I); уцякаю, -еш to run away
 дурніна (f.) nonsense, rubbish
 храпсьці (I); храпў, храпеш, -ўць to wheeze, to snore
 стрэльба, -ы (f.) rifle
 вёсьціся (I); вядзецца, -ўцца to be found
 нешта something
 ласіха, -і (f.) elk, moose
 ласянё (n.) baby, calf of elk
 нюхаць (I); нюхаю, -еш, -юць to smell, to sniff
 страпянуцца (I); fut. страпянуўся, -эшся, -ўцца to rouse oneself

сьцерагчы (I); сьцерагў, -эш, -ўць to guard, to watch
 кінуцца (I), pf. of кідацца (I) to rush at, to fall upon
 кепскі, -ая, -ае = бларі, -ае, -оа bad
 адно засталася there was no other alternative
 спўдзіць pf. (II) = (спалохаць) to frighten (an animal)
 даланя, -і (f.) palm
 запляскаць (pf.) даланямі to clasp one's hands
 спыніцца (pf. of спыняцца), fut. спынюся, -ішся, -яцца to stop
 прызнавацца (I); прызнаюся, -эшся, -юцца to confess
 я не на жарт спалохаўся I was downright frightened, scared
 пужлівы, -ая, -ае easily frightened, scared (animal)
 давялося he, they... had occasion to..., (in this case) had to
 бараніць (I); бараню, -іш to defend

Пытаньні.

1. Што рабілі бацька з сынам? Дзе?
2. Як ая была парá дня? Знайдзеце словы ў вапавяданьні, зь якіх гэта відаць?
3. Што рабілі на бэразе возера ласіха й ласянё?
4. Знайдзеце словы ў вапавяданьні, якія характарызуюць лася?
5. Чаму гэтым разам ласіха не ўцякала ад людзёй?
6. Чаго бацька баяўся, што лось мог зрабіць ім?
7. Як яны бараніліся ад небясьпэкі?

ЗАГАДКА

А хто мае хвост куртаты,
 барадў і нос гарбаты,

носіць, лэсам ідучы,
 заміж шапкі два карчы? (Лось)

Слоўнік (Vocabulary)

куртаты, -ая, -ае cut short
 гарбаты, -ая, -ае humpbacked
 заміж instead of

гарбаты нос hooked nose
 корч, карча (m.) rooted tree stump

16 — 22Ф SPELLING OF SOME GROUPS OF THE CONSONANTS ПРАВАПІС ЗЛУЧЭНЬНЯЎ ЗЫЧНЫХ

1. Злучэньне “дс”, карэннага “д” з суфіксальным “с” у суфіксах “ск”, “ств” (гэта значыць, калі да караня, закончанга на д. даходзіць суфікс “ск”, або “ств”), пішацца праз “дз”, прыкладам:

горад + скі	=	гарад зкі
сусёд + скі	=	сусёд зкі
швэд + скі	=	швэд зкі

і гэтак-жа: грамад**зкі**, люд**зкі** ды суседзтва, сьледзтва.

2. У злучэньнях “стн”, “стл”, “здн”, “ждн”, “рдн”, “рдц” сярэднія зычныя “т”, “д” у мове ня чуваць і ня пішуцца, напр.:

заміж: пост + ны	пішацца: по сны
шчаст + лівы	шчасьлі вы
заезд + ны	заез ны

і гэтак-жа: злос ны	няшча сны
пачэ сны	поз ны
кары сны	пасла ць
існава ць	міласэ рны
	каж ны

3. Заміж злучэньняў “жс”, “зс”, “шс”, “сс” гэта значыць карэнных “ж”, “з”, “ш”, “с” з суфіксамі “ск”, “ств”, чуваць і пішацца “с”, прыкладам:

заміж: бела вэж + скі	пішацца: бела вэскі
пары ж + скі	пары скі
франц у з + скі	франц у скі
каўка з + скі	каўка с кі

і гэтак-жа: бос**кі**, ры**скі**, чэ**скі**, белар**у**скі, палэ**скі** ды мноства, хараство, пту**ства**.

УВАГА: У зваротных дзеясловах “ш”, “ж” перад часьцінкай, “ся” на пісьме захоўваюцца:

мы**е**шся, вучы**ш**ся, не парэ**ж**ся і г. д., хаця вымаўляецца: мы**е**сься, вучы**сь**ся, не парэ**сь**ся . . .

4. Злучэньні “тс”, “кс”, “цс”, “чс”, карэнных “т”, “к”, “ц”, “ч” з суфіксамі “ск” “ств” пераходзяць у мове й на пісьме ў “ц”, прыклады:

бра т + скі	=	бра цкі	брат + ства	бра цтва
студэ нт + скі	=	студэ нцкі		свая цтва
свая к + скі	=	свая цкі		студэ нцтва

4. The groups “тс”, “кс”, “цс”, or “чс” change to “ц”:

брат	(+ скі)	=	бра́цкі
студэнт	”	—	студэ́нцкі
свая́к (relative)	”	—	свая́цкі
купéц (merchant)	”	—	купéцкі
ткач (weaver)	”	—	тка́цкі

5. Before the suffix “-чык”, “с” and “з” change to “ш”, e.g.:

перапіса́ць (to copy)	—	перапі́шчык
перавоз (ferry)	—	пераво́шчык (ferryman)

6. The consonants “д” and “т” remain unchanged before “-чык”, e.g.:

зага́д	—	зага́дчык
газэ́та	—	газэ́тчык

7. The group “ск” changes to “шч”
“цк” changes to “чч”:

а) Менск	—	Мёншчына	б) полацкі	—	Полаччына
польскі	—	Польшча	слу́цкі	—	Слу́ччына
піск	—	пішча́ць	няме́цкі	—	Няме́ччына
пяскі	—	пяшча́ны	турэ́цкі	—	Турэ́ччына
			старасьвё́цкі	—	старасьвё́ччына

16 — I DECLENSION OF ADJECTIVES in the SINGULAR СКЛАНЭНЬНЕ ПРЫМЁТНІКАЎ у вадзіночным ліку

Як мы ўжо гаварылі раней (правіла 5—I б), прыметнікі ў беларускай мове згаджаюцца з назоўнікамі, да якіх яны датычаць, у родзе, ліку й склоне, гэта значыць прыметнікі таксама скланяюцца.

а) Скланавыя канчаткі прыметнікаў, як паказваюць ніжэй дадзеныя прыклады, так, як і ў назоўніках, залежаць ад асновы й націску. У гэтым дачыненні прыметнікі дзеляцца на пяць галоўных групаў:

1. Цьвярдая й зацьвярдзёлая аснова з канчатакам пад на́ціскам.
2. ” ” ” з канчатакам не пад на́ціскам.
3. Мяккая аснова (тут канчатак заўсёды не пад на́ціскам).
4. Задняязычная аснова на “г”, “к”, “х”, з канчатакам пад на́ціскам.
5. ” ” ” з канчатакам не пад на́ціскам.

б) Узор скланеньняў у вадзіночным ліку

1. Аснова цьвярдая й зацьвярдзёлая — на́ціск на канчатуку.

	МУЖЧЫНСКІ	НІЯКІ	ЖАНОЦКІ
НАЗ.	цв'ярды	цв'ярдое	цв'ярдая
ДАВ.	цв'ярдога		цв'ярдое(й)*
РОД.	цв'ярдому		цв'ярдой
ВІН.	як НАЗ. або РОД.**	цв'ярдое	цв'ярду́ю
ТВ.	цв'ярды́м		цв'ярдо́ю(й)*
МЕС.	у цв'ярды́м		у цв'ярдой

2. Аснова цв'ярдая й зацв'ярдзэлая — на́ціск на аснове.

НАЗ.	чорны	чорнае	чорная
РОД.	чорнага		чорнае(й)*
ДАВ.	чорнаму		чорнай
ВІН.	як НАЗ. або РОД.**	чорнае	чорную
ТВ.	чорным		чорна́ю(й)*
МЕС.	у чорным		у чорнай

3. Мякая аснова — на́ціск заўсёды на аснове.

НАЗ.	сіні	сіняе	сіняя
РОД.	сіняга		сіняе(й)*
ДАВ.	сіняму		сіняй
ВІН.	як НАЗ. або РОД.**	сіняе	сінюю
ТВ.	сіні́м		сіня́ю(й)*
МЕС.	у сіні́м		у сіняй

4. Задняяязычная аснова на г, к, х мае тыя самыя канчаткі, што й цв'ярдая, толькі ўва ўсіх канчатках, дзе яно ёсць, “-ы” заменьваецца на “-і”, згодна з правілам, што пасля задняяязычных г, к, х заміж “-ы” звычайна пішацца й вымаўляецца “і” (гл. правіла 8—15Ф).

I) На́ціск на канча́тку.

	МУЖЧЫНСКІ	НІЯКІ	ЖАНОЦКІ
НАЗ.	сухі	сухое	суха́я
РОД.	сухога		сухое(й)
ДАВ.	сухому		сухой
ВІН.	як НАЗ. або РОД.**	сухое	суху́ю
ТВ.	сухі́м		сухо́ю(й)
МЕС.	у сухі́м		у сухой

II) На́ціск на аснове.

НАЗ.	высокі	высокае	высокая
РОД.	высокага		высокае(й)
ДАВ.	высокаму		высокай
ВІН.	як НАЗ. або РОД.**	высокае	высокую
ТВ.	высокі́м		высока́ю(й)
МЕС.	у высокі́м		у высокай

* **Поўныя канчаткі** прыметнікаў жаночкага роду (“-ое”, “-ае”, “-яе” ў родным склоне ды “-ою”, “-аю”, “-яю” ў творным склоне адзіночнага ліку) тдэба ўжываць, калі наступнае слова пачынаецца на зычны гук, а кароткія (“-ой”, “-ай” у гэтых двух склонах) — калі наступнае слова пачынаецца на галосны; прыкл.:

Род.: новае хаты — новай адзэжы
Тв.: новаю хатаю — новай адзэжаю

** У мужчынскім родзе ВІНАВАЛЬНЫ склон = РОДНАМУ склону толькі тады, калі прыметнік датычыць назоўніка, што абазначае жывую істоту: Маю добрага сына. Гаспадár мае добрага каня.

Ува ўсіх іншых выпадках — ВІНАВАЛЬНЫ = НАЗОЎНАМУ: Маю чырвоны алавік; маю цікавы часапіс.

УВАГА. Як прыметнікі з асновай на “к”, скланяюцца й прозьвішчы на “-скі” або на “-цкі”: Жукоўскі, Жукоўская; Жукоўскага, Жукоўскае; пры Жукоўскім, Жукоўскай; Жукоўскія; Высоцкі, Высоцкая; Высоцкага, Высоцкае; пры Высоцкім, Высоцкай; Высоцкія.

**
*

a) The declension of adjectives in Byelorussian falls into five main types: —

1. hard stems, finally stressed,
2. hard stems, non-finally stressed,
3. soft stems (these are never finally stressed),
4. back stems ending in г, к, х, finally stressed,
5. back stems ending in г, к, х, non-finally stressed including surnames in “-скі” and “-цкі”.

Hardened stems ending in **р, ж, ш, ч**, belong to the hard-stem category (1, 2).
Back stems ending in **г, к, х**, also take the same endings as hard stems, but substitute “і” for “ы” in all endings which contain “ы” in the ordinary hard declensions.

b) Study the declension of the adjectives in the Byelorussian text and remember that:

1. In the masculine, adjectives modifying **inanimate** objects are **identical** in the **nominative** and **accusative**; those modifying **animate** objects are **identical** in the **genitive** and **accusative**.
2. In the feminine, from the two possible endings in the genitive and in the instrumental:
“-ое”, “-ае”, “-яе” are used (for the genitive) and “-ою”, “-аю”, “-яю”, (for the instrumental) when the following word begins with a consonant;
and “-ой”, “-ай”, “-яй” for these two cases when the following word begins with a vowel. For example:

gen.: новае х́аты — новай адзэ́жы
instr.: новаю х́атаю — новай адзэ́жаю

16 — II PRONOUNS AND THEIR CATEGORIES ЗАЙМЁНЬНІКІ — ІХНАЕ ЗНАЧЭНЬНЕ І ВІДЫ

а) **Значэньне займеньнікаў.** Займеньнік — гэта зьменная часьціна мовы, якая не называе асобы, прадмету, прыметы, колькасьці, а толькі паказвае на іх або выражае пытаньне.

б) Паводля значэньня займеньнікі дзеляцца на 9 групаў:

1. Асабовыя (personal): я, ты, ён, яна́, яно, мы, вы, яны́.
2. Зваротныя (reflexive): сябе́.
3. Прыналежныя (possessive): мой, твой, свой, ягоны, ёйны, на́шы (наш), ва́шы (ваш), і́хны і інш.
4. Паказальныя (demonstrative): гэты, гэны, той, такі, гэтакі (гэткі) . . .
5. Пытальныя (interrogative): хто?, што?, які?, каторы?, чый? . . .
6. Адно́сныя або адка́зныя (relative): тыя са́мыя, што пыта́льныя, але бяз пытаньня.
7. Азначальныя (definitive): сам, са́мы, увесь, усякі (усялякі), ка́жны, і́ншы . . .
8. Неазначальныя (indefinitive): не́хта, не́шта, не́йкі, не́які, не́чый (не́чы), хтось, хтосьці, чыйсьці, якісьці, хто-не́будзь, які-не́будзь, абы-хто, абы-што, абы-які, некаторы . . .
9. Адмоўныя (negative): ніхто, нішто, нічый, ніякі, ніводны . . .

Большыня займеньнікаў скланяюцца так, як і прыметнікі, ды прымаюць прыметнікавыя канчаткі гэтак-жа, як і ў прыметніках, залежна ад асновы й націску ў дадзеным займеньніку.

|

16—III DECLENSION OF які? які́я? якое (interrogative and relative) and гэты, гэтая, гэтае, (demonstrative). SINGULAR.

СКЛАНЭНЬНЕ ЗАЙМЁНЬНІКАЎ які? які́я? якое? ды гэты, гэтая гэтае, ў вадзіночным ліку.

Канча́так пад на́ціскам				Канча́так не пад на́ціскам		
	МУЖЧЫНСКІ	НІЯКІ	ЖАНОЦКІ	МУЖЧЫНСКІ	НІЯКІ	ЖАНОЦКІ
НАЗ.	які	якое	які́я	гэты	гэтае	гэтая
РОД.	якога		якое(й)	гэтага		гэтае(й)
ДАВ.	якому		якой	гэтаму		гэтай
ВІН.	як НАЗ. або РОД.	якое	яку́ю	як НАЗ. або РОД.	гэтае	гэтую
ТВ.	які́м		якою(й)	гэтым		гэтаю(й)
МЕС.	у які́м		у якой	у гэтым		у гэтай

Паводля вышэй пададзеных узораў скланяюцца таксама:

паказальныя: **такі, гэны, гэтакі (гэткі),**
 прыналежныя: **ягоны, ёйны, нашы (наш), вашы (ваш), іхны,**
 азначальныя: **усякі, кáжны, іншы, ды**
 пытальны або адносны — **каторы** ди неазначальны — **некаторы.**

**

The majority of pronouns in Byelorussian are declined like adjectives, (refer to the examples of declension in the Byelorussian text 16—III), with the variations of spelling in the endings depending on whether they are finally stressed or not and on the stem of a pronoun.

Thus **які, такі** follow the declension of **сyxі** (finally stressed and the back stem ending in г, к, х);

гэты, гэны, наш, кáжны, каторы etc. follow **чорны** (non-finally stressed and the hard stem).

16 — IV “МНЕ ПАДАБАЕЦЦА”	I like	і “Я ЛЮБЛЮ”	I like I am fond of I love
--------------------------	--------	-------------	----------------------------------

а) “Мне падаба́ецца” значыць нешта робіць на мяне добрае ўражаньне — I like.

Прыкладам: Мне падаба́ецца гэты горад.	Яму́ падаба́ецца гэты абраз.
Мне падаба́ецца твая сукénка.	Мне падаба́ецца Вéра.

Аднак не заўсёды “I like” пабеларуску перадаём праз “мне падаба́ецца”, ёсьць выпадкі, калі ў значэньні “I like” трэба казаць — “я люблю”. Гэта тады:

1. калі тое, што падабаецца, выражана дзеясловам:

я люблю чыта́ць,
 я люблю жыць у горадзе,
 я люблю глядзэ́ць на возера

2. або ў такіх выразх (тут гэты дзеяслоў прапушчаны):

я люблю малако	(значыць, я люблю піць малако)	
я люблю яблыкі	("	я люблю ёсьці яблыкі)
я люблю спорт	("	я люблю займацца ці глядзэць спорт)

б) “Я люблю” — выражае або прывязанасьць да чаго ў выніку пазнаньня ці прывычкі або пачуцьцё — I am fond of, I love.

я люблю гэты горад	мы любім наш край
я люблю Вéру	

УВАГА: Ангельскаму дзеяслову “to love” у беларускай мове адказвае яшчэ й дзеяслоў “кахаць”, але ён ужываецца толькі ў дачыненні да асобаў ці ўвасобленых зьяваў ды абазначае палкае пачуццё:

Ів́ан каха́е Га́нну. Мы каха́ем Бе́лару́сь.

**
*

а) Мне падабаецца means I like, and refers to an object or a person producing a favorable impression, especially during a first acquaintance:

Мне падаба́ецца гэты гора́д.	I like this city. (I am favorably impressed — without knowing it well.)
------------------------------	---

Мне падаба́ецца Ве́ра.	I like Vera.
------------------------	--------------

But when “liking” refers to a verb, it is rendered by любі́ць:

Я люблю́ чыта́ць.	I like to read.
Я люблю́ жы́ць у гора́дзе.	I like to live in the city.

Also in expressions such as:

Я люблю́ мала́ко	I like milk
Я люблю́ я́блыкі	I like apples
Я люблю́ спо́рт	I like sport

б) Я люблю́ in other cases means — I am fond of, I love, and implies some attachment or emotion:

Я люблю́ гэты гора́д	I am fond of this city (as a result of knowledge or habit)
Я люблю́ Ве́ру	I love Vera (with deep emotion, irrespective of knowledge)

NOTE: Besides “любі́ць” = to love there is another verb “каха́ць” which is used only with respect to persons or personified objects and denotes passionate feeling. For example:

Лявон каха́е Га́нну. Мы каха́ем Бе́лару́сь.

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 186. а) Фанэты́чнае.

1. д + с = дз

гора́д	—	гара́дзкі
Швэ́д	—	швэ́дзкі

2. т + с = ц

бра́т	—	бра́цкі	—	бра́цтва
студэ́нт	—	студэ́нцкі	—	студэ́нцтва

люд — лю́дзкі
сусéд — сусéдзкі — сусéдзтва
грамада́ — грама́дзкі — грама́дзтва

3. к + с = ц

свая́к — свая́цкі — свая́цтва
маста́к — маста́цкі — маста́цтва
рыба́к — рыба́цкі — рыба́цтва
чалавё́к — чалавё́цтва
Грэ́к — грэ́цкі
Ту́рак — турэ́цкі
Слава́к — слава́цкі

4. ц або ч + с = ц

купéц — купéцкі — купéцтва
кравéц — кравéцкі — кравéцтва
шавéц — шавéцкі — шавéцтва
ткач — тка́цкі — тка́цтва

б) Дакончце ска́зы, ужыва́ючы адно з побач пада́дзеных словаў.

1. Зямля́, што налёжыць да гораду́ завéцца...	сусéдзтва
2. Васі́ль налёжыць да ... арганіза́цыі.	кравéцтва
3. ... рэчы́ трэ́ба шанава́ць, як сваé.	палю́дзку
4. Мы жывём у ... з ва́шым пры́яцелем.	студэ́нцкай
5. У Слу́цку ўсе́ ...	свая́цтве
6. Ё́н сьпя́рша́ вучы́ўся ..., а пасля́ пача́ў вучы́цца ...	гарадзко́й
7. Мой брат скончы́ў ... школу.	шавéцтва
8. Язэ́п і Ігна́т далёкі́я сваякі́, гэ́та зна́чыць яны́ ў далёкі́м але́ ў ...	слу́цкія
9. ... паясы́ былі́ вельмі́ дарагі́я, бо і́х ператыка́лі золатам.	маста́цкую
	грама́дзкія

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 187. Дапі́шэце ў ска́зах адпавéдныя прыме́тнікі, паводля ў́зору.

У́ЗОР: Мова́, якой гавора́ць Францу́зы, завéцца францу́скай.

Мова́, якой гавора́ць Швэ́ды, завéцца ...

Мова́, якой гавора́ць Ту́ркі, завéцца ...

Мова́ Славако́ў завéцца ..., Чэ́хаў ..., Грэ́каў ..., Нёмцаў ..., а мова́ Бела-ру́саў завéцца ...

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 188. а) Фанэ́тычнае, вы́разна чыта́ць. Перапі́шэце й запамята́йце, што "ск" пераходзі́ць у "шч", а "цк" у "чч", падчыркне́це гэтыя гру́пы зычных.

1. трэск	—	трашчыць
піск	—	пішчыць
воск	—	вашчына
ла́ска	—	ла́шчыцца
пяскі	—	пяшча́ны
польскі	—	Польшча
Менск	—	Мёншчына

2. старасьвёцкі	—	старасьвёччына
полацкі	—	Полаччына
слўцкі	—	Слўччына
няме́цкі	—	Нямéччына
турэцкі	—	Турэччына
каза́цкі	—	каза́ччына

б) Перапішэце ды падчыркнеце гру́пы “ск” і “шч”.

Недалёка пачуўся трэск. Гэта трашчэла гальлё. Нехта йшоў.

“Ня пішчы, — сказа́ла ма́ці малому хлопцу, — ад твайго піску баліць у мяне галава́.”

Пусты́я соты заву́цца вашчы́най. З вашчы́ны робяць воск.

Сабáка ла́шчыўся да хлопчы́ка ды загляда́ў яму́ ў вочы, як-бы й сам прасіўся ла́скі.

Польшча мяжу́е зь Белару́сяй. Ча́стка белару́ска-польскае мяжы́ праходзіць уздоўж ракі́ Бугу́.

Мёншчы́на ляжы́ць на ўзвы́шшы, якое́ завéцца Мёнскі́м.

Пяшча́ны абша́р, гэта́ зна́чыць пяскі́, на які́х расьлі́ толькі́ хвоі́ ды кусты́ ялаўцу́, лю́дзі́ зва́лі пяшчы́ной.

в) Прачытайце або перапішэце ды падчыркнеце гру́пы зы́чных “цк” і “чч”.

За старасьвёччынай жыцьцё было вельмі суровае, таму́ й лю́дзі́ старасьвёцкі́я, хто вы́трываў, не памёр малы́ ад хваробы́, былі́ дужы́я ды шмат даўжэй жылі́, як сёньня́.

Полаччы́на за старасьвёччынай была́ найду́жэйшым сярод белару́скіх кня́стваў. Полацкі́я князі́ дба́лі й разбудоўвалі́ сваю́ сталі́цу Полаца́к.

У 1920 (ты́сяча дзе́вяцьсот два́ццаты́м) годзе́ Слўччы́на гераі́чна паўста́ла, каб бара́ніць сваю́ волю́ й незале́жнасьць Белару́скае Наро́днае Рэспублі́кі супра́ць захо́пу чырвона́е Масквы́. Та́кіх паўста́ньняў было́ тады́ шмат па ўсёй Белару́сі, але́ Слўцкае паўста́ньне было́ найбольшае́.

У вапо́шнюю вайну́ шмат Белару́саў апыну́лася ў Нямéччыне́, і шмат хто наву́чыўся няме́цкае мовы́.

Турэччы́на была́ адна́й зь пе́ршых дзяржа́ваў сьве́ту, што прызна́лі Белару́скую Наро́дную Рэспублі́ку самасто́йнай дзяржа́вай.

Га́ля ма́е ху́стку з турэ́цкім узо́рам.

Ёсьць шмат каза́цкіх пе́сьняў пра вольну́ю каза́ччыну́.

Слоўнік (Vocabulary)

- а) піск, -у (m.) whine
 пішчэць (II); пішчý, -ыш, -аць
 to whine, cheer, peep
 вашчы́на, -ы (f.) = пусты́я соты
 empty honeycomb
 воск, -у (m.) (bees) wax
 ла́ска, -і (f.) caress
 ла́шчыца (II) to caress, fawn (dog)
 пяшча́ны, -ая, -ае sandy
 пясок, -у (m.) sand
 Польшча, -ы (f.) Poland
 польскі, -ая, -ае Polish
 старасьвѣ́чына, -ы (f.) old world,
 ancient time
 Мѣншчы́на (f.), Пола́ччына (f.),
 Слúчы́на (f.) provinces of
 Byelorussia
 Нямѣ́чына, -ы (f.) Germany
 няме́цкі, -ая, -ае (adj.) German
 Турэ́чына, -ы (f.) Turkey
 турэ́цкі, -ая, -ае Turkish
 б) мяжа́, -і́ (f.) border
 в) вы́трываць (I); (pf. fut.) вы́трываю,
 -еш, -юць to survive

- кня́ства, -а (n.) principality
 князь, -я (m.) prince
 дбаць (I); дба́ю, -еш, -юць to take care of,
 to be concerned about
 разбудо́ўваць (I); разбудо́ўваю, -еш, -юць
 to build
 сталі́ца, -ы (f.) capital
 паўста́ньне, -я (n.) uprising
 збро́йна паўста́ць to rise in arms
 воля́, -і (f.) freedom
 незале́жнасьць, -і independence
 Белару́ская Наро́дная Рэспу́бліка the
 Byelorussian Democratic Republic
 proclaimed on March 25, in 1918.
 захо́п, -у (m.) seizure, capture; (in this
 case) invasion
 апыну́цца (I); (pf. fut.) апыну́ся, -эшся,
 -у́цца (pf.) to find oneself at, to come to
 дзяржа́ва, -ы (f.) state
 каза́к, -а́ (m.) Cossack
 каза́цкі, -ая, -ае (adj.) Cossack (adj.)
 каза́ччына, -ы (f.) the Cossacks' life

ПРАКТЫКАВА́НЬНЕ 189. а) Фанэты́чнае.

1. пост	посны
злосьць	злосны
чэсьць	пачэсны
кары́сьць	кары́сны
і́стота	існава́ць
няшча́сьце	няшча́сны

2. пасьце́ль	пасла́ць
шча́сьце	шчасьлі́вы
за́езд	за́езны, позны, ка́жны
міласэ́рдзе	міласэ́рны
сардэ́чны	сэрца

- б) Прачы́тайце ска́зы, вы́пішце падчы́ркнутыя словы, заўва́жце, яка́я гру́па зы́чных
 у і́х зьмяні́лася.

- У яго злосьці поўныя косьці. Ён заўсёды злосны.
- Гасьцю аддава́валі налёжную чэсьць дый за стол пасадзі́лі на пачэснае ме́сца.
- Па́ездка ў Францыю да́ла нам шмат кары́сьці, мы падвучы́ліся францу́скае мовы.
 Гэта́к прыёмнае мы спалучы́лі з кары́сным.
- І навошта гэ́тая нешчасьлі́вая й́стота й́сну́е на сьве́це? — зда́ецца.

5. Гáнна паслáла пасьцéль ды прыбрáла ўсю хáту.
6. Шчасьлiвы толькi той, хто ўмее адчуваць ды цанiць **шчáсьце**, калi яго мáе. Хто цярплiвы, той **шчасьлiвы**.
7. Кáля гораду пабудавáлi новы **заéзны** двор са зручным **заéздам** з аўтастрады.
8. У новае сястры **мiласэрдзя** запраўды **мiласэрнае сэрца**. Да ўсiх хворых янá стáвiцца зь вялiкаю **сардэчнасьцай**.

Слоўнік (Vocabulary)

злосьць, -i (f.)	anger	калэцтва, -a (n.)	mutilation
злосны, -ая, -ае	angry	пасьцэль, -i (f.)	bedding
аддаваць чэсьць каму	to show one's respect	паслаць пасьцэль	to make a bed
пачэснае мэсца	place of honour	заезд, -у (m.)	entrance, line
карысьць, -i (f.)	use	заэзны двор, -a	inn
карысны	useful	аўтастрада, -ы (f.)	highway
істота, -ы (f.)	creature	сястра мiласэрдзя (f.)	nurse
існаваць (I); існую, -еш, -юць	to exist	мiласэрны, -ая, -ае	merciful, charitable
		сардэчнасьць, -i	tenderness, loving care

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 190. а) Перапісаць, падчыркнуць прымётнікі, над імі аднэй літарай азначыць род.

1. Шнурок тонкі, а вяроўка грубая. Дрэва высокае, а куст нізкі.
Морква салодкая, а цытрына кіслая. Пэрац горкі, а мёд салодкі.
Цукар салодкі, а соль салоная. Травá сакавітая, а сéна сухое.
Улётку ноч кароткая, а дзень даўгі. Дзень сьвётлы, а ноч цёмная.

2. Падабраць да дадзеных прымётнікаў супрацьлэжныя сэнсам.

цёплы	—	..	нізкі	—	...	благая	—	....
салодкая	—	...	вялікі	—	..	нуднае	—	...
даўгі	—	...	бэлае	—	...	шчасьлівы	—	...

Уклáсьці ды запісаць скáзы з гэтымі прымётнікамі.

3. Дапісаць прымётнікі да назоўнікаў розных родаў. Падчыркнеце канчаткі прымётнікаў.

Горад, сяло, дарога (далёкі).
Будынак, сыцяна, дрэва (высокі).

Сьнег, надвор'е, вадá (халодны).
Істужка, нэба, алавiк (сiні).

Вéчар, рáніца, надвор'е (цёплы).
 Дом, школа, пяро (новы).
 Цўкар, ягада, марозіва (салодкі).

Верш, кáзка, апавядáньне (новагодны).
 Лéкар, настаўніца, дзіця (добры).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 191. Дапісаць канчаткі, азначыць род прыметнікаў.

НАРАЧ

Цудоўн... **возера** Нарач! Ягоны бязьмéжн... прастор зьліваецца зь сiні... нéбам.
 Зь лéв... боку, цямнéе хваёв... лес. З прав... цягнецца пяшчáн... касá. А на ёй
 утульна разьмясьцілася рыбацк... вёска.

б) Уклáсьці ды запісаць скáзы, словы для скáзаў падабраць з трох радкоў.

Дзень, сонца, рака, вéтрык.
 Сьвётлы, лётняе, празрыстая, цёплы.
 Быў, прыпáкала, клíкала, павяваў.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 192. Перапішэце й запамятайце прыметнікі, утвораныя ад пораў году.

1. Вясна́ — веснавы, вясняны, вёсьні.	3. Восень — восенскі.
2. Лéта — лётні.	4. Зiмá — зімовы.

- Вёсьняе сонца цяплéй грэе за зімовае.
- Пайшоў веснавы́ дожджык, і дрэвы зазелянэлі.
 Веснава́я паводка чуць не сарва́ла мосту на рэчцы.
 Вясня́ную пшаніцу сэюць увéсну, а зімовую ўвосень.
- Стая́ла добрае лётняе надвор'е.
- Восенская пара́ — багáтая пара́.
 Восенскі свой балъ яны́ назва́лі “Восенскі вéчар”.
- Доўга цягнецца зімовы час. Канькі, сáнкі, і́рты, ці як і́х iна́кш заву́ць лы́жы — вoсь зімовыя спорты.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 193. а) Вы́разна чыта́ць. Вы́пісаць у вадзiн слупок усé прыметнікі, а ў другі — займéньнікі, азначыць склон, род і лік.

б) Навучыцца напамяць.

ЛЯСНАЯ БАЙКА

Вырас пад асінаю

Грыб

Архіп.

На дзі■ ўсім

На ім

Прыгожы капялюш:

Ружовы,

Адмысловы

На ўсю лясную глуш.

Стаіць і задаёцца

Грыб

Архіп.

Ня можа наглядэцца

Край зялёны

На капялюш ягоны.

Шэпча мошка-басаножка:

— Ах, які грыбок харошы!

Крыльлем плясьне матылёк:

— Ах, які капялюшок!

Зайчык скача, плёшча ў лапкі:

— Я такой ня бачыў шапкі!

Навет жаба выхваляе:

— Ква-ква-ква, ква-ква-ква,

Як такую шапку мае,

Дык якія-ж галава!...

Раптам вэцер тут зьявіўся,

Грыб

Архіп

Закалаціўся:

Капялюш яго на дол

Пакаціўся колам.

І глядзяць усё наўкол:

Грыб

Архіп

Стаіць, як кол,

Безгаловы, голы....

Ператапталі ўсю траву,

Шукалі, звалі галаву.

І зразумелі, што дарма

Шукаць таго, чаго няма.

Н. Александровіч

Слоўнік (Vocabulary)

асіна, -ы (f.) asp

дрыжэць як асінавы ліст to tremble like
an aspen leaf

на дзіва to everyone's surprise

адмысловы, -ая, -ае special

глуш, -ы (f.) backwoods

задавацца (I); задаюся, задаэшся, -юцца
to show off

наглядэцца (II); pf. fut. нагляджўся,

наглядзішся, -яцца to see enough of

мошка, -і (f.) midge (little fly)

машкара, -ы f. swarm of midges

басаножка, -і (f.) barefooted one

басаножкі pl. (also) sandals

выхваляць (I); выхваляю, -еш, -юць
to praise very much

закалаціцца (II); pf. fut. закалачўся,

-ішся, -яцца to begin to shake

кол, калá (m.) = калок, калка́ (m.) stake

голы, -ая, -ае naked

зваць (I); заву́, завэш, завуць to call loudly

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 194. а) Прачытайце прэказкі. Выпішце прыметнікі з назоўнікамі, азначце лік, род і склон.

1. Той багаты, хто нікому не вінаваты. Увосень і верабей багаты.
2. Вялікаму каню вялікі й хамут.
3. Чужую бяду палцам разьвяду. І ніткі чужой ня возьме.
4. У чужы манастыр са сваім статутам ня ходзяць.
5. Хто цярплівы, той шчаслівы. У чужым воку саломінку бачыць, а ў сваім бервяна ня бачыць.
6. Дармоваму каню ў зубы не глядзяць.
7. Каб задні розум ды напэрад.
8. У здаровым целе й дух здаровы.
9. Ціхая вада берагі падмывае. У ціхім балоце чэрці плодзяцца.

б) Праскланяйце ў вадзіночным ліку: малады лес, задняя лапа, глыбокае возера.

в) Паводля ўзору ўстаўце ў ніжэй дадзеныя сказы адзін з гэтых выразаў у вадпаведным склоне.

УЗОР: Мы йшлі праз малады лес, калі Лыска скалечыў заднюю лапу.

1. Мы йшлі праз ... , калі Лыска скалечыў ... .
2. За ... было ... . У гэтым ... ёсьць шмат рыбы.
3. На лекцыі мы гаварылі аб ... , ды якія ў ім растуць дрэвы, а таксама аб ... , па якім мы часта плаваем чаўном.
4. Лыска паскроб ... за вухам ды скочыў у вадку ... Ён паплыў у бок ... , які рос недалёка возера.
5. Кот стаў на ... служыць, калі дзядзька паказаў яму сьвежую рыбку, якую толькі што злавіў у нашым ... .
6. Мой дзядзька памятае, як садзілі гэты ... за ... , што за нашаю вёскай.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 195. а) Фанэтычнае — паўтарайце за настаўнікам.

Мужчынскі род

гэты лес
гэты дом
гэты бераг
гэты дзень
гэты год

Жаночкі род

гэтая рака
гэтая шафа
гэтая гара
гэтая лямпа
гэтая ноч

Ніякі род

гэтае поле
гэтае крэсла
гэтае мора
гэтае лета
гэтае вакно

The poetess Natallie Arsennieva with a group of performers
at the March 25th Independence Day Celebration in Toronto, 1971

каб дастаў дзе маку місу:
ператруць той мак на мёдзе,
ды куцьцю і прысалодзяць!
Досьць усім сягонья справаў
у гушчарах кучаравых:
Гурт зайчат ідзе ў скокі,
прыбіваюць сьнег глыбокі,
вёдра рыбку ловіць з кладкі,
спрытна ліс пячэ аладкі.
Нат мядзвэдзь дрымоту сходаў —
прывалок калоду мёду.
Воўк сапé, як мех, пад ёлкай —
то там пісьне перапёлкай,
то глухім заўторыць гудам, —
гэта ён майструе дуды.

Вараньё-ж, маўляў музыкі,
прачышчаюць горлы крыкам,
каб ізь песьняй, пад дуду,
годна стрэнуць Каляду.
Ну, бывай, ня маю часу,
ой, яшчэ-ж грыбоў да квасу!"
І паймчаў дарогай шэры
сьнег іскрысты, бэлы мэраць.
А на сьнег, на пуцявіны
ўжо кладзецца вёчар сіні...
Зорка ўзыйдзе —
ў згодзе, ў ладзе
Ўся сям'я вячэраць сядзе!

Натальля Арсеньнева

* Згодна беларускага звычаю куцьцю можна пачынаць ёсьці толькі пасля ўсходу
першае зоркі на небе.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 196. а) Фанэтычнае — чытайце за настаўнікам.

1.	Н.	наш дом	нашае поле	нашая рэчка
	Р.	нашага дому	нашага поля	нашае рэчкі
	Д.	нашаму дому	нашаму полю	нашай рэчцы
	В.	наш дом	нашае поле	нашую рэчку
	Тв.	за нашым домам	нашым полем	за нашаю рэчкай
	М.	у нашым доме	на нашым полі	у нашай рэчцы

б) Перапішэце, заміж **наш, нашая, нашае** ўстаўляючы **ваш, вашая, вашае**.

2. а) Фанэтычнае.

Н.	ягоны сын	ягонае пяро	ягоная дачка
Р.	ягонага сына	ягонага пярá	ягонае дачкі
Д.	ягонаму сыну	ягонаму пярú	ягонай дачцы (э)
В.	ягонага сына	ягонае пяро	ягоную дачку
Тв.	зь ягоным сынам	ягоным пяром	ягонаю дачкою
М.	аб ягоным сыну	ягоным пярý	аб ягонай дачцы (э)

б) Перапішэце, заміж **ягоны, ягоная, ягонае (his)** ўстаўляючы **ёйны, ёйна́я, ёйнае (her)**

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 197. а) Прачытайце.

1. Васіль прыйшоў працава́ць, а дзе ягоны алаві́к, ягоная папе́ра ды ягонае пяро?
2. Га́нна ўжо хоча йсьці, тут ёйнае палі́то, ёйны капялю́ш і ёйна́я торба.
3. Пры́ехалі цётка зь дзя́дзькам, вось і́хны сын, і́хная дачка́ й і́хнае аўта.
4. Я знаё́мая зь і́м, але ня зна́ю ягонае жо́нкі.
5. Мы былі ў і́х, але а́ні і́хнага сы́на, а́ні і́хнае дачкі́ ня было дома.
6. Гэта на́шая настаўні́ца, а гэта ё́йны муж і ёйнае дзі́ця.
7. У нас на кватэ́ры жыву́ць два ма́е сябро́ў. У і́хным пако́і заўсе́ды пара́дак.

б) Устаўце, дзе трэ́ба, **ягоны, -ая, -ае; ёйны, -ая, -ае** або **і́хны, і́хная, і́хнае (their)** сьпя́рша́ вусна, тады́ перапішэце.

УЗОР: Хлопчык і ягоны бацька.

Хлопчык і ... бацька.

Янка й ... саба́ка.

Настаўніца й ... кля́са.

Бацькі й ... дачка́.

Галіна й ... сяброўка.
 Мама й ... сын.
 Настаўнік, а гэта ... школа.
 Школа й ... загадчык.

Настаўнікі й ... вучань.
 Птушка, а гэта ... гняздо.
 Вучні й ... настаўнік.
 Тут кацянё, а там ... кошык.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 198. Перапішэце скáзы ды падчыркнеце займёньнікі **усякі, усякая, усякае** (any, every) і **кажны, каждая, каждое** (each, every). Угары аднэй літарай азна́чце і́хны склон.

1. У дарогу на ўсякі выпáдак вазьмі парасон.
2. Рожы ўсякага колеру прыгожыя.
3. Добра ўмець усякую работу, ды ня ўсякую рабіць.
4. Усякаму сьвет мілы.
5. Усякае надвор'е добрае, калі адпавéдна апранéшся.
6. Вучні йшлі ў паход у горы, кажны зь іх меў рукзák.
7. У ко́жным ра́дзе ўсе ме́сцы занятыя.
8. Настаўнік прывітаўся з ко́жным вучнем, ко́жнаму нэшта прыёмнае сказа́ў.
9. У ко́жнай пары́ гору ёсьць нэшта цика́вае.
10. Ма́ці ко́жнаму дзіця́ці купіла нэшта.

ЗАГАДКА

Што за дарога: хто ні йдзе, кажны кульгае?
 (Сходы).

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 199. а) Вы́разна чыта́ць. б) Вы́пішце ўсе займёньнікі, азна́чце і́хны лік, род, склон.

ЧАТЫРЫ КЛЮЧЫ

(Новагодны верш)

Ка́ля на́шага дому,
 пад гарой уначы́,
 год стары́ маладому
 даў у ру́кі ключы́.
 — Гэтым, сы́нку харошы,
 адамкне́ш маразы́,
 Хай на сьве́жай парошы
 зарыпа́ць палазы́.

А вось гэтым, глядзі ты, —
 сакаві́к адамкне́ш.
 Салаўёў — на ракі́ты,
 а ў блакі́ты над жы́там
 жаўрукоў сыпанéш.
 Гэтым ключы́кам, сы́нку,
 чырвeнь ты адамкні́.
 І касьбé, і за́жынкам

дай прамённыя дні.
А вось ключыкам гэтым
вёрасень адмыкай.
Што прыдбана за лёта, —
пазьбірай,
захавай.

Каля нашага дому,
пад гарой уначы,
год стары маладому
даў ад шчасьця ключы.
А. Бялёвіч

Пытаньні й заданьні.

1. Пра якія чатыры ключы гаворыцца ў вёршы?
2. Якія наказы даваў стары год маладому? Прачытайце.
3. Успомніце назовы месяцаў кожнае пары году ды запішэце іх.

Слоўнік (Vocabulary)

ключ, -а (m.) key
адамкнўць (I), (pf.) to unlock, to open
пароша, -ы (f.) first snow
полаз, -у (m.) (sleigh) runner
зарыпéць (II) (pf.) to begin to creak
салавэй, салаўя (m.) nightingale
сыпанўць (I), (pf.) to strew, (in this case)
to let out

ракіта, -ы (f.) broom grove
касьба́, -ы (f.) moving season
зажы́нкі pl. the beginning of harvesting
праме́нны, -ая, -ае radiant
прыдба́ць (I) to gain, to obtain
прыдба́на gained

в) Выразна чытаць.

КАРУСЭЛЯ

Даяда́йце ўсе крупéню,
Мы ідзём на карусэлю.

— А хто — кашу і кампот?
— Абяца́ю самалёт.

Я пішú ў дружы́ну на́шу
Ўсіх, хто зьеў і суп, і кашу!

— А хто — кашу і катлétу?
— Калі ласка, у раке́ту.

— А хто — кашу і крупéню?
— Пёршы сядзе на алéня.

— А хто — толькі адну́ стра́ву?
— Пасаджу́ таго на ла́ву.

Хто гатоў на карусэлю?
— Я! І я! І мы! — Усё мы!

Васіль Вітка

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 200. а) 1. Фанэтычнае — голасна чытаць за настаўнікам.

Мне падабаецца Таронта.
 Табэ падабаецца Вашынгтон.
 Яму падабаюцца рэчка й лес.

Нам падабаецца француская мова.
 Вам падабаецца гэты сьвятар.
 Ём падабаюцца Ганна й Паўлінка.

2. Зьмяніце гэтыя скáзы, устаўляючы заміж “падабаецца” дзеяслоў “любіць” у вадпавédнай форме ды запішэце іх. Разтлумáчце, якáя розьніца ў сэнсьсе між пёршымі й другімі скáзамі (Гл. правіла 16—IV).

УЗОР: (Мне падабаецца Таронта.) — Я люблю Таронта.

3. Скáзы з №1 і №2 напішэце ў вадмоўнай форме.

УЗОР: Мне не падабаецца Таронта. Я ня люблю Таронта.

б) 1. Голасна чытаць за настаўнікам.

Я люблю беларускую мову.
 Ты любіш прыроду.
 Янка любіць лéкцыі геаграфіі.
 Яна любіць мадэрную мýзыку.

Мы любім горы.
 Вы любіце ваш дом.
 Яны любяць вёску.
 Зіна й Антось любяць спорт.

2. Зьмяніце скáзы, заміж “любіць” ужываючы “падабаецца”, ды запішэце гэтыя скáзы.

в) 1. Голасна паўтараць за настаўнікам.

Я люблю пяць
 Ты любіш “
 Ён любіць “

Мы любім пяць
 Вы любіце “
 Яны любяць “

2. Вучні адзін па адным вусна самастойна спрагаюць: “любіць” з вы́разамі: чытаць, пісаць, плаваць, хадзіць у школу, гуляць у сётку.

УЗОР: Я люблю чытаць, ты любіш...

Я люблю хадзіць у школу, ты любіш...

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 201. Прачытайце скáзы, а тады перакладзеце іх зь берарúскае мовы ў ангéльскую.

- а) 1. Мне гэты фíльм зусíм не падабаўся.
 2. Нам вéльмі падабаўся ўчара́шні сяброўскі вéчар.
 3. Ём не падаба́ецца мадэрнае маста́цтва.
 4. Яму́ падаба́юцца даўгія вячорныя сукéнкі.
 5. Табé падаба́ецца гэты абра́з, а Янку ён ня вéльмі падаба́ецца.
 6. Мне падаба́ецца ваш горад. У ім шмат зеляніны.
 7. Нам падаба́ецца новы настаўнік.
 8. Вам падаба́юцца гэтыя квэ́ткі?
- б) 1. Я люблю́ найбольш вясну́.
 2. Дзе́ці любяць катка́ Мýрзу.
 3. Ён ня любі́ць сýпу.
 4. У Беларúсі моладзь гэтак-жа любі́ць музýчную гру́пу “Песьняроў”, як тут моладзь любі́ць “Beatles”.
 5. Валодзя любі́ць папла́ваць, а тады́ хадзі́ць па бэ́разе й за́гара́ць на сонцы.
- в) 1. Малы́ Міха́ська вéльмі любі́ць ма́му, та́ту й сястры́чку Волю.
 2. Ён любі́ць сваю́ цётку так, як другóю ма́тку.
 3. Ка́жны чалавéк паві́нен любі́ць свой край, сваю́ родную мову, як сваю́ родную ма́ці.
 4. Хры́стос вучы́ў любі́ць бліжняга свайго, як самога сябе́.
 5. Мы любі́м край, дзе мы жыём, але такса́ма мы паві́нны любі́ць Беларúсь, край на́шых бацькоў і дзядоў.

К Р У Г 17.

ЗУБРЫ

Сяргейка даўно прасіў бацьку, каб той звазіў яго й сястрычку Алёнку ў Белавёскую пúшчу. І вось дзень гэты, нарэшце, надыйшоў. Ра́на-ра́на ў нядзёлю яны з татам на машыне рушылі ў дарогу.

Па дарозе было гétулькі розных уражаньняў, і яны так хúтка змяняліся, што Сяргейка не заўважыў, як пад'ехалі да невялікае вёскі. Ад яé й пачыналася славутая Белавёская пúшча.

На самым ускра́йку вёскі, бліжэй да пúшчы, стаялі прыгожыя бéлыя дамы́ навуковае ста́нцыі запавéтніка. Тут да на́шых падарожнікаў далучыўся навуковы супрацоўнік, дзядзька Пятро. Шмат цікавага расказваў ён ім пра пúшчу й пра ё́йных жыхароў, асабліва пра зуброў.

Белавёскі зубар — магутны й злосны зьвер. Калі аднойчы два зубры сашчапіліся біцца, дык іх не маглі разагнаць. Выклікалі пажарную, але й яна не дапамагла. Зацяты й люты бой трываў дзевяць гадзінаў ды скончыўся сьмёрццэй аднаго з зуброў.

Зь вялікай цікавасьцэй слухаў Сяргейка расказы дзядзькі Пятра. Тымчасам яны ўехалі ў пúшчу, у самыя ё́йныя нётры.

Напéрадзе, далёка пéрад машынай, ра́птам мільгану́ла й пераскочыла праз дарогу нешта вялізнае й чорнае. Ніхто не пасьпеў заўважыць, што гэта быў за зьвер. Слёдам за пёршым праз дарогу мільгануў другі й трэйці. Потым яшчэ й яшчэ... Толькі калі добра прыгледзеліся, пазна́лі, што гэта былі зубры.

Дзядзька Пятро трывожна паварушыўся на сядзэньні.

— Як-жа гэта я забыўся! — узрушыўся ён. — Сёньня раніцой выпусьцілі з гадавальніка адзін зубрыны ста́так. Мы пастанавілі: няха́й зьвяры пагуляюць па лесе, на волі.

Дзядзька Пятро зьбянтэжана змоўк, твар яго спахмурнеў. А машына, спавольніўшы ход, памаленьку кацілася напéрад. І дзэці, і бацька, затаіўшы дыханьне, глядзелі на палянку. Зубрыны ста́так на волі — было цудоўнае, незабыўнае відовішча! На палянцы сабраліся і старыя зубрыхі, і маладыя зубраняты. Яны спакойна хадзілі паміж бярозак ды скублі густую сакавітую траву.

Ра́птам дзядзька Пятро схаліў шафёра за руку.

Aurochs in the Byelaviezha thickwood (pushcha)

— Стой! — загадаў ён шэпам. Машына адрэзу спынілася, і вакол стала ціха-ціха. Дзядзька шэпам загадаў:

— Не варушэцця й маўчаце. Бачыце?...

Толькі цяпер мы зразумелі, чаго так спалохаўся дзядзька Пятро: напэрадзе, зусім блізка, за дзэсяць крокаў ад машыны, займаючы мала ня ўсю дарогу, упоне-

рак яé нярухома стаяў вялізны зўбар. Грозна апусьціўшы ўніз сваю галаву ды скоса пазіраючы на машыну, ён і ня думаў зыходзіць з дарогі.

Які гэта быў прыгожы звер! Цяжкое й магутнае тулава ляснога волата сьпэраду было пакрыта густой цёмнабразовай поўсьцяй. Ён быў вялізны, мускулісты, а высокім гарбатым каркам. Ззаду зўбрава тулава было танчэйшае, і ногі заднія былі высокія й тонкія. Ад гэтага ўся постаць выглядала стройнай, імклівай.

Так, не кранаючыся зь месца, насцьцарожаны зўбар стаяў, можа, часінаў пяць. І ўвесь гэты час усё з захапленьнем і затоенай трывогай глядзелі на ляснога волата.

Супакоіўшыся, зўбар зыйшоў з дарогі ды падаўся да статку, які ўжо даволі далёка заглыбіўся ў лес.

— Ну, сябры мае, — павярнуўся тварам да дзяцэй дзядзька, — усьцерагліся мы вялікае небясьпэкі. Узлаваўшыся, гэты звер мог-бы на трэсачкі разьнёсьці нашу машыну...

Праз колькі часінаў машына, нарэшце, дабралася да гадавальніка. Тут, у зааградзе з грубых бярвённяў, Сяргейка й Алёнка, зноў пабачылі зуброў ужо зблізку. Пабачылі яны і іншых зьвяроў — алёняў, ланяў, лясёў.

Усё было вельмі цікава.

У. Краўчанка

Пытаньні й заданьні.

1. Як сустрэліся дзеці й іхны бацька з зубрамі?
2. Як трымаліся зьвяры?
3. Прачытайце, як выглядае зўбар.
4. Што вы даведаліся пра трыманьне зуброў з гэтага апавяданьня?
5. Якіх іншых зьвяроў пабачылі дзеці ў гадавальніку?

Слоўнік (Vocabulary)

Белавэская пўшча (f.) Byelavezha
thickwood (dense virgin forest)
уражаньне, -я (n.) impression
навуковая станцыя запавётніка forest
reserve scientific station
навуковы супрацоўнік (m.) scientific
worker
зўбар, зубра́ (m.) aurochs
пазагнаць (II); pf. fut. разганю́, разгоні́ш,
-яць to drive away, to drive apart
пажарная (f.) fire department, (in this
case) fire engine
сьмерць, -і (f.) death

мільгану́ць (I); pf. fut. мільгану́, -ёш,
-уць to gleam, to appear for a moment
вялізны, -ая, -ае huge
трывожна (adv.) troubled
паварушы́ца (II); past паварушы́ўся,
-лася to stir once
сядзёньне, -я (n.) seat
гадавальнік, -а (m.) animal nursery
ста́так, ста́тку (m.) herd, flock
вы́пусьціць (II); pf. fut. вы́пушчу́,
вы́пусьці́ш, -яць to let go
зьбянтэ́жана (adv.) perplexed, taken
aback, embarrassed

спавольніць ход (II); pf. fut. спавольню,
-іш, -яць to slow down, to reduce
the speed
каціцца (II); качуся, коцішся, коцяцца
to roll
затаіць (II); pf. fut. затаю, затоіш,
затояць дыханьне to hold one's
breath
паляна, -ы (f.) clearing (in the forest)
незабыўнае відовішча (n.) unforgettable
sight
загадаць (I); pf. fut. загадаю, -еш, -юць
to order
займаць (I); займаю, -еш, -юць to take
up, to occupy
упоперак (adv.) across
нярухома (adv.) immovably
грыва́стая галава́ (f.) head with mane
ско́са (adv.) aslant, askance
ско́са пазіра́ць to look askance at, to give
a doubting look at
ту́лава, -а (n.) body
волат, -а (m.) giant
густы, -ая, -ое thick

бранзовы, -ая, -ае brown
поўсьць, -і (f.) hair (of animal)
муску́лісты, -ая, -ае muscular
горб, гарба́ hump, hunch
гарба́ты ка́рак, -у hunched nape
танча́йшы, -ая, -ае thinner, (in this case)
more slender
постаць, -і (f.) figure, stature
імклівы, -ая, -ае swift
стройны, -ая, -ае slender
насьцярожаны, -ая, -ае watchful
заглыбі́цца ў лес to go deep into the forest
узьцерагчы́ся неба́сьпе́кі to escape the
danger
узлава́ўшыся infuriated, angry (with
somebody, or at something)
трэ́ска, -і (f.) chip
разьне́сьці на трэ́сачкі to smash, to destroy
за́гарад, -у (m.) fence
бервяно, -а (n.) (pl. бя́рвэньні) log
зблі́зку (adv.) from up close
але́нь, -я (m.) deer
ла́ня, -і (f.) doe, a female deer

17—I GENITIVE PLURAL of NOUNS

РОДНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ множны лік

I. Галоўныя канчаткі роднага склону множнага ліку:

-оў (ёў) пад націскам — у мужчынскім і ніякім родзе.

Прыкладам:

сыны	—	сыноў	кавалі	—	кавалёў
зубры	—	зуброў	ласі	—	ласёў
сталы	—	сталоў	пні	—	пнёў
			палі	—	палёў

-аў (яў) не пад націскам — ува ўсіх родах.

Прыкладам:

народы	—	народаў	вучні	—	вучняў
столікі	—	столікаў	алёні	—	алёняў
школы	—	школаў	песьні	—	песьняў
пэчы	—	пэчаў	пытаньні	—	пытаньняў
моры	—	мораў			

-эй (ей) пад націскам — у назоўніках жаночкага роду з чыстай асновай: мышэ́й, касьце́й, гусе́й.

II. Іншыя магчымыя канчаткі роднага склону множнага ліку:

1. У назоўніках **жаноцкага й ніякага** роду ды **некалькіх** словах **мужчынскага** роду могуць быць асабліва ў вершах і формы чыстае асновы (ніякага канчатку), прыкладам:

хатаў	і	хат	ды таксама	гадоў	і	год
вуліцаў	і	вуліц		рагоў	і	рог,
вокнаў	і	вокан або вакон				
хваляў	і	хваль	пяць чалавék,	сялян,	мяшчán	
вёдраў	і	вядзёр	(і чалавéкаў,	сялянаў,	мяшчánaў).	

Калі пры гэтым аснова канчаецца на злучэньне двух ці больш зычных, дык у родным склоне зьяўляюцца ўстаўныя гукі, пад націскам **о (ё)**, ■ не пад націскам **а (е)**, прыкладам:

дочкі	—	дачок	авéчкі	—	авéчак
вокны	—	вакон	вёскі	—	вёсак
сёстры	—	сясьцёр	жнёйкі	—	жнёек
кросны	—	красён			

Усе гэтыя назоўнікі могуць ужывацца і з канчаткамі **-аў (яў)**, толькі **рук і ног заўсёды без канчатку**.

УВАГА: Наступныя назоўнікі ў родным склоне множнага ліку павінны ўжывацца толькі з канчаткам, ніколі з чыстай асновай:

- а) назоўнікі жаноцкага роду, аснова якіх канчаецца на некалькі зычных, апошнім зь якіх **в, л, м, н, р**:

клятваў, мётлаў, пальмаў, зэмяляў...

- б) назоўнікі жаноцкага роду на **-ня**:

песьняў, вішняў, лазняў, патэльяў, студняў, кўзняў.

- в) назоўнікі, якія без канчатку мусілі-б канчацца на **-ў** або **-й**:

гэтак	гало́ваў	а не галоў
	сло́ваў	а ня слоў
	ста́нцыяў	а ня ста́нцый

2. Усяго ў колькіх назоўніках мужчынскага роду побач з галоўнымі могуць быць канчаткі **-ай (яй)** не пад націскам і **-ей** пад націскам:

грош	—	грошай	ды люд	—	людзéй
конь	—	коняй (і коняў)	госьць	—	гасьцéй

КАРОТКАЯ ВЫСНОВА: За выняткам а) назоўнікаў жаноцкага роду з чыстай асновай, у якіх націск у родным склоне множнага ліку прыпадае на канчатак (гусь —

гусе́й, мыш — мышэ́й, касьце́й) ды б) колькіх словаў, як: рук, ног, людзей, гасьцей, курэй, дзяцей, дзьвярэй, ува ўсіх іншых назоўніках з поўнай пэўнасьцяй можна ўжываць галоўныя канчаткі: -оў (ёў) ды -аў (яў).

**

I. THE GENITIVE PLURAL ENDINGS are: -оў (ёў), -аў (яў), -эй (ей).

a) All masculine and neuter nouns finally stressed take the endings -оў or -ёў:

hard and "hardened" stems:

браты	—	братоў
платы	—	платоў
зубры	—	зуброў

soft stems:

кавалі	—	кавалёў
ласі	—	ласёў
палі	—	палёў

b) Nouns of all genders when not finally stressed, and feminine nouns ending in "-а" or "-я" regardless of the stress, take the endings -аў or -яў:

народы	—	народаў
школы	—	школаў
пэчы	—	пэчаў
моры	—	мораў

вучні	—	вучняў
алёні	—	алёняў
пэсьні	—	пэсьняў
пытаньні	—	пытаньняў

c) All finally stressed feminine nouns ending in a consonant, such as:

мЫшы	—	мышэ́й (and мЫшаў)
пэчы	—	пячэ́й (and пэчаў)

гўсі	—	гусе́й
косьці	—	касьце́й

and some plural tantum (nouns which are used in the plural only) such as:

дзьвэ́ры	—	дзьвярэ́й
ку́ры	—	курэ́й

сэні	—	сяне́й
гру́дзі	—	грудзе́й

take the endings -эй or -ей in the genitive plural.

NOTE 1. There are a few masculine nouns, which when finally stressed take the ending -ей and when non-finally stressed take the endings -ай (яй):

людзе́й, гасьце́й, коня́й, гроша́й.

II. The GENITIVE PLURAL (mostly in the feminine and neuter) can also have no ending (only the stem) especially in poetry. For example:

ха́таў	and	хат
ву́ліцаў	and	ву́ліц
хва́ляў	and	хваль

гадоў	and	год
азёраў	and	азёр

However when the stem ends in a group of consonants difficult to pronounce, a fill-vowel “o” or “ë” when stressed, and “a” or “e” when unstressed — must be inserted:

дочкі	—	дочкаў	—	дачок	вёскі	—	вёсак
вокны	—	вокнаў	—	вакон	вокны	—	вокан
сёстры	—	сёстраў	—	сясьцёр	вёдры	—	вёдзер
дні			—	дзён	лінейкі	—	лінеек

NOTE 2. “Рук”, “ног” never take the ending “-аў”.

NOTE 3. On the other hand there are some nouns which always have to be used with the ending “-аў” or “-яў”. For example:

a) Feminine nouns ending in “-ня”:

песьняў, лазьняў, вішняў, патэляняў, студняў

b) Feminine nouns with stems ending in в, л, м, н or “р” (and especially when preceded by a consonant):

клятваў (oath), мётлаў (broom), пальмаў, астраў.

c) Nouns which would end in “-ў” or “-й” without the ending “-аў”, “-яў”: thus the correct form is:

гало́ваў	not	галоў
сло́ваў	not	слоў
ста́нцыяў	not	ста́нцый

RESUME. Except in the case of finally stressed feminine nouns ending in consonants and a few nouns, such as:

рук, ног, людзе́й, гасьце́й, дзяце́й, курэ́й,

in all genitive plurals, the safest way is to use the endings -оў, -ёў or -аў, -яў according to the rules given above.

17—II ACCUSATIVE PLURAL of NOUNS

ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ — множны лік

1. Вінавальны склон множнага ліку ўсіх назоўнікаў, за выняткам назоўнікаў, якія азначаюць асобу, або іншую жывую істоту, аднолькавы з назоўным склонам множнага ліку. Прыкладам:

НАЗ.: Стаяць дамы.
Растуць кветкі.
Ляжаць пёры.

ВІН.: Ба́чу дамы.
Я рву кветкі.
Бяру́ алавікі й пёры.

2. Вінавальны склон множнага ліку назоўнікаў, што азначаюць асобу, або іншую

жывую йстоту, як мужчынскага, так і жаночкага роду, аднолькавы з родным склонам множнага ліку. Прыкладам:

РОД.: У братоў вялікі дом.
Яна́ жыве́ ў сясьцёр.
Калісь было шмат зуброў.
У кароваў войстрыя рогі.

ВІН.: Я адвёдала братоў.
Яна́ любіць сваіх сясьцёр.
Дзядзька расказваў пра зуброў.
Мы бачылі кароваў (коняй).

але — пасу каровы, паю коні, ганю козы, і г. д., бо пасья дзеясловаў, што азначаюць канкрэтнае фізычнае дзеянне, як у паю, кармлю, ганю . . . , вінавальны склон множнага ліку назоваў жывёлінаў аднолькавы з назоўным склонам множнага ліку.

**
*

1. THE ACCUSATIVE PLURAL of all nouns, **except** those referring to **animate objects**, is the **same** as the NOMINATIVE PLURAL, e. g.:

NOM.: Тут новыя дамы.
Цвітуць лётнія кветкі.
У пакоі два крэслы.

ACC.: Будуюць новыя дамы.
Я люблю кветкі.
Мы купілі крэслы.

2. THE ACCUSATIVE PLURAL of nouns, referring to **animate objects**, regardless of gender, is the **same** as the GENITIVE PLURAL, e. g.:

GEN.: У братоў вялікі дом.
Яна́ была́ ў сябровак.
Пяць казуляў і шэсьць ласёў.

ACC.: Яна́ мае́ братоў і сясьцёр.
Мы адвёдалі на́шых сябровак.
Дзеці бачылі казуляў і ласёў.

17—III GENITIVE PLURAL with the NUMERALS 5 through 20 РОДНЫ СКЛОН МНОЖНАГА ЛІКУ З ЛІЧЭБНІКАМІ 5 — 20

Пасья лічэбнікаў пяць, шэсьць . . . дваццаць, калі яны ўжытыя ў назоўным ці вінавальным склоне, назоўнік стаіць у родным склоне множнага ліку. (Для лічэбнікаў адзін — чатыры глядзі правіла 4—I6):

дзесяць алавікоў
пяць сыноў

адзінаццаць вучаніцаў
дваццаць дрэваў

**
*

The cardinal numerals 5 through 20 are followed by the noun in the genitive plural, when they themselves are in the nominative or in the accusative. For example:

сем настаўнікаў
дзесяць сталоў

дванаццаць кнігаў
дваццаць дрэваў

17 — IV THE GENITIVE PLURAL with **шмат, мала, паміж**
РОДНЫ СКЛОН МНОЖНАГА ЛІКУ ПАСЬЛЯ: шмат, мала, паміж

Пасьля прыслоўяў **шмат, мала** ды прыназоўніка **паміж**, назоўнік трэба ставіць у родным склоне множнага ліку. Прыкладам:

Прыйшло **шмат** дзяцэ́й.
 У пу́шчы **шмат** зьвяроў.

Мы ўзялі **мала** грошай.
 Зубры́ хадзі́лі **паміж** бярозак.
 Яблыкі ён падзяліў **паміж** сяброў.

**

The genitive plural is used after the adverbs of quantity “шмат” and “мала” and after the preposition “паміж”:

Гэта кашту́е шжат грошай.
 У іх шмат дзяцэ́й.
 У гародзе мала кве́так.
 Зубры́ хадзі́лі паміж дрэ́ваў.

This costs a lot of money.
 They have many children.
 There are few flowers in the garden.
 Aurochs walked among the trees.

17 — V UNSTABLE VOWELS / БЕГЛЫЯ ГАЛОСНЫЯ: “о”, “ё” або “а”, “е”

У шмат якіх назоўніках мужчынскага роду, што канчаюцца на **-ок, -ёк, -аць, -ец** або **-ень**, галасныя **о, а, ё, е** ў іншых склонах адзіночнага ліку ды ўсіх склонах множнага выпадаюць.

Адзіночны лік

НАЗ. (Nom.)	лядо́к	васілё́к	лока́ць	па́лец	дзе́нь
РОД. (Gen.)	лядка́	васі́лька́	локця́	па́льца	дня́
ДАВ. (Dat.)	лядку́	васі́льку́	локцю́	па́льцу	дню́

Множны лік

НАЗ. (Nom.)	лядкі́	васі́лькі́	локці́	па́льцы	дні́
РОД. (Gen.)	лядкоў	васі́лькоў	локцяў	па́льцаў	дзён

**

Many masculine nouns ending in “-ок”, “-ёк”; “-аць”, “ец” or “-ень”, drop the “о”, “ё”, “а” or “е” when declined.

17 — VI INSTRUMENTAL PLURAL of NOUNS
ТВОРНЫ СКЛОН НАЗОЎНІКАЎ — множны лік

Творны склон назоўнікаў множнага ліку ўва ўсіх родах мае канчаткі “-амі” (“ямі”), (часам і проста “-мі”) незалежна ад націску, прыкладам:

сталáмі рукамі пёрамі людзя́мі й людзьмі
 народа́мі вішня́мі дня́мі касьця́мі й касьцьмі

**
 *

-амі (-ямі) (after a soft stem) or sometimes -мі are the only endings in the **Instrumental plural** regardless of gender or stress. For example:

сталáмі, азёра́мі, вішня́мі, людзьмі

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 202. Слўхайце, як вымаўляе настаўнік, а тады самі ўголас паўтарайце назоўнік у трох розных формах.

Назоўны, адзіночны лік.

Наз., множны лік.

Родны, мн. лік.

1. волат

шэпт

зубар

сябра

бой

дзень

пень

гадава́льнік

супрацоўнік

дзя́дзька

волаты (або валаты)

шэпты

зубры́

сябры́

баі́

дні́

пні́

гадава́льнікі

супрацоўнікі

дзя́дзькі

волатаў (або валатоў)

шэптаў

зуброў

сяброў

баёў

дзён (днёў)

пнёў

гадава́льнікаў

супрацоўнікаў

дзя́дзькоў

2. травá

галава́

ра́ніца

пу́шча

лань

нядзэ́ля

паля́нка

зубры́ха

нага́

рука́

тра́вы

галовы́

ра́ніцы

пу́шчы

ла́ні

нядзэ́лі

паля́нкі

зубры́хі

ногі́

ру́кі

тра́ваў

гало́ваў

ра́ніцаў

пу́шчаў

ла́няў

нядзэ́ляў

паля́нак

зубры́хаў

ног

рук

3. ту́лава

сяло

балота

мора

сонца

возера

поле

пыта́ньне

ту́лавы

се́лы

балоты́

моры́

сонцы́

азёры́

палі́

пыта́ньні

ту́лаваў

се́лаў

балотаў (або балатоў)

мораў

сонцаў

азёраў

палёў

пыта́нняў

б) Вьпішце канчаткі роднага склону множнага ліку для 1. мужчынскага роду, 2. жаночкага, 3. ніякага. Калі канчаток паўтарэецца, запішэце яго толькі раз.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 203. а) Дапішэце канчаткі назоўнікаў. Які гэта склон?

У ГРЫБЫ

Бор паклікаў нас ізноў.
Эх, як шмат у ім грыб...
суравэжак, масьляк... ,
і апэнек, і грузд... ,

а найбольш баравік...
Бор сустрэў нас, як сябр... ,
даў па кошыку грыб... .

I. Муравейка

суравэжка, масьляк, апэнька, грузд — names of different kinds of mushrooms
баравік, -а (m.) regarded as being one of the best tasting mushrooms

б) Прачытайце назоўнікі ды запішыце іх паводля ўзору ў назоўным, родным, вінавальным і творным склонах множнага ліку.

УЗОР:	Назоўны	Родны	Вінавальны	Творны
	купцы	купцоў	купцоў	купцамі
	кравец	дупло	бібліятэка	
	грыб	вядро	кніга	
	хлопчык	плячо	ха́та	
	зайчык	дрэва	му́ха	
	салавэй	мэ́сца	сям'я	
	бор	здарэньне	хма́ра	

в) Прачытайце апавяданьне. Перапішыце яго пад загалоўкам “Мядзьвядзі”, гэта значыць, у вапавяданьні слова “мядзьвэдзь” ды тыя, што да яго датычаць, пастаўце ў множным ліку, а словы ў дужках у вадпаведным склоне.

МЯДЗЬВЕДЗЬ

Спакойна дрэмле пад сьнежным (кажух) мядзьвэдзь. Густая поўсьць бароніць яго ад (сьцюжа). Часам мароз дабіраецца да ягоных лапаў, але мядзьвэдзь грэе іх сваім (дыханьне). Вось чаму ў народзе кажуць, што міхайла ўзімку смоча (лапа). Усю зімоўку ляжыць ён бязь (ежа), жыве за кошт (тлушч), назапашанага за лета й за восень.

ПРЫКАЗКІ: 1. Спрытны, як мядзьвэдзь да танцаў. 2. Ваўкоў баяцца, у лес не хадзіць. 3. Дурны законаў ня чытае, сваё мае.

г) Перакладзеце апавяданьне “Мядзьвэдзь” зь беларускае ў ангельскую мову.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 204. Прачытайце словы, а тады: а) перапішэце, да словаў зь лёвага слупка дапісваючы адпаведныя з правага ў родным склоне.

УЗОР: Стог сухога сена.

стог	скаўцкая дружына
сшыток	сардэчны сябра
карэньні	сухое сена
сьцяг	магутны дуб
ліст	зялёны лес
бэраг	добры вучань
ускраіна	лёгкі вецер
сьвятло	глыбокая рэчка
подых	поўны месяц

б) Да словаў зь лёвага слупка дапішэце назоўнікі з правага ў родным склоне множнага ліку.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 205. а) Дакончце сказы назоўнікамі з правага слупка ў адпаведным склоне множнага ліку.

1. Будаўнікі будуць ...	рака й возера, гара й нізіна
2. Хлопцы йдуць і пяюць ...	кніга
3. На геаграфіі мы гаварылі пра ...	школьны сябра
4. Вавёрка схавала ... на зіму.	карова
5. Ён прачытаў ...	дом
6. Янка адвёдаў ...	песьня
7. Яны ўспаміналі ...	гарэх і шышка
8. Каўбоі пасьвілі ...	настаўнік

б) Перапішэце прыказкі й загадку.

1. Шануй людзей, то й цябе пашануюць.	2. Сьмеласьць гарады бярэ.

ЗАГАДКА. Бяз рук рысуе, бяз зубоў кусае. (мароз)

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 206. У клясе вучні вусна дадаюць да лічэбнікаў назоўнікі ў адпаведнай форме, дома запісваюць.

а) адзін дом зўбар бўсел стол дзядзька вучань

два	дамы
тры	дамы
чатыры	дамы
пяць	дамоў
сем	дамоў
васямнаццаць	дамоў

б) Напішэце ў слупок: адна, дзве, тры чатыры, пяць, сем, дзесяць.

Прыдумайце сем адпаведных назоўнікаў ды дапішэце іх як у а).

в) Гэтаксама зрабіце зь лічэбнікамі: адно, два, тры, чатыры, пяць, сем, шаснаццаць.

г) 1. Да дадзеных лічэбнікаў прыдумайце пяць розных назоўнікаў ды дапішэце іх у адпаведнай форме. 2. Да назоўнікаў дапішэце лічэбнікі.

1. адна	дзве	2. ... сыны	... алавікоў
пяць	дзесяць	... кнігаў	... плот
два	адно	... крэслы	... школы
шэсьць	дзевятнаццаць	... рука	... пяро
адзін		... нагі	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 207. а) Перапішэце ўсе лічбіны словамі.

УЗОР: пяць ды сем дванаццаць.

1. $5 + 7 = 12$	2. $12 + 3 =$	3. $11 + 6 =$
$3 + 11 = 14$	$4 + 15 =$	$7 + 8 =$
$1 + 9 = 10$	$1 + 19 =$	$14 + 6 =$
$2 + 17 = 19$	$11 + 8 =$	$5 + 12 =$
$13 + 5 = 18$	$16 + 3 =$	$9 + 10 =$

б) **ПРЫКАЗКІ.** Сем разоў адмёр, адзін раз адрэж. Сем пятніц на тыдні.
Гасьцёй з усіх валасьцёй.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 208. Слухайце, як вымаўляе настаўнік, а тады самі ўголос паўтарайце па адным назоўніку.

1.

Адзіночны лік

Назоўны	хто?	кравец	заяц	бабёр	каток
Родны	каго?	краўца	зайца	бабра	катка
Давальны	каму?	краўцу	зайцу	бабру	катку
Вінавальны	каго?	краўца	зайца	бабра	катка
Творны	кім?	краўцом	зайцом(ам)	бабром	катком
Месны пры	кім?	краўцу	зайцы(у)	бабры	катку

Множны лік

Назоўны	хто?	краўцы	зайцы	бабры	каткі
Родны	каго?	краўцоў	зайцоў	баброў	каткоў
Вінавальны	каго?	краўцоў	зайцы(оў)	бабры(оў)	каткоў
Творны	кім?	краўцамі	зайцамі	бабрамі	каткамі

2.

Адзіночны лік

Назоўны	што?	садочак	куток	тыдзень	пень
Родны	чаго?	садочка	кутка	тыдня	пня
Давальны	чаму?	садочку	кутку	тыдню	пню
Вінавальны	што?	садочак	куток	тыдзень	пень
Творны	чым?	садочкам	кутком	тыднем	пнём
Месны	у чым?	садочку	кутку	тыдні	пні

Множны лік

Назоўны	што?	садочки	куткі	тыдні	пні
Родны	чаго?	садочкаў	куткоў	тыдняў	пнёў
Вінавальны	што?	садочки	куткі	тыдні	пні
Творны	чым?	садочкамі	куткамі	тыднямі	пнямі

|

3. Паводля гэтых узораў дома праскланяйце: **сынок, хлопец, канец, пясок.**

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 209. Прачытайце, разгадайце загадкі. Знайдзеце словы зь беглымі галоснымі.

1. У КАЖНЫМ КУТКУ

У кажным кутку
Ў хаце па катку.

Кажны сядзіць,
На траіх глядзіць.

Колькі-ж куткоў
І колькі каткоў?

(чатыры куткі,
чатыры каткі)

2. НА ВЯРБІНЕ

На вярбіне —
тры галіны,
На кажнай галіне
Па тры журавіны.

Колькі нарвэш
Усё і зьезж.

(на вярбё журавіны
не растуць)

В. Вітка

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 210. У клясе чытаюць вучні, адна асоба ў ролі Вэры, другая ў ролі Зосі. Дома выпісаць усё назоўнікі ў родным склоне мн. ліку са словамі, ад якіх яны залёжаць.

НА ПЕРАПЫНКУ

Вэра: Што ты робіш сёньня пасля лекцыяў?

Зося: Пасля лекцыяў я йду да Ганны.

Вэра: Да Ганны, што вы будзеце рабіць?

Зося: Слухаць кружэлкі.

Вэра: У Ганны шмат кружэлак?

Зося: Вельмі шмат, ды якіх хочаш. Адна шафка толькі старых кружэлак, ды паміж іх мы бачылі колькі з дваццатых гадоў.

Вэра: Ну, гэтыя цікава пачуць...

Зося: Хадзі з намі, Ганна будзе вельмі рада.

Вэра: Я ведаю, шчыра дзякую, калі іншым разам, але сёньня ■ ня маю часу.

Зося: Ня маеш часу?

Вэра: О, я табе, мусіць, яшчэ не казала. Я дастала працу ў магазыне.

Зося: У якім магазыне?

Вэра: У аптэкарскім, праца лёгкая й вельмі мне падабаецца.

Зося: А, віншую. Я таксама хачу працаваць у магазыне, але не ў аптэкарскім. Я ня люблю нат паху лякарства. Я хацела-б прадаваць сукенкі, ці спартовую жаночкую вопратку...

Вэра: Ну, пэўна-ж, хто ня знае цябе, модніцы?

- Зося: Алé-ж. Але моды прыйдúць нéкалі, а вось сёньня, я прыпомніла, што яшчэ ня скончыла пісáць укладáньне з францýскае мовы, а ты?
- Вéра: Я ўчора напісáла, бо сёньня ўвéчары працýю.
- Зося: Штаднá ты працýеш?
- Вéра: О, не! Толькі два вéчары ў тýдні. Хадзём ужо ў клáсу.
- Зося: Алé, парá ўжо!

СЫПІ, АЛЁНКА

— Сьпі, Алёнка,
Малéнькая, сьпі.
Вунь пад зорамі дрэмлюць палі.
Вéцер коўкраю іх прыкрывáе.
— Як мянé?
— Як цябé, дарагáя.
— Хто ім кáзачку бáе?

— Бары.
— Хто ім пéсьню сьпявáе?
— Вятры.
— Хто іх тўліць?
— А тўліць зімá.
— Хто да працы іх збўдзіць?
— Вяснá.

Ларыса Гэніюш

Вúчні чытáюць верш у клáсе па двух — адзін словы мáткі, другі словы Алёнкi.
Дома вúчні вúчацца вёршыка напáмяць.

Members of Dance Groups from Canada and the United States (at the 10th Biennial Convention of Byelorussians of North America in Toronto, 1972)

К Р У Г 18.

ПАЎТАРЭНЬНЕ

ХІТРАЯ ЛІСІЦА

(Задача на кэмлівасьць)

Сустрэліся мядзьвэдзь зь лісіцай.

— Ты куды, сястрыца? — пытаецца мядзьвэдзь.

— Дамоў сьпяшаюся, — адказвае ліска. — Мне заяц дзьве морквы даў, поліўку варыць буду.

— І я дамоў іду, — кажа мядзьвэдзь, — мне заяц таксама морквы даў, чатыры штўкі, і я поліўку звару.

Лісіца хітрая была. Яна пабачыла, што ў медзьвядзя морквы больш, як у яе, і кажа:

— Давай, мядзьвэдзю, поліўку разам варыць будзем.

Мядзьвэдзь згадзіўся. Наламалі яны гальля, распалілі агонь і зварылі поліўку. Толькі наладзіліся ёсьці, прылятае чапля.

— Ды самі, здаецца, поліўку варыце? Ці, не пачастуеце мяне?

— Бачыш, якая хітрая? — адказвае лісіца. — А што ты нам дасі за гэта?

— А я вам рыбак дам, — кажа чапля.

Зьвяры згадзіліся. Селі яны ў кружок. Падзялілі поліўку роўна ды папалуднавалі. Чапля паклала на зямлю шэсьць рыбак ды паляцела.

Лісіца кажа медзьвядзю:

— Табэ тры ды мне тры рыбкі — роўна падзелім.

А мядзьвэдзь падумаў ды адказвае:

— Мабыць, так несправядліва будзе, я-ж чатыры моркаўкі даў, а ты — дзьве. Усяго шэсьць, дый рыбак шэсьць. Значыцца, і дзяліць рыбак трэба так: мне чатыры, а табэ дзьве.

Як ні спрачалася лісіца, а давялося згадзіцца. Так яны й падзялілі рыбак.

Цяпер лісіца бэгае па ўсім лесе ды хваліцца, што яна медзьвядзя перахітравала й ашукала.

А як вы думаеце: правільна лісіца зь медзьвядзём падзялілі рыбак ці не?

Слоўнік (Vocabulary)

морква, -ы (f.)	carrot	несправядліва (adv.)	unfairly
поліўка, -і (f.)	thin soup	значыцца	it means
штўка, -і (f.)	piece	спрачацца (I); спрачаюся, -ешся, -юцца	to argue
хітры, -ая, -ае	sly, cunning	ёй давялося	she had to . . .
наламаць галля	to break branches	яму даводзіцца	he has to . . .
распаліць агонь	to make a fire	хваліцца (II); хвалюся, -ішся, -яцца	to brag, to boast
наладзіцца (II); pf. fut. наладжуся, -ішся, -яцца	to intend	перахітравачь (I); pf. fut. перахітрую, -еш, -юць	to outwit
чапля, -і (f.)	heron	ашукачь (I); pf. fut. ашукваю, -еш, -юць	to deceive
полудзень, -я (m.)	lunch	правільна (adv.)	correctly, rightly
палўднаваць (I); палўдную, -еш, -юць	to have lunch		
роўна (adv.)	equally		

У клясе вусна адкажэце на пытаньні, дома адказы запішэце ў сшытак.

ПЫТАНЬНІ

1. Пра каго гутарка ў гэтай баўцы? *
2. Хто даў морквы лісіцы й медзьвядзю?
3. Колькі штук даў заяц лісіцы, і колькі медзьвядзю?
4. Хто запрапанаваў варыць поліўку разам? Чаму?
5. Хто яшчэ папрасіўся, каб яго пачаставалі поліўкай?
6. Як зьвары падзялілі поліўку, і што за гэта дасталі?
7. Як падзялілі зьвары рыбак?
8. Ці запраўды лісіца ашукала медзьвядзю?
9. Напішэце, якія рысы характару лісіцы паказаныя ў гэтай баўцы.
10. Каго баўка крытыкуе?

* Баўка — гэта твор, у якім крытыкуюцца або высмейваюцца загань людзёй, але ў ролі людзёй заўсёды паказаныя зьвары.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 211. а) Прачытайце прыказкі ўголос. Зьварнеце ўвагу на падчыркнутыя апострафы й мяккія знакі, як яны заўцца? Чаму яны гэтак заўцца?

1. Да пары збан вадү носіць, рўчка адарвэцца — і збан разаб'эцца.
2. Старога вераб'я мякінай не ашукáеш. (An old bird is not caught with chaff)
3. Адвáга або мёд п'е, або кайданы́ трэ.
4. Кўхар хоць не пад'эсьць, дык наню́хаецца.

5. На гару наўскач ня ўзьедзеш.
6. Па вераб'ёх з гарматаў ня б'юць.
7. Хлеб на сталё, рўкі сваё — адрэж дый зьеж.

б) Пералішэце прыказкі, заміж кропак устаўляючы патрэбны разьдзяляльны знак.

1. Сакалу ўвысь ляцель, а вераб...ю пад страхой ціліўкаць.
2. Валá з...ядуць, пакуль зайца заб...юць.
3. Б...эца, як рыба аб лёд.
4. З гўтаркі хлеба не пад...ясі.
5. Галавою мўру не праб...эш.
6. На бязрыб...і й рак рыба. (Among the blind the one-eyed is king).
7. На воўка памоўка, а рыбу з...эла лісіца.
8. На хадў падноскі падаб...э.
9. Ёсьць, п...ець і бібікі б...ець.

Слоўнік (Vocabulary)

а) збан, -а (m.) jug, pitcher	б) сакол, сакала́ (m.) falcon
ручка, -і (f.) handle	бязрыб'е, -я (n.) where there is no fish
мякіна, -ы (f.) chaff	рак, -а (m.) crawfish, lobster
ашукаць (I); pf. to deceive	памоўка, -і (f.) common talk
кайданы́ pl. shackles, fetters, handcuffs	падбіць падноскі to resole (shoes)
цёрці (I); тры, трэш, -уць to rub, to polish	бібікі біць to waste one's time
наўскач (adv.) at a gallop	
біць з гарматы to shoot a cannon	

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 212. а) Прачытайце верш і выпішце ўсе дзеясловы ў слупок, побач азначце час і асобу.

БЎСЕЛ

Выйшаў бўсел на балота,
Па калені ўвяз.
— Працягнеце жабкі,
Лáпкі —
Пацалую вас.
— Крум-крум, крум-крум,
Крум-крум, крум-крум, —
Жабкі у вадка́з, —
Адчапіся, страшны бўсел,
Не палохай нас.

Ёсьці ўжо табé ахвота —
Соладка пяэш.
А як вы́скачым з балота,
Возьмеш праглыне́ш.

Ходзіць, ходзіць,
Маршыруе
Бўсел:
— Кля-кля-кля, —
Я спачáтку пацалую.
Праглыну́ пасья.

Лары́са Ге́ніюш.

б) Навучэцеся ве́рша на́памяць.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 213. Гладка чытаць. Выпішце ў слупок усё зваротныя дзеясловы, азна́чце і́хны час, асобу, лік.

ГАРЫВАДА

У ха́це патрэсквала лучы́на. Дым віўся пад столяй, гуло верацяно ў працавітых рука́х: Сіве́нькая бабу́ля раска́звала ка́зку:

“Даўным-даўно на ўсёй зямлі людзі вольнымі былі.
Што хацелі, тое й елі, і рабілі, што хацелі.
З золата плугі кавалі, срэбрам лапці падшывалі.
І была такая рэчка, што гарэла ў ёй, як свэчка,
чарадзёйная вада.
Але стрэслася бяда: загадаў цар, каб яму аддалі ўсё аднаму.
Тут з’явіўся чарадзёй, самы дужы між людзей.
Ён узяў дубовы кол і прабіў зялёны дол.
Знікла золата і срэбра, і чароўная рака,
зьнік і сьлед чараўніка.
Ён сказаў, што прыйдзе волат і падыме цяжкі молат,
разаб’е злога цара — і тады зь людзкае працы
горы вырастуць дабра — золата й серабра.”

An Oilwell and Refinery in
the vicinity of Rechyca

Казку гэтую расказвалі зь веку ў век ды ўсё чакалі, калі-ж прыйдзе той волат.

Куды дзэлася чароўная рэчка з чарадзёйнаю вадою, што гарыць, як свёчка? Дзе яе шукаць? Доўга хадзілі людзі па лясах і балатах. Ставілі высокія вышкі, свідравалі зямлю, заганылі сталёвыя трубы, а рэчка з вадою, што гарыць, усё хавалася й знікала. Здаўна было ведама, што тая густая чорная “вада” завецца нафнаю, зь якое вырабляюць бэнзыну, газу, мазуту, смалу на асфальт, а цяпер навучыліся рабіць яшчэ шмат вартасных рэчаў і нат тканіны.

Геалёгі й буравікі дайшлі да прыдняпроўскага гораду Рэчыцы ды спыніліся каля невялікае вёскі, якая завецца Гарывада. Глыбей і глыбей уваходзілі ў зямлю трубы. І раптам загуло, заклекатала, і над вышкаю выбухнуў чорны фантан. Так каля палёскае вёскі Гарывада была знойдзена вада, што гарыць — нафта.

С. Грахоўскі.

Слоўнік (Vocabulary)

лучына, -ы (f.) splinter
(used to furnish light)
верацяно, -а (n.) spindle
сівёнькі, -ая, -ае grey
вольны, -ая, -ае free
плуг, -а (m.) plough
срэбра or серабро (n.) silver
лапці (pl. of лапаць) (m.) bast sandals
свёчка, -і (f.) candle
чарадзёйны, -ая, -ае magic
стрэслася бядá misfortune came
дужы, -ая, -ае strong
кол, -а = вялікі калок (m.) stake

куды дзэлася рэчка?
where did the river go?
вышка, -і (f.) tower, (in this case) derrick
свідраваць (I); свідрую, -еш, -юць
to bore, to drill
заганяць (I) to drive into
нафта, -ы (f.) (crude) oil
бэнзына, -ы (f.) gasoline
газа, -ы (f.) petroleum
мазута, -ы (f.) black oil
смала, -ы (f.) tar
буравік, -а (m.) driller (man)
загусьці (I); загуду, -эш, -уць (pf. fut.)
to hoot, to drone

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 214. а) З апавядання “Гарывада” выпішце ўсе назоўнікі, напішэце іх у назоўным склоне.

б) Праскланяйце назоўнікі:

1. палец, пальца; калок, калка; дзень, дня, у вадзіночным і множным ліку.
(Для ўзору глядэце практыкаваньне 208.)

2. бусел, бусла; заяц, зайца; сынок, сынка.

ПРАКТЫКАВАНЬНЕ 215. Навучыцца выразна чытаць.

ВЯЛІКДЗЕНЬ

Прыйшла вялікая субота,
 Даўно прыпынана работа.
 І ўжо пад вёчар самá хата
 Была далучана да сьвята.
 Алесь і Костусь, Міхаліна —
 Самá прыйшла на іх часіна —
 На працу зранку выйшлі самі
 І падмялі двор дзеркачамі.
 Пясочку потым накапалі
 І сьцэжкі ім павысыпалі.
 І гэты дворык шмат зьмяніўся
 І гожа траўкай заіскрыўся.
 Мужчыны загадзя пабрыліся,
 Вадою цёплаю памыліся,
 Бо грэба-ж ім было сабрацца
 Ё царкву паехаць спавядацца.
 — То будзем ехаць — я гатовы...
 Ну, заставайцеся здаровы! —
 Міхал дамашнім пакланіўся,
 І шапку зняў, перахрысьціўся.
 Яму ў вадказ дабра жадаюць,
 Грахі ўсе чыста адпушчаюць.

Над ціхай талаю зямлёю
 Навісла ночка тэй парою,
 Было спакойна й лагодна,
 Як-бы самá прырода тая
 Паважнасьць сьвята адчувае,
 Зь людзьмі жывё супольна, згодна.
 Маўчаць хваіны, ані зыку,
 Ня шэпча гэты бор — музы́ка,
 Стаіць маўчком і разважае,
 Відаць, Вялікадня чакáе...

Зьвяры Вялікдзень чу́юць, пту́шкі
 І хвоі гэтыя, і ёлі,
 Ліхія людзі падабрэлі,
 Бо сьвятам божым усюды вée;
 З нажом разбойнік не пасьмее
 Залэгчы ў лесе між дарогі,
 Бо і заможны і убогі
 Сьвяты Вялікаднік сьвятку́юць
 І ў сэрцы сваім радасьць чу́юць...
 Вось так і чу́еш, што й дарога
 Цяпер паслу́шна волі Бога...
 Дарога зь лесу выйшла ў поле,
 Калёсы коцяцца паволі,
 Шуршыць пясочак мнагазначна,
 Ё сялё на цэркве ледзь абáчна
 Блішчыць ліхтарык і мігае,
 Дарожных погляд прыцягае...
 А цэрква, ма́каўка сьвятáя,
 Народу поўна, блэскам зьзяе.
 Сярод царкоўкі плашчаніца
 Стаіць між ёлачак зялёных.
 Кабэты, дзеўкі, маладзіцы
 Ідуць-плывуць да плашчаніцы
 У хустках бэлых і чырвоных,
 Набожна хрысьцяцца, ўздыхаюць
 І лбом данізу прыпадаюць.
 Напра́ва ста́лыя мужчыны
 Стаяць, разгладзіўшы маршчыны...
 Народ калышацца, хвалюе,
 Бы ў цёмным віры вада́ тая,
 І ўсё плыве, ўсё прыбывае,
 А ўлады сну ён больш ня чуе,
 І блі́зак час сьвятой дзяньніцы.

“Хрыстос ускрос!” — з гары-званіцы
 Вяшчае першы звон шчасліва.
 Народ увесь, бы ў полі ніва
 Буйнымі гнёцца каласамі,
 Скланіўся ціха галавамі.
 А пачакаўшы з паўгадзіны,
 Нясучь жанкі, нясучь мужчыны
 Кашы, каробкі, паўвасьміны,
 І ставяць ў рад на цвінтары
 Ўсе вялікодныя дары.
 Малёньне бацюхна канчае,
 Ідзё з крапілам і махае.
 Заварушыліся каробкі,
 Кашы, рашэты, паўвасьміны, —
 Чакалі доўга тэй часіны
 Дзямян, Шабас, Казімер, Сыцёпка...
 Антось зь Міхалам тож гатовы.
 — Сьвяткуйце-ж вёсёлы, здаровы! —
 Усім дабра яны жадаюць
 І за вароты выяжджаюць.

А новы дзень, даўно жаданы,
 Ўжо сыпле багру на курганы...
 — Ну, едуць, едуць! — Алесь з хаты
 Бяжыць да дзядзькі і да таты,
 І дзёці кінулісь к парогу.
 — Ну, вось і дома, дзякуй Богу!
 Прыйшлі ў хату, ўсіх цалуюць,
 Зь сьвятым Вялікаднем віншуюць.
 Абрўсам бёлым стол накрывы,
 Ўсё мае выгляд самавіты.
 На бэльку кінуў бацька вочы,
 Бярэ кантычку і гартэе...
 Хоць сьпёвы слухаць неахвочы,
 Але трымаюць дзёці згоду,
 Бо ўжо вялося так год з году.
 К канцу падходзіць “алелюя”,
 Ў камору маці тут тралюе,
 Нясё прынадную бутэльку.

Кантычка зноў ідзё на бэльку.
 Відэльцы дружна разьбіраюць
 І гуртам яйкі ачышчаюць,
 І па кусочку іх бяруць,
 Крыху падсольваюць, ядуць.
 Вось бацька чарку налівае
 І вочы ўгору падымае.
 — Дай, Божа, за год дачакаць
 Здаровым, вясёлым, жывым
 І новы Вялікдзень таксама спаткаць
 У добрым здаровейку ўсім,
 Каб гора і смутку ня зналі.
 — Дай Божа! — разам адказалі.
 І пайшла чарка з рук у рукі,
 Пілі ўсе гладка бяз прынукі;
 Малым папрабавалі далі,
 Каб весялейшыя былі.
 А на сталё тым — рай ды годзе,
 Што рэдка трапіцца ў народзе,
 Ляжала шынка, як кадўшка,
 Румяна-бёлая пампўшка,
 Чырвона зьвэрху, сакаўная,
 Як-бы агонь у ёй палае,
 А ніз бялюткі, паркалёвы;
 Кілбасы-скруткі, як падковы,
 Між сьцёган, сála і грудзінак
 Красёе ўсмажаны падсвінак,
 Чысьціоткі, сьвёжы і румяны,
 Як-бы паніч той падзіманы.
 Муштэрда, хрэн — адно дзяржыся,
 У рот паложыш — сьцеражыся!
 А пірагі, як сонца, зьзялі,
 І ў роце бабкі раставалі.
 Са смакам ёлі і багата —
 На тое-ж даў Бог людзям сьвята.

Якуб Колас.
 (З паэмы “Новая зямля”)

Слоўнік (Vocabulary)

дзяркач, дзеркача́ (m.) worn out broom
спавяда́цца (I); спавяда́юся, -ешся, -юцца
to go to confession

адпусьціць грахі́ to forgive sins
плашча́ніца, -ы (f.) shroud of Christ

набожна́ (adv.) devoutly, piously
сьвята́я дзяньні́ца (f.)

midnight church service before Easter
Хры́стос уваскрос! or Хры́стос ускрос!
Christ has risen!

гара́-звані́ца, -ы (f.) church bell tower
каро́бкі, паўвасьмі́ны farmer's basket boxes,
baskets; at Easter food is carried
in them to be blessed.

цэві́нта́р, -а́ (m.) the yard in front of
the church

ба́цюхна, -ы (m.) (father) priest

крапі́ла, -а (n.) sprinkler

багра́ = чы́рвань (f.) red light before
the sunrise

курга́н, -а́ (m.) burial mound,
(in this case) hill

самаві́ты, -ая, -ае portly, fine, eminent

бэ́лька, -і (f.) beam, cross-beam in the ceiling

канты́чка, -і (f.) prayer and song book

камо́ра, -ы (f.) storage room

прына́дны, -ая, -ае alluring, inviting

ча́рка, -і (f.) glass

наліва́ць (I); наліва́ю, -еш, -юць to pour in
Дай, Божа́ may God let it be

прыну́ка, -і (f.) compulsion

папрабава́ць (I); папрабу́ю, -еш, -юць
(pf.) to taste

рай, ра́ю (m.) paradise, heaven

шы́нка, -і (f.) = кумпя́к (m.) ham

каду́шка, -і (f.) tub

румя́ны, -ая, -ае rosy

грудзі́нка, -і (f.) brisket, bacon

усма́жаны падсьві́нак (m) roasted
suckling-pig

мушта́рда (f.) mustard

хрэ́н, -у (m.) horseradish

піро́г, -а (m.) sweet bread

ба́бка, -і (f.) Easter bread

растава́ць (I); раста́е, растаю́ць to melt

бага́та = шма́т a lot

Abbreviations / СКАРАЧЭНЬНІ

The following abbreviations are used throughout the text and in the vocabularies. Parts of speech are indicated only when confusion might arise.

A. English

acc.	accusative	fig.	figurative	nom.	nominative
act.	actual verb	fut.	future	not decl.	not declined
adj.	adjective	gen.	genitive	pf.	perfective
adv.	adverb	hab.	habitual	pl.	plural
coll.	collective	i.e.	that is (id est)	pol.	polite
colloq.	colloquial	imper.	imperative	pron.	pronoun
conjunc.	conjunction	instr.	instrumental	reflex.	reflexive
dat.	dative	irr.	irregular	sing.	singular
dim.	diminutive	lit.	literally	voc.	vocative
e.g.	for example	loc.	locative	I	First Conjugation
f.	feminine	m.	masculine	II	Second Conjugation
fam.	familiar	n.	neuter		

B. Byelorussian

адз. л(ік)	адзіночны лік	і да т.п.	і да таго падобнае	Р(од).	родны
В(ін).	вінава́льны	М(ес).	ме́сны	Т(в).	творны
Д(ав).	дава́льны	мн. л(ік)	множны лік	трыв.	трыва́нне
і г.д.	і гэтак далей	Н(аз).	назоўны		

BYELORUSSIAN-ENGLISH VOCABULARY БЕЛАРУСКА-АНГЕЛЬСКІ СЛОЎНІК

This vocabulary also includes some rules on grammar and pronunciation (**stress**). See this vocabulary for verb forms, especially irregular ones, for the imperfective and perfective aspects, and for all irregularities in the declensions of nouns, adjectives and pronouns.

In words containing the vowels “o”, “э” or “ё” (with the exception of those of foreign origin) the stress is not marked. It is already shown by these vowels, as they only appear under stress.

BYELORUSSIAN-ENGLISH VOCABULARY

БЕЛАРУСКА-АНГЕЛЬСКИ СЛОЎНІК

А

а	and, but, ah	абра́зіць (II); (pf. of	to offend, to insult
аб	on, about	абража́ць I); fut.	
абавязак,	duty	абра́жу, -іш, -яць	
абавязку (m.)		абру́с, -а́ (m.)	tablecloth
абавязкава (adv.)	without fail, to be sure to...	абры́вісты бе́раг	high bluffs
абавязкава прыйдзі	be sure to come	абры́ў, абры́ву (m.)	bluff
абазва́цца (I);	to speak up, to answer	абсыпа́ць (I);	to strew, to sprinkle
pf. fut. абазву́ся,		абсыпа́ю, -еш,	(as with flour),
-ёшся, -у́цца		-ю́ць	to roll in
абара́нак,	bagel	абсыпа́ць (pf.) (I);	to strew, to sprinkle
абара́нка (m.)		fut. абсы́плю,	
or абара́нка, -і (f.)		абсы́пеш, -у́ць	
абдава́ць (I); абдаю́,	pour over, to splash	абыва́ць (I); абыва́ю,	1. to put shoes on
ёш, -ю́ць,		-еш, -ю́ць; pf.	somebody; 2. to
(pf. абда́ць irr.)		абу́ць (I); fut.	provide someone
абдыма́ць (I);	to embrace	абу́ю, -еш, -ю́ць	with shoes
абдыма́ю,		абыва́цца (I)	to put on one's boots
абдыма́еш, -ю́ць		(pf. абу́цца, I)	or shoes
абед, -у (m.)	dinner	абыва́юся, -ешся,	
аб'інец (I);	to be covered with	-ю́цца	
pf. fut. аб'інею́,	groundfrost	абуджа́ць (I);	to awaken, to wake up
аб'інееш, -ю́ць		абуджа́ю, -еш, -ю́ць	
абіра́ць, (I); абіра́ю,	1. to elect; 2. to peel	абудзі́ць (II), (pf.)	to awaken
-еш, -ю́ць		fut. абуджу́,	
pf. абра́ць (I);	1. to elect, to vote in	абудзі́ш, -яць	
абярэ́ -эш, -у́ць	2. to peel	абура́цца (I);	to be indignant
абкладані́к, -а (m.)	sandwich	абура́юся, -ешся,	
(or бутэрброд,		-ю́цца	
-у (m.)		абутак, абутку (m.)	footwear
абліза́ць (I); (pf. of	to lick	абуты́, -ая, -ае	with shoes on, shod
аблізва́ць, I);		абце́рці (I) (pf. of	to wipe
fut. абліжу́,		абціра́ць, I); fut.	
абліжаш, -у́ць		абатру́, -эш, -у́ць	
аблі́чка, -а (n.)	face	абыйсы́ці (I) (pf. of	1. to go around;
аблокі (pl. of	clouds	абходзі́ць, II);	2. to sprout
воблак, -а)		fut. абыйду́,	
абмы́ты, -ая, -ае	washed	абыйдзе́ш, -у́ць	
або	or	абыйкавы́, -ая, -ае	indifferent
абодва (m., n.)	both	абяца́ньне, -я (n.)	promise
абедзьве́ (f.)		абяца́ць (I);	to promise
абра́з, -у (m.)	picture, painting	абяца́ю, -еш, -ю́ць	
		ага́	yes, yea
		агонь, агню́ (m.)	fire
		ад (with gen.)	from

адамкнўць (I) (pf. of адмыкаць, (I); fut. адамкнў, -эш, -ўць	to unlock	адзінаццаць	eleven
адарваць (I) (pf. of адрываць, I); fut. адарвў, -эш, -ўць	to tear off	адзінка, -і (f.)	1, individual, person; 2. noun form of адзін; 3. unit
адбівацца (I); адбіваюся, -ешся, -юцца (ад + gen.)	to defend oneself; to reflect	адзіночны лік	singular
pf. адбіцца (I); адаб'юся, -эшся, -юцца	to defend oneself, to reflect	адзіны, -ая, -ае	the only one, sole, united
адвёдаць (I) (pf. of адвёдваць, I); fut. адвёдаю, -еш, -юць	to visit	адзнака, -і (f.)	mark
адвязаць (I) pf. of адвязваць, I); fut. адвяжў, -аш, -уць	to untie, to unbind	адказаць (I) (pf. of адказваць, I); fut. адкажў, адкажаш, -уць	to answer
адвязацца (I) (pf. of адвязвацца, I); fut. адвяжўся, адвяжашся, -уцца	1. to come loose; 2. to leave somebody in peace	адказваць (I); адказваю, -еш, -юць	to answer, to reply
адгадаць (I) (pf. of адгадваць, I); fut. адгадаю, -еш, -юць	to guess	адкрываць (I); адкрываю, -еш, -юць; pf. адкрыць (I); fut. адкрыю, -еш, -юць	to discover
адгádка, -і (f.)	answer (or solution) to a riddle	адкуль? адлёга, -і (f.)	where from? thaw
адгукáцца (I); адгукáюся, -ешся, -юцца	to answer, to echo	адмэраць (I) (pf. of мэраць, II); fut. адмэру, -ыш, -аць	to measure
pf. адгукнўцца (I); fut. адгукнўся, -эшся, -ўцца	to answer, to respond	адмоўе, -я (n.)	negation, negative particle
аддаць (irr.) (pf. of аддаваць, I); fut. аддам, аддасі, аддадўць	1. to give up, to let have; 2. to give back	адмоўнасьць, -і (f.)	negation
аддзёл, -у (m.)	branch	адмоўны, -ая, -ае	negative
паштовы	post office	адна аднў	each other
аддзёл (m.)		аднаго, (gen. of адзін)	of one
аддзёрці (I) (pf. of аддзіраць, I); fut. адзярў, -эш, -ўць	to tear off, to take off with force	адначасна (adv.)	at the same time
ад'езд, -у (m.)	departure	аднекуль (adv.)	from somewhere
адзін, адна, адно	1. one; 2. by oneself	адно	one thing
па адным	one by one	аднойчы (adv.)	once
адзін (адно) аднаго	each other	аднолькавы, -ая, -ае	identical, the same
		адныя (pl. of адзін, адна)	by ourselves, yourselves, themselves
		мы пайшлі адныя	we went by ourselves
		адпавédна (adv.) да чаго?	corresponding (to)
		адпавédны, -ая, -ае	corresponding, proper, suitable
		адпачы́нак,	rest
		адпачы́нку (m.)	
		адпачы́ць (I) (pf. of адпачываць, I);	to rest

fut. адпачну́, -эш, -уць		азёры (pl. of возера)	lakes
адпра́віць (I) (pf. of адпраўля́ць, I); fut. адпраўлю, адпра́віш, -яць	to send, to dispatch	азі́рну́цца (I) (pf. of азіра́цца, I); fut. азі́рну́ся, -эшся, -уцца	to glance back
адпусьці́ць (II) (pf. of адпушча́ць, I); fut. адпушчу́, адпу́сьціш, -яць адпусьці́ць грахі́	to let go, to set free, to release to forgive sins; to absolve from sin at once	акардыён, -у (m.) акі́ян, -у (m.) акуля́ры (pl. only) алаві́к, -а (m.) or аловак, алоўка (m.) ала́дка, -і (f.) але але́	accordion ocean eye glasses pencil pancake but yes
адра́зу адрачы́ся (I) (pf. of адрака́цца, I); fut. адраку́ся, адрачэ́шся, -уцца	to renounce, to repudiate	Але́на or Алёна (f.) але́нь, -я (m.) Але́сь, -я (m.) анге́льскі, -ая, -ае Ангельшчына, -ы (f.) апа́вяданьне, -я (n.) апі́саны, -ая, -ае апо́шні, -яя, -яе апра́на́цца (I); апра́наю́ся, -ешся, -юцца	Helen deer Alex English England story described last to dress oneself
а́дрыс, -у́ (m.) а́драсат, -а (m.) а́дрысны стол (m.) адсьмя́яцца (I) (pf. of сьмя́яцца, I); fut. адсьмя́юся, -эшся, -юцца	address addressee address bureau to finish laughing	апра́наць (I); апра́наю́, -еш, -юць апрача́ (with gen.) аптэка́рскі магазы́н, -а (m.) апусьці́ць (II) (pf. of апушча́ць, I); fut. апушчу́, апу́сьціш, -яць апыну́цца (I) (pf. of апыня́цца, I); fut. апыну́ся, -эшся, -уцца	to dress besides, except, but, save drugstore
адсю́ль (adv.) адту́ль (adv.) адубе́лы, -ая, -ае адчу́ць (I) (pf. of адчува́ць, I); fut. адчу́ю, -еш, -юць адчыні́ць (II) (pf. of адчыня́ць, I); fut. адчыню́, -іш, -яць адчыня́ць (I); адчыня́ю, -еш, -юць	from here from there numb to feel to open to open	аранжы́к, -а (m.) аранжы́кавы, -ая, -ае аржа́ны, -а́я, -ое or і́ржаны́, -а́я, -ое Архі́п, -а ары́тмэтыка, -і (f.) аса́бліва (adv.) асьвяці́ць (II) (pf. of асьве́чваць, I); fut. асьвячу́, -іш, -яць	1. to omit, to drop; 2. to pull down to come to, to find oneself at...
ады́ход, -у (m.) ады́ход ця́гні́ка	departure the departure of a train		
ады́ходзі́ць (II); ады́ходжу, -іш, -яць	to leave		
аж = ажно аж да́ рэ́чкі ён аж засьпяваў не спадзява́ліся, ажно ён прышоў	1. right up, 2. even, 3. suddenly right up to the river he even began to sing when nobody expected him, he suddenly came		

асіна, -ы (f.) aspen tree
 асінавы, -ая, -ае aspen
 аснова, -ы (f.) 1. stem, 2. base, basis,
 4. reasen,
 5. fundamentals

асоба, -ы (f.) person
 асобна (adv.) separately
 асобны, -ая, -ае different, special
 аспірына, -ы (f.) aspirin
 аставацца (I); to be behind
 астаюся, -эшся,
 -юцца

асцярожна (adv.) cautiously, carefully
 асцярожны, -ая, -ае cautious, careful
 асяліцца (II) (pf. of to settle
 сяліцца, II); fut.
 асялюся, -ішся,
 -яцца

Атава, -ы (f.) Ottawa
 атака, -і (f.) attack
 атрымаць (I) (pf. of to receive, to get
 атрымваць, I);
 fut. атрымаю,
 -еш, -юць
 атрымваць (I); to receive, to get
 атрымваю,
 -еш, -юць

Аўстралія, -і (f.) Australia
 Аўстрыя, -і (f.) Austria
 аўсянка, -і (f.) oatmeal
 аўтабус, -у or bus
 аўтобус, -а (m.)
 аўтамабіль, -я (m.) car
 = аўта, -а (n.)
 аўтамэханік, -а (m.) car mechanic
 аўтар, -а (m.) author
 аўторак, аўторка (m.) Tuesday
 ах! oh!
 ахвота, -ы (f.) inclination, desire
 ахрыпнуць (I) (pf. of to get hoarse
 хрыпнуць, I);
 fut. ахрыпну,
 -еш, -юць
 ахутаць (I); pf. fut. to cover, to wrap
 ахутаю, -еш, -юць
 ахутацца (I) (pf. of to muffle oneself
 ахутвацца, I);

fut. ахутаюся,
 -ешся, -юцца
 ашукáць (I) to deceive
 (pf. of ашўкваць, I);
 fut. ашукáю,
 -еш, -юць
 ашчаджаць (I); to save
 ашчаджаю,
 -еш, -юць

Б

бабёр, бабрá (m.) beaver
 ба́бка, -і (f.) Easter bread
 бабранё, young beaver
 бабраня́ці (n.)
 бабу́ля, -і (f.) grandmother
 ба́віцца (I); баўлюся, to stay long
 ба́вішся, -яцца
 багáта (adv.) plenty
 багáты, -ая, -ае rich, prosperous
 багáцьце, -я (n.) wealth
 Багдановіч Максі́м Byelorussian poet
 (1891-1917)
 ба́гна, -а (n.) swamp
 бада́й hardly, probably not
 бадзя́цца (I); to wander, to stray
 бадзя́юся,
 -ешся, -юцца
 ба́йка, -і (f.) fable
 бакава́я ву́ліца (f.) sidestreet
 балабон, -а (m.) babbler
 балéць (II); баліць to hurt, to ache
 -яць
 мне баліць галава́ I have a headache
 (зуб) (toothache)
 мне баля́ць ногі my feet hurt; I am
 tired, I cannot walk
 any more
 балонка, -і (f.) or page
 бачы́на, -ы (f.)
 балота, -а (n.) swamp, bog
 (pl. балаты)
 балаця́ны, -ая, -ае swampy
 баль, -ю (m.) ball
 барада́, -ы (f.) beard
 барада́ты, -ая, -ае bearded
 баразна́, -ы (f.) furrow
 (dim.) баразе́нка,
 -і (f.)

бараніць (II); бараню́, бароніш, -яць	to defend	блага́ (adv.)	badly
бараніцца (II); бараню́ся, -ішся, -яцца	to defend oneself	няблага́ (adv.)	not bad
барджэй (adv.)	faster	благі́, -а́я, -о́е	bad
барсу́к, -а (m.)	badger	блакі́т, -у (m.)	azure, sky-blue
басаножкі (pl.)	sandals	бліжні́, -яга́ (m.), бліжня́я, -яе́ (f.)	neighbour, fellow man
мошка-басаножка, -і	midge (little fly)	бліжэй́ (adv.)	closer, nearer
ба́цька, -і (m.)	father	блізенька́ (adv.)	very near
бацькі́ -оў́ (pl.)	parents	блізенькі́, -а́я, -а́е	very close
ба́цькаўшы́на, -ы́ (f.)	fatherland	блізка́ (adv.)	near
ба́чыць (II); ба́чу, -ыш, -аць	to see	блізкі́, -а́я, -о́е	close
бая́цца, (II); баю́ся, -ішся, -я́цца	to be afraid	блізу́ (adv.)	nearly
бая́ць ка́зкі	to tell stories	бліска́ць (I); бліскаю́, -еш, -ю́ць	to sparkle, to flash
бег, -у́ (m.)	run	бліскае́	there is lightning
бе́гаць (I); hab. бе́гаю, -еш, -ю́ць	to run	блудзі́ць (II); блуджу́, блудзі́ш, -яць	to err, to go astray
бе́гчы (irr.) act. бягу́, бяжы́ш, бягу́ць	to run	Бог, -а́ (m.)	God
бе́дны, -а́я, -а́е	poor	(voc. Божа!)	May God let it be!
бе́з / бяз	without	Дай Божа!	fighting, battle
безгало́вы, -а́я, -а́е	headless	бой, бою́ (m.)	side
Белаве́ская пу́шча (f.)	Byelavezha thickwood	бок, -у́ (m.) (pl. бакі́)	pain
Белару́сь, -і́ (f.)	Byelorussia	боль, -ю́ (m.)	more
Белару́с, -а́ (m.)	Byelorussian	больш́ or болей́	pine forest
Белару́ска, -і́ (f.)		бор, -у́ (m.)	I am (he is...)
белару́скі, -а́я, -а́е	Byelorussian (adj.)	боя́зна мне́ (яму́...)	frightened
Белару́ская Наро́дная Рэспу́бліка (БНР)	The Byelorussian Democratic Republic	бразгата́ць (I); бразгачу́, бразгочаш, -у́ць	to clatter
бе́лы, -а́я, -а́е	white	бра́ма, -ы́ (f.)	gate
бе́раг, (-у) ракі́	bank of the river	бранзо́вы, -а́я, -а́е	brown
бе́раг мора́	shore of the sea	брат, -а́ (m.)	brother
бервяно́, -а́ (n.) (pl. бя́рвэньні́)	log	dim. браток, братка́ (m.)	brother
бяспра́ўе, -я́ (n.)	lawlessness, impotence against arbitrary rule	браха́ць (I); ён бра́ша, -у́ць	to bark
беспрацо́ўе, -я́ (n.)	unemployment	бра́цкі, -а́я, -а́е	brotherly, fraternal
беспрацо́ўны, -а́я, -а́е	unemployed	бра́цтва, -а́ (n.)	brotherhood, fraternity
бібліятэ́ка, -і́ (f.)	library	бра́цца (I); бяру́ся, -эшся, -у́цца	to undertake, to take up
біле́т, -у́ (m.)	ticket	бра́цца за чыта́ньне	to begin to read
бі́ць (I); б'ю́, б'еш, б'ю́ць;	to beat, to hit, to strike, to fight	браць (I); бяру́, -эш, -у́ць	to take
(imperative) бі́, бе́це		бры́во, -а́́ (n.) (pl. бровы́)	eyebrow
		Буг, -а́ (m.)	Buh (river)

будаваць (I); будую, -еш, -юць	to build	вадаспад, -у (m.)	waterfall, falls
будзеце (вы)	you will be	вадаспад Ніагара	Niagara Falls
будзіць (II); буджۇ, будзіш, -яць	to wake up	вадзяны млын, -а (m.)	water-mill
будзіньнік, -а (m.) or будзільнік, -а (m.)	alarm-clock	ваенны, -ая, -ае	military
будынак, будынку (m.)	building	важна (adv.)	with an air of importance
буйны, -ая, -ое	big, large; large-scale	важны, -ая, -ае	important
булка, -і (f.)	bun	ваза, -ы (f.)	vase
бура, -ы (f.)	storm	вазіць (II); hab. важۇ, возіш, -яць	to give a ride, to convey
буравік, -а (m.)	driller	вазон, -у (m.)	flowerpot
бурчэць (II); бурчۇ, -ыш, -аць	to grumble	вайна, -ы (f.)	war
буры, -ая, -ае	brown	вакацыі (pl. only)	vacation
бусак, -а (m.)	hook used by fireman	вакно, -а (n.) (pl. вокны)	window
бўсел, бўсла (m.)	stork	вакол (with gen.)	around
бутэлка, -і (f.)	bottle	ваколіца, -ы (f.)	region, vicinity
бываць (habitual form of быць)	to happen	вакса, -ы (f.)	shoe polish
быць (irr.)	to be	вам (dat. of вы)	to you
бэлка, -і (f.)	beam	вамі (instr. of вы)	by you
быццам (adv.)	like	з вамі	with you
быў, была, было	he (she, it) was	вандраваць (I); вандрۇю, -еш, -юць	to wander
Бэрлін, -у (m.)	Berlin	вандроўнік, -а (m.)	wanderer
бяда, -ы (f.)	trouble, misfortune, problem	ванна, -ы (f.)	bathtub
бязгучна (adv.)	soundlessly, silently	ванны пакой (m.)	bathroom
бяззубы, -ая, -ае	toothless	вараньне, -я (n.) (coll.)	crows
бязрыб'е, -я (n.)	lack of fish	варона, -ы (f.)	crow
бязьлітасны, -ая, -ае	merciless, cruel	варочаца (I); варочаюся, -ешся, -юцца	to turn, to return, to come back
бязьмежны, -ая, -ае	boundless, infinite	варочаць (I); варочаю, -еш, -юць (with acc.)	to turn, to return, to give back
бязьмерны, -ая, -ае	infinite, boundless	варта	it is worth while
бяроза, -ы (f.)	birch	ня варты	it is not worth while
dim. бярозка, -і (f.)	birch grove	варыць (II); варۇ, ва́рыш, -аць	to cook
бярэзьнік, -а (m.)	lawlessness; impotence	вас (gen., acc. loc. of вы)	you
бяспраўе, -я (n.)	against arbitrary rule	у вас	with you
		пра вас	about you
вавёрка, -і (f.)	squirrel	васілёк, васілька (m.)	cornflower
вагон, -у (m.)	railroad car	васямнаццаць or васьмінаццаць	eighteen
вада, -ы (f.)	water	ваўчаняты (pl. of ваўчок)	cubs in the Boy Scout Organization
вада, -ы (f.)	vice		
вадаплаў, вадаплава (m.)	vessel, ship		

ваўчыны, -ая, -ае or воўчы, -ая, -ае	wolf's	вечары́на, -ы (f.)	dance party
вашчы́на, -ы (f.)	empty honeycomb	вёчны, -ая, -ае	everlasting, eternal
Вашы́нгтон, -у (m.)	Washington	вёшаць (I);	to hang
вая́ка, -і (m.)	warrior, soldier	вёшаю, -еш, -юць	
вёда́ма or вядо́ма	it is known, of course	вёска, -і (f.)	village, country
вёдаць (I);	to know (a fact)	вiд, -у (m.)	view
вёдаю, -еш, -юць		вiдаць мне (табé)	I (you) can see
вёжа, -ы (f.)	tower	яго ня вiдаць	he is not seen
вёзьці (I); (actual)	to take, to convey	вiдэлец,	fork
вяза́у, -ёш, -у́ць;		вiдэ́льца (m.)	
past вёз		вiльготна (adv.)	damp
век, -у (m.)	1. age, 2. century	вiна́, -ы́ (f.)	fault, guilt
веля́каваты, -ая, -ае	a little to big	вiнава́льны, -ага	accusative
вельмі́ (adv.)	very	вiнава́ты, -ая, -ае	guilty
Вёна, -ы (f.)	Vienna	тут падковы	the horseshoes are to
вёра, -ы (f.)	faith, trust, belief	вiнава́ты	blame for this
мець вёру (давё́р)	to trust	Вiнiпéг, -у (m.)	Winnipeg
дава́ць вёры	to believe	вiнiць (II);	to blame
(with dat.)		вiнiю́, -iш, -яць	
Вёра, -ы (f.)	Vera	вiншавáльная	greeting card
вєрабéй, вєраб'я́ (m.)	sparrow	ка́ртка (f.)	
dim. вєрабéйка, -i	sparrow	вiншавáць (I);	to greet
вєраб'ixa, -i (f.)	female sparrow	вiншiю́, -еш, -юць	
вєрасень, вєрасьня	September	вiсéць (II); вiшiу́,	to hang
(m.)		вiсiш, -яць	
вєрацяно́, -á (n.)	spindle	вiта́ць (I); вiта́ю,	to greet
вєрталёт, -у (m.)	helicopter	-еш, -юць .	
вєрх, -у (m.)	top	вiцца́ (I); (пакá	to meander
увэ́рх (adv.)	up	вiэцца́ or yэцца́)	
Вєрхняе возера́ (n.)	Lake Superior	вiць (I); вiю́ (or yю́)	to twist
вєрш, -а (-у) (m.)	poem	-éш, -юць	
вєршалiна, -ы (f.)	top (of a tree)	вiць гняздо	to build a nest
вєршык, -а (m.)	poem	вiшня́, -i (f.)	cherry
(dim. of вєрш)		воблак, -а (m.)	cloud
вєрыць (II); вєру́,	to believe in God	(pl. воблакi or	
-ыш, -аць у Бога		аблокi)	
вєснавы́, -áя, -оe or	spring (adj.)	вобласць, -i (f.)	oblast (province)
вєсьнi, -яя, -яе		вогнiшча, -а (n.)	bonfire
вєстка́, -i (f.)	news, information	вожык, -а (m.)	hedgehog, porcupine
вєсьцí (I); act. вяду́,	to lead, to take	вожычы́ха, -i (f.)	female hedgehog
вядзéш, -у́ць		воз, -у (m.)	carriage
вєсьцiся́ (I);	to be found	(pl. вазы́)	
вядзéцца, -у́цца		возера́, -а (n.)	lake
вєтлiва́ (adv.)	politely, courteously	(pl. азёры́)	
вєтлiвы́, -ая, -ае	polite, courteous	войстры́, -ая, -ае	sharp
вєцєр, вєтру́ (m.)	wind	войстры́ мароз	severe cold
вєчар, -а (m.)	evening party	вока́, -а (n.) (pl.	eye
		вочы́, dim. вочкí)	

вокладка, -і (f.)	cover	вўсны, -ая, -ае	oral
вол, вала́ (m.)	ox	вўсны (pl. only)	mouth, lips
волава, -а (n.)	lead	вўха, -а (n.)	ear
волак, -у (m.)	portage (carrying boats over land)	(pl. вўшы, вўшэй)	
волас, -у (m.)	hair	вўчань, вўчня (m.)	pupil
(pl. валасы́)		вучаніца, -ы (f.)	pupil
волат, -а (m.)	giant	вучыцца (II); вучўся,	to learn, to study;
(pl. валаты́)		-ышся, -ацца (with	to attend school
вольны, -ая, -ае	free	gen.)	
воля, -і (f.)	freedom, will	вучыць (II); вучу́,	to teach
зубры́ былі на волі	the aurochs were set loose	-ыш, -аць (with acc.)	
Воля, -і (f.)	Vola (name)	вы	you (familiar plural and polite form)
вопратка, -і (f.)	clothing	выбар, -у (m.)	choice, selection
вораг, -а (m.)	enemy	выбары, -аў (pl. only)	election
Ворша, -ы (f.)	Vorsha (Byelorussian city)	выбач or выбачай	excuse me, I am sorry
		(sing.)	
вось	here is;	выбачайце (pl. and	excuse me, I am sorry
вось яны́	here they are	polite form)	
вось чаму́	this is why	выбегчы (irr.); (pf. of	to run out
восем	eight	выбягаць, I); fut.	
восень, -і (f.)	fall, autumn	выбягу, выбяжыш,	
восенскі, -ая, -ае	fall (adj.), autumnal	-уць	
воск, -у (m.)	(bees) wax	выбіраць (I);	to take everything
воўк, ваўка́ (m.)	wolf	выбіраю, -еш, -юць	out; 2. to select, to elect
воўна, -ы (f.)	wool		
вўгаль каменны (m.)	coal	выгляд, -у (m.)	appearance, looks
вўда, -ы (f.)	fishing rod	выглядаць (I);	1. to look (like);
вудаўё or вудзі́лна	rod	выглядаю, -еш,	2. to expect
валаснік, плавук,	part of a fishing rod	-юць	
кручок		ён блага́ выглядае	he looks unwell (ill)
закінуць вўду	to cast the line	выграць (I); (or	to win
папасьціся на вўду	to swallow the bait	выйграць, I); (pf.	
вўдаль, -і (f.)	nature, character	of выграваць, I);	
(from удава́цца)		fut. выграю, -еш,	
вўдзіць (I); (вўджу,	to fish	выгружаць (I);	to unload
-іш, -яць) рыбу		выгружаю, -еш,	
вўзенькі, -ая, -ае	very narrow	-юць	
(or вўзенькі)		выграваць (I);	to win
вўзкі, -а́я, -ое	narrow	выграю, -еш, -юць	
вўзлаваты, -ая, -ае	knotty	выда́тны, -ая, -ае	outstanding, notable
вўліца, -ы (f.)	street	выдра, -ы (f.)	otter
вўнь	over there	выехаць (I) (pf. of	to leave (by
вўс, -а (n.),	moustache	выяжджаць, I);	conveyance), to
(pl. вўсы́)		fut. выеду, -еш,	come out
вўсаты, -ая, -ае	with a long moustache	-уць	
вўсна (adv.)	orally, verbally		

вызірнуць (I) (pf. of вызіраць, I); fut. вызірну, -еш, -уць	to peek out once	выразны, -ая, -ае вырай, выраю (m.) вырасьці (I) (pf. of вырастаць, I); fut. вырасту, -еш, -уць	clear, distinct migration of birds to grow up, to grow out
выйсьці (I) (pf. of выходзіць, II); fut. выйду, -еш, -уць	to go out on foot	вырвацца (I) (pf. of вырывацца, I); fut. вырвуся, -ешся, -уцца	to escape, to break away from...
выйсьці за́муж за каго	to marry somebody (referring to a girl)	высака (adv.) выскокваць (I); выскокваю, -еш, -юць	high to jump out, to rush out
выкалаць (I) (pf. of выколваць, I); fut. выкалю, -еш, -юць	to poke out	высокі, -ая, -ае выступаць (I) (pf. вы́ступіць); выступаю, -еш, -юць	high, tall to perform, to come forward, to address a meeting
хоць выкалі́ вока	you could poke out your eye	вы́сунуць (I) (pf. of высоўваць, I); fut. вы́суну, -еш, -уць	to stick out
выклі́каць (I); выклі́каю, -еш, -юць	to call	вы́хапіць (II) (pf. of выхопваць, I); fut. вы́хаплю, вы́хапіш, -яць	to snatch out
выклі́каць доктара	to call the doctor	выхваля́ць (I); выхваля́ю, -еш, -юць	to praise very much
вы́клікаць (I) (pf. of выклі́каць, I); fut. вы́клічу, -аш, -уць	to call	выходзі́ць (II); выходжу, -іш, -яць	to go out, to get out
вымаўля́ць (I); вымаўля́ю, -еш, -юць	to pronounce	выходны́ дзень (m.) выціра́ць (I); выціра́ю, -еш, -юць	day off to wipe
вы́нік, -у (m.)	result	выяжджа́ць (I); выяжджа́ю, -еш, -юць (з гораду)	to leave (by conveyance)
вы́нятак, вы́нятку (m.)	exception	выяжджа́ць на лёцішча	to go to the country, to the cottage
выпа́дак, выпáдку (m.)	event, case, accident	выяжджа́ць з гара́жу	to come out of the garage
на ўсякі́ выпáдак	just in case	ва́рф, -і (f.) вядома	ship-yard, dock-yard
выпа́даць (I); выпада́ю, -еш, -юць	to fall out	вяза́е нам	it is known it is bringing to us; we are lucky
выпаў́ сьнег	there was a snowfall, it snowed	вялі́зарны, -ая, -ае (or вялі́зарны)	huge
вы́парыцца (II) (pf. of па́рыцца, II); fut. вы́паруся, -ышся, -ацца	1. to steam (in a bath) 2. to evaporate	вялі́зны, -ая, -ае	very big, huge
вы́піць (I); вып'ю́, -еш, -юць	to drink		
вы́правіць (II) (pf. of выпраўля́ць, I); fut. выпраўлю́, вы́правіш, -яць	to send		
вы́прадаж, -ы (f.)	sale		
вы́раз, -у (m.)	expression		
вы́разна (adv.)	clearly, distinctly, legibly		

Вялікае Княства Літоўскае (n.)	Grand Duchy of Lithuania or Grand Litvanian Principality	Галіна, -ы (f.)	Halina
вялікі, -ая, -ае	big	галодны, -ая, -ае	hungry
вярба, -ы (f.) or вярбіна, -ы (f.)	willow	галосны гук (m.)	vowel
вярблюд, -а (m.)	camel	галоўка, -і (f.) (dim. of галава)	little head
вяроўка, -і (f.)	rope, cord	галоўны, -ая, -ае	main
вярнуцца (I) (pf. of варочацца, I); fut. вярнуся, вернешся, -уцца	to return, to come back	гальлё, -я (n.) (coll.)	branches
вясёльце, -я (n.)	wedding	гаманкі, -ая, -ое	noisy
вясёла (adv.)	cheerfully, gayly	ганарліва (adv.)	proudly
мне вясёла	I am happy, I am enjoying myself, I am having a good time	ганарыцца (II); ганаруся, -ышся, -ацца (with instr.)	to be proud of..., to look haughty
вясёлка, -і (f.)	rainbow	Ганна, -ы (f.)	Anna, Hannah
вясёлкавы, -ая, -ае	rainbow (adj.)	гара, -ы (f.)	1. mountain, 2. upstairs, attic
вясёлы, -ая, -ае	merry, gay, happy	гарадзкі, -а́я, -ое	town (adj.)
вячэра, -ы (f.)	supper	гарадок, гарадка (m.)	little town
вячэраць (I), (pf. павячэраць, I); вячэраю, -еш, -юць	to have supper	гараж, -у (m.)	garage
вядро, -а (n.)	pail	гарачка, -і (f.)	fever
Г		гарбаты, -ая, -ае	hunchbacked
га́за, -ы (f.)	oil	гарбаты нос	hooked nose
га́нак, га́нку (m.)	porch, verandah	гарбу́з, -а́ (m.)	pumpkin
геаграфія, -і (f.)	geography	гармата, -ы (f.)	cannon
геаметрыя, -і (f.)	geometry	біць з гарматы	shoot the cannon
гонг, -у (m.)	gong	гармонік, -а (m.)	accordion
гонты (pl.)	shingles	гарну́ць (I); гарну́	to rake together, to gather
гузік, -а (m.)	button	горнеш, -уць	
Г		гарод, -у (m.)	garden
гаварыць (II); гавару́, гаворыш, -аць	to talk, to speak	гародніна, -ы (f.)	vegetable
гадавальнік, -а (m.)	animal nursery	гарох, -у (m.) (dim. гарошак, гарошку, m.)	pea
гадзіннік, -а (m.)	watch, clock	гартáць (I); гартáю, -еш, -юць	to turn over, to look through
газэта, -ы (f.)	newspaper	гарэх, -а (m.) (dim. гарэшак, гарэшка, m.)	nut
гай, гаю (m.)	grove	гарэць (II); гару́, -ыш, -аць	to burn
Гайда дамоў!	let's run home!	гаспада́р, -а́ (m.)	host, master, land-lord
галава, -ы (f.)	head	гаспада́рка, -і (f.)	farm
галіна, -ы (f.), dim. галінка, -і (f.)	branch	хатная гаспада́рка, -і (f.)	household
		гаспадыня, -і (f.)	housewife, hostess, land-lady
		гасьціна, -ы (f.)	hospitality
		гасьцінны, -ая, -ае	hospitable

гатовы, -ая, -ае	ready	голы, -ая, -ае	naked, nude, bare
гатоў, гатова (short form of гатовы, -ая, -ае)	ready	гоман, -у (m.)	noise, uproar
гаціна, -ы (f.)	dam	узыняць гоман	to make a noise
гімнастычная	gymnasium	Спынеце гоман!	Stop this noise!
зала (f.)		Гомель, -я or -ю (m.)	Homel (a city in south-eastern Byelorussia)
гінуць (I); гіну, -еш, -уць	to perish, to die, to disappear	гора, -а (n.)	misfortune, grief
гісторыя, -і (f.)	history, story	горад, -у (m.)	town
Гішпанія, -і (f.)	Spain	пл. гарады	
“Гішпанскія вочы”	“Spanish Eyes”	горача (adv.)	hot
гладка (adv.)	smoothly	Мне горача.	I am hot
гладкі, -ая, -ае	smooth	горкі, -ая, -ае	bitter
глеба, -ы (f.)	soil	горла, -а (n.)	throat
глухі, -а́я, -ое	deaf	госьць, гасця (m. & f.)	guest
глухі зычны	voiceless consonant	пайсьці ў госьці	to go visiting
глуш, -ы or глуша, -ы (f.)	backwoods, remote corner	гра́дка, -і (f.) (dim. гра́дэчка, -і, f.)	garden bed
глыбокі, -ая, -ае	deep	гразіць (II); гражу́	to threaten
глядзець (II); гляджу́, глядзіш, -яць	to look	грозіш, -яць	
глянуць (I) (pf. of глядзець, II); fut. гляну, -еш, -уць	to glance, to look at once	грамада, -ы (f.)	community
Глянь!	Look!	грама́дзі, -ая, -ае	public
гнаць (II); ганю́, гоніш, -яць	to drive out	грама́тыка, -і (f.)	grammar
гняздо, -а́ (n.) (or гнязьдзіна, -ы, f.)	nest	граць (I); граю, -еш, -юць	to play
гнязьдэчка, -а (n.)	little nest	граць на піяніне, (патэфоне)	to play the piano, (recordplayer)
год, -у (m.); (pl. гады)	year	граць на сцэне	to act on stage
годзе!	Enough!	грозьба, -ы (f.)	threat
годна (adv.)	in an appropriate manner	грозна (adv.)	threateningly
голад, -у (m.)	hunger, famine	грозны, -ая, -ае	threatening
голадна (or галодна)	there will be no food	гром, -у (m.)	thunder
будзе голадна		грошы (pl.)	money
голос, -у (m.); (dim. галасок, галаска́, m.)	voice	грубы, -а́я, -ое	thick
голосна (adv.)	loudly	грудзі (pl.)	chest, breast, bosom, bust
голуб, -а (m.) or галуб, -а́	pigeon	грудзі́нка, -і (f.)	brisket
гольлейка, -а (n.) (dim. of гальлё, n.)	branches	груз, -у (m.)	load, freight, cargo
		грыб, -а́ (m.)	mushroom
		(dim. грыбок, грыбка́, m.)	little mushroom
		гыва́стая галава́ (f.)	head with mane
		грызы́ці (I); грызу́, -е́ш, -у́ць; (past) грыз	to gnaw, to nibble
		грымéць (II)	to thunder
		грыміць	it thunders (is thundering)

past грывэла	it thundered	— дабра́цца (I);	to arrive
грэ́цца (I); грэюся,	to warm oneself	(pf. of дабіра́цца, I);	
-ешся, -юцца		fut. дабяру́ся,	
грэ́ць (I); грэю,	to warm, to heat up,	-эшся, -ўцца	
-еш, -юць	to keep warm	дава́льны, -ага	dative (case)
губі́ць (II); гублю,	to lose	дава́ць (I); даю́,	to give
губі́ш, -яць		-эш, -юць	
гуд, -у (m.)	drone	даве́дацца (I); (pf. of	to find out
гук, -у (m.)	sound	даве́двацца, I);	
гукну́ць (I) (pf. of	to shout	fut. даве́даюся,	
гукáць, I); fut.		-ешся, -юцца	
гукну́, -эш, -ўць		даводзі́цца (II);	to have to, to happen
гульня́, -і (f.)	game	(impersonal)	
гуля́ць (I); гуляю,	to play	мне (табе́, нам...)	I (you, we...) have to
-еш, -юць		даводзі́цца	
гуля́ць у футбол	to play football	(past) мне (табе́,	I (you, we...) 1. had
гу́мар, -у (m.)	humour	нам...) давялося	to, 2. had occasion
(У кні́зе шмат		даво́лі (adv.)	enough, rather
гу́мару.)		даво́лі позна	rather late
гу́мка, -і (f.)	eraser	дагадзі́ць (II);	to please
гумно́, -а́ (n.)	a barn and barnyard	(pf. of гадзі́ць, II);	
гурт, -у (m.)	crowd, bunch	fut. дагаджу́,	
густ, -у (m.)	taste	-іш, -яць	
густы, -ая, -ое	thick	дагна́ць (II);	to catch up
гусь, -і (f.)	goose	(pf. of даганя́ць, I);	
гусьці́ (I); гуду́,	to blow loudly, to hoot	fut. даганю́,	
гудзе́ш, -ўць		дагоні́ш, -яць	
гу́тарка, -і (f.)	conversation	дагэту́ль (adv.)	1. until now, thus far;
гу́тарыць (II);	to talk, to converse,		2. up to here, up to
гу́тару, -ыш, -аць	to chat		this point
pf. пагу́тарыць (II)	to have a talk	дазваля́ць (I);	to allow
гу́чна (adv.)	loudly	дазваля́ю, -еш, -юць	
гушча́р, -у (m.)	thicket	дазволь мне	let me
лясны́ гушча́р	depth of the forest	дайсьці́ (I); (pf. of	to get to
гырчэ́ць (II);	to growl	даходзі́ць, II);	
гырчы́ць, -аць		fut. дайду́,	
гэны́, -ая, -ае	that, the other	дайдзе́ш, -ўць	
гэ́рб, -у (m.)	coat of arms	даланя́, -і (f.)	palm
гэта́	this (is)	(dim. далонька, -і, f.)	
гэту́лькі	so much, so many	дале́й (adv.)	farther
гэты́, гэтая́, -ае	this	дале́й нешта рабі́ць	to keep doing
			something
		далёка (adv.)	far away
		далі́на, -ы (f.)	valley
		далуча́цца (I)	to join
		(pf. далучы́цца, II);	
		далуча́юся,	
		-ешся, -юцца	
дабе́гчы (irr).;	to run to, to reach		
(pf. of дабяга́ць, I);			
fut. дабягу́,			
дабяжы́ш, дабягу́ць			
дабе́гчы да...	to run as far as...		

Д

даль, -і (f.)	distance, remoteness	дасьлёдаваць (I);	to explore
дамагацца (I);	to demand, to expect,	дасьледую, -еш,	
дамагаюся,	to insist	-юць	
-ешся, -юцца		дасьледнік, -а (m.)	explorer
дамоў or дадому	home (homeward)	дасьпяваць (I);	to ripen; to mature
(adv.)		дасьпяваю, -еш,	
даплатны ліст	understamped letter	-юць	
дапамагаць (I);	to help	даўгі, -а́я, -ое	long
дапамагаю, -еш,		даўганогі, -ая, -ае	longlegged
-юць (каму)		даўно (adv.)	long ago, for a long time
дапамога, -і (f.)	help	даўны, -ая, -ае	old, ancient
дапаўнэньне, -я (n.)	object (in a sentence)	даходіць (II);	1. to draw near, to
простае дапаўнэньне	direct object	даходжу,	come near; 2. to be
даплысці (I)	to reach by boat, to	даходзіш, -яць	added
(pf. of плысці, I);	swim to	даць (irr.)	to give
fut. даплыву́,		(pf. of даваць, I);	
-ёш, -уць		fut. дам, дасі,	
дараваць (I)	to give as a gift; to	дадуць	
(pf. падараваць, I);	forgive	даць рады	to manage, to handle one's job
дарую, -еш, -юць		дачакáцца (I) (pf.);	to wait until
дарагі, -а́я, -ое	dear, expensive	fut. дачакáюся,	
дарма́ (adv.)	for nothing (free),	-ешся, -юцца	
	in vain	не магу́ дачакáцца	I can not wait until...
дарма́ працаваць	to work unpaid	дачка́, -і́ (f.)	daughter
дармо	it is all right	(dim. дачу́шка, -і́, f.)	
дармовы, -ая, -ае	free of charge	даядаць (I);	to finish eating, to
дарога, -і́ (f.)	road, way	даядаю, -еш, -юць	eat up
(dim. дарожка, -і́, f.)		дбаць (I); дбаю,	to take care of, to be
даручыць (II);	to entrust, to deliver	-еш, -юць	concerned about
(pf. of даручаць, I);		два (дзьве, два)	two
fut. даручу́, -ыш,		двана́ццаць	twelve
-аць		два́ццаць	twenty
даручэньне, -я (n.)	commission	двукосье, -я (n.)	quotation marks
дарыхтавацца (I)	to get ready,	дзе	where
(pf. of рыхтавацца, I);	to prepare	дзевятна́ццаць	nineteen
fut. дарыхту́юся,		дзе́вяць	nine
-ешся, -юцца		дзед, -а (m.)	grandfather
даставаць (I);	to get, to reach, to get	(pl. дзяды́)	
дастаю́, -ёш, -юць	out	Дзед Мароз (m.)	Santa
даста́віць (II) (pf. of	to add; to deliver	дзень, дня́ (m.)	day
дастаўляць, I);		(pl. дні́)	
fut. даста́ўлю,		дзераза́, -ы́ (f.)	clubmoss, wolf's claw
даста́віш, -яць		дзе́рці (I); дзяру́,	to tear
даста́так, даста́тку	plenty, abundance	-эш, -уць	
(m.)		дзе́рці пэ́р'е	to pull feathers
даста́ць (I)	to get, to take, to	дзесяцігодзьдзе, -я	decade
(pf. of даставаць, I);	reach	(n.)	
fut. даста́ну, -еш,			
-уць			

дзэсяць	ten	дно, -а (n.)	bottom, ground (of the sea, lake)
дзэцца (I), (pf.); fut. дзэнуся, -ешся, -уцца	to get to, to disappear	добра (adv.)	well, right
Куды дзэлася рэчка?	Where did the river get to?	добры, -ая, -ае	good
дзеяслоў, дзеяслова (m.)	verb	дождж, дажджý (m.)	rain
дзіва, -а (n.)	wonder, marvel	(dim. дожджык, -а)	
на дзіва ўсім	to everyone's amazement	Ідзе дождж.	It rains.
дзіва́к, -а (m.)	crank, odd fellow	доле (adv.)	below, further down
дзівіцца (II); дзіўлю́ся, -ішся, -яцца	to wonder	доля, -і (f.)	fate, destiny, luck
дзіка (adv.)	wildly	дом, -у (m.)	house
дзікі -а́я, -о́е	wild	(pl.) дамы́	
дзіўны, -а́я, -о́е	strange, queer, odd	дома or удома	at home
дзіця, дзіцяці (n.)	child	доступ, -у (m.)	access
дзьве (f.)	two	досыць (adv.)	enough, rather
дзьве́ры (pl. only)	door	досыць далёка	rather far, far enough
Дзвіна́, -ы (f.)	Dzvina (river in northern Byelorussia)	доўга (adv.)	long time
дзьму́хаць (I); дзьму́хаю, -еш, -юць	to blow	дошка, -і (f.)	board, blackboard
дзьму́хнуць (I) (pf. of дзьму́хаць, I); fut. дзьму́хну, -еш, -уць	to blow once	драма́ць (I); драмлю́, -еш, -юць	to nap, to doze, to slumber
дзю́ба, -ы (f.)	beak	драўляны, -ая, -ае	wooden
дзя́дзька, -і (m.) (dim. дзя́дзечка, -і, m.)	uncle. Also the polite form addressing any male adult	драч, -а́ (m.)	landrail
дзяду́ля, -і (m.) (or дзяду́ль, -я, m.)	grandfather	дровы (pl. only)	wood
дзя́куй	thanks	дрот, -у (m.)	wire
шчы́ры (or вялі́кі)	many thanks	друг, -а (m.)	friend
дзя́куй		(voc. дру́жа!)	
дзя́кую, (pl.) дзя́куем	thank you, we thank you	дру́жба, -ы (f.)	friendship
шчы́ра (or вельмі)	thank you very much	дружы́на, -ы (f.)	team
дзя́кую (дзя́куем)		дружы́ць (II); дружý, -ыш, -аць	to be friends
дзялі́ць (II); дзялю́, дзэлі́ш, -яць	to divide	дрыжэ́ць (II); дрыжý, -ыш, -аць	to tremble, to shake
дзярка́ч, дзеркача́ (m.)	worn out broom	дрымота, -ы (f.)	drowsiness
дзяўчы́на, -ы (f.) (dim. дзяўчы́нка, -і)	girl	дрэ́ва, -а (n.)	tree, (also) wood
		дрэнны, -ая, -ае	wretched, rotten,
		дуб, -а (m.)	oak (tree)
		дуб, -у (m.)	oak (wood)
		дуда́, -ы (f.)	bagpipes
		дуда́р, -а́ (m.)	piper
		ду́дка, -і (f.)	pipe, fife
		ду́жка, -і (f.)	bracket
		ду́жы, -ая, -ае	strong
		ду́маць, (I); ду́маю, -еш, -юць	to think
		ду́пло, -а́ (n.)	tree hollow
		дурні́на, -ы (f.)	nonsense, rubbish
		дурны, -а́я, -о́е	stupid
		дух, -у (m.)	spirit, breath; ghost
		за́йцу дух за́біла	the hare was out of breath

духмяны, -ая, -ае	sweet scented
душ, -у (m.)	shower
дыван, -а (m.)	rug, carpet
дыханьне, -я (n.)	breathing, respiration
дэнтысты, -ага (m.)	dentist
дэнтыстка, -і (f.)	
дэсэрт, -у (m.)	dessert

Е

еж, ёжце!	Eat!
(imperative of есьці)	
ёжа, -ы (f.)	food
ёзьдзіць (II);	to go (by conveyance)
hab. ёжджу,	
ёзьдзіш, -яць	
ёзьдзіць конна	to ride horseback
ёзьдзіць аўтам	to drive, to go by car
ёзьдзіць трамваём	to go by streetcar
(цягніком,	(train, bicycle)
самакатам)	
екатаць (I); якоча,	to bark
якочуць (сабакі)	
ёлка, -і (f.)	fir tree
ёсьці (irr.)	to eat
(ем, ясі, есьць;	
ядзём or ямо;	
ясьцё or ясьцё;	
ядуць)	
мне хочацца есьці	I am hungry
ехаць (I) act.;	to go (by conveyance)
еду, едеш, -уць	

Ё

ёй (dat. or loc. of яна)	to her, (or) about her
ёлапень, ёлапня (m.)	blockhead
ён	he
ёю (instr. of яна);	with her
зь ёю	

Ж

жаба, -ы (f.)	frog
(dim. жабка, -і)	
жадаць (I); жадаю,	to wish
-еш, -юць	
жаласьліва (adv.)	pitifully
жаноцкі, жаночкая,	feminine
-ае	
жаноцкі род	feminine gender

жарт, -у (m.)	joke
не на жарт	to be downright scared
спалохацца	
жартаваць (I);	to joke, to be funny
жартую, -еш, -юць	
жаўрук, -а (m.)	lark
жах, -у (m.)	terror, horror
жаць (I); жну,	to reap
жнеш, -уць	
жмёня, -і (f.)	hollow of the hand
жнівень, жнівеня	August
жніво, -а (n.)	harvest, harvesting
	time
жонка, -і (f.)	wife
жоўты, -ая, -ае	yellow
(dim. жоўценькі,	
-ая, -ае)	
журавіна, -ы (f.)	cranberry
жывіцца (II);	to feed (on), to live
жыўлюся, -ішся,	(on)
-яцца	
живот, -а (m.)	stomach
жывы, -ая, -ое	alive, living
жыла, -ы (f.)	vein
жыльлё, -я (n.)	shelter
жыта, -а (n.)	rye
жытні, -яя, -яе	rye (adj.)
жытні хлеб, (-а)	rye bread
жыць (I); жыву,	to live
жывеш, -уць	
жыць на кватэры	to rent a flat (a room)
жыцьцё, -я (n.)	life

З

з (with gen.)	of, from
дом з цэглы	house of brick
Ён з гораду.	He is from the city.
з (with instr.)	with
хлеб з маслам	bread with butter
за (with acc.)	for, in
купіць за гатоўку	to buy for cash
за тыдзень	in a week
за (with instr.)	behind
за лэсам	behind the forest
забіраць (I);	to take with; to pick
забіраю, -еш, -юць	up
заблудзіцца (II) (pf.)	to lose one's way
заблытацца (I)	to become entangled
(pf. of блытацца, I);	

fut. заблытаюся, -ешся, -юцца			загадка, -і or загадка (f.)	riddle
забрахаць (I)	to start barking		(dim. загадачка, f.)	
(pf. of брахаць, I); fut. забрэша, -уць			загалавак, загатоўку (m.)	title
забраць (I)	to take, to pick up		загана, -ы (f.)	fault, defect, imperfection
(pf. of забіраць, I); fut. забярэ, -эш, -уць			без заганы	faultless
забудаваць (I) (pf. of забудоўваць, I); fut. забудую, -еш, -юць	to build (on a site)		загарад, -у (m.)	fence
забўдзька, -і (m. + f.)	a forgetful person		загарадзіць (II) (pf. of загараджваць I); fut. загараджы, -іш, -яць	to enclose, to shut in, to fence in
забывацца (I); забываюся, -ешся, -юцца	to forget		загарадзіць каму дарогу	to block somebody's way
забыцца (I) (pf. of забывацца, I); fut. забудуся, -ешся, -юцца	to forget		загарэць (II) (pf. of загараць, I); fut. загары, -ыш, -аць	to get ■ suntan
завесіць (II) (pf. of завешваць, I); fut. завешу, завесіш, -яць	to curtain, to veil		загарэцца (II); pf. fut. загарыцца, -ацца	to begin to burn
завесіць вокны	to curtain the windows		Зоркі загарацца.	Stars will begin to shine.
завілісты, -ая, -ае (рака)	winding, meandering (river)		загінуць (I) (pf. of гінуць, I); fut. загіну, -еш, -уць	to perish, to be lost, to be killed
завод, -у (m.)	plant; breed, race		заглыбіцца (II) (pf. of заглыбляцца, I); fut. заглыблюся, заглыбішся, -яцца	1. to deepen, to go deep into; 2. to be absorbed in
завязаць (I) (pf. of завязваць, I); fut. завяжы, -аш, -уць	to tie up, to knot		заглыбіцца ў лес	to go deep into the forest
завязваць (I); завязваю, -еш, -юць	to tie up		задавацца (I); задаюся, -эшся, -юцца	to show off
завязь, -і (f.)	bud		задаволены, -ая, -ае	pleased, content, satisfied
загаварыць (II) (pf. of гаварыць, II); fut. загавары, -ыш, -аць	to begin to talk		заданьне, -я (n.)	task, exercise
загад, -у (m.)	order		хатняе заданьне	homework
загадаць (I) (pf. of загадваць, I); fut. загадаю, -еш, -юць	to order, to command		задзіра, -ы (m. + f.)	tease, bully
загадаваць (I); загадаваю, -еш, -юць	to order, to command; to be at the head of...		Задзіночаныя Штаты Амэрыкі (ЗША) pl.	The United States of America
загадаць загадку	to ask (to pose) a riddle		задні, -яя, -яе	back, rear
			задняя нага	hind leg
			заезд, -у (m.)	entrance, driveway
			заезны двор, -а (m.)	inn
			заечы, -ая, -ае (adj. of заяц)	hare's

зажаўцець (I) (pf. of жаўцець, I); fut. зажаўцее, -юць	to become yellow, to appear yellow in the distance	занятак, занятку (m.)	business, work, occupation
зажурыцца (II) (pf. of журыцца, II); fut. зажурўся, -ышся, -ацца	to become sad	заняткі ў школе	lessons, school
зазелянець (I) (pf. of зелянець, I); fut. зазелянее, -юць	to turn green	заняты, -ая, -ае	occupied (place)
дрэвы зазелянелі	young leaves broke out on the trees	заняты, -а́я, -о́е	busy (person)
займаць (I) (pf. заняць); займаю, -еш, -юць	to take up, to occupy	запавётнік, -а (m.)	forest reserve
зайсьці(ся) (I) (pf. of заходзіць, II); fut. зайду, -еш, -уць	to come, to call on, to drop in	запа́мятаць (I) (pf. of памя́таць, I); fut. запамя́тую, -еш, -юць	to remember, to keep in mind
за́йчык, -а (m.)	a small hare	запла́каць (I); pf. of пла́каць, I); fut. запла́чу, -аш, -уць	to begin weeping, to burst out crying
зака́заць (I) (pf. of зака́зваць, I); fut. закажу́, -аш, -уць	to order; to announce	запля́скаць даланя́мі	to clap one's hands
закалаціцца (II) (pf. of калаціцца, II); fut. закалачу́ся, закалоці́шся, -яцца	to begin to shake	запраўды	indeed
закончаны, -ая, -ае	finished	запросіны (pl. only)	invitation
закра́тацца (I); pf. fut. закра́таюся, -ешся, -юцца	to begin to stir	за́ра, -ы́ (f.) (dim. зорка, -і, f.)	star
закурэ́цца (II) (pf. of курэ́цца, II); fut. заку́рыцца, -ацца	to begin to smoke	зарабля́ць (I); зарабля́ю, -еш, -юць	to earn
залажы́цца (II) (pf. of закладáцца, I); fut. залажу́ся, залажы́шся, -ацца	to bet	за́раз (adv.)	soon, right now, immediately
залажы́ць (II) (pf. of закладáць, I); fut. залажу́, залажы́ш, -аць	to cover up	зараўсьці́ (I) (pf. of раўсьці́, I); fut. зараву́, -ёш, -уць	to begin howling
залаты, -а́я, -о́е	golden	зарыпе́ць (I) (pf. of рыпе́ць); fut. зарыпи́ць, -яць	to begin to creak
за́ля, -і́ (f.)	hall	зарэ́чча, -а (n.)	part of town (etc) on the other side of the river
замі́ж	instead	засіне́ць (I) (pf. of сіне́ць, I); fut. засіне́е, -юць	to become blue, to appear blue in the distance
зане́сьці́ (I) (pf. of не́сьці́, I); fut. занясу́, -ёш, -уць	to carry	заскуго́ліць (II) (pf. of скуго́ліць, II); fut. ё́н заскуго́ліць, -яць	1. (colloq.) to begin to lament (to complain); 2. to begin whining (as a dog)
		засьмя́яцца (I) (pf. of сьмя́яцца, I); fut. засьмяю́ся, -ёшся, -юцца	to burst into laughter
		засьпява́ць (I) (pf. of сьпява́ць, I); fut. засьпява́ю, -еш, -юць	to begin singing

заста́цца (I); застаю́ся, -ёшся, -ю́цца	to remain	захма́рыцца (II) (pf. of захма́рвацца, I)	to become cloudy
заступі́ць (II) (pf. of заступі́ць, I); fut. заступлю́, заступі́ш, -яць	to take somebody's place	заходзі́цца (II); заходзься, заходзьцеся!	to come in; to call, come in!
заступі́ць дарогу	to bar (block) the way	Сонца заходзі́ць.	The sun is setting.
засына́ць (I); засына́ю, -еш, -юць	to fall asleep	захоп, -у (m.)	capture, seizure
затаі́ць (II) (pf. of таі́ць, II); fut. затаю́, -іш, -яць	to keep in secret	захопні́к, -а (m.)	invader, aggressor
затармазі́ць (II) (pf. of тармазі́ць, II); fut. затармажу́, -іш, -яць	to put on the brakes	захрапсы́ці (I) (pf. of храпсы́ці, I); fut. захрапу́, -ёш, -уць	to begin to snore
затое	in return, for it	заці́хнуць (I) (pf. of ці́хнуць, I); fut. заці́хну, -еш, -уць	to become quiet
затрашчэ́ць (II) (pf. of трашчэ́ць, II); fut. затрашчу́, -ыш, -аць	to begin creaking	заці́шша, -а (n.)	calm, lull
затрыма́цца (I) (pf.); fut. затрымаю́ся, -ешся, -юцца	to stay longer	зацьвярдзе́лы, -ая, -ае зацьвярдзе́лы зы́чны	hardened hardened consonant
затры́мваць (I); затры́мваю, -еш, -юць	to detain, to delay, to restrain	заця́ты, -ая, -ае заця́ты бой	persistent stubborn fighting
заўва́жыць (II) (pf. of заўважа́ць, I); fut. заўважу́, -ыш, -аць	to notice	зачы́нены, -ая, -ае зачыні́ць (II) (pf. of зачы́няць, I); fut. зачыню́, -іш, -яць	closed, shut to shut, to close
заўсе́ды (adv.)	always	зачы́няць (I); зачы́няю, -еш, -юць	to close, to shut
заўторы́ць (II) (pf. of уторы́ць, II)	to echo, to take the second part (in music)	за́яц, за́йца (or зайца́) (m.)	hare
заўтра́ (adv.)	tomorrow	зблі́зку (adv.)	from up close
захава́ць (I) (pf. of захо́ўваць, I); fut. захава́ю, -еш, -юць	to preserve; to hide	збо́жжа, -а (n.)	grain
захава́цца	to be preserved	збо́ку (adv.)	beside
за́хад, -у or заход, -у (m.)	west, sunset	збо́ку ў́бок	from side to side
захапле́ньне, -я (n.)	admiration	збру́я, -і (f.)	harness
захапля́ць (I); захапля́ю, -еш, -юць	to delight, to ravish	збудава́ць (I) (pf. of будава́ць, I); fut. збуду́ю, -еш, -юць	to build up, to assemble
захапля́цца (I); захапля́юся, -ешся, -юцца	to admire, to be delighted	збудзі́ць (II) (pf. of будзі́ць, II); fut. збуджу́, збудзі́ш, -яць	to awaken
		зважа́ць (I); зважа́ю, -еш, -юць	to pay attention, to take notice of
		Зважа́й!	Attention!
		звара́чца (I); звара́чаюся, -ешся, -юцца	1. to turn, 2. to request
		звара́чца да каго з просьбаю	to request a favour from someone

зварачаць (I)	to turn	здáрыцца (II) (pf. of · to happen	
зварачаць на сябе ўвагу	to call attention to oneself	здара́цца, I); fut.	
зварыць (II) (pf. of варыць, II); fut.	to cook	здáрыцца, -ацца	
звару́, -ыш, -аць		здарэ́ньне, -я (n.)	event
зва́цца (I); заву́ся, -э́шся, -у́цца	to be called	здрáдзіць (II) (pf. of здраджáць, I); fut.	to betray, to be false, unfaithful
зваць (I); заву́, -э́ш, -у́ць	to call (loudly)	здрáджу,	
званіць (II); званю́, -іш, -яць	to ring the bell; to phone	здрáдзіш, -яць	
зводзіць (II); зводжу, -іш, -яць	to take off, to take down	or зра́дзіць (II)	
ня зводзіць вачэ́й з каго	not to take one's eyes off somebody	зе́ляніна, -ы (f.)	greens; vegetables
звы́чай, -ю or звыча́й, -ю (m.)	custom	зе́рне, -я (n.)	seeds (collective noun)
звы́чка, -і (f.)	habit	зе́рня, зярня́ці (n.)	seed
згаджáцца (I); згаджáюся, -ешся, -юцца	to agree	зе́лка, -і (f.)	herb
згода, -ы (f.)	consent, harmony, agreement	зза́ду (adv.)	behind
Згода!	Agreed!	зіма́, -ы (f.)	winter
згу́ба, -ы (f.)	loss	зімава́ць (I); зіму́ю, -еш, -юць	to pass the winter
згубіць (II) (pf. of губіць, II); fut.	to lose	зімовы, -ая, -ае	winter (adj.)
згублю́, згу́біш, -яць		зімоўка, -і (f.)	winter stay, hibernation
здабыва́ць (I); здабыва́ю, -еш, -юць	to get, to obtain	зірну́ць (I) (pf. of пазіра́ць, I); fut.	to glance
здабы́ча, -ы (f.)	booty, plunder, conquest	зірну́, -э́ш, -у́ць	
здава́цца (I); здаю́ся, -э́шся, -ю́цца	to seem, to appear	зірні́!	Look!
мне здае́цца	it seems to me	злаві́ць (II) (pf. of лаві́ць, II); fut.	to catch
здагада́цца (I) (pf. of дагада́цца, I); fut. здагада́юся, -ешся, -юцца	to guess, to suspect	злаўлю́, зловіш, -яць	
здалёку (adv.)	from afar	злосьць, -і (f.)	anger
здоровы, -ая, -ае (dim. здаровенькі)	healthy	злосны, -ая, -ае	angry
здараў будзь!	stay healthy, prosit	злучэ́ньне, -я (n.)	1. junction, 2. group
здараўе, -я (n.)	health	злы, -ая, -ое	wicked, malicious, vicious
dim. здараўечка or здарове́йка)		змок, змоку (m.)	darkness, dusk, twilight
		зьмяня́цца (I); зьмяня́юся, -ешся, -юцца	to be changed
		знаёмі́цца (I); знаёмлю́ся, знаёмі́шся, -яцца (з with instr.)	to meet smb., to become acquainted
		знайсць (I) (pf. of знаходзіць, II); fut. знайду́, -еш, -уць	to find
		знак, -у (m.)	sign, symbol, mark, signal

дацца ў знакі	to stick in someone's memory	збіраць (I); збіраю, -еш, -юць	to collect, to pick up
знаць (I); знаю, -еш, -юць	to know	звёдаць (I); звёдаю, -еш, -юць	to visit
значна (adv.)	noticeably	звер, звяра (m.)	animal, beast
значыць (II); значу, -ыш, -аць	to mean; to be of importance	звінець (II); звiню, -іш, -яць	to ring
значыцца	it means	звяга, -і (f.)	yelping, yapping, howl
зноў or зноўку	again	звяр'ё, -я (n.) (collective)	wild animals
знуджаны, -ая, -ае	bored	звярнуць (I) (pf. of зварачаць, I or звяртаць, I); fut. звярну, -еш, -уць	to turn aside; to give back
золата, -а (n.)	gold	звярок, звярка (m.) (dim. of звер)	animal
зорка, -і (f.)	star	звяртаць (I); звяртаю, -еш, -юць	to turn aside
Зорка Вэнэра (f.)	Star Venus	згiнаць (I); згiнаю, -еш, -юць	to bend
зрабіцца (II); pf. of рабіцца, II); fut. зраблюся, зробішся, -яцца	to become	здзівіцца (II) (pf. of здзіўляцца, I); fut. здзіўлюся, здзівішся, -яцца	to wonder
мне зрабілася страшна	I became frightened	з'есяці (irr.) pf. of ёсяці (irr.)	to eat up
зрабіць (II) (pf. of рабіць, II); fut. зраблю, зробіш, -яць	to have done (made)	злева (adv.)	on the left
зрабіць разьмінку	to warm up, to limber up	злівацца (I); зліваецца, -юцца	to merge, to blend
зразумець (I) (pf. of разумець, I); fut. зразумею, -еш, -юць	to understand	злітна (adv.)	together
зручны, -ая, -ае	convenient, handy, comfortable	злічыць (II) (pf. of лічыць, II); fut. злічу, -ыш, -аць	to calculate, to count
зрыхтаваць (I) (pf. of рыхтаваць, I); fut. зрыхтую, -еш, -юць	to prepare	зляпіць (II) (pf. of ляпіць, II); fut. зляплю, злёпіш, -яць	to model
зуб, -а (m.)	tooth	зляпіць гняздо	to build (make) a nest
зубар, зубра (m.)	aurochs	змéна, -ы (f.)	change, changing
зубны лёкар (m. + f.)	dentist	змяніць (II) (pf. of змяняць, I); fut. змяню, -іш, -яць	to change
зубок, зубка (m.) (dim. of зуб)	small tooth	змяніцца (I) (pf. of змяняцца, I)	to change
зубрыха, -і	female aurochs	змясьціцца (II) (pf. of мясьціцца, II); fut. змяшчўся, змесьцішся, -яцца	to fit in
зусім	quite		
зухаваты, -ая, -ае	daring, gallant		
выгляд зухаваты	dashing appearance		
ЗША — (Задзіночаныя Штаты Амэрыкі)	USA		
збірацца (I); збіраюся, -ешся, -юцца	to get ready		

зьнізу (adv.)	below, at the bottom of...	імгла, -ы (f.)	haze
зьнікаць (I); зьнікаю, -еш, -юць	to disappear	імглісты, -ая, -ае	hazy
зьнікнуць (I) (pf. of зьнікаць, I); fut. зьнікну, -еш, -уць	to disappear	імецца; ня ймецца вёры	One can hardly believe
зьнішчыць (II) (pf. of зьнішчаць, I); fut. зьнішчу, -ыш, -аць	to destroy	імі = instr. of яны; зь імі	with them
знявага, -і (f.)	insult, affront	імклівы, -ая, -ае	swift
зьявіцца (II) (pf. of зьяўляцца, I); fut. зьяўлюся, зьявішся, -яцца	to appear	імчаць (II) (or імчацца, II); імчу, -ыш, -аць	to rush
зьяжджаць (I); зьяжджаю, -еш, -юць	to go down, to come down	імшара, -ы or амшара (f.)	moss-swamp
зыбучы, -ая, -ае	unstable	іначай or інакш (adv.)	differently, otherwise
зык, -у (m.)	noise	іначай (conjunc.) Сьпяшайся, іначай спозьнішся.	or (else) Hurry up or you will be late.
зыходзіць (II); зыходжу, -іш, -яць	1. to come off, 2. to get out of the road	іншы, -ая, -ае	another
зыходзіць з дарогі	to clear the way	ірваць (I); ірву, -эш, -уць	to tear, to pick
зычны гук (m.)	consonant	ірваць кветкі	to pick flowers
зычыць (II); зычу, -ыш, -аць	to wish	іржа, -ы (f.)	rust
зялёза, -а (n.)	iron	іржышча, -а (n.) or пожня, -і (f.)	field of stubble (i.e. field after harvest)
зялёзны, -ая, -ае	made of iron	ірта, -ы (f.), (pl.) ірты	ski, skis
зялёны, -ая, -ае	green	іскра, -ы (f.)	sparkle
зямля, -і (f.)	earth, land, ground	іскрысты, -ая, -ае	sparkling
зямяк, -а (m.)	fellow-countryman	іскрыпка, -і (f.)	violin
I		існаваць (I); існую, -эш, -юць	to exist
ігруша, -ы (f.)	pear	істота, -ы (f.)	creature
ігрышча, -а (n.)	party	істужка, -і (f.)	ribbon
ізноў	again	істужка	conveyer belt
ілгачь (I); ілгу, ілжэш; ілжом, ілжаце, ілгуць	to lie	транспартэра	
Ілья, -і (m.)	Elias	ісьці (I) act.; іду, ідзэш, ідуць	to go, to walk
ільняны, -ая, -ае (adj. of лён)	flaxen	Італія, -і (f.)	Italy
ім = instr. + loc. of ён, яно and dat. of яны	him; to them	іх = gen. + acc. + loc. of яны	them
зь ім	with him	У іх новае аўта. (gen.)	They have a new car.
у ім	in it	Мы бачылі іх.	We saw them.
Дайце ім!	Give (it) to them!	Пры іх ніхто ня жыве.	Nobody lives with them.
		іхны, іхная, іхнае	their

К

ка́ва, -ы (f.)	coffee	канікулы (pl. only)	school vacation
кава́ль, -я́ (m.)	blacksmith	канты́чка, -і (f.)	prayer and song book
каду́шка, -і (f.)	tub	канча́так, канча́тку (m.)	ending
ка́жа	says	канча́ць (I);	to finish
ка́жны, -ая, -ае or кожны, -ая, -ае	every, each	канча́ю, -еш, -юць	skates
кажу́х, -а́ (m.)	sheepskin coat	канькі́	to dig
каза́, -ы (f.); pl. козы	goat	(sing. канёк, канька́)	
каза́к, -а́ (m.)	Cossack	капа́ць (I);	coat, jacket
каза́цкі, -ая, -ае	Cossack (adj.)	капа́ю, -еш, -юць	orchestra
каза́ць (I); кажу́,	to say, to tell	капота, -ы (f.)	hat
-аш, -уць		капэ́ля, -і (f.)	
каза́ччына, -ы (f.)	Cossacks' way of life	капялю́ш, -а́ (m.)	
ка́зка, -і (f.)	fairytale	(dim. капялюшо́к, капялюшы́ка)	bark
(dim. ка́зачка, -і)		кара́, -ы́ (f.)	punishment
казу́ля, -і (f.)	deer	ка́ра, -ы́ (f.)	ship
кайданы́ (pl.)	shackles, handcuffs	карабе́ль, карабля́ (m.)	
каласі́сты, -ая, -ае	(rye) with big ears,		nape (the back of the neck)
adj. of колас;	rye giving a big crop	ка́рак, ка́рку (m.)	
к. жы́та		га́рба́ты ка́рак	hunchbacked nape
кале́на, -а (n.)	knee	кара́лі (pl.)	necklace, beads
калі́	when, if	кармі́ць (II); кармлю́,	to feed
калі́ ла́ска	please	кормі́ш, -яць	
калі́дор, -у (m.)	hall, passage	кармле́ньне, -я́ (n.)	feeding
калі́дорчык, -а (m.)	small hall, passage	карму́шка, -і (f.)	bird feeder
(dim. of калі́дор)		каро́ва, -ы́ (f.)	cow
кало́да, -ы́ (f.)	1. log; 2. bee-hive	каро́тка (adv.)	briefly
кало́дзеж, -а́ (m.)	well	каро́ткі, -ая, -ае	short, brief
кало́к, калка́ (m.)	stake	кароце́нькі, -ая, -ае	very short
кало́сьсе, -я́ (n.)	ears	ка́рта, -ы́ (f.)	1. map, 2. playing card
калы́хаць (I);	to lull	кару́сэля, -і́ (f.)	merry-go-round
калы́шў, -аш, -уць		карша́к, -а́ (m.)	hawk
калю́чы, -ая, -ае	prickly	кары́сны, -ая, -ае	useful
ка́ля	near, beside	кары́сьць, -і́ (f.)	use
Каля́ды, Каля́даў (pl.)	Christmas	кары́ца, -ы́ (f.)	bark
камáр, -а́ (m.)	mosquito	(dim. of кара́)	
каме́нны, -ая, -ае	stone (adj.), stony	кара́нь, караня́ (m.)	root
ка́мень, -я́ (m.)	stone	кара́нны, -ая, -ае	radical
ка́мень, -ю́ (m.)	stones	каса́, -ы́ (f.)	1. braid, 2. scythe,
камо́ра, -ы́ (f.)	storage room	(pl. косы́)	3. spit (small point of land running into the sea), 4. spleen (anath.)
каму́	to whom		1. cash-register,
Кана́да, -ы́ (f.)	Canada	ка́са, -ы́ (f.)	2. treasury
кана́л, -у́ (m.)	canal		mower, haymaker
кана́па, -ы́ (f.)	chesterfield, sofa	касэ́ц, касца́ (m.)	
канва́рт, -у́ (m.)	envelope		
кане́ц, канца́ (m.)	end		
у канца́	at the end		

касiць (II); кашу́, косiш, -яць	to mow	кiнуцца на каго (acc.)	to fall upon someone
касма́ты, -ая, -ае	shaggy	кiнуць (I)	1. to throw, 2. to quit
кастрбiца, -ы (f.)	boon (hard skin on the flax fibre)	(pf. of кiдаць, I); fut. кiну, -еш, -уць	
кастрбiчнiк, -а (m.)	October	кiрава́ць (I);	to direct, to lead, to rule
Касту́сь Калiноўскi	leader of the Byelo- russian national uprising against Russia in 1863	кiру́ю, -еш, -юць	
ка́тар, -у (m.)	nose cold	кiраўнiцтва, -а (n.)	leadership, management, government
катлэта, -ы (f.)	cutlet, hamburger	кiрма́ш, -у́ (m.)	fair
каток, катка́ (m.)	1. small cat, 2. pussy-willow	кiслы, -ая, -ае	sour
каторы, -ая, -ае	which	Кiта́й, Кiта́ю (m.)	China
каўбаса́, -ы (f.)	sausage	кiшэ́ня, -i (f.)	pocket
(or кiлбаса́)		кладка, -i (f.)	footwalk
каўбой, каўбоя́ (m.)	cowboy	кланя́цца or	to bow, to greet
каўнёр, каўняра́ (m.)	collar	кланя́цца (I);	
каханьне, -я (n.)	love	кланя́юся, -ешся, -юцца	
каха́ць (I); каха́ю, -еш, -юць	to love	клапатлiвы, -ая, -ае	thoughtful, fussy, careful
кацiцца (II); качу́ся, коцiшся, -яцца	to roll	класьцi (I);	to put
кацянё, кацяня́цi (n.)	kitten	кладу́, -ёш, -у́ць (pf. пакласьцi, I)	
кацяня́тка, -а (n.)	kitten	класьцiся (I)	to lay down oneself
ка́ша, -ы (f.)	porridge	клётка, -i (f.)	cage, shelf
кашля́ць (I);	to cough	клёкат, -у (m.)	sound of the stork
кашля́ю, -еш, -юць		клён, -у (m.)	maple tree
квартá, -ы (f.)	a quart	клiка́ць (I);	to call
паўкварты́ (f.)	pint	клiчу́, -аш, -уць	
квас, -у (m.)	1. kind of a drink, 2. soup	клiкну́ць (I)	to call once
кватэра, -ы (f.)	apartment	(pf. of клiкаць, I); fut. клiкну, -еш, -уць	
квётка, -i (f.)	flower	клiн, -а (m.)	wedge
кiва́цца (I); кiва́юся, -ешся, -юцца	to rock, to swing	клiчны, -ага (m.)	vocative case
кiдаць (I); кiдаю́, -еш, -юць	1. to throw, to put; 2. to quit	ключ, -а́ (m.)	key
кiй, кiя́ (m.)	stick	кля́са, -ы (f.)	class, class room
кiлiшак, кiлiшка́ (m.)	wine-glass	кнiга, -i (f.)	book
кiно́, -а́ (n.)	movie, cinema	or кнiжка, -i	
кiну́цца (I)	to rush at, to fall upon	“кнiгаёд”, -а (m.) (colloq.)	book lover, book worm
(pf. of кiдацца, I); fut. кiну́ся, -ешся, -уцца		князь, -я́ (m.)	prince
кiну́цца да каго (gen.)	to rush at someone	кня́ства, -а (n.)	principality
		кобра, -ы (f.)	cobra (or an asp snake)
		козка, -i (f.)	goat
		(dim. of каза́)	

кол, калá (m.)	stake, pole, peg	Крывічы, -оў	the largest and most
кола, -а (n.)	1. wheel, 2. circle	(sing. Крывіч, -а)	powerful among the
колас, -а (m.)	ear		Byelorussian tribes
жытні колас	ear of rye	крывы́, -а́я, -о́е	crooked
пшанічні колас	ear of wheat	з крывы́мі нага́мі	bow legged
колер, -у (m.)	colour	крык, -у (m.)	shout, cry
колькі (adv.)	how much? how many?	кры́кнуць (I)	to shout once,
колькі (pron.)	some	(pf. of крыча́ць, II)	to exclaim
кон, -у (m.)	doom	fut. кры́кну, -еш,	
кончыць (II)	to finish	-уць	
(pf. of канча́ць, I);		крыні́ца, -ы (f.)	spring
fut. кончу, -ыш,		крыні́чны, -ая, -ае	of a spring
-аць		кры́ўда, -ы (f.)	offence, injury
ко́нь, каня́ (m.)	horse	кры́ху or крыху́	■ little, for a short
конны, -ая, -ае	horse-drawn	(adv.)	time
копія, -і (f.)	copy	крыча́ць (II);	to shout
корч, карча́ (m.)	rooted stump	крычу́, -ы́ш, -а́ць	
коска, -і (f.)	1. comma, 2. small braid, 3. small scythe	крэ́йда, -ы (f.)	chalk
		крэ́сла, -а (n.)	chair
косы́ць, касы́ці (f.)	bone	ку́бачак, ку́бачка (m.)	small cup
(pl. косьці́, касы́цёй)		куды́	where to
кот, ката́ (m.)	cat	ку́зня, -і (f.)	blacksmith-shop
кот-марко́цька (m.)	purring cat	кукуру́за, -ы	corn
котка or кошка, -і (f.)	female cat	or кіяхі́ (f.)	
коўдра, -ы (f.)	quilt, blanket	кульга́ць (I);	to limp
кош, каша́ (m.)	basket	кульга́ю, -еш, -юць	
(pl. кашы́)		кульга́ць на пра́вую	to limp on the right leg
кошт, -у (m.)	cost, expense	нагу́	
жыць за кошт + gen.	to live at the cost of	ку́ля, -і (f.)	bullet
кошы́к, -а (m.)	little basket; basketball	кум, ку́ма (m.)	1. godfather of one's child, 2. friend
краве́ц, краўца́ (m.)	tailor	кума́, -ы́ (f.)	godmother of one's child
край, -ю (m.)	1. country, 2. edge	кумпя́к, -а́ (m.)	ham
край ле́су (стала́)	edge of the forest (of the table)	Купа́льле, -я (n.)	St. John's Eve
красаві́к, -а́ (m.)	April	купа́цца (I); купа́юся,	1. to take a bath, 2. (in the river) to
крок, -у (m.)	step	-ешся, -юцца	swim
кропка, -і (f.)	dot, period	купéц, купца́ (m.)	merchant, trader
кропля, -і (f.)	drop	купі́ць (II)	to buy
кроў, крыві́ (f.)	blood	(pf. of купля́ць, I);	
кру́глы, -ая, -ае	round	fut. куплю́, кúпіш,	
кружэ́лка, -і (f.)	phonograph, record	-яць	
крумка́ч, -а́ (m.)	raven	купля́ць (I);	to buy
крупе́ня, -і (f.)	barley soup	купля́ю, -еш, -юць	
or кру́пнік, -а (m.)		курта́ты, -ая, -ае	cut short
круці́ць (II); кручу́,	to turn	куры́ць (II);	to smoke
круці́ш, -яць		куру́, -ы́ш, -а́ць	

кусок, куса́ (m.)	piece
куст, -а́ (m.)	bush
кут, -а́ (m.)	1. corner; 2. angle
мець свой кут	to have a place to live
куток, кутка́ (m.)	the inside corner
ку́хня, -і (f.)	kitchen
куцьця, -і (f.)	Christmas Eve
кучара́вы, -ая, -ае	1. with curly hair, 2. bushy

Л

ла́ва, -ы (f.)	bench	лёта, -а (n.)	summer (adj.)
лавіць (II); лаўлю́,	to chase after	лётась (adv.)	last year
ловіш, -яць		лётні, -яя, -яе	summer-
лавіць ры́бу	to fish	лёцішча, -а (n.)	summer cottage
лагодна (adv.)	gently, mildly	лёгкі, -ая, -ае	light
лагчы́на, -ы (f.)	hollow, glen, dell	лёгкая зіма́	mild winter
лад, -у (m.)	1. consent, harmony; 2. order, system; 3. mood (of a verb)	лёгенькі, -ая, -ае	light
ла́дзіць (II); ла́джу,	1. to organize, 2. to	лёд, -у (m.) (dim.	ice
ла́дзіш, -яць	repair	лядок, лядка́, m.)	
ла́дзіць абу́так	to repair footwear	лён, -у (m.)	flax
лаза́, -ы (f.)	osier	(adj. ільняны́)	
ла́зьня, -і (f.)	steambath	Лёндан, -у (m.)	London
ла́йба, -ы (f.)	barge	лёс, -у (m.)	fate, destiny
лама́ць (I);	to break	лёт, -у (m.)	flight
лама́ю, -еш, -юць		лётаць (I);	to fly
лама́чка, -а (n.)	twigs	лётаю, -еш, -юць	
лань, -і (f.)	doe	лівень, ліўня (m.)	heavy shower,
ла́па, -ы (f.)	paw	(or улёва, f.)	down-pour
лапа́тка, -і (f.)	1. shoulder, 2. blade	лік, -у (m.)	1. number (in
ласі́ха, -і (f.)	elk, moose (female)		arithmetic and
ла́ска, -і (f.)	caress, kindness	ліне́йка, -і (f.)	grammar), 2. count
ла́стаўка, -і (f.)	swallow	лі́нія, -і (f.)	ruler
лаў́ка, -і (f.)	bench, school desk	лі́пень, лі́пеня (m.)	line
ла́шчыца (II);	to caress, to fondle	лі́сь, -а (m.)	July
ла́шчуся, -ышся,	(as a dog)	лісі́ца, -ы (f.)	fox
-ацца		or лі́ска, -і (f.)	fox (female)
ле́бедзь, -я (m.)	swan	лі́ст, -а́ (m.)	1. leaf (on a tree, or
ле́вы, -ая, -ае	left		of paper), 2. letter
ле́дзь	only, just, hardly	лі́ставаньне, -я (n.)	correspondence
ле́кар, -а (m.)	physician, doctor	лі́стапад, -а (m.)	November
ле́кцыя, -і (f.)	lesson	лі́тара, -ы (f.)	letter
браць ле́кцыі	to take music	лі́фт, -а (m.)	elevator
му́зыкі у + gen.	instruction from	лі́ха, -а (n.)	evil, misfortune
ле́пей or лепш	better	Што за лі́ха!	What a devil!
лес, -у (m.) (pl. лясы́)	forest	ліхі́, -а́я, -о́е	bad, wicked
		лі́ць (I); лію́, -лі́юш,	to pour (liquid)
		-ю́ць	
		лі́цца (I); лі́юцца	to flow, to stream, to
		(or льлю́цца),	pour
		лію́цца	
		лі́чбіна, -ы (f.)	figure (1, 2, 3, . . .)
		лі́чыць (II); лічу́,	to count
		-ыш, -аць	
		лі́чэбнік, -а (m.)	numeral
		колькасны лі́чэбнік	cardinal numeral
		ложак, ложка (m.)	bed
		слаць ложак	to make a bed

локаць, локця (m.)	elbow	ма́быць (adv.)	most likely, probably
лось, лася́ (m.)	elk, moose	магазы́н, -у (m.)	store
лотаць, -і (f.)	marshmarigold	магу́тны, -ая, -ае	mighty
(or лата́цыя, -і, f.)		магчы́ (I); магу́,	to be able
луг, -у (m.)	meadow	можаш, могуць	
лужок, лужка́ (m.)	small meadow	Мадры́д, -у (m.)	Madrid
лужына, -ы (f.)	puddle, pool	мадэрны, -ая, -ае	modern
лучы́на, -ы (f.)	splinter	маёўка, -і (f.)	picnic
лушчыць (II); лушчу́,	to crack nuts	мазгі́, мазгоў (pl.	brain
-ыш, -аць гарэшкі		only)	
лы́жа, -ы (f.)	ski	мазоль, мазалё́ (m.)	corn
лы́жка, -і (f.)	spoon	(pl. мазалі́)	
(dim. лыжачка, -і, f.)		майстрава́ць (I);	to make
лы́сы, -ая, -ае	bald	майстру́ю, -еш, -юць	
лы́тка, -і (f.)	calf	мак, -у (m.)	poppy
лю́ба (adv.)	pleasantly	Максі́м Танк	contemporary Byelo-
любі́ць (II); люблю́,	to like		russian poet
любі́ш, любя́ць		ма́ла	not much, little
любы́, -ая, -ае	dear	ма́ла не	almost
лю́дзі, -ей	people	маладзё́ц, малайца́	1. good boy, (girl);
(pl. of чалавё́к, -а)		(or) малайчы́на, -ы	2. brick
лю́дзіна́, -ы	man	m. + f.)	
(or лю́дзіна) (m.)		маладосы́ць, -і (f.)	youth (young age)
лю́дзікі, -а́я, -о́е	human	малады́, -а́я, -о́е	young
лю́стра, -а (n.)	mirror, looking-glass	малако́, -а́ (n.)	milk
лю́ты, лю́тага (m.)	February	мала́нка, -і (f.)	lightning
лю́ты, -ая, -ае	cruel	мале́нства, -а (n.)	childhood
лю́ты холад, -у	bitter cold	мале́нькі, -ая, -ае	small, little
ляга́ць (I); ляга́ю,	to lie down	малі́ць (II); малю́,	to pray, to implore
-еш, -юць		мо́ліш, -я́ць	
(pf. лёгчы, I)		мало́ць (I); мялю́	to grind, to mill
Лявон, -а (m.)	Leon	ме́леш, -ю́ць	
ляжа́ць (II);	to lie	малы́, -а́я, -о́е	little, small
ляжу́, -ы́ш, -а́ць		малю́нак, -у (m.)	picture
ляжа́ць у ложку́	to stay in bed	малява́ць (I); малю́ю,	to paint, to draw
ля́жка жы́та	10 sheaves of rye put up together for drying	-еш, -ю́ць	
		мані́ць (II); маю́,	to lie
ляка́рства, -а (n.)	medicine	-і́ш, -я́ць	
ля́мпа, -ы (f.)	lamp	маю́ка, -і (f.)	liar
ляпі́ць (I); ляплю́,	to model, to sculpture	Ма́ня, -і (f.)	Mary
ле́піш, -я́ць		маразі́льнік, -а (m.)	freezer
лясны́, -а́я, -о́е	forest (adj.)	ма́рка, -і (f.)	stamp
лясны́ гушча́р (m.)	thicket	мармыта́ць, (I);	to mumble, to mutter
ляце́ць (irr.); ляту́,	to fly	мармычу́,	
-і́ш, -у́ць		мармы́чаш, -у́ць	
		мароз, -у (m.)	frost
		марозі́ва, -а (n.)	icecream

марскі, -ая, -ое or морскі	- sea (adj.), maritime	мэсячны, -ая, -ае мех, мяха (m.) мець (I); маю, маеш, -юць меч, мяча (m.) мешчанін, -а (m.) (pl. мяшчэне) мёд, -у (m.) міласэрдзе, -я (n.) сястра міласэрдыя (f.) міласэрны, -ая, -ае мільгануць (I) (pf. of мільгаць, I); fut. мільгану, -эш, -уць мінулы, -ая, ае мінулы тэдня міса, -ы (f.) (dim. місачка, -і, f.) Міхайла, -ы (m.) Міхал, -а (m.) (dim. Міхась, Міхалюк) мнагаводны, -ая, -ае мне (dat. + loc. of я) множны лік (m.) мною instr. of я са or із мною мова, -ы (f.) мода, -ы (f.) модна (adv.) модны, -ая, -ае модніца, -ы (f.) можа ён можа можна (impersonal v.) ня можна мой, мая, маё мокры, -ая, -ае моладзь, -і (f.) молат, малата (m.) морква, -ы (f.) морскі, -ая, -ае мост, -у or маста (m.) моўчкі (adv.) мох, моху (m.) (pl. махі or імхі)	monthly, moon (adj.) sack to have sword townsman honey charity nurse merciful, charitable to gleam, to appear for a moment past, last last week big bowl bowl 1. Michael, 2. nickname for bear Michael abounding in water to me, about me plural with me with me language, speech fashion in style fashionable woman (girl) of fashion perhaps, maybe he can you can you can not my, mine wet youth (young people) hammer carrot (of the) sea, maritime bridge silently, without a word moss
марскі, -ая, -ое or морскі	- sea (adj.), maritime		
марудна (adv.)	slowly		
Масква, -ы (f.)	Moscow		
мáсла, -а (n.)	butter		
маста́к, мастака́ (m.)	artist		
маста́цтва, -а (n.)	art		
масьць, -і (f.)	colour (with regard to animals)		
ма́тка, -і (f.)	mother		
маўклівы, -ая, -ае маўляў	quiet, silent he says, they say (inserted word)		
махáць (I); махаю, -еш, -юць	to wave		
махну́ць (I) (pf. of махáць, I); fut. махну́, -эш, -уць	to wave once		
ма́ці (f.) (not decl.)	mother		
мацне́ць (I); мацне́ю, -еш, -юць	to get stronger		
маўча́ньне, -я (n.)	silence		
маўча́ць (II); маўчу́, -ыш, -аць	to be silent		
машкара́, -ы́ (f.) (coll.)	1. insects; 2. a swarm of midges		
машы́на, -ы (f.) (dim. машы́нка, -і, f.)	machine, car		
машы́на мыць or мы́цельная м.	washing machine		
медаві́к, -а (m.)	honey cake		
Менск, -у (m.)	Miensk, present capital city of Byelorussia		
Мéншчына, -ы (f.)	Province of Miensk		
мéншы, -ая, -ае мéншы сын	smaller younger son		
ме́ра, -ы (f.) знаць ме́ру	measure to be moderate		
ме́раць (II); ме́ру, -ыш, -аць сьнег ме́раць	to measure to run through the snow		
ме́сны, -ага (склон)	locative (case)		
ме́ста, -а (n.)	city		
ме́сца, -а (n.)	place		
ме́сяц, -а (m.)	month; moon		
ме́сячна (adv.)	monthly		

моцна (adv.)	strongly
моцны, -ая, -ае	strong
мужчынскі род	masculine
мўзыка, -і (f.)	music
музы́ка, -і (m.)	musician
музы́чная школа (f.)	school of music
мука́, -і (f.)	flour
му́ка, -і (f.)	misery, torture
муля́р, -а (m.)	bricklayer, mason
мур, -у (m.)	stone wall
мурава́ны, -ая, -ае	of brick. of stone
мурава́ць (I); мурю́ю, -еш, -юць	to bricklay
мура́шка, -і (f.)	ant
му́сцць	1. probably, apparently; 2. (he, she) must
муску́лісты, -ая, -ае	muscular
му́ха, -і (f.)	fly
му́чыць (II); му́чу, -ыш, -аць	to bother, to harass, to torment
мушта́рда, -ы (f.)	mustard
мы́цельная машы́на (f.)	washing machine
мы́ца (I); мыю́ся, -ешся, -юцца	to wash oneself
мы́ць (I); мыю́, -еш, -юць	to wash
мыш, -ы (f.)	mouse
мы́шка, -і (f.)	little mouse
ме́бля, -і (f.)	furniture
мядзье́дзь, медзьвя́дзя (m.), (pl. медзьвя́дзі)	bear
мядо́вы, -ая, -ае	honey-
мядо́вы пе́рнік (m.)	gingerbread
мяжа́, -ы́ (f.)	border
мя́кка (adv.)	softly
мяккі́, -а́я, -о́е	soft
мяне́ (gen. + acc. of я)	of me, me
мярлог, -у (m.)	den, lair
мя́са, -а (n.)	meat
мясьці́на, -ы (f.)	place, site, locality
у гэтых мясьці́нах	in these parts
мяць лё́н (I); мну́, -еш, -уць	to remove boon off the flax-fibre

мяч, -а́ (m.), or мячы́к, -а (m.)	ball
мяшок, мяшка́ (m.)	sack, bag

Н

на (with acc.)	to (direction);
(with loc.)	on, at (location)
наагу́л (adv.)	generally, in general
набо́жна (adv.)	devoutly, piously
набра́цца (I) (pf. of набра́цца, I); fut. нябярэ́цца, -у́цца	to accumulate
наваго́дны, -ая, -ае	a New Year's...
Нава́градак, Нава́градка (m.)	Navahradak (city in western Byelor.)
нава́льні́ца, -ы (f.)	thunderstorm
наве́даць (I) (pf. of наве́дваць, I); fut. наве́даю, -еш, -юць	to visit
на́вет (or на́т)	even
наводда́ль	at some distance
навока́ла (adv.) or навока́л or навако́л	around
навошта́	what for
наву́ка, -і (f.)	studying, science
навуко́вая ста́нцыя, -і	scientific station
навуко́вы супрацо́ўнік, -а	scientific worker
навучы́цца (II) (pf. of вучы́цца, II); fut. навучу́ся, -ы́шся, -а́цца + gen.	to learn, to study
навучы́цца	to memorize
напа́мяць	
нага́, -і́ (f.)	leg, foot
(pl. ногі́, ног)	
нагаві́цы, -аў́ (pl. only)	pants
нага́дваць (I); нага́дваю, -еш, -юць	to remind, to resemble
наго́да, -ы (f.)	occasion
над (with instr.)	over, above, at
надвор'е́, -я́ (n.)	weather
надзе́ць (I) (pf. of надзява́ць, I); fut. надзе́ну, -еш, -уць	to put on

надзе́я, -і (f.)	hope	намесьці сьнегу	to cover with snow
на́дта	very	наме́рвацца (I);	to intend, to be about
ня на́дта стары́	not too old	наме́рваюся, -ешся,	to
нады́йсьці (I) (pf. of	to come	-юцца	
надходзіць, II);		на́мі (instr. of мы)	by us
fut. нады́ду, -эш,		з на́мі	with us
-уць		напа́даць (I);	to attack
нае́сьціся irr. (pf. of	to eat one's fill	напа́даю, -еш, -юць	
наяда́цца, I); fut.		напа́іць (II) (pf. of	to give to drink
нае́мся, наясі́ся,		па́іць, II); fut.	
нае́сца; наядзе́мся		напа́ю, напо́іш,	
or наямо́ся,		-яць	
наясьце́ся,		напа́сьці (I) (pf. of	to attack, to ambush
наяду́цца		напа́даць, I); fut.	
наза́д (adv.)	back	напа́ду, -эш, -уць	
назапа́сіць (II) (pf.	to store	напа́мяць (adv.)	by heart
of за́пасаць, I); fut.		напаў́дня (adv.)	south
назапа́шу,		напаў́няць (I);	to fill
назапа́сіш, -яць		напаў́няю, -еш, -юць	
назапа́шаны, -ая, -ае	stored	напе́рад (adv.)	forward, in the future
назаўсе́ды	for ever	напі́цца (I) (pf. of	to have something to
назоў, назову́ (m.)	name, title	напіва́цца, I); fut.	drink, to drink one's
назоўні́к, -а (m.)	noun	нап'ю́ся, -эшся,	fill
назоўны, (склон),	nominative	-юцца	
найчасьце́й (superl.	most often	напі́саць (I) (pf. of	to write (and finish)
of ча́ста)		пі́саць, I); fut.	
накле́іць (II) (pf. of	to stick	напі́шу, -аш, -уць	
кле́іць, II); fut.		напла́кацца (I) pf.	to cry a great deal, to
накле́ю, -іш, -яць		fut. напла́чуся,	get into plenty of
наконт	as regards, concerning,	-ашся, -уцца	trouble
	about	напоў́ніць (II) (pf. of	to fill
нала́дзіцца (II) (pf.	to intend, to get ready	напаў́няць, I); fut.	
of нала́джвацца, I);		напоў́ню, -іш, -яць	
fut. нала́джуся,		напра́сткі (adv.)	shortcut
-ішся, -яцца		напэ́ўна (adv.)	certainly, for sure
налама́ць (II) (pf. of	to break	нара́, -ы (f.)	hole
лама́ць, I); fut.		нара́да, -ы (f.)	conference
наламлю́, наломі́ш,		нарадзі́ны (pl. only)	birthday
-яць		нарадзі́цца (II) (pf.	to be born
нале́жыць (II);	to belong	of радзі́цца, II);	
нале́жу, -ыш, -аць		past нарадзі́ўся,	
наліва́ць (I); наліва́ю,	to pour in	-лася	
-еш, -юць		На́рач, -ы (f.)	Lake Narach in
нам (dat. of мы)	to us		Byelorussia
намалява́ць (I) (pf.	to paint, to draw	наро́д, -у (m.)	nation, folk
of малява́ць, I); fut.		наро́дны, -ая, -ае	folk (adj.)
намалю́ю, -еш,		наро́джаны, -ая, -ае	born
-юць		нарэ́шце (adv.)	at last, finally

нарысава́ць (I) (pf. of рысава́ць, I); fut. нарысу́ю, -еш, -юць	to draw	на́шы, на́шая, на́шае (or short form наш, на́ша, на́ша)	our
нас (pron.) (gen. + acc. + loc. of мы)	us	не́ба, -а (n.)	sky
наса́тка, -і (f.)	handkerchief	неба́рака, -і (m. + f.)	poor soul
насі́ць (II) (hab.)	to carry, to wear	нябля́га (adv.)	not bad
нашу́, носі́ш, -яць; past насі́ў, насі́ла, -ла		небясьпе́ка, -і (f.)	danger
настаўні́к, -а (m.)	teacher	невялі́кі, -ая, -ае	small, little
настаўні́ца, -ы (f.)	teacher	недаве́р, -у (m.)	distrust
настрой, -ю (m.)	mood, humor	недаве́рліва (adv.)	distrustfully, with distrust
наступны́, -ая, ае наступным разам	following, next next time	недалё́ка (adv.)	not far
насу́нуць (I) (pf. of насоўва́ць, I); fut. насу́ну, -еш, -уць	to pull on	недарма́ (adv.)	not without ■ reason
насу́праць (adv.)	across from, in front of, opposite	нежана́ты	single, unmarried (referring to a man)
насу́страч (adv.)	towards	незадоў́га (adv.)	shortly before
ісьці́ каму́ насу́страч	to go, to come toward someone, to meet someone	пе́рад (or да + gen.)	
насы́ценны, -ая, ае adj. of сы́цяна	wall (adj.)	незнаё́мы, -ая, -ае	unknown, strange
натапы́рыць (II) (pf. of тапы́рыць, II); fut. натапы́ру, -ыш, -аць	to perk up	незнаё́мы, -ага (m.) or незнаё́мая, -ае (f.)	stranger
саба́ка ву́шы натапы́рыў	the dog perked up his ears	незнаро́к (adv.)	unintentionally
наўве́це (adv.)	in mind	не́йкі, -ая, -ае	a, some
мець наўве́це	to have in mind	не́льга	it is impossible, you can not
наўда́чу (adv.)	probably not, it is doubtful, hardly	Не́мец, Не́мца (m.)	German
наўко́л = наўко́ла (adv.)	around, round	непаўто́рны, -ая, ае	unique
на́фта, -ы (f.)	crude oil	не́сьці (I) (act.)	to carry
на́цск, -у (m.)	stress	нясу́, -е́ш, -у́ць, past не́с, не́сла	
наці́снуць (I) (pf. of наці́скаць, I); fut. наці́сну, -еш, -уць	to press, to stress	не́сьціся (I) (act.)	1. to rush, to run (fly) very quickly; 2. to lay eggs
нацыяна́льнасьць, -і (f.)	nationality	нясу́ся, -е́шся, -у́цца	
нацянькі́ ісьці́	to take a shortcut	не́тры (pl. only)	thickets, dense forest
начава́ць (I); начу́ю, -еш, -юць	to stay overnight	неўзаба́ве (adv.)	soon
		не́хта, не́кага	somebody
		нечака́ны, -ая, -ае	unexpected
		не́шта, не́чага	something
		не́як (adv.)	somehow, in some way
		Не́ман, -у or Не́мна (m.)	Nioman (river)
		ніводзі́н, ніводная, ніводна́е	not a single one
		нідзе́ (adv.)	nowhere
		ніжэй́ (adv.)	below
		нізі́на, -ы or нізі́на (f.)	valley, lowland, dale
		нізкі́, -а́е, -ае	low, short

нікога (pron.), (gen. + acc. of ніхто)	nobody's or nobody	нязгра́бна (adv.)	awkwardly, clumsily
ніколі (adv.)	never	няма́	there is not
нікому (dat. of ніхто)	to nobody	у мяне́ няма́	I have not
ніку́ды (adv.)	nowhere, no place	нямéцкі, -ая, -ае	German
нітка, -і (f.)	thread	Нямéччына, -ы (f.)	Germany
ніхто (pron.)	nobody	няпісьмéнны, -ая, -ае	illiterate
нічога	nothing	няшма́т (adv.)	little
нічога ня віда́ць	one cannot see anything	няшча́сьце, -я (n.)	misfortune, bad luck
нішто (adv.)	not bad	П	
= нябла́га		па (with acc.)	for, up to
Ніяга́ра (вадаспа́д)	Niagara Falls	па кале́ны	up to the knees
ніякі́ род	neuter	па (with loc.)	on, in, by
"Новая Зямля́"	"New Land" eminent Byelorussian epic poem written by Jakub Kolas	бе́гаць па лесе́	to run in the forest
		у кажным кутку́	a cat in each corner
		па катку́	
		па адным	one at a time
новы, -ая, -ае	new	паабяца́цца (I) (pf. of абяца́цца, I); fut. паабяца́юся, -ешся	to promise
Новы́ Год, -у (m.)	New Year	паанге́льску (adv.)	in English
нож, нажа́ (m.) (pl. нажы́)	knife	паба́чыць (II) (pf. of ба́чыць, II); fut. паба́чу, -ыш, -аць	to see
нос, -а (m.) (pl. насы́)	nose	пабе́гчы (irr.) (pf. of бе́гчы); fut. пабягу́, пабяжы́ш, пабягу́ць; past пабе́г, пабе́глі	to break into a run, to start to run
ноч, -ы (f.)	night	пабелару́ску (adv.)	in Byelorussian
ночны, -ая, -ае	(of the) night, nightly	паварушы́цца (II) (pf. of варушы́цца, II); fut. паварушы́ся, -ышся, -ацца	to stir once
огначны́		паведа́млэньне, -я (n.)	announcement
ну́дна (adv.)	boring	паве́рх, -у (m.)	storey, floor
мне ну́дна	I am bored	павэ́сіць (II) (pf. of ве́шаць, I); fut. павэ́сіш, -яць	to hang
ну́дны, -ая, -ае	boring, uninteresting	павэ́сьці (I) (pf. of ве́сьці, I); fut. павяду́, -е́ш, -у́ць	to lead, to take
ну́мар, -у (m.), pl. нумары́	number	паве́траная пошта́ (f.)	airmail
нюх, -у (m.)	smell	павэ́шаны, -ая, -ае	hanged
ню́хаць (I); ню́хаю, -еш, -юць	to smell, to sniff		
няве́дамы, -ая, -ае	unknown		
няве́тліва (adv.)	impolitely		
няве́тліва	it is not polite		
няве́тлівы, -ая, -ае	impolite, rude		
нягодны, -ая, -ае	bad		
няда́ўна (adv.)	recently		
няда́ўны, -ая, -ае	recent		
нядзéля, -і (f.)	Sunday		
нядобра́ (adv.)	badly, not right		
чу́цца нядобра́	to feel unwell		
нядобры, -ая, -ае	bad		
няжывы́, -а́я, -о́е	lifeless, dead		
нязвыча́йны, -ая, -ае	unusual		

павінен, павінна, -а	one ought to..., one should to...	мне (табе...)	I (you...) like this picture.
знаць павінен	one ought to know	падабаеца	
паводка, -і (f.)	flood	гэты абраз	
паводля (prep.)	as, according	падабраць (I)	to pick up
паволі or павольна (adv.)	slowly	(pf. of падбіраць, I); fut. падбяру́, -эш, -уць	
павысыхаць (I) (pf. of высыхаць)	to dry up (as a river)	падава́ца (I); падаю́ся, -ёшся, -ю́ца	to go to, to make for
павярну́ца (I) (pf. of вароча́ца, I); fut. павярну́ся, -ешся, -у́ца	to turn over	падава́ць (I); падаю́, -ёш, -ю́ць	to serve, to pass
павярну́ць, (I) (pf. of вароча́ць, I); fut. павярну́, -еш, -у́ць	to turn	падарава́ць (I) (pf. of дарава́ць, I); fut. падару́ю, -еш, -ю́ць	to present
пагавары́ць (II) pf. of гавары́ць, II); fut. пагавару́, -ыш, -аць	to talk for a while	падарожжа, -а (n.)	journey
паглядзе́ць (II) (pf. of глядзе́ць, II); fut. пагляджу́, паглядзі́ш (or паглядзі́ш), -я́ць	to look, to see	пада́ць (irr.) (pf. of падава́ць, I); fut. пада́м, пада́сі, пададу́ць	to serve, to pass
пагода, -ы (f.) (dim. пагодка, -, f.)	good weather	пада́ць а́дрыс	to tell (to write) the address
пагодны, -ая, -ае	fine, fair, bright	па́даць (I); па́даю, -еш, -ю́ць	to fall down
пагоня, -і (f.)	chase	На́ціск па́дае на "у".	The stress falls on "y"
Пагоня, -і (f.)	Byelor. coat of arms	падбіра́ць (I); падбіра́ю, -еш, -ю́ць	to select, to pick up
пагры́зьці (I) (pf. of гры́зьці, I); fut. пагрызу́, -ёш, -у́ць	to gnaw (for a while), to nibble	падбіра́ць ваду́	to absorb the water
пагры́зьці гарэ́хі	to eat nuts (as a squirrel)	падвэ́зьці (I) (pf. of падвозі́ць, II); fut. падвязу́, -ёш, -у́ць	to give a ride
пагуля́ць (I) (pf. of гуля́ць, I); fut. пагуля́ю, -еш, -ю́ць	to play, to have good time	падвэ́чар (adv.)	towards evening
пад (with acc.)	under, towards, before, to, in	падвойны, -ая, -ае	double
кот уце́к пад канáпу (куды?)	The cat ran under the sofa.	падвучы́ца (II); (pf. of вучы́ца, I); fut. падвучу́ся, -вшся, -а́ца	to learn
пад (with instr.)	under	падвячорак,	snack between dinner and supper
Кот пад канáпай. (дзе?)	The cat is under the sofa.	падвячорку (m.)	
падаба́ца (I); падаба́юся, -ешся, -ю́ца	to please, to be liked	пад'э́сьці (irr.) (pf. of э́сьці, irr.); fut. пад'э́м, пад'я́сі, пад'яду́ць; past пад'е́ў, -ела, -елі	to eat one's fill

пад'ехаць (I) (pf. of пад'яжджаць, I); fut. пад'еду, -еш, -уць	to drive up	падоўжаны зычны	long consonant
падзёмка, -і (f.)	subway	падрыхтаваць (I) (pf. of рыхтаваць, I); fut. падрыхтую, -еш, -юць	to prepare, to make ready
падзівіцца (II) (pf. of дзівіцца, II); fut. падзіўлюся, падзівішся, -яцца	1. to wander, to be astonished; to look at	падсілкавацца (II); pf. fut. падсікуюся, -ешся, -юцца (эжай, пітвом)	to refresh oneself (to fortify) with food, drink
падзіманы, -ая, -ае	airy, graceful, subtle	падскочыць (II) (pf. of падскокваць, I); fut. падскачу, -ыш, -аць	to jump up
падзяліць (II) (pf. of дзяліць, II); fut. падзялю, -іш, -яць	to divide	падста́віць (II) (pf. of падстаўляць, I); fut. падстаўлю, падста́віш, -яць	to put, to place under
падзяўбсьці (I) (pf. of дзяўбсьці, I); fut. падзяўбу́, -эш, -уць	to peck	падсві́нак, падсві́нка (m.) усма́жаны	young pig roasted young pig
падкідаць (I); падкідаю, -еш, -юць	1. to put in (more); 2. to throw up; 3. to throw under	падсы́паць (I); падсы́паю, -еш, -юць	to add, to pour (in addition)
падкова, -ы (f.)	horseshoe	падсы́паць (I) (pf. of падсы́паць, I); fut. падсыплю, падсыпеш, -уць	to add, to pour (in addition) (as flour, sand)
падлі́ваць (I); падлі́ваю, -еш, -юць	to pour (in addition)	падсу́маць (I) (pf. of дсу́маць, I); fut. падсу́маю, -еш, -юць	to think a bit
падлі́чаць (I); падлі́чаю, -еш, -юць	to count, to figure out	падху́шка, -і (f.)	pillow, cushion
падлі́чыць (II) (pf. of падлі́чаць, I); fut. падлічу́, -ыш, -аць	to count, to figure out	падыхо́дзіць (II); падыхо́джу, -іш, -яць	to come (go), up, to approach, to draw near
падлята́ць (I); падлята́ю, -еш, -юць	to fly up to	падха́піць (I) (pf. of падха́пляць, I); fut. падха́плю, падхо́піш, -яць	to catch, to pick up
падляце́ць (irr.) (pf. of падлята́ць, I); fut. падляту́, падляці́ш, -уць	to fly up to	падчы́ркнуць (I) (pf. of падчы́ркваць, I); fut. падчы́ркну́, -эш, -уць	to underline
па́дмацу́нак, па́дмацу́нку (m.)	refreshment	па́дчы́ркнуты, -ая, -ае	underlined
па́дмыва́ць (I); па́дмыва́ю, -еш, -юць	to wash		
вада́ бе́раг па́дмыва́е	the water undermines the shore		
па́дняць (I) (pf. of па́дыма́ць, I); fut. па́дыму́, -еш, -уць	to lift, to pick up		
падо́бны, -ая, -ае	alike, similar		
падоўжа́ны, -ая, -ае	made longer		

падымаць (I); падымаю, -еш, -юць	to pick up, to lift	fut. пакачуся, пакоцішся, -яцца	
паездка, -і (f.)	trip	пакінуць (I)	to desert, to leave
паехаць (I) (pf. of éхаць, I); fut. паеду, -еш, -уць	to go, to set out (by conveyance)	(pf. of пакідаць, I); fut. пакіну, -еш, -уць	
пажар, -у (m.)	fire	пакінь!	Leave it! Stop it!
пажарная, пажарнае (f.)	fire station, fire department, engine	пакланіцца (II)	to bow
пазіраць (I); пазіраю, -еш, -юць	to glance on, at; to look from time to time at	(pf. of кланяцца, I); fut. пакланюся, -ішся, -яцца	
пазіраць спадылба	to lour (at), to look distrustfully	пакласьці (I)	to put
пазнаваць (I); пазнаю, -эш, -юць	to recognize	(pf. of класьці, I); fut. пакладу, -эш, -уць	
пазнаць (I) (pf. of пазнаваць, I); fut. пазнаю, -еш, -юць	to recognize	паклікаць (I)	to call
пазьбіраць (I) (pf. of зьбіраць, I); fut. пазьбіраю, -еш, -юць	to store, to put away	(pf. of клікаць, I); fut. паклічу, -аш, -уць	
пазьбіраць ураджай	to harvest, to gather	пакой, -ю (m.)	room
пазычаць (I); пазычаю, -еш, -юць (камў)	to lend	пакрычэць (II) (pf. of крычэць, II); fut. пакрычу, -ыш, -аць	to shout for a while
пазычаць ад каго	to borrow	пакўль	until
паіць (I); паю, поіш, -яць	to give to drink	пакупання (I) (pf. of купацца, I); fut. пакупаюся, -ешся, -юцца	to have a bath
пайсьці (I) (pf. of ісьці, I); fut. пайдў, пойдзеш, -уць	to go	пакўта, -ы (f.)	torment, torture, suffering
паймчацца (II) (pf. of імчацца, II); fut. паймчуся, -ышся, -уцца	to dart	пакўтаваць (I); пакўтую, -еш, -юць	to suffer
паказаць (I) (pf. of паказваць, I); fut. пакажў, -аш, -уць	to show	палавіна, -ы (f.)	half
паказаны, -ая, -ае	shown	палазы (pl. of полаз, -у, m.)	runners on a sleigh
паказваць (I); паказваю, -еш, -юць	to show	паласкаць (I); палашчў, -аш, -уць	to rinse
пакаціцца (II) (pf. of каціцца, II);	to roll	палэгчыць (II) (pf. of палягчаць, I); fut. палэгчу, -ыш, -аць	to make easier
		палец, пальца (m.)	finger
		паліто, -а (n.) (pl. пальты)	overcoat
		паліцца (I) (pf. of ліцца, I); fut. паліэцца (or палылёцца) -юцца	to flow, to stream, to pour

паліцья́нт, -а (m.)	policeman	-ёшся, -ўца	
палічы́ць (II)	to count	ён панёсься за імі	he rushed, dashed off (after) them
(pf. of лічы́ць, II);		панямéцку (adv.)	in German
fut. палічу́, -ыш, -аць		папалўднаваць (I)	to have lunch
палонны, -ага (m.)	prisoner of war	(pf. of	
палохаць (I);	to frighten, to scare	палўднаваць, I);	
палохаю, -еш, -юць		fut. папалўдную,	
палўднаваць (I);	to have lunch	-еш, -юць	
палўдную, -еш, -юць		папрацава́ць (I)	to work awhile
палява́ць (I);	to hunt	(pf. of працава́ць, I);	
палю́ю, -еш, -юць		fut. папрацу́ю,	
Паля́к, -а́ (m.)	Pole	-еш, -юць	
паля́на, -ы (f.)	clearing (in the forest)	папéра, -ы (f.)	paper
(dim. паля́нка, -і)		папі́ць (I)	to drink some...
паляце́ць (irr.)	to fly off, to fly forth	(pf. of пі́ць, I);	
(pf. of ляце́ць, II);		fut. пап'ю́, -ёш, -юць	
fut. паляту́		папла́ваць (I)	to swim for a while
паляці́ш, -ўць		(pf. of пла́ваць, I);	
памага́ць (I);	to help	fut. папла́ваю,	
памага́ю, -еш, -юць		-еш, -юць	
памагчы́ (I)	to help	паплятка́рыць (II)	to gossip, to tattle (for a while)
(pf. of памага́ць, I);		(pf. fut. паплятка́ру,	
fut. памагу́,		-ыш, -аць	
паможаш, памогуць		папрабава́ць (I)	to taste, to try (out)
памáлу (adv.)	slowly	(pf. of	
памалыва́ць (II)	to paint	прабава́ць, I);	
(pf. of малява́ць, I);		fut. папрабу́ю,	
fut. памалю́ю,		-еш, -юць	
-еш, -юць		папра́віцца (I)	to get well, to get better, to correct oneself
памі́дор, -а (m.)	tomato	(pf. of	
памі́ж (with gen.)	among	папраўля́цца, I);	
памі́ж (with instr.)	between	fut. папраўлю́ся,	
памоўка, -і (f.)	common talk	папра́вішся, -яцца	
памылка, -і (f.)	mistake, error	папрасі́ць (II)	to ask, to beg
памы́цца (I)	to wash oneself	(pf. of прасі́ць, II);	
(pf. of мы́цца, I);		fut. папрашу́,	
fut. памы́юся,		-іш, -яць	
-ешся, -юцца		папрасі́цца (II)	to ask, to beg
па́мятаць (I);	to remember	(pf. of прасі́цца, II);	
па́мятаю, -еш, -юць		fut. папрашу́ся,	
панáшаму (adv.)	in (or according to) our opinion, wish, custom	-ішся, -яцца	
выйшла панáшаму	we have it our own way	папраўля́цца (I);	to get better
панёсьці́ся (I)	to rush off (after)	папраўля́юся,	
(pf. of нёсьці́ся, I);		-ешся, -юцца	
fut. панясу́ся,		папрацава́ць (I)	to work a while
		(pf. of працава́ць, I);	
		fut. папрацу́ю,	
		-еш, -юць	

папыта́цца (I) (pf. of пыта́цца, I); fut. папыта́юся, -ешся, -юцца	to ask	пасэ́джаньне, -я (n.)	meeting, sitting
папя́ць (I) (pf. of пях́ць, I); fut. папяю́, -эш, -юць	to sing for a while	паскрэ́бці (I) (pf. of скрэ́бці, I); fut. паскрабу́, -эш, -уць	to scratch
па́ра, -ы (f.)	pair, couple, steam	пасла́ць (I) (pf. of пасыла́ць, I); fut. пашлю́, -эш, -юць	to send
па́ра, -ы (f.)	time, it is time to...	пасла́ць (I) (pf. of сла́ць, I); fut. пасыцялю́, -еш, -юць	to make a bed
па́ра года	season	паслу́хаць (I) (pf. of слуха́ць, I); fut. паслу́хаю, -еш, -юць	to listen awhile
па́ра	(it is) time to	паслу́хацца (I) (pf. of слуха́цца, I); fut. паслу́хаюся, -ешся, -юцца	to obey
на па́ру не зьбера́цёся	you will not be ready on time	паспыта́ць (I) (pf.); fut. паспыта́ю, -еш, -юць	to taste
па́рада -ы (f.)	advice	па́ста, -ы (f.) (да зубо́ў)	toothpaste
па́радак, па́радку (m.)	order, sequence	паста́ва, -ы (f.)	pose
з па́радку	one after another	паста́віць (II) (pf. of ста́віць, II); fut. пастаўлю́, паста́віш, -яць	to put down
па́радкаваць (I); па́радкую, -еш, -юць	to arrange, to put in order	пастана́віць (II) (pf. of пастанаўля́ць, I); fut. пастанаўлю́, пастано́віш, -яць	to decide
па́раіць (II) (pf. of ра́іць, II); fut. па́раю, -іш, -яць	to advise	пастанаўля́ць (I); fut. пастанаўляю́, -еш, -юць	to decide
пара́сон, -а (m.)	umbrella	паступо́ва (adv.)	gradually, little by little
параўна́ць (I) (pf. of параўноўва́ць, I); fut. параўна́ю, -еш, -юць	to compare	пасу́нуць (I) (pf. of су́нуць, I); fut. пасу́ну, -еш, -уць	to move
пара́шок, пара́шку (m.)	powder	пасы́ля (adv.)	later
парва́ць (I) pf. of рва́ць, I); fut. парву́, -эш, уць	to break, to tear	пасы́ля абéду	after dinner
парк, -у (m.)	park	пасы́пэх, -у (m.)	hurry
па́рог, -у (m.)	threshold		
па́рогі (pl.)	rapids		
па́роша, -ы (f.)	first snow, new-fallen snow		
па́ртрэ́т, -у (m.)	portrait		
Па́рыж, -у (m.)	Paris		
паса́дзіць (II) (pf. of садзі́ць, II); fut. паса́джу́, паса́дзіш, -яць	to seat someone		
паса́дзіць кве́ткі	to plant flowers		
пасва́рыцца (II) (pf. of сва́рыцца, II); fut. пасва́руся, -ышся, -ацца	to quarrel, to have an argument		

пасьпéць (I) (pf. of пасьпява́ць, I); fut. пасьпéю, -еш, -юць	1. to have time, to be in time, 2. to ripen	паўтара́ць (I); паўтара́ю, -еш, -юць	to repeat
пасьпéшліва (adv.)	hastily, hurriedly	пафранцýску (adv.)	in French
пасьпява́ць (I); пасьпяю́, -эш, -юць	to ripe, to be in time	пах, -у (m.)	smell
пасьпяша́цца (I) (pf. of сьпяша́цца, I), fut. пасьпяша́юся, -ешся, -юцца	to begin to hustle, to walk fast	пахавáцца (I) (pf. of хавáцца, I)	to hide
пасьцéль, -і (f.)	bed	пахвалі́ць (II) (pf. of хвалі́ць, II); fut. пахвалю́, -іш, -яць	to praise
пасла́ць пасьцéль	to make a bed	паход, -у (m.)	march, trip, hike
пасыла́ць (I); пасыла́ю, -еш, -юць	to send	пацалава́ць (I) (pf. of цалава́ць, I); fut. пацалю́, -еш, -юць	to kiss
пасялі́цца (II) (pf. of сялі́цца, II); fut. пасялю́ся, -ішся, -яцца	to settle	пацішэ́ць (I) (pf. of цішэ́ць, I); fut. пацішэ́ю, -еш, -юць	to quiet down, to calm down
пасярод	in the middle of..; among, amidst	пацвьялі́цца (II) (pf. of цвьялі́цца, II); fut. пацвьялю́ся, -ішся, -яцца	to tease
патрэ́бны, -ая, -ае	necessary, needed	пацярпéць (II) (pf. of цярпéць, II); fut. пацярплю́, пацёрпі́ш, -яць	to be patient
патрэ́скваць (I); патрэ́скае, -юць	to crackle from time to time	пацярпéць стра́ту	to suffer a loss(es)
агонь патрэ́скае	the fire crackles	пачака́ць (I) (pf. of чакáць, I); fut. пачака́ю, -еш, -юць	to wait
патэ́льня, -і (f.)	frying pan	пачастава́ць (I) (pf. of частава́ць, I); fut. пачасту́ю, -еш, -юць	to treat to
патэ́фон, -у (m.)	recordplayer	пача́так, пача́тку (m.)	beginning
паўвасьмі́на, -ы (f.)	farmer's bast basket	пача́ткавая школа	public school
паўгадзі́ны	half an hour	пача́ць (I) (pf. of пачына́ць, I); fut. пачну́, -эш, -уць	to begin
паўгодзьве́, -я (m.)	half year	пачка́, -і (f.)	parcel
паўдзён, паўдня́ (m.)	south	пачу́ць (I) (pf. of чу́ць, I); fut. пачу́ю, -еш, -юць	to hear, to feel
паўдзённы, -ая, -ае	southern	пачу́цца (I) (pf. of чу́цца, I); fut. пачу́юся, -ешся, пачына́ць (I); пачына́ю, -еш, -юць	to feel, to be heard
паўкварты́	a pint		
паўку́ля, -і (f.)	hemisphere		
Заходняя паўку́ля	Western Hemisphere		
Усходняя паўку́ля	Eastern Hemisphere		
Паўдзённая й Паўночная паўку́лі	Southern and Northern Hemispheres		
паўнаводны, -ая, -ае	abounding in water		
Паўночна-Заходнія Тэрыторы́	Northwest Territories		
паўстава́ць (I); паўстаю́, -эш, -юць	to rise, to have uprising		
збройна паўста́ць (pf.)	to rise in arms		
паўста́нскі, -ая, -ае	insurgent's		
паўста́нне, -я (n.)	uprising, insurrection		

пачына́цца (I); пачына́еца, -ю́ца	to be beginning	перака́заць (I) (pf. of перака́зваць, I); fut. перакаж́у, -аш, -уць	to report (orally), to let know, to inform, to communicate, to convey
пачыта́ць (I) (pf. of чыта́ць, I); fut. пачыта́ю, -еш, -юць	to read awhile	перака́зваць (I); перака́зваю, -еш, -юць	to relate, to report (orally), to inform
пачэ́сны, -ая, -ае пачэ́сны госьць	honorary guest of honour	перакладáць (I); перакладáю, -еш, -юць	to translate
па́ша, -ы	pasture	перакла́сьці (I) (pf. of перакладáць, I); fut. пераклад́у, -ёш, -уць	to translate
пашта́льлён, -а (m.) паштова́я скры́нка, -і (f.)	postman, letter carrier mailbox	перакулі́цца (II) (pf. of пераку́львацца, I); fut. перакулю́ся, -ішся, -яцца	to overturn, to tip over (човен) to capsize
паштэ́мплява́ць (I) (pf. of штэ́мплява́ць, I); fut. паштэ́мплюю, -еш, -юць	to stamp	пераку́сіць (II) (pf. of пераку́сваць, I); fut. перакуш́у, пераку́сіш, -яць	to take ■ snack; to cut, to bite through
паэ́т, -а (m.) паэ́тка, -і (f.) пая́с, -а (m.) or поя́с, -у (m.)	poet poetess belt, sash	перале́сак, перале́ску (m.) пералі́чваць (I); пералі́чваю, -еш, -юць	copse, coppice (small forest) to count again, to evaluate
пе́вень, пе́ўня (m.) пе́кар, -а (m.) пе́на, -ы (f.) пе́на на кані	rooster baker foam, spume, leather	пералі́чыць (II) (pf. of пералі́чваць, I); fut. пералі́чу, -ыш, -аць	to count again (anew), to evaluate
пень, пня́ (m.) перабі́рацца (I); перабі́раюся, -ешся -юцца	stump to move (to an other house)	пералята́ць (I); пералята́ю, -еш, -юць	to fly over (the river), to fly somewhere else
перабра́цца (I) (pf. of перабі́рацца, I); fut. перабяру́ся, -эшся, -у́цца	to move (to another house)	пераляце́ць (irr.) (pf. of пералята́ць, I); fut. пераляту́, пераляці́ш, -уць	to fly over, to fly somewhere else
перабудава́ць (I) pf. of перабудо́ўваць, I); fut. перабуду́ю, -еш, -юць	to rebuild (дом), to transform (сказ)	перанос, -у (m.) перанос слова ў другі радок	carrying over carrying over a word to the next line
перабяга́ць (I); перабяга́ю, -еш, -юць	to run across (the street), to run from... to...	пераносі́ць (II); перано́шу, пераносі́ш, -яць	to carry somewhere, to transfer
перагна́ць (II) (pf. of пераганя́ць, I); fut. пераганю́, -іш, -яць	to outrun	перапало́ханы, -ая, -ае	frightened
пе́рад, -у (m.) пе́рад (prep.) (with acc., instr.)	front before	перапе́лка, -і (f.) перапі́саць (I) (pf. of	quail to rewrite, to copy
перайсьці́ (I) (pf. of ісьці́, I); fut. перайд́у, -ёш, -уць	to get over (on foot)		

пісаць, I); fut. перапішу́, аш, -уць		п'эса, -ы (f.)	play
пераплысьці (I) (pf. of пераплываць, I); fut. пераплыву́, -эш, -уць	to swim across	пэсня, -і (f.)	song
пераплысьці чаўном		пехатой (adv.)	on foot
перапынак, перапынку (m.)	to row across, to sail across	іду́ пехатой	I walk
перапынак у школе	interruption, pause	печ, -ы (f.)	oven
перапыняць (I); перапыняю, -еш, -юць	recess	пéша (adv.)	on foot
пераскочыць (II) (pf. of пераскокваць, I); fut. пераскочу, -ыш, -аць	to interrupt	піва, -а (n.)	beer
пераста́віць (II) (pf. of перастаўляць, I); fut. перастаўлю, пераста́віш, -яць	to jump over, to skip over, to run over too fast	піла́, -ы (f.)	saw
ператапта́ць (I) (pf. of тапта́ць, I); fut. ператапчу́, -аш, -уць	to move	пілнава́ць (I) (or пільнава́ць); пілну́ю, -еш, -юць	to watch (over), to guard
ператлумáчыць (II) (pf. of ператлумáчваць, I); fut. ператлумáчу, -ыш, -аць (у + асс.)	to trample all over the place	пі́льна (adv.)	intently, fixedly
перахі́трава́ць (I); pf. fut. перахі́трю́, -еш, -юць	to translate	пі́льна сачы́ць за чым	to watch something fixedly
пераходзіць (II); пераходжу, -іш, -яць	to outwit	пірог, пірага́ (m.)	fancy (sweet) bread, pastry
перацэ́рці (I) (pf. of пераціра́ць, I); fut. ператру, -эш, -уць	to cross, to change to	піражок, -а (m.)	pastry filled with meat or cabbage
перашко́дзіць (II) (pf. of перашкаджа́ць, I); fut. перашкоджу, -іш, -яць	to grind	піса́ць (I); пішу́, -аш, -уць	to write
пéр'е, -я (n.)	to interfere, to prevent	пісаны, -ая, -ае (or піса́ны)	written
перш-наперш	feather(s)	піск, -у (m.)	whine
пéршы, -ая, -ае	first of all the first	пісьме́ньнік, -а (m.)	writer
		пісьме́нны, -ая, -ае	literate
		пісьмо, -а́ (m.)	writing; script; letter
		пісьмова (adv.)	in written form
		пісьмовы экза́мен	written examination
		пітво, -а́ (n.)	drink
		піць (I); п'ю, п'еш, -юць	to drink
		мне хочацца піць	I am thirsty
		пішчэ́ць (II); пішчу́, -біш, -а́ць	to whine, to cheep, to peep
		піяні́на, -а (n.)	piano
		пла́вальны басэ́йн, -у (m.)	swimming pool
		пла́ваць (I); пла́ваю, -еш, -юць	to swim, to go by boat
		пладзі́цца (II); плодзі́цца, -яцца	to propagate
		пла́каць (I); пла́чу, -аш, -уць	to weep, to cry
		плаку́чая вярба́ (f.)	weeping willow
		плашча́ніца, -ы (f.)	shroud of Christ
		плéсьці (I); пляту́, пляце́ш, -уць; past плéў, -ла (косы) (кош)	1. to braid; 2. to weave; 3. talk nonsense

плёваць (I) (pf. плюнуць, I); плюю, -эш, -юць	to spit	посьпех, -у (m.)	success
пліта, -ы (f.)	stove	пот, -у (m.)	sweat
плот, -у (m.) (платы, pl.)	fence	потым (adv.)	afterwards
плуг, -а (m.)	plough	поўдзень, паўднё (m.)	noon
плысьці (I) (or плыць); actual плыў, -эш, -уць	to swim, to sail	поўзаць (I); (habitual)	to crawl
лёд (крыга) плыве	the ice is drifting	поўзаю, -еш, -юць	
плыткі, -ая, -ае	shallow	поўнач, -ы (f.)	north, midnight
плюхнуцца (I) (pf. of плюхацца, I); fut. плюхнуся, -ешся, -уцца	to tumble, to fall	поўны, -ая, -ае	full
пляскаць, -ая, -ае	flat	поўсьць, -і (f.)	hair (of animal)
пляснуць (I) (pf. of пляскаць, I); fut. плясну, -еш, -уць	to flap	пошта, -ы (f.)	mail; post office
пляснуць крыльлем	to flap the wings (once)	паштовы, -ая, -ае	post (adj.), postal
пляц, -у (m.)	lot, yard	пояс, -у (m.)	belt, sash
плячо, -а (n.) (pl. плечы)	shoulder	or паяс, -а (m.)	
побач (adv.) (or prep. beside with gen.)		прабачыць (II) (pf. of прабачаць, I); fut. прабачу, -ыш, -аць	to forgive
подпіс, -у (m.)	signature	прабегчы (irr.) (pf. of прабягаць, I); fut. прабягу, -ыш, уць	to run through
позна (adv.)	late	прабіць (I) (pf. of прабіваць, I); fut. праб'ю, -эш, -юць	to make, to punch ■ hole (in)
позны, -ая, -ае	late	прабягаць (I);	to run, to pass
позьніцца (II); позьнюся, -ішся, -яцца	to be getting late	прабягаю, -еш, -юць	
полаз, -у (m.)	runner	правапіс, -у (m.)	spelling, orthography
палозьзе, -я (n.) (coll.)	runners	правіла, -а (n.)	rule
Полацак, Полацку (m.)	Polacak, city in northern Byelorussia	правільна (adv.)	correctly, rightly
Полаччына, -ы (f.)	Province of Polacak	праводзіць (II); праводжу, праводзіш, -яць	to accompany, to see off
поле, -я (n.)	field	праводзіць	to install electricity
поліўка, -і (f.)	thin soup	электрыку	
полудзень, полудня (m.)	lunch	правы, -ая, -ае	right
польскі, -ая, -ае	Polish	праглынуць (I) (pf. of праглынаць, I); fut. праглыну, -эш, -уць	to swallow
Польшча, -ы (f.)	Poland	прад or пэрад (prep. + acc. or instr.)	before
пост, -у (m.)	fast(ing)	прадаўца (irr.) (pf. of прадаваць, I); fut. прадамся, прадасіся, прададуцца	to sell oneself, to betray
посны, -ая, -ае	adj. of пост		
Вялікі пост (m.)	Lent		

прадава́ць (I); прадаю́ or продаю, -эш, -юць	to sell	праноса́цца коні	horses rush by
прада́ць (irr.); pf. fut. прада́м, -дасі, -даду́ць	to sell	прапада́ць (I); прапада́ю, -эш, -юць	to disappear
прадме́т, -у (m.)	object	прапанава́ць (I); прапану́ю, -эш, -юць	to propose
пражы́ць (I) (pf. of жыць, I); fut. пражыву́, -эш, -уць	to live through	прапа́сьці (I) (pf. of прапада́ць, I); fut. прападú, -эш, -уць	to be lost
праз (prep.) + acc. праз ву́ліцу	over, across, through across the street	прапусьці́ць (II) (pf. of прапушча́ць, I); fut. прапушчу́, прапу́сьціш, -яць	to miss, to omit, to let go
празры́стасць, -і (f.)	transparency	прапушча́ць (I); прапушча́ю, -эш, -юць	to omit, to miss
празры́сты, -ая, -ае	transparent, lucid	прарэза́ць (I) (pf. of рэза́ць, I); fut. прарэжу́, -аш, -уць	to cut through
прагна́ць (II) (pf. of праганя́ць, I); fut. праганю́, прагоні́ш, -яць	to drive away; to dismiss, to fire	прасава́ць (I); прасу́ю, -эш, -юць	to press, to iron
прагра́ць (I); pf. fut. праграю́, прагра́еш, -юць	to lose	прасі́ць (II); прашу́, просі́ш, -яць	to ask, to beg
прайсьці́ (I) (pf. of праходзі́ць, II); fut. прайдú, пройдзеш, -уць	to pass, to go, to walk	Я прашу́ цябе́ ня крычэ́ць	I am asking you not to shout
прайсьці́ся (I) (pf. of праходзі́цца, II); fut. прайдúся, -ешся, у́цца	to go for a walk, to take a walk	Я прашу́ ў́ цябе́ кні́гу.	I am asking you for a book
практыкава́ньне, -я (n.)	exercise	праспрага́ць (I) (pf. of спрага́ць, I); fut. праспрага́ю, -эш, -юць	to conjugate
пралеса́к, пралеску́ (m.)	bushes	прастора, -ы (f.)	space
прамармыта́ць (I) (pf. of мармыта́ць, I); fut. прамармычу́, -аш, -уць	to mumble, to mutter	прасторны, -ая, -ае	spacious
праме́нны, -ая, -ае	radiant, bright	пра́сьці (I); прадú, -эш, -уць	to spin
прамова, -ы (f.)	speech, address	праўда, -ы (f.) праўда	truth true, right
прамова праняла́	the speech got to them	прафэсар, -а (m.)	professor
прамові́ць (II) (pf. of прамаўля́ць, I); fut. прамоўлю́, прамові́ш, -яць	to speak, to say, to utter	праходка, -і (f.)	walk
праносі́цца (II); праношу́ся, -і́шся, -я́цца	to rush past, to fly by	пра́ца, -ы (f.) працава́ць (I); працу́ю, -эш, -юць	work, job to work
		працягну́ць (I) руку́	to extend one's hand
		прачну́цца (I) (pf. of прачына́цца, I); fut. прачну́ся, -э́шся, -у́цца	to wake up

прачына́цца (I); прачына́юся, -ешся, -юцца	to wake up	прывіта́цца (I) (pf. of віта́цца, I); fut. прывіта́юся, -ешся, -юцца	to greet
прачыта́ць (I) (pf. of чыта́ць, I); fut. прачыта́ю, -еш, -юць	to read through	прывы́кнуць (I) (pf. of прывыка́ць, I); fut. прывы́кну, -еш, -уць; прывы́к	to get used to, to become accustomed to
прачышча́ць (I), прачышча́ю, -еш, -юць	to clean	пры́гарад, -у (m.) or прадме́сьце, -я (n.)	suburb
прашапта́ць (I) (pf. of шапта́ць, I); fut. прашапчу́, -аш, -уць	to whisper	прыгледзе́цца (II) (pf. of прыгляда́цца, I); fut. прыгледжу́ся, -ішся, -яцца	to look at
пра́шчур, -а (m.)	ancestor	прыгляда́цца (I); прыгляда́юся, -ешся, -юцца	to look at
прова́д, -у (m.) (pl. правады́)	cable	прыго́да, -ы (f.)	adventure
проба́, -ы (f.)	rehearsal, practice	прыго́жа (adv.)	beautifully
проба́ та́нцаў	dance rehearsal	прыго́жы, -ая, -ае	beautiful, handsome
прозьві́шча, -а (n.)	surname, family name	прыгрэ́ць (I) (pf. of грэ́ць, I); fut. прыгрэ́ю, -еш, -юць	to warm
проста́ (adv.)	straight	прыдба́ны, -ая, -ае	obtained, gained
просты́, -ая, -ае	1. straight; 2. common	прыдба́ць (I); pf. fut. прыдба́ю, -еш, -юць	to gain, to obtain
просьба́, -ы (f.)	request, appeal, application, petition	прыёмна́ (adv.)	pleasantly
пруто́к, прутка́ (m.)	rod	прыёмна́ з ва́мі	it is a pleasure to meet you
пру́цік, -а (m.) (dim. of прут, -а)	twig, rod	пазнаё́міцца	pleasure
пры́ (prep.) + loc.	at, in the presence of, in front of, with	прыёмнасьць, -і (f.)	pleasant
ку́рсы пры шко́ле	courses at school	пры́ехаць (I) (pf. of прыя́джаць, I); fut. пры́еду, -еш, -уць	to come
пры наста́ўніку	in the presence of the teacher	прызнава́ць (I); прызна́ю, -ёш, -юць	to recognize
пры хлопцу́	in front of the boy	прызнава́цца (I); прызна́юся, -ёшся, -юцца	to admit, to confess
ба́цька жы́ў пры сыну́	the father lives with his son	прызначэ́ньне, -я (n.) (або прызнача́ньне)	purpose, destination, appointment
прыбі́ваць (I); прыбі́ваю, -еш, -юць	1. to nail; 2. to ram down	прыйма́ць (I); прыйма́ю, -еш, -юць	to accept, to take
прыбі́раць (I) (pf. прыбра́ць, I); прыбі́раю, -еш, -юць	to tidy up, to put in order	пры́йсці (I) (pf. of ісьці, I); fut. пры́йдзі, -ёш, -уць	to come
прывала́чы (I); pf. of вала́чы, I; fut. прывала́чу, -эш, -уць	to bring, to drag		
прыве́зьці (I) (pf. of ве́зьці, I); fut. прывязу́, -ёш, -уць	to bring (by conveyance)		
прывіта́ньне, -я (n.)	compliments, regards		
перадава́ць	to give one's regards,		
прывіта́ньні	compliments		

пры́казка, -і (f.)	proverb, saying	прыпыніць (II) (pf. of	to stop
пры́клад, -у (m.)	example, instance	прыпыняць, I);	
пры́кладам (adv.)	for example, for instance	fut. прыпыню,	
		-іш, -яць	
прыкры́ць (I) (pf. of	to cover up	прырода, -ы (f.)	1. nature; 2. biology
прыкрыва́ць, I);		прысаладзіць (II)	to sweeten
fut. прыкрыю,		(pf. of саладзіць, II);	
-еш, -юць		fut. прысаладжу́,	
прыла́да, -ы (f.)	tool	-іш, -яць	
прыле́гчы (I);	to lie down, to take	прысло́е, -я (n.)	adverb
pf. fut. прыля́гу,	a nap	прыста́нак,	station, stop,
прыля́жаш,		прыста́нку (m.)	
прыля́гуць		прыста́ўка, -і (f.)	prefix
прылята́ць (I);	1. to fly over; 2. to	прыстойны, -ая, -ае	decent
прылята́ю, -еш,	come (to arrive) in	прысяда́ць (I);	to squat
-юць	haste, to come	прысяда́ю,	
	hurrying	-еш, -юць	
прылята́ць самалётам	to arrive by airplane	прыці́хнуць (I)	to quiet down
прыляце́ць irr. (pf. of	1. to fly over, 2. to	(pf. of прыці́хаць, I);	
прылята́ць, I);	arrive by airplane,	(fut. прыці́хну,	
fut. прыляту́, -іш,	3. to come in haste	-еш, -уць	
прыляту́ць	(hurrying)	пры́яцель, -я (m.)	friend
пры́маўка, -і (f.)	saying	прэзыдэ́нт, -а (m.)	president
прыме́тнік, -а (m.)	adjective	псава́цца (I); псую́ся,	to go bad, to perish
прына́дны, -ая, -ае	alluring, inviting,	-ёшся, -юцца	
	tempting	псава́ць (I);	to spoil
прыназоўнік, -а (m.)	preposition	псую́, -ёш, -юць	
прыне́сьці (I)	to bring	пту́шка, -і (f.)	bird
(pf. of не́сьці, I);		пужа́ць (I); пужа́ю,	to scare
fut. прынясу́,		-еш, -юць	
-ёш, -уць		пужлі́вы, -ая, -ае	easily frightened
прыну́ка, -і (f.)	compulsion		(animal)
прыпа́дак, прыпа́дку	fit, attack (of disease)	пульт, -а (m.)	desk, stand
(m.) (хваробы)		пульт кіраваньня	control panel
прыпамі́наць (I);	to recollect, to remind	пункт, -у (m.)	1. full stop, 2. period,
прыпамі́наю,			3. point, 4. item
-еш, -юць		пуска́ць (I);	to let, to release
прыпа́сьці (I) (pf. of	to fall down (to), to	пуска́ю, -еш, -юць	
прыпада́ць, I);	press oneself (to)	пу́ста (adv.)	emptily
fut. прыпадú,		пусты, -а́я, -ое	empty
-ёш, -уць		пусты́ня, -і (f.)	desert
прыпомні́ць (II)	to remember	пусьці́ць (II)	to let, to allow
(pf. of		(pf. of пуска́ць, I);	
прыпамі́наць, I);		fut. пушчу́,	
fut. прыпомню,		пусьці́ш, -яць	
-іш, -яць		пусьці́ць карэнь	to take root
прыпраўля́ць (I);	to season, to add	пух, -у (m.)	down (soft feathers)
прыпраўля́ю,	seasoning	пуцяві́на, -ы (f.)	road
-еш, -юць			

пўшча, -ы (f.)	thickwood (dense virgin forest)	Р	
пушчаць (I); пушчаю, еш, -юць	to let, to allow		
пчалá, -ы́ (f.)	bee	рабіць (II); раблю, робіш, -яць	to do, to make
(pl. пчолы)		работа, -ы (f.)	work, task
пчолка, -і (f.)	bee	рад, -у (m.)	row
(dim. of пчалá)		радавацца (I); радуюся, -ешся, -юцца	to be glad, to rejoice
пшані́ца, -ы (f.)	wheat	радаваць (I); радую, -еш, -юць	to make happy, to cause joy
пшані́чны, -ая, -ае	wheaten	радасны, -ая, -ае	joyful, happy
пыласмок, -у	vacuum cleaner	радасьць, -і (f.)	joy, gladness
ог пыласос, -у (m.)		радзі́мы, -ая, -ае (= родны)	native
пы́са, -ы (f.)	snout (animal's nose)	радзі́цца (II); родзі́цца, -яцца	to be born
пытáньне, ■ (n.)	question	радок, радка́ (m.)	line
пытáцца (I); пыта́юся, -ешся, -юцца	to ask, to question	ра́ды, -ая, -ае	glad
пытáцца ў ма́мы	to ask mother	ра́дыё, -я (n.)	radio
пэндзаль, пэндзля (m.)	brush	рады́ска, -і (f.)	radish
пэ́рла, -ы (f.)	pearl	(or рэдзькаўка)	
шнурок запра́ўдных	a string of genuine	раён, -у (m.)	region, (administrative) district
пэ́рлаў	pearls		
пэўна	of course, certainly	раз, -у (m.)	1. time; 2. once
пэўны, -ая, -ае	sure	два разы or двойчы	twice
пяка́рня, -і (f.)	bakery	раз-пора́зу	time after time
пяне́к, пянька́ (m.)	stump	разабра́ць (I) (pf. of разьбіра́ць, I);	to take (to buy) everything, 2. to dismantle, 3. to investigate, to discuss
(dim. of пень, -я)		fut. разьбяру́, -эш, -уць	
п'яны́, -а́я, -ое	drunk	разабра́ць кні́гі	to take (to buy) all the books
пяро, -а (n.)	pen	разагна́ць (II) (pf. of разганя́ць, I);	to drive away
пярэ́дні, -ая, -ае	front	fut. разганю́, разгоні́ш, -яць	
пярэ́дняя ла́па	forefoot	разагрэ́ты, -ая, -ае	warmed up together
пярэ́палах, -у (m.)	fright	ра́зам	not all at once
пясок, пяску́ (m.)	sand	ня ўсе ра́зам	I shall cut once
пясня́р, -а́ (m.)	singer, poet	па́зануць (I) (pf. of рэза́ць, I);	
пятна́ццаць, пятнаццацёх	fifteen	fut. пазану́, -эш, -уць	
пята́ніца, -ы	Friday	разбудоўва́ць (I); разбудоўваю, -еш, -юць	to build
пяты́, -ая, -ае	fifth		
пяць, пяцёх	five		
пячу́ра, -ы (f.)	hideaway behind the oven		
пячы́ (I); пяху́, пяхэ́ш, пяху́ць	to bake, to burn		
пяхча́ны, -ая, -ае	sandy		
пяха́ць (I); пяху́, пяхэ́ш, пяху́ць	to sing		

разгадаць (I) (pf. of разгадваць, I); fut. разгадаю, -еш, -юць	to guess, to solve ■ riddle	разввэяць (I) (pf. of разввэйваць, I); fut. разввэю, -еш, -юць	to disperse
разганяцца (I); разганяюся, -ешся, -юцца	to gather full speed	разввывацца (I); разввываеца, -юцца	1. to be dispersed; 2. to flutter
разгарнуць (I) (pf. of разгортваць, I); fut. разгарну́, разгорнеш, -уць	to unfold, to unroll	разьдзёрці (I) (pf. of разьдзіраць, I); fut. разьдзяру́, -эш, -уць	1. to scratch; 2. to tear
разгаўляцца (I); разгаўляюся, -ешся, -юцца	to break one's fast	разьдзёр, разьдзёрла	
разглядаць (I); разглядаю, -еш, -юць	to look at	разьлічыцца (II) (pf. of разьлічацца, I); fut. разьлічу́ся, -ышся, -ацца	to settle up (an account)
раззлаваць (I) (pf. of злаваць, I); fut. раззлую́, -эш, -юць	to anger, to make angry	разьмінаць (I); разьмінаю, -еш, -юць	to knead, to mash
разора, -ы (f.)	furrow, ditch, ■ path between gardenbeds	ногі разьмінаць	to warm up one's legs
разрэзаць (II) (pf. of рэзаць, II); fut. разрэжу́, -аш, -уць	to cut, to slit, to section	разьнёсьці (I) (pf. of разносіць, II); fut. разьнясу́, -эш, -уць	to carry, to convey, to deliver
разумець (I); разумею, -еш, -юць	to understand	разьнёсьці на трэсачкі	to smash
разьба́, -ы (f.)	carving, fretwork	разыйсьціся (I) (pf. of разыходзіцца, II); fut. разыйду́ся, -эшся, -уцца	1. to disperse, to go away; 2. to break up
разьбіраць (I); разьбіраю, -еш, -юць	1. to take, to buy up, 2. to dismantle, 3. to understand, to make out, to sort out	раіць (II); раю́, -іш, -яць	to advise
разьбіцца (I) (pf. of разьбівацца, I); fut. разаб'ю́ся, -эшся, -юцца	to get broken, to divide	рака́, -і (f.) (pl. рэкі)	river
самалёт разьбіўся	the plane crashed	раке́та, -ы (f.)	1. (tennis) racket, 2. sky-rocket
разьбіць (I) (pf. of разьбіваць, I); fut. разаб'ю́, -эш, -юць	to break, to crush, to defeat	ракі́та, -ы (f.)	broom grove
разввэсьці (I) (pf. of разводзіць, II); fut. разввяду́, -эш, -уць	1. to pull apart, to separate, 2. to divorce, 3. to dilute	ра́на (adv.)	early
		ра́нак, ра́нку (m.)	morning
		раней (adv.)	earlier, before
		ра́ніца, -ы (f.)	morning
		ра́птам (adv.)	suddenly
		рапу́ха, -і (f.)	toad
		расама́ха, -і (f.)	wolverene
		Расе́я, -і (f.)	Russia
		раска́зваць (I); раска́зваю, -еш, -юць	to tell
		раскла́д, -у (m.)	schedule

раскладáць (I); раскладáю, -еш, -юць	1. to lay out, to spread; 2. to distribute	рот, -у (m.) роўна (adv.) роўненька (adv.) роўны, -ая, -ае	mouth evenly, equally, exactly evenly 1. flat, even, 2. plane (surface); 3. equal, 4. smooth (voice)
распаліць агонь расстраляць (I) (pf. of расстрэ́льваць, I); fut. расстраля́ю, -еш, -юць	to make a fire to shoot	ру́брыка, -і (f.) рудá, -ы (f.) ру́жа, -ы (f.) ружовы, -ая, -ае рука́, -і (f.) рука́ рукú мые (proverb) рукаві́ца, -ы (f.) pl. рукаві́цы	column ore rose rosy hand, arm "Roll my log and I'll roll yours!" gloves
рассыпа́ць (I); рассыпа́ю, -еш, -юць рассы́паць (I) (pf. of рассыпа́ць, I); fut. рассы́плю, рассы́пеш, -уць	to strew, to scatter to scatter, to strew	рукза́к, -а́ (m.) руль, -я́ (m.) румяны, -ая, -ае ру́піцца (II); ру́плюся,, ру́пішся, -яцца (аб + instr.)	rucksack, knapsack steering wheel rosy to care
рассыпа́цца (I); рассыпа́ецца, -юцца раставáць (I); растаю́, -эш, -юць расьпяча́таць (I) (pf. of расьпяча́тваць, I); fut. расьпяча́таю, -еш, -юць	to be scattered, strewn to melt to unseal, to open	рух, -у (m.) ру́хацца (I); ру́хаюся, -ешся, -юцца	movement, traffic to move
расьці́ (I); расту́, расьце́ш, -уць ратава́ць (I); рату́ю, -еш, -юць раўсьці́ (I); раву́, -эш, -уць; past роў, раўла, -лі	to grow to rescue, to save to howl, to bellow, to roar	руча́й, -ю́ (m.) руша́ць (I); руша́ю, -еш, -юць (бегчы) рушы́ць (II) (pf. of руша́ць, I); fut. ру́шу, -ыш, -аць	stream to start (to run) to set out, to start
раўчу́к, -а (m.) рва́цца (I); рву́ся, -эшся, -у́цца (да + gen.) рваць (I); рву, -еш, -уць рва́ць кветкі	brook, stream to be eager to to tear to pick flowers	ры́ба, -ы (f.) рыба́к, -а́ (m.) рыба́цкі, -ая, -ае рыба́цтва, -а (n.) ры́бка, -і (f.) Ры́га, -і (f.) рыдлёўка, -і (f.) ры́жык, -а (m.) рызьзё, -я́ (n.) рык, -у (m.) ры́льца, -а (n.) Рым, -у (m.) ры́са, -ы (f.) (тва́ру) ры́са хара́ктару	fish fisherman fisherman's fishing little fish Riga spade chanterelle rags roar spout (of a bottle) Rome feature
рог, -у (m.) на рагу́ вуліцы рогат, -у (m.) род, -у (m.) родны, -ая, -ае родны край родны склон роды, родаў (pl.) розны, -ая, -ае розум, -у (m.) роля, -і (f.)	1. horn, 2. corner at the corner loud laughter gender (in grammar) own, related by birth native land genetive childbirth different mind, intellect role, part	ры́са хара́ктару рысава́ць (I); рысу́ю, -еш, -юць	trait, streak to draw

рыхтава́цца (I); рыхту́юся, -ешся, -юцца	to get ready
рыхтава́ць (I); рыхту́ю, -еш, -юць	to prepare
рыхтава́ць хатні́я зада́ньні (or лё́кцыі)	to do homework
рэ́дзька, -і (f.)	hot radish
рэ́дка (adv.)	seldom, rarely
рэ́заць (I); рэ́жу, -аш, -уць	to cut, to kill, to slaughter
рэ́па, -ы (f.)	turnip (white)
рэ́старан, -у (m.)	restaurant
рэ́чка, -і (f.)	river
рэ́шата, -а (n.)	riddle
рэ́шта, -ы (f.)	change

C

саба́ка, -і (m.)	dog
сабе́ (dat. of сам)	to oneself
савá, -ы́ (f.) (pl. совы)	owl
сага́н, -а́ (m.)	cast iron pot
сад, -у (m.)	orchard
сакаві́к, -а́ (m.)	March
саката́ньне, -я (n.)	chirring, chirr
сакаўны́, -а́я, -ое or сакаві́ты, -ая, -ае	juicy, sappy
сакол, сакала́ (m.)	falcon
сакратар, -а́ (m.)	secretary
салаве́й, салаўя́ (m.) (pl. салаўі́)	nightingale
са́ла, -а (n.)	salt pork, bacon
сала́та, -ы́ (f.) (dim. сала́тка, -і́)	lettuce
салёны, -ая, -ае	pickled, salted
салодзе́нькі, -ая, -ае	very sweet
соло́дкі, -ая, -ае	sweet
сало́ма, -ы́ (f.)	straw
саламя́ная страха́	thatch
сало́мінка, -і́ (f.)	straw
сало́ны, -ая, -ае	salty
сам, сама́, само́ (pl. са́мі)	oneself
са́мі	singular and plural polite form of address equivalent to "вы"

чаму́ са́мі ра́на ўста́лі	why did you get up so early
самаві́ты, -ая, -ае самака́т, -у (m.)	portly, fine, eminent bicycle, bike, (tricycle)
самалёт, -у (m.)	plane
самасто́йны, -ая, -ае	independent, self-dependent
са́мы, са́мая, са́мае (pron.)	the very
той са́мы чалаве́к са́ні, са́ней or са́няў (pl. only)	he is the very man sledge
са́нкі, са́нак (pl. only)	sleigh
сапсы́ці (I); сапу́, -эш, -у́ць; past соп, сапла́, -лі́	to puff
сарва́ць (I) (pf. of зрыва́ць, I); fut. сарву́, -эш, -у́ць	to tear away (down)
сардэ́чнасьць, -і́ (f.)	tenderness, loving care
сардэ́чны, -ая, -ае	cordial, loving
сара́ка, -і́ (f.)	magpie (bird)
сароме́цца (I); сароме́юся, -ешся, -юцца	to be ashamed (of), to be shy
сартава́льня, -і́ (f.)	sorting room, yard
сасла́бнуць (I) (pf. of сла́бнуць, I); fut. сасла́бну, -еш, -у́ць	to weaken, to faint
сасна́, -ы́ (f.) (pl. сосны́) or хвоя́, -і́ (f.)	pine tree
сачы́ць (II); сачу́, сочы́ш, соча́ць (за + instr.)	to watch, to spy, to keep an eye on...
сашча́піцца (II) (pf. of сашча́пляцца, I); fut. сашча́піцца, -яцца	to grapple with
зубры́ сашча́пілі́ся бі́цца	the aurochs came to blows
Саю́з Саве́цкіх Сацыялі́стычных Рэспу́блікаў (СССР)	Union of Soviet Socialistic Republics (USSR)
свары́цца (II); свару́ся, сва́рышся, -ацца	1. to argue; 2. to scold

сва́тацца (I); сва́таюся, -ешся, -юцца	to arrange a marriage	·скончыць (II) pf. of канча́ць, I); fut. скончу, -ыш, -аць	- to finish
свая́к, -а́ (m.)	relative	скончы́ца (II) (pf. of канча́цца, I)	to be ended
свая́цтва, -а (n.)	relation	ско́ра (adv.)	soon
свая́часова (adv.)	in time	ско́са (adv.)	aslant, askance
свой, свая́, сваё	one's own	пазіра́ць ско́са	to look askance at; to give ■ doubting look at
селя́нін, -а (m.) (сяля́не, pl.)	peasant	ску́ра, -ы (f.)	skin, leather
сем, сямёх	seven	скура́ны, -а́я, -ое	leathery
се́на, -а (n.)	hay	скры́жаваньне, -я (n.)	intersection
се́ні (pl. only), сянёй	hallway, passage	скры́пач, -а́ (m.)	violinist
серабро, -а́ (n.)	silver	скры́пець (II); скрыплю́, скры́піш, -я́ць (pf. заскры́пець)	to squeak
серада́, -ы (f.)	Wednesday	скуголе́нье, -я (n.)	whining
се́рнік, -а (m.)	match	скуголі́ць (II); скуголю́, -іш, -я́ць	1. to lament; 2. to whine (as the dog)
се́сьці (I) (pf. of сяда́ць, I); fut. ся́ду, -еш, -уць	to sit down	ску́ль = адку́ль	where from
се́тка, -і (f.)	1. net; 2. volleyball	слабава́ты, -а́я, -ае	rather weak
се́яць (I); се́ю, -еш, -юць	to sow	слабы́, -а́я, -ое	weak
се́лета (adv.)	this year	слата́, -ы́ (f.)	wet weather, slush
се́ньня (adv.)	today	сла́ць (I); шлю́, шлеш, -юць	to send
сіве́нькі, -а́я, -ае	grey	сла́ць (I); сы́цялю́, сы́целеш, -юць	to spread
Си́бір, -у (m.)	Siberia	сла́ць (ложак)	to make a bed
сі́ла, -ы (f.)	force, power, strength	слова́, -а (n.)	word
сі́ні, -а́я, -ае	blue	слоўні́к, -а (m.)	vocabulary, dictionary
сі́рата, -ы (f. & m.)	orphan	служы́ць (II); служу́, -ыш, -аць	to serve
сі́та, -а (n.)	riddle	слуп, -а́ (m.)	pole
сказ, -у (m.)	sentence	слупок, слупка́ (m.)	column
сказа́ць (I) (pf. of каза́ць, I); fut. скажу́, ска́жаш, -уць	to say	слуха́ць (I); слухаю́, -еш, -юць	to listen to...
скале́чыць (II) (pf. of кале́чыць, II); fut. скале́чу, -ыш, -аць	to mutilate, to cripple, to lame	Слу́цк, Слу́цку	Slucak, ■ city in Byelorussia
скаў́т, -а (m.)	boy scout	Слу́ччына, -ы (f.)	Province of Slucak
скаў́цке пра́ва (n.)	Scout Law	смала́, -ы́ (f.)	tar
сква́р, -у (m.)	public garden	сма́чны, -а́я, -ае (or сма́чны)	tasty, delicious
склад, -у (m.)	1. syllable; 2. stock	сма́чна спа́ць	to sleep well
склане́ньне, -я (n.)	declension	сно́п, снапа́ (жы́та) (m.)	(rye-) sheaf
склон, -у (m.)	case (in declension)	сойка, -і́ (f.)	jay (bird)
скокі́ (pl.)	dance		
ісьці́ ў скокі́	to dance		
скокну́ць (I) (pf. of скака́ць, I); fut. скокну́, -еш, -уць	to hop, to jump		

сок, -у (m.)	juice, sap	спартовы, -ая, -ае	sport (adj.)
сок пушчаць (I)	to release sap	спатрэбіцца (II)	it will be needed
соль, -і (f.)	salt	мне спатрэбіцца	I shall need, it will be
сонейка, -а (dim. of	sun	(pf. of мне трэба)	of use to me
сонца) (n.)		спацець (I) (pf. of	to sweat
сонца, -а (n.)	sun	пацець, I); fut.	
соня, -і (f.)	somebody who sleeps	спацею, -еш, -юць	to sleep
	■ great deal	спаць (II); сплю,	
сорам, -у (m.)	shame	сьпіш, -яць	I can't sleep
Сорам.	It is ■ shame.	мне ня сьпіцца	I sleep well
соты, -аў (pl. only)	honeycomb	мне добра сьпіцца	at first, firstly; at the
спавольніць (II); pf.	to slow down	спачатку (adv.)	beginning
fut. спавольню,			
-іш, -яць		споведзь, -і (f.)	confession
спавольніць ход	to reduce speed	спорт, -у (m.)	sport
спавядацца (I);	to confess	спосаб, -у (m.)	way
спавядаюся, -ешся,		справа (adv.)	on the right
-юцца		справядлівы, -ая, -ае	fair, just
спагадліва (adv.)	compassionately	спрагаць (I);	to conjugate
спадар, -а (m.)	Mr., gentleman, Sir	спрагаю, -еш, -юць	
спадару! voc. sing.	Sir!	спрагацца (I)	to be conjugated
спадары! voc. pl.	Gentlemen!	спражэньне, -я	conjugation
спадарыч, -а (m.)	master	спраўджальны, -ая,	checking, verifying
спадарыня, -і (f.)	Mrs., lady, madam	-ае	
спадарычна, -ы (f.)	Miss	спраўджаць (I);	to check, to test, to
спадзявацца (I);	to hope	спраўджаю, -еш,	examine
спадзяюся, -эшся,		-юць	
-юцца		спрачацца (I);	to argue, to quarrel, to
спадоба, -ы (f.)	liking	спрачаюся, -ешся,	discuss
не да спадобы	If one does not like it..	-юцца	
спаймаць (I);	to catch	спрэчка, -і (f.)	quarrel
спаймаю, -еш, -юць		спўдзіць (II) (pf. of	to frighten (an animal)
спакойна (adv.)	quietly	пўдзіць, II); fut.	
спакойны, -ая, -ае	quiet	спўджу, -іш, -яць	
спакўслівы, -ая, -ае	tempting, alluring	спыніцца (II) (pf. of	to stop
спалоханы, -ая, -ае	frightened	спыняцца, I); fut.	
спалохацца (I) (pf.)	to be frightened	спынюся, -ішся,	
fut. спалохаюся,		-яцца	
-ешся, -юцца		спыніць (II) (pf. of	1. to stop; 2. to
не на жарт	to be downright	спыняць, I); fut.	discontinue
спалохацца	frightened, to be	спыню, -іш, -яць	
	scared	спыняць (I); спыняю,	to stop; to discontinut
спалохаць (I) (pf. of	to frighten	-еш, -юць	
палохаць, I); fut.		спытаць (I) or	to ask
спалохаю, -еш,		спытацца (pf. of	
-юць		пытаць, пытацца,	
спальны пакой	bed room	I); fut. спытаю(ся),	
(пакою) (m.)		-еш(ся), -юць(ца)	

срэбра, -а (n.)	silver	стаць (I)	to step on
срэбны, -ая, -ае or срэбраны	silvery	(pf. of ставаць, I); fut. ста́ну, -еш, -уць	
ссумава́цца (I); pf. fut. ссуму́юся, -ешся, -юцца (без каго)	to miss someone	стаяць (II); стаю́, -іш, -яць	to stand
става́ць (I)	to suffice, to be enough	сто, сту	hundred
нам стае́ часу	we have enough time	стогн, -у (m.)	moan
става́ць (I); стаю́, -еш, -юць	to get, to grow	стол, стала́ (m.) (pl. сталы́)	table
вады́ ў рацэ ставала́ ўсё больш	the river grew larger and larger	столік, -а (m.)	small table
ста́віцца (II); стаўлюся,, ста́вішся, -яцца (да каго)	to treat someone, to regard	столь, -і (f.)	ceiling
ста́віць (II); стаўлю, ста́віш, -яць		стра́ва, -ы (f.)	food; course (of the meal)
стагна́ць (I); стагну́, стогнеш, -уць		страпяну́цца (I); pf. fut. страпяну́ся, -эшся, -уцца	to rouse oneself
стагодзьзе, -я (n.)	century	страўнік, -а (m.)	stomach
сталіца, -ы (f.)	capital	страх, -у (m.)	fear
сталь, -і (f.)	steel	ад стра́ху	out of fear
стальны́, -а́я, -ое	like steel	страха́, -і (f.)	roof
ста́лы, -ая, -ае	grown up	стра́шна (adv.)	terribly
сталя́р, -а́ (m.)	carpenter	мне стра́шна	I am afraid
стамля́цца (I); стамля́юся, -ешся, -юцца	to get tired	мне ня стра́шна	I am not afraid
ста́нцыя, -і (f.)	station	страшны, -а́я, -ое or стра́шны	terrible, scaring
старада́ўны, -ая, -ае	old	строгі, -ая, -ае	strict
старанна or старэнна (adv.)	diligently	стройны, -ая, -ае	(man) slender, (building) well proportioned
старасьве́цкі, -ая, -ае	ancient, old-world (adj.); old-fashioned	стромкі, -ая, -ае	1. steep; 2. upright and tall
старасьве́ччына, -ы (f.)	ancient time, old world	стромкая хвойка	upright and tall pine tree
ста́расьць, -і (f.)	old age	струк, -а́ (m.)	pod
старшыня́, -і (m.)	president, chairman	стры́гчы (I); стрыгу́, стрыжэш, стрыгу́ць	to give a hair cut
стары́, -а́я, -ое	old	стры́гчыся (I); стрыгу́ся, -эшся, -уцца	to get a hair cut
стары́, -ога (m.)	old man	стрыма́ць (I); pf. fut. стрыма́ю, -еш, -юць	to detain, to delay
старая́, -ое (f.)	old woman	стрэ́лка, -і (f.) (гадзі́ньніка)	hand
старэ́ць (I); старэю, -еш, -юць	to age	стрэ́лка, -і (f.)	dragon-fly
ста́так, ста́тку (m.)	herd, flock	стрэ́льба, -ы (f.)	rifle
ста́цца (I) (pf. of става́цца, I); fut. ста́нуся, -ешся, -уцца	to become, to happen	стрэ́нуць (I); pf. fut. стрэ́ну, -еш, -уць	1. to meet; 2. to celebrate
		стрэ́сьціся (I);	to happen

pf. fut. страсэцца стрэслася бядá стúдзень, стúдзенья or стúдня (m.) стúдня, -i (f.) студэнт, -а (m.) студэнтка, -i (f.) студэнцтва, -а (n.) стúкаць (I); стúкаю, -еш, -юць стúкнуць (I) (pf. of стúкаць, I); fut. стúкну, -еш, -уць судзіць (II); суджý, сúдзіш, -яць судзьдзя, -i (m.) сук, -á (m.) (dim. сучок, сучкá) сукénка, -i (f.) вячорная сукénка (f.) сукно, -á (n.) сумава́ць (I); сумýю, -еш, -юць сумéснасьць, -i (f.) сумлэньне, -я (n.) сúмна (adv.) мне сúмна сúмны, -ая, -ае сúмненькі, -ая, -ае dim. сумятлівы, -ая, -ае суня́цца (I) (pf. of суніма́цца, I); fut. суніму́ся, -ешся, -уцца суня́ць (I) (pf. of суніма́ць, I); fut. суніму́, -еш, -уць суп, -у (n.) супольна (adv.) супыня́ць (I); супыня́ю, -еш, -юць сусéд, -а (m.) сусéдка, -i (f.) сусéдзкі, -ая, -ае	misfortune came January well (male) student (female) student students to knock, to strike to knock once to judge judge; (in sport) referee branch dress evening gown cloth to be sad; to grieve, to mourn togetherness conscience sadly I am sad sad sad bustling to grow quiet, to quiet down to quiet, to calm soup jointly, in common (effort) to stop neighbour neighbour (female) neighbouring, neighbourly	сустрака́ць (I); сустрака́ю, -еш, -юць сустрэ́ча, -ы (f.) сусьці́гі (pl.) сухі́, -а́я, -о́е суччо́, -а (n.) су́шаны, -ая, -ае сушы́цца (II); сушу́ся, -ышся, -ацца сушы́ць (II); сушу́, -ыш, -аць схава́цца (I) (pf. of хавáцца, I); fut. схавáюся, -ешся, -юцца схава́ць (I) (pf. of хавáць, I); fut. схавáю, -еш, -юць. схапі́ць (II) (pf. of хапа́ць, I); fut. схаплю́, схопі́ш, -яць сходзі́цца (II); сходзя́цца сходка́, -i (f.) сходы́, -аў (pl. only) сцэ́на, -ы (f.) сшы́ток, сшы́тка́ (m.) or сшы́так, -а сшы́ць (I) (pf. of сшыва́ць, I); fut. сшы́ю, -еш, -юць сьве́жы, -ая, -ае сьве́т, -у (m.) сьве́тлы, -ая, -ае сьве́чка, -i (f.) сьвідрава́ць (I); сьвідру́ю, -еш, -юць сьвіста́ць (I); сьвішчу́, -аш, -уць сьвіта́ньне, -я (n.) сьвя́та, -а (n.)	to meet, to celebrate meeting races dry twigs dried to grow dry to dry (up) to hide oneself to hide, to put away to grab to get together 1. meeting; 2. step (in stairs) stairs stage; scene exercise book, copy book to sew together fresh 1. world, 2. dawn 1. light, 2. fair, blond (hair) candle to bore, to drill to whistle dawn, daybreak; young age holiday
---	--	---	---

сьвятар, -а (m.)	priest, clergyman	сьпець (I)	to ripen
сьвяткаваньне, -я (n.)	celebration	(pf. пасьпéць, I);	
сьвятліня, -і (f.)	brightness	сьпéе, -юць	
сьвятло, -а (n.)	light	сьпéка, -і (f.)	heat
сьвяты́, -а́я, -ое	sacred, holy	сьпі́на, -ы	back
сьвятая дзяньніца (f.)	midnight church service before Easter	or сьпі́на, -ы́ (f.)	
сьвяціць (II); сьвячу́, сьвэці́ш, -яць	1. to shine; 2. to bless	(dim. сьпі́нка, -і)	
ськінуць (I)	to take off, to throw off	сьпява́ць (I);	to sing
(pf. of ськіда́ць, I);		сьпява́ю, -еш, -юць	
fut. ськіну́, -еш, -уць		сьпяра́ша (adv.)	at first, firstly
сьлёдам (adv.)	immediately	сьпяша́цца (I);	to be in a hurry
ісьці сьлёдам за кім	to follow somebody	сьпяша́юся,	
	closely	-ешся, -юцца	
сьлізка (adv.)	slipperily	стрыма́ць (I) (pf. of	to detain, to delay,
сьлізкавата (adv.)	somewhat slipperily	затры́мваць, I); fut.	to keep off
сьлізкі, -а́я, -ое	slippery	стрыма́ю, -еш, -юць	
сьліўка, -і (f.)	plum, prune	схапі́ць (II)	to grab
сьляза́, -ы́ (f.)	tear	(pf. of хапа́ць, I);	
(dim. сьлёзка, -і)		fut. схаплю́,	
будзіць сьлёзкі	to make someone cry	схопі́ш, -яць	
сьляпы́, -а́я, -ое	blind	сьхі́л, -у (m.)	slope
сьмеласьць, -і (f.)	boldness courage,	сьхі́ліць (II) (pf. of	to bend, to bow, to
	audacity	сьхі́ляць, I); fut.	incline
сьмелы́, -а́я, -ае	bold, courageous,	сьхі́лю, -іш, -яць	
	daring, audacious	сьхі́ліцца (II)	to bow, to stoop,
сьмерць, -і (f.)	death	(pf. of сьхі́ляцца, I);	to bend over
сьмех, -у (m.)	laughter	fut. сьхі́люся,	
сьмешкі (pl.)	chuckle, giggle	-ішся, -яцца	
сьмешна (adv.)	in a funny way,	схода́ць (I);	to overcome, to get
	comically	схода́ю, -еш, -юць	over
сьмешны́, -а́я, -ае	ridiculous, funny	сьцэ́жка, -і (f.)	pad
сьмяя́цца (I);	to laugh	(dim. сьцэ́жачка, -і)	
сьмяю́ся, -э́шся,		сьцерагчы́ (I);	to guard, to watch
-ю́цца		сьцерагу́, -эш, -у́ць	
сьнег, -у (m.)	snow	сьціха́ць (I);	1. to become quiet;
ідзе́ сьнег	it is snowing	сьціха́ю, -еш, -юць	to cease
сьнегавы́, -а́я, -ое	snowy, snow (adj.)	сьціхну́ць (I) (pf. of	1. to quiet down,
сьнегапа́д, -у (m.)	snowfall	сьціха́ць, I); fut.	2. to fade
сьнеда́ньне, -я (n.)	breakfast	сьціхну́, -еш, -уць	
сьнеда́ць (I);	to have breakfast	сьцюдзёны́, -а́я, -ае	cold
сьнеда́ю, -еш, -юць		(or сьцюдзены́)	
сьнежа́нь, сьнежа́ня	December	сьцябло́, -а́ (n.)	stalk, stem
or сьне́жня (m.)		сьцяг, -у (m.)	flag
сьнежны́, -а́я, -ае	full of snow	сьцяна́, -ы́ (f.)	wall
сьнежны́ дзед (m.)	snow-man	(pl. сьце́ны)	
сьпéлы, -а́я, -ае	ripe	сы́каць (I);	to make noises like
		сы́каю, -еш, -юць	a goose
		сын, -а (m.)	son

сыно́к, сынká (m.) (dim. of сын)	son	такі́, -а́я, -о́е	such
сыпану́ць (I) (pf. of сыпаць, I); fut. сыпану́, -е́ш, -у́ць	to strew once	такі́м парáдкам	in this way
сыпа́цца (I); сы́пецца, -у́цца	to fall, to pour	такса́ма	also
сыры́, -а́я, о́е	raw	талéрка, -і (f.)	plate
сэмафо́р, -у (m.)	semaphore	та́м (adv.)	there
сэ́нс, -у (m.)	sense	та́нец, та́нца (m.)	dance
сэ́рца, -а (n.)	heart	тану́ць (I); тану́,	to sink
ся́бра, -ы (m.)	friend	тонеш, -у́ць	
сяброўка, -і (f.)	girl friend	танцава́ць (I);	to dance
сягоньня (adv.)	today	танцую́, -еш, -ю́ць	
= сё́ння		таргавáцца (I);	to bargain, to wrangle
сяда́ць (I);	to sit down	таргую́ся, -ешся,	
сяда́ю, -еш, -ю́ць		-ю́цца	
сядзё́ньне, -я (n.)	1. seat; 2. sitting	Таронта́, -а (n.)	Toronto
сядзё́ць (II); сяджу́,	to sit	тваё́ (n.)	your
сядзі́ш, -я́ць		тва́р, -у (m.)	face
сядзё́ць дома	to stay at home	тра́я	your
ша́пка не сядзі́ць	the cap does not fit	(f. sing. familiar form)	
добра́		тво́й	your
сяло́, -а́ (n.)	village	(m. sing. familiar form)	
сяля́нскі, -а́я, -а́е	peasant (adj.)	творны́, -а́га (склон)	instrumental
сям'я́, -і (f.)	family	ткач, -а́ (m.)	weaver
сямна́ццаць, -ёх	seventeen	тка́цтва, -а́ (n.)	weaving
сярэ́браны, -а́я, -а́е	silvery	тка́ць (I); тку́,	to weave
сястра́, -ы́ (f.)	sister	тчэ́ш, тку́ць	
сястра́ міласэ́рдзя (f.)	nurse	тлумáчыць (II);	to explain
сястры́чка, -і́ (f.)	sister	тлумáчу, -ы́ш, -а́ць	
(dim. of сястра́)		тлушч, -у́ (m.)	fat
сяўба́, -ы́ (f.)	sowing season	то . . . то	now . . . now
сячы́ (I); сяку́,	to chop	то́ тут, то́ там	now here, now there
сячэ́ш, сяку́ць;		то́е - сё́е	some things
past сек, сё́кла, -лі́		то́й, та́я, то́е	that
		то́й самы́, та́я са́мая,	the same
		то́е са́мае	
		ток, -у́ (m.)	1. current; 2. hard clay threshing floor
		то́лькі	only, but
		то́лькі што́	just now
		тонкі́, -а́я, -а́е	thin
		торба́, -ы́ (f.)	bag
		шко́льная торба́	schoolbag
		торг, -у́ (m.)	1. bargaining, haggling. 2. fair
		торт, -у́ (m.)	torte
		тоўшч, -у́ (m.)	fat
		= клу́стасьць, -і́ (f.)	
		трава́, -ы́ (f.)	grass
		траве́нь, -я́ (m.)	May
табе́ (dat. & loc. of ты)	to you, about you		
таблíца, -ы́ (f.)	1. black board; 2. table		
табо́ю (ой)	by you		
(instr. of ты)			
з табо́ю	with you		
табурэ́т, -а́ (m.)	stool		
ог табурэ́тка, -і́ (f.)			
тады́	then		
та́йны, -а́я, -а́е	secret		
так	yes, so		
так і ся́к	this way and that		

увёсну (adv.)	in spring	узор, -у (m.)	1. example, 2. pattern,
увёсь, уся, усё	entire, whole		3. design
увёчары (adv.)	in the evening, at night	узрадавацца (I)	to be glad, to be happy
увосень (adv.)	in the fall	(pf. of радавацца,	
увушы (adv.)	in the ears	I); fut. узрадуюся,	
углыбкі (adv.)	deep	-ешся, -юцца	
два мэтры ўглыбкі	2 meters deep	узбэражжа, -а (or	coast, riverbank
уголас (adv.)	aloud	узбярэжжа) (n.)	
удава́, -ы́ (f.)	widow	узёхаць (I)	to go up, to drive up
удава́цца (I);	to turn out well, to	(pf. of узяжджаць,	(the hill)
удаё́цца, -ю́цца	work out well	I); fut. узе́ду, -еш,	
мне ўдаё́цца	I succeed	-уць (на гару́)	
яму́ не ўдалося	he failed	узылёзці (I)	to climb
удалы́, -ая, -ае	successful, clever,	(pf. of узла́зіць, I);	
	smart	fut. узыле́зу, -еш,	
уда́лы перакла́д	good translation	-уць	
удаўжкі́ (adv.)	long	узыходзіць (II);	to come up
дзе́сяць мэтраў	10 meters long	узыходжу,	
удаўжкі́		узыходзіш, -яць	
уда́цца (irr.)	to turn out well	узя́цца (I)	to undertake, to start
(pf. of удава́цца, I);		(pf. of бра́цца, I);	
fut. уда́мся,		fut. вазьму́ся,	
удасі́ся, -у́цца		возьмешся,	
ён такі ўжо ўда́ўся	that is his nature	возьму́цца	
уда́ча, -ы́ (f.)	success	ці што ўзялося?	(referring to fish) did
удзе́л, -у́ (m.)	participation		anything bite?
удзе́нь (adv.)	during the day	скуль яны́ ўзяліся?	where did they come
уе́хаць (I)	to enter, to drive into		from?
(pf. of е́хаць, I);		узя́цца за кнігу	to start to read, to
fut. уе́ду, -еш, -уць			study
ужыва́цца (I);	to be used	узя́ць (I)	to take
ужыва́ецца, -ю́цца		(pf. of браць, I);	
ужыва́ць (I);	to use	fut. вазьму́,	
ужыва́ю, -еш, -юць		возьмеш, -уць	
узвы́шша, -а́ (n.)	height, hills	браць (or узя́ць)	to take part in
узгадава́ць (I) (pf. of	to bring up	удзе́л	
узгадоўваць, I);		укладаньне, -я́ (n.)	composition
fut. узгаду́ю, еш,		укла́сьці (I)	to compose
-юць		pf. of уклада́ць, I);	
узгадоўваць (I);	to bring up	fut. украду́, -е́ш,	
узгадоўваю, -еш,		-у́ць	
-юць		Украі́на, -ы́ (f.)	Ukraine
узгора́к, узгорку́ (m.)	small hill	украі́нскі, -ая, -ае	Ukrainian
уздоўж́ (adv.)	lengthwise, alongside	ула́да, -ы́ (f.)	power
узі́мку (adv.)	in winter	ула́сна (adv.)	as a matter of fact,
узлава́ўшыся	infuriated		actually
узлава́цца (I)	to become angry	ула́снасьць, -і́ (f.)	property
(pf. of злава́цца, I);		ула́сны, -ая, -ае	own
fut. узлую́ся, -е́шся, -ю́цца			

улётку (adv.)	in summer	- усход, -у (m.)	east
умагчы́ (I)	to be able	усход сонца	sunrise
(pf. of магчы́, I);		усходні, -ая, -яе	eastern
fut. умагу́, уможаш,		Усходняя паўку́ля	Eastern hemisphere
умогуць		усьмёшка, -і (f.)	smile
уміг = вобмігам	in an instant, in no	усьмёшлівы, -ая, -ае	smiling
(adv.)	time	усьміхну́цца (I)	to smile
уначы́ (adv.)	at night	(pf. of усьміха́цца,	
унізе (adv.)	below, downstairs	I); fut. усьміхну́ся,	
уну́к, -а (m.)	grandson	-ёшся, -у́цца	
уну́чка, -і (f.)	granddaughter	усьцерагчы́ся (I)	to escape danger
упоперак (adv.)	crosswise, across	небясьпéкі	
ура́жаньне, -я (n.)	impression	усьцішы́цца (II)	to calm, to quiet down:
ура́ньні (adv.)	in the morning	(pf. of усьціша́цца,	to cease
урэ́шце (adv.)	finally, at last	I); fut. усьцішу́ся,	
усё (pl. of увéсь)	everybody	-ышся, -а́цца	
усё	everythhing	ня ўсьцішы́цца	the pain (storm) will
усё-ж	at last	боль (бу́ра)	not abate (subside)
усі́хны, -ая, -ае	everybody's	усю́ды (adv.)	everywhere
ускара́скацца (I) (pf.	to climb	усяго	in all, only
of кара́скацца, I);		усяго толькі	only
fut. ускарáскаюся,		усякі, -ая, -ае	any, anybody
-ешся, -ю́цца		утвара́цца (I);	to be formed
ускочы́ць (I)	to jump in	утвара́ецца, -ю́цца;	
(pf. of ускоква́ць,		past утвары́ўся	
I); fut. ускочу,		уткну́ць (I)	to stick in
-ыш, -а́ць		(pf. of утыка́ць, I);	
ускра́ек, ускра́йку	outskirts	fut. уткну́, -ёш,	
(m.)		-у́ць	
на са́мым ускра́йку	on the very outskirts	уце́кі, -аў (pl.)	flight
	(edge)	уцяка́ць (I); уцяка́ю,	to run away
		-еш, -ю́ць	
усма́жаны, -ая, -ае	roasted	уцячы́ (I)	to run away
успомні́ць (II)	to recall, to recollect	(pf. of уцяка́ць, I);	
(pf. of успаміна́ць,		fut. уцяку́, уцячэ́ш,	
I); fut. успомню,		уцяку́ць	
-іш, -я́ць		учапі́цца (II)	to seize, to grasp at
устава́ць (I); устаю́,	to get up	(pf. of чапі́цца, II);	
-ёш, -ю́ць		fut. учаплю́ся,	
устаноўлены, -ая, -ае	set up	учэпі́шся, -я́цца	
уста́ць (I)	1. to get up; 2. to	учора (adv.)	yesterday
(pf. of устава́ць, I);	stand up		
fut. устану́, -еш,			
-у́ць			
усу́нуць (I)	to shove in, to thrust in	фа́рма, -ы (f.)	farm
(pf. of усоўва́ць, I);		фатэ́ль, -ю (m.)	easy chair
fut. усуну́, -еш, -у́ць		фі́зыка, -і (f.)	physics
усхадзі́цца (II);	to fly into a temper,	фі́льм, -у (m.)	film, motion picture,
past усхадзі́ўся,	to get noisy		movie
-лася, -ліся			

Ф

форма, -ы (f.)	form
Фра́нцыя, -і (f.)	France
футбол, -а (m.)	football
футбольны мач	football game

X

хава́ць (I); хавáю, -еш, -юць	1. to hide; 2. to bury
хадзі́ць (II); хаджу́	to walk
ходзі́ш, -яць	
хадзі́ сюды!	Come here!
хадуно́м — галава́	the head whirls
хадуно́м	
халадне́ць (I);	to get colder
халадне́е, -юць	
халодна́ (adv.)	cold
мне халодна́	I am cold
халодны́, -ая, -ае	cold
хаму́т, -а́ (m.)	horse's collar
ха́рактар, -у (m.)	character
характарызава́ць (I);	to characterize
характарызу́ю, -еш, -юць	
ха́та, -ы (f.)	hut, house
(dim. хаці́на, -ы)	
ха́тні, -яя, -яе	home (adj.)
ха́тнія заданьні́	homework
хаце́ць (I); хачу́,	to want, to wish
хочаш, -уць	
мне хоча́цца	I want
хаце́ньне, -я (n.)	desire
хва́брыка, -і (f.)	factory
хваёвы́, -ая, -ае	pine (adj.)
хва́ліцца (II);	to brag, to boast
хваля́юся, -ішся, -яцца	
хва́ліць (II); хвалю́,	to praise
-іш, -яць	
хва́лько, -а (m.)	boaster
хва́ля, -і (f.)	wave
хвалява́цца (I);	to be worried, upset
хваля́юся, -ешся, -юцца	
хва́рба, -ы (f.)	paint
хвілі́на, -ы (f.)	1. second, 2. instant
(dim. хвілі́нка, -і)	
хвіра́нка, -і (f.)	curtain
хворы́, -ая, -ае	ill, sick

хвост, -а́ (m.)	tail
(dim. хвосы́цкі, -а)	
хвоя́, -і (f.)	pine tree
хіба́	unless, probably
хіба́ адно	save that
хіба́ што	provided
хі́тра (adv.)	slyly, cunningly
хі́трасы́ць, -і (f.)	slyness, cunning
хі́тры, -ая, -ае	sly, cunning
хляпчу́к, -а́ (m.)	boy
(dim. of хляпе́ц)	
хлеб, -а́ (m.)	bread
хле́бныя крошкі́	bread crumbs
хlopeц, хлопца́ (m.)	boy
or хляпе́ц, хляпца́	
хлопчы́к, -а (m.)	little boy
хлусі́ць (II); хлушу́	to lie
хлу́сіш, -яць	
хлусы́ня, -і (f.)	lie
хма́ра, -ы	cloud
(dim. хма́рка, -і)	
ходзі́шча, -а (n.)	sidewalk
холад, -у (m.)	cold
хор, -у (m.)	choir
хоць	although
хоць раз	at least once
хоць куды́	good for any occasion
хош і лобі́	2. Georgian dishes (food)
храпсы́ці (I); храпу́,	to wheeze, to snore
-ёш, -уць	
хрыпе́ць (II);	to wheeze
хрыплю́ хрыпі́ш, -яць	
Хры́стос ускрэ́с	Christ has risen
(or уваскрос)	
хрэ́н, -у (m.)	horseradish
хто?	who?
хто-не́буызь	anybody; somebody, someone
ху́сьце, -я (n.)	linen (as the bed-linen, table-linen)
ху́тка (adv.)	quickly
ху́ткі, -ая, -ае	fast, quick
ху́тра, -а (n.)	fur coat
хутча́й!	hurry up!
ху́ценька = ху́тка	quickly
(adv.)	

Ц

цагляны, -ая, -ае	of brick	цыбуля, -і (f.)	onion
цалаваць (I); цалую, -еш, -юць	to kiss	цыгарэта, -ы (f.)	cigarette
цалую моцна	I kiss affectionately	цымбáлы, -аў (pl.)	cymbals
цана́, -ы (f.)	price	цымбалісты, -ага (m.)	cymbalist
(pl. цэны)		цыру́льнік, -а (m.)	barber
ца́пам-ла́пам (adv.)	hastily, in haste, hurriedly	цыру́льня, -і (f.)	barber shop
цар, -а́ (m.)	tsar	цві́нта́р, -а́ (m.)	the yard in front of the church
царква́, -ы́ (f.)	church	цві́сьці (I); цві́ту, цві́цеш, -уць	to bloom
це́ла, -а (n.)	body	цвярдэ́, -а́я, -о́е	hard
це́нь, -ю́ or сы́це́нь (m.)	shadow	цэ́гла, -ы́ (f.)	brick
цеплава́ты, -ая, -ае	lukewarm (not quite warm)	цэ́лы, -ая, -ае	1. whole; 2. unhurt
це́раз (prepos. + acc.)	through, over	цю́цька, -і́ (m.)	doggie
це́разь лес	through the forest	цябе́ (gen. + acc. of ты)	of you; you
це́рці (I); тры, трэ́ш, -уць	1. to rub; 2. to polish	цягні́к, -а́ (m.)	train
це́сна (adv.)	tightly, closely, intimately	цягну́ць (I); цягну́, -еш, -уць	to pull, to haul, to tow
цеснава́та (adv.)	rather packed, rather tightly	цяжкі́, -а́я, -о́е	heavy; difficult
цесна́та, -ы́	tightness, cram, crush	цяку́чы, -ая, -ае	running, flowing
от ця́снота (f.)		ця́мнець (I); ця́мнею, -еш, -юць	to darken, to get (grow) dark
це́сны, -ая, -ае	tight, cramped	ця́мне́е (impersonal)	it is getting dark
це́мны, -ая, -ае	dark	ця́нькі́ (pl.)	short cut
це́мныя валасы́ (ноч)	dark hair, (night)	ця́пэр (adv.)	now
це́плы, -ая, -ае	warm	ця́пэрашні́ час	present tense
dim. це́пленькі́, -ая, -ае	warm	ця́плі́ня, -і́ (f.)	warmth, warm weather
це́тка, -і́ (f.)	aunt	ця́пло, -а́ (n.)	1. warmth, 2. fire
ціка́ва (adv.)	interestingly	ця́рпеньне́, -я́ (n.)	suffering, pain, endurance
ціка́вы, -ая, -ае	interesting	ця́рпе́ць (II); ця́рплю́, -еш, -уць	to endure, to suffer
ціка́васьць, -і́ (f.)	interest	це́рпіш, -яць	
ціра́з	not just once (more than once)	ця́рплі́ва (adv.)	with patience
ці́снуць (I); ці́сну, -еш, -уць	to squeeze	ця́рплі́вы, -ая, -ае	patient
ці́ха (adv.)	quietly	ця́чы́ (I); ця́чэ, ця́куць	1. to flow, to run; 2. to leak
ці́ха-ці́хенька	1. very quietly; 2. in a low voice		
ціхі́, -а́я, -о́е	quiet		
цудоўны́, -ая, -ае	wonderful, excellent		
цурча́ць (II); цурчы́ць, -а́ць (вада́)	to babble, to murmur, to stream		
		ча́го (gen. of што)	of what
		ча́го?	why? what for?
		ча́го ты пла́чаш?	Why are you crying?
		ча́йнік, -а́ (m.)	tea kettle
		ча́йні́чак, ча́йні́чка (m.)	tea-pot
		ча́каць (I); ча́каю, -еш, -юць (+ gen. or + на́ with acc.)	to wait for

Ч

чалавёк, -а (m.)	man
чаму? (dat. of што)	1. to what? 2. why?
чамусяці	for some reason
чапля, -і (f.)	heron (bird)
чаравік, -а (m.)	shoe
чарадзёй, -я (m.)	magician
чарадзёйны, -ая, -ае	magic
чарапаха, -і (f.)	turtle
чарка, -і (f.)	wine glass
час, -у (m.)	time
часам (adv.)	sometimes
часопіс, -у (m.)	magazine, journal
часань (I); чашу́,	to comb
чэша́ш, чэшу́ць	
часі́на, -ы or міну́та	minute
(f.)	
ча́ста (adv.)	often
частава́ць (I);	to treat
часту́ю, -еш, -юць	
частава́нне, -я (n.)	treating, entertainment
часы́ці́нка, -і (f.)	particle
чатырна́ццаць,	fourteen
чатырна́ццацёх	
чаты́ры, чатырох	four
чацьве́р or чэцьве́р	Thursday
(gen. чацьвяргá)	
(m.)	
чацьве́рты, -ая, -ае	fourth
човен, чаўна́ (m.)	boat
чорны, -ая, -ае	black
чува́ць	one can hear
чужы́, -а́я, -о́е	1. strange; 2. someone
	else's
чу́цца (I); чу́юся,	to feel
-ешся, -юцца	
чу́ць (I); чу́ю, -еш,	1. to hear; 2. to smell,
-юць	to feel
чуць не	almost, nearly
чыгу́н, -у́ (m.)	cast iron
чыгу́н, -а́ (m.)	cast iron kettle, pot
чыгу́начная школа	the railroad training
(f.)	centre
чыгу́нка, -і (f.)	railway, railroad
чыгу́нны, -ая, -ае	cast iron (adj.)
Чыка́га, -а (n.)	Chicago
чы́рвень, чы́рвеня	June
(m.)	
чырвоны, -ая, -ае	red

Чырвоная ша́пачка	Red Riding Hood
(f.)	
чы́ста (adv.)	1. cleanly,
	2. completely
усё чы́ста	completely everything
чы́сты, -ая, -ае	clean
чы́сьціць (II);	to clean, to brush
чы́шчу, чы́сьціш,	
-яць	
чыта́нне, -я (n.)	reading
чыта́ць (I); чыта́ю,	to read
-еш, -юць	
чэ́сьць, -і (f.)	respect, honour
аддава́ць чэ́сьць	to show one's respect,
	to salute

Ш

шавё́ц, шаўца́ (m.)	shoemaker
шавё́цтва, -а (n.)	shoemaking
ша́лік, -а (m.)	scarf
шанава́ць (I);	1. to respect, to
шану́ю, -еш, -юць	honour; 2. take care
	of
ша́пка, -і (f.)	cap
шапта́ць (I); шапчу́,	to whisper
шэпчаш, -уць	
шасна́ццаць, -ёх	sixteen
ша́ты, -аў (pl.)	(poetical) clothes
ша́фа, -ы (f.)	cupboard, wardrobe,
	closet
шафе́р, -а (m.)	driver
Швэд, -а (m.)	Swede
шканды́баць (I);	to walk unevenly,
шканды́баю, -еш,	with a limp
-юць	
шкля́нка, -і (f.)	glass
шкля́нка малака́	glass of milk
шко́да, -ы (f.)	harm
Шкада́.	It is a pity.
шко́дзіць (II);	to harm, to injure,
шко́джу, шко́дзіш,	to damage
-яць	
шко́ла, -ы (f.)	school
пачатковая школа	public school
(f.)	
шко́льны, -ая, -ае	school (adj.)
шко́льны дзень	school day
шма́т (adv.)	much, a great deal

шматякія	many	шчэрыць (II);	to snarl (as a dog)
шмыгаць (I);	to dart, to slip	(шчэру, -ыш,	
шмыгаю, -еш, -юць		-аць) зўбы	
шнурок, шнурка́ (m.)	string	шы́йка, -і (f.)	neck
шосты, -ая, -ае	sixth	(dim. of шы́я)	
шпак, -а́ (m.)	starling	шы́нка, -і (f.)	ham
шпакоўня, -і (f.)	birdhouse for a starling	шыпы́на, -ы (f.)	briar, ■ wild rose
шпіта́ль, -ю (m.)	hospital	шыры́ца (II);	to spread
штаднё́ (adv.)	every day	шыры́ца, -ацца	
штасы́боты (adv.)	every Saturday	пёсьня шыры́ца	the song spreads
што	what	шыць (I); шыю, -еш,	to sew
што вы робіце?	What are you doing?	-юць	
што са мною	What will happen to	шы́шка, -і (f.)	(pine) cone
бўдзе?	me?	шэпт, -у (m.)	whisper
што-небудзь	anything, something	гавары́ць шэптам	to whisper
штора, -ы (f.)	drapes	= шапта́ць	
штось	1. somehow,	шэрань, -і (f.)	white frost, hoar-frost
	2. something	шэры, -ая, -ае	grey
штосьці = нёшта	something	шэсьць, шасьцёх	six
штўка, -і (f.)	piece		
чатыры штўкі	four pieces		
шукáць (I); шукáю,	to look for	экза́мен, -у	examination, exam
-еш, -юць (+ gen.)		or экза́мэн (m.)	(colloq.)
шум, -у (m.)	noise, uproar	здаць экза́мен	to pass an examination
рабі́ць шум	to make a noise	экскурса́нт, -а (m.)	excursionist
шуме́ць (II); шумлю́,	to make noise	экску́рсія, -і (f.)	excursion
шумі́ш, -яць		элё́ктрык, -а (m.)	electrician
вэ́цер шумі́ць	the wind is howling	элё́ктрыка, -і (f.)	electricity, power
шуршэ́ць (II);	to rustle (as dry	праводзі́ць	to install power
шуршы́ць, -а́ць	leaves)	элё́ктрыку	
шчабятáць (I);	to chirp, (fig.) to		
шчабятчу́, -аш, -уць,	chatter		
шчака́, -і (f.)	cheek	юна́к, -а́ (m.)	teenager (m.)
шчасьлівы, -ая, -ае	happy, lucky	юшка́, -і (f.)	fish-soup
шчя́сьце, -я (n.)	happiness, good luck		
шча́ўе, -я (n.)	sorrel (edible green		
	plant)		
шчо́дры, -ая, -ае	generous	я́блык, -а (m.)	apple
шчо́тка, -і (f.)	brush	я́блычны, -ая, -ае	apple (adj.)
шчы́ліна, -ы (f.)	slot, crack, aperture	я́гада, -ы (f.)	berry
шчы́ра (adv.)	frankly, honestly,	dim. я́гадка, -і (f.)	(little) berry
	openly, trustfully	яго́ (gen. & acc. of	of him (it), him (it)
	thank you very much,	ён and яго́)	
	thank you so much	ка́ля яго́	next to him, beside him
	frank, trustful, open	мы ба́чылі яго́	we saw him
	hearted	яго́ны, -ая, -ае	his
шчэ́знуць (I)	1. to disappear, to	яда́, -ы́ (f.)	eating
(pf. of чэ́знуць, I);	vanish, 2. to perish	яё́ (gen & acc. of яна́)	of her; her
fut. шчэ́зну, -еш, -уць		яё́чка, -а (n.)	egg
		dim. of яйцо́	

Э

Ю

Я

язык, -а (m.)	tongue	якраз	just
Язэп, -а	Joseph	ялінка, -і (f.)	Christmas tree,
яйко, -а (n.)	egg		Christmas party
ог яйцо, -а		ямў (dat. of ён and	to him (it)
як	how, like, if, when,	яно)	
	what	Янка, -і (m.)	Johnny
як ён завецца?	What is his name?	яна́ (f.)	she
як ты	like you	яно (n.)	it
як такую шапку	if he has such a hat,...	яны́ (pl.)	they
мае, . . .		ярмо, -а (n.)	yoke
Як скончыш	When you have	ясны, -ая, -ае	bright
работу, прыходзь.	finished your work,	ясьнёць (I); ясьнёю,	to glitter, to shine,
	come over.	-еш, -юць	to gleam
як-небудзь	somehow	ячмень, -ю (m.)	barley
які, якая, какое	what	ячмённы, -ая, -ае	barley (adj.)
якую кнігу ты	What book do you	яшчэ	1. still, (more),
хочаш?	want?		2. again
які-небудзь	some, any	яшчэ раз	once more, once again

ENGLISH-BYELORUSSIAN VOCABULARY

АНГЕЛЬСКА-БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІК

А

abandon, to	пакідаць (I);	accordion	акордыён, гармонік
	пакінуць (I) pf.	account	грашовая справаздача,
abate, to	узьцішыцца (II) pf.		лічбазданьне
able	здольны, -ая, -ае	across	праз, на другі бок
able, to be	магчы́ (I);	across	упоперак (adv.)
	узмага́чы́ (I) pf.	accumulate, to	набіра́цца (I);
abounding in water	мнагаводны, -ая, ае;		набра́цца (I) pf.
	шматводны,	accusative	вінава́льны (склон)
	паўнаводны	ache, to	балёць (II)
about	пра, аб, каля	I have a headache	мне баліць галава́
to be about	наме́рвацца (I)	actually	ула́сна, факты́чна
absolution	адпушчэньне грахоў	add, to	даста́віць (II);
absolve sins (to)	адпушча́ць (I) грахі́		дада́ць (irr.)
absorb, to	абсарбава́ць, падбіра́ць	add (liquid)	даліва́ць (I),
	(ваду́)		далі́ць (I) pf.
accept, to	прыйма́ць (I);	to add (flour, sand)	дасыпа́ць (I),
	прыня́ць (I) pf.		падсы́паць (I) pf.
access	доступ	address	1. а́дрыс;
according	паводля		2. зварот, прамова

address bureau	а́дрысны стол	always	заўсёды (adv.)
addressee	адрасат, -а	America	Амэрыка
adhere, to	прыстава́ць (I)	ancestor	пра́шчур, прародзіч
adjective	прыме́тнік, -а	ancient	старасьве́цкі, -ая, -ае; старавэ́чны, -ая, -ае
adjust, to	прыстасава́цца (I)	ancient time	старавэ́ччына
admiration	захаплэ́ньне	and	і, а
with admiration	з захаплэ́ньнем, захоплена (adv.)	anger	злосьць, гнеў
admire, to	захапля́цца (I), любава́цца (I)	anger, to	злава́ць (I), раззлава́ць (I) pf.
advance, in	загадзя́ or за́гадзя (adv.)	angry	злосны, -ая, -ае
adventure	прыгода	to be angry	злава́цца (I), гне́вацца (I) (на каго); раззлава́цца (I) pf.
adverb	прысло́ўе	to get angry	узлава́цца (I) pf., залава́цца (I) pf.
advice	пара́да	animal	зьвер, жывёліна
advise, to	ра́іць (II); пара́іць (II) pf. (with dat.)	wild animals	зьвяр'ё (coll.)
afraid, to be	бая́цца (II) (with gen.)	animal nursery	гадава́льнік
after	пасля́	another	і́ншы, -ая, -ае
afterwards	потым	announcement	паведа́мленьне
again	і́зноў, зноў	answer, to	адка́зваць (I), адказа́ць (I) pf.; адгукáцца (I), адгукну́цца pf.
age	век	ant	мура́шка
age, to	старэ́цца (I); пастарэ́цца (I) pf.	any	які-не́будзь
ages (for)	павéк	anybody	хто-не́будзь
agree, to	згаджа́цца (I); згадзі́цца (II) pf. зьмеркава́цца (I) pf.	anything	што-не́будзь
agreed	згода	apartment	кватэ́ра
agreement	згода, -ы	appear, to	зьяві́цца (I) pf., утвары́цца (II) pf.
airmail	паве́траная пошта	appearance	вы́гляд
alarm-clock	будзі́ньнік or будзі́льнік, бу́дзька	apple	яблык
Alex	Але́сь, -я	appointment	прызна́чаньне, or прызначэ́ньне
alike	падобны, -ая, -ае	April	красаві́к
alive	жывы́, -а́я, -о́е	argue, to	спрача́цца (I), свары́цца (II)
all	усе́, усё	arm	рука́
allow, to	дазваля́ць (I); дазволі́ць (II) pf. пушча́ць (I), пусьці́ць (II)	armful	бярэ́мя
alluring	прына́дны, -ая, -ае; спаку́сьлівы, -ая, ае	arrange, to	пара́дкаваць (I), уклада́ць (I)
almost	ма́ла не, ледзь не, чуць не	arrive, to	прыбы́ваць (I)
aloud	уголас	to arrive by airplane	прылята́ць самалётам
also	такса́ма	around	навока́л, вакол and наўко́ла or наўко́л
although	хоць, хаця́	art	маста́цтва

artist	маста́к	back (adj.)	за́дні, -яя, -яе
as	як, паводля	back (adv.)	наза́д
ashamed, to be	сароме́цца (I)	back consonant	за́дняязы́чны зы́чны
Asia	Азі́я	backwoods	глу́ша, глуш
aside	убок	bacon	са́ла
ask (question), to	пыта́цца (I); папыта́цца (I) pf.	bad	благі́, -а́я, -о́е; ке́пскі, -а́я, -а́е; няго́дны, -а́я, -а́е
ask, to	пра́сіць (I), пра́сіцца (II); папра́сіцца (II) pf.	badly	бла́га, ке́пска, нядо́бра
to ask ■ riddle	зага́дваць (I) or задава́ць зага́дку	not bad	нішто́, нябла́га (adv.)
askance (adv.)	ско́са	badger	барсу́к
aslant (adv.)	ско́са	bag	торба́, мяшо́к, мех
asp (snake)	кобра́	bagel	абара́нка or абара́нак
aspen	асі́на	bagpipes	дуда́
aspirin	аспі́рына	bake, to	пячы́
at	пры, аб, над, у	baker	пе́кар
at all	зусі́м	bakery	пяка́рня
not at all	ані́	balcony	балько́н
at home	дома́, удо́ма	bald	лы́сы, -а́я, -а́е
at last	нарэ́шце, усё-ж	bald spot	лы́сіна
at once	адра́зу	ball	1. мя́чык, мя́ч; 2. ба́ль; 3. клубо́к
attack	ата́ка, напад	bank	банк
attack, to	напада́ць (I); напа́сьці (I) pf.	bank of the river	бе́раг ракі́
attend, to	1. абслугоўва́ць (I); 2. наве́дваць	barber	цыру́льнік
to attend school	хадзі́ць у шко́лу	barbershop	цыру́льня
attention	ува́га	bare	голы́, -а́я, -а́е
to pay attention	уважа́ць (I), зважа́ць (I)	bargain, to	таргавáцца (I)
attentive	ува́жны, -а́я, -а́е	barge	ла́йба
attentively	ува́жна (adv.)	bark	1. кара́; 2. брэ́х саба́кі
August	жні́вень	bark, to	бра́хаць (I)
aunt	це́тка	to begin to bark	забра́хаць
aurochs	зу́бар, зу́бра	barley	ячме́нь
Australia	Аўстра́лія	barley soup	крупéня, кру́пнік
Austria	Аўстры́я	barn	гумно́, пў́ня
awaken, to	будзі́ць (II); збудзі́ць (II) pf.	baseball	бэйзбо́л, лапта́
awhile	некаторы́ час	basket	кош, (dim.) кошы́к
awkwardly	нязгра́бна, нехля́мяжа	farmer's bast	каро́бка also
		basket	паўвасьмі́на
		basketball	баске́тбо́л, кошы́к
		bathroom	ва́нны пако́й
		bathe (oneself), to	купа́цца (I)
		bathtub	ва́нна
		be, to	быць
		to be	быва́ць (I)
		(occasionally or frequently)	
		beam	ба́лька
babble, to	цурча́ць (II)		
babbler	балабо́н		
back	сы́піна		

В

bear	мядзвѣдзь	beside	каля, побач
beard	барада	besides	апрача
bearded	барадаты, -ая, -ае	bet, to	закладацца (I), залажыцца (II) pf.
beast	дзікі зьвер	betray, to	здрэджваць (I), здрэдзіць (II) pf.
beats	каралі, пацеркі	better (adv.)	лепш, лепей, ляпей
beautiful	прыгожы, -ая, -ае; харошы, -ая, -ае; пэчны, -ая, -ае	between	паміж (with inst.)
beauty	1. краса; 2. красуня (a girl)	bicycle	самакат
beaver	бабёр, бабра	big	вялікі, -ая, -ае, буйны, -ая, -ае
become, to	зрабіцца (II), стацца (I), стаць (I) pf.	bike	самакат
to become proud	заганарыцца (II) pf.	birch-tree	бяроза dim. бярозка
bed	ложак (dim.) ложачак	bird	птушка
to make a bed	паслаць пасьцель	bird-feeder	кармушка
to stay in bed	ляжаць у ложку	birthday	нарадзіны
bedding	пасьцель	bite, to	1. грызці (I); 2. кусаць (I), кусацца (I)
bedroom	спальны пакой	fish are biting	рыба бярэцца or клюе
bee	пчала	bitter	горкі, -ая, -ае
beer	піва	bitter cold	люты холад
before	пэрад, прад; раней	black	чорны, -ая, -ае
began to speak (talk)	загаварылі	blackboard	дошка
begin, to	пачынаць (I); пачынацца (I); наставаць (I), настаць (I) pf.	blacksmith	каваль
beginning	пачатак	bless, to	связаць (II), благаславіць (II)
behind (prep.) (direction)	за (with acc.)	blind	сьляпы, -ая, -ае
(location)	за (with instr.)	block, to	загарадзіць (II), затрымаць (I) pf.
behind (adv.) to be behind	ззаду аставіцца (I), астацца (I) pf.	to block the way	загарадзіць дарогу
believe, to	вэрыць у што; даваць вэры (камў)	blocked up	завалены, -ая, -ае
bell	званок	blockhead	ёлапень
bellow, to	раўсьці (I)	blood	кроў, крыві
belong, to	належыць (II)	bloom, to	цвісьці (II), красаваць (I)
below	доле, унізе, ніжэй	blow, to	дзьмухаць (I), дзьмуць (I) вэяць (I)
belt	дзяга, паяс or пояс	the wind blows	вэцер вэе
bench	лава, лаўка	blue	сіні, -ая, -ае
bend, to	сьхіліць (II); зьгінаць (I), сагнуць (I) pf.	to become blue	сьсінець (I) pf.
Berlin	Бэрлін	to appear blue	засінець (I) pf.
berry	ягада, dim. ягадка	in the distance	абрывісты бэраг
		bluff	дошка
		board	хваліцца (II)
		boast, to	хвалько
		boaster	човен, параплаў, вадаплаў
		boat	

body	цэла, тулава	to break branches	наламаць гальля
bold	сьмэлы, -ая, -ае	breakfast	сьнеданьне
boldness	сьмэласьць	to have breakfast	сьнедаць (I)
bone	косць	breast	грудзі
bonfire	вогнішча or цяпло, цяпéлца	breath, to	дыхаць
book	кніга, кніжка	breath	дух, дых
prayer and songbook	кантычка	breathing	дыханьне
boon	кастрыца	briar	шыпшына
bored	знуджаны, -ая, -ае	brick	цэгла
I am bored	мне нудна	of brick	цагляны, -ая, -ае; мураваны, -ая, -ае
boring	нудны, -ая, -ае; нудна (adv.)	bricklayer	муляр
born	народжаны, -ая, -ае	bridge	мост
to be born	радзіцца (II), нарадзіцца (II) pf.	briefly	каротка
borrow, to	пазычаць (I) ад каго	bright	сьвэты, -ая, -ае; ясны, -ая, -ае
both	абодва (m., n.) абэдзьве (f.)	bright day	пагодны дзень
bother, to	турбаваць (I)	brightness	сьвятліня, блеск, жывасць (напр. колераў)
to be bothered	турбавацца (I)	bring, to	прыносіць (II), прывёсьці (I) pf.
bottle	бутэлька, пляшка		прывозіць (II); прыводзіць (II)
bottom	дно	to bring up	узгадоўваць (I), узгадаваць (I) pf.
at the bottom	на дне (мора, кошыка)		грудзінка
boundless	бязьмэжны, -ая, -ае	brisket	ручай, раўчук
bow, to	кланяцца (I), пакланіцца (II) pf.	brook	мятла
bowl	міса, міска, (dim.) місачка	broom	дзяркач
box	скрынка, пўшка	worn out broom	ракіта
boy	хлопец, хлопчўк, (dim.) хлопчык	broom grove	брат, (dim.) браток, братка (voc.)
brag, to	хваліцца	brother	брацтва, братэрства
braid	каса	brotherhood	брацкі, -ая, -ае
brain	мозаг, мазгі	brotherly	бўры, -ая, -ае; бранзовы, -ая, -ае
brainless	безгалавы, -ая, -ае	brown	1. шчотка; 2. пэндзаль
branch	1. галіна, (dim.) галінка, сук; 2. галіна, аддзел	brush	прычэсваць (I), прычэсаць (I) pf.
branches	гальлё, гольлейка (coll.)	to brush (one's hair)	Буг
bread	хлеб	Buh	будаваць (I), разбудоўваць (I)
bread crumbs	хлёбныя крошкі	build, to	будынак, хорам
Easter bread	бабка	building	1. занятак; 2. прадпрыемства
sweet bread	пірог	business	куля
break, to	1. парваць (I) pf.; 2. разьбіваць (I) pf.	bullet	задзіра
to break one's fast	ламаць (I) разгаўляцца	bully	

bun	бу́лка
burn, to	1. гарэць (II); 2. паліць; 3. пячы́ (I)
bus	аўтабу́с, аўтобус
bush	куст
bushes	пралёсак
bustle, to	пасьпяша́цца, (I)
busy	заняты́, -ая, -о́е
but	але́, а
butter	ма́сла
button	гу́зік
buy, to	купля́ць (I), купі́ць (II) pf.
to buy up	разьбіра́ць (I)
buzz, to	гусьці́ (I)
by	паўз, мі́ма
Byelorussia	Белару́сь
Byelorussian	белару́скі, -ая, -а́е
Byelorussian Democratic Republic	Белару́ская Народная Рэспу́бліка
by night	уначы́
Byelavezha thickwood	Белавéская пу́шча

С

cable	провад
cake	торт
calf	лы́тка; цялё́, цяля́ці
call, to	гукáць (I); клі́каць (I), паклі́каць (I) pf.; зва́ць (I)
to be called	зва́цца (I)
calm	заці́шша
calm (adj.)	спакойны́, -ая, -а́е; лагодны́, -ая, -а́е
calm, to	усьці́шыць, усьці́шыцца
calm down, to	паці́шэць (I), астыга́ць (I)
calmly	спакойна
camel	вярблю́д
can	магчы́ (I), узмагчы́ (I) pf.
you can	можна
you can not	ня можна, нэ́льга
Canada	Кана́да
candle	сьвэ́чка

cane (rush)	чарот
cannon	гарма́та
to shoot the cannon	біць ■ гарма́ты
capital	сталі́ца
capture	захоп
car	аўта, машы́на
care	клопат, турбота
care, to	ру́піцца (II); дбаць (I)
to take care of	дбаць (I), ру́піцца (II)
to take care of oneself	шанава́цца (I)
careful	асьцярожны́, -ая, -а́е клапатлі́вы, -ая, -а́е
carefully	асьцярожна́, ува́жна
caress	ла́ска
caress, to	ла́шчыцца (II)
cargo	груз
carpenter	сталя́р
carriage	воз, вазок
carrot	морква
carry, to	не́сьці (I); зане́сьці (I) pf.; вазі́ць (II), ве́зьці (I)
to carry over	перано́сіць (II), пера́неьці (I) pf.
carving	разьба́
case	1. склон; 2. выпáдак
cash-register	ка́са
cast iron	чыгу́н
cast iron pot	чыгу́н, сага́н
cat (m.)	кот
cat (f.)	котка or кошка
catch, to	лаві́ць (II), злаві́ць (II) pf.; спайма́ць (I) pf.; дагна́ць (II)
to catch cold	застудзі́цца
cause, to	быць прычы́най, выклі́каць (I)
to cause joy	ра́даваць (I), це́шыць
cautious	асьцярожны́, -ая, -а́е
cautiously	асьцярожна́ (adv.)
ceiling	сто́ль
celebration	сьвяткава́ньне
century	стагодзьдзе́, век
chaff	мякі́на
chair	крэ́сла
easy chair	фатэ́ль, -ю

chalk	крэйда	clearing (in the forest)	паляна
change	зьмэна, дробныя грошы	clearly	выра́зна, я́сна (adv.)
change, to	зьмяняць (I), зьмяніць (II) pf., зьмяніца (II) pf.	clear, to	расчы́шчаць (I), расчы́сьціць (II) pf.
chanterelle	ры́жык, -а	to clear the way	зыходзіць з дарогі
character	характа́р	clever	1. здольны, -ая, -ае; 2. спры́тны, -ая, -ае
characterize, to	характарызава́ць	clever boy (girl)	разу́мніца)
charitable	міласэрны, -ая, -ае	cleverness	1. здольнасьць; 2. спры́тнасьць, спры́т
charity	міласэрдзе		клубок
charming	чароўны, -ая, -ае	clew	узла́зіць (II),
chase	пагоня	climb, to	узы́лезьці (I) pf.;
chase, to	ганяць (I), ганіць (II)		ускара́скацца (I) pf.
check, to	спраўджаць (I)	clock	гадзі́ньнік
checking	спраўджа́льны, -ая, -ае	close, to	зачы́няць (I), зачы́ніць (II) pf.
cheek	шчака́	closed	зачы́нены, -ая, -ае;
cheep, to	пішчэць	close	блі́зка (adv.)
cheerful	вясёлы, -ая, -ае	from up close	зблі́зку (adv.)
cheerfully	вясёла (adv.)	closely	це́сна (adv.)
cherry	вішня	closer	блі́жэй (adv.)
Chicago	Чыка́га	clothes	вопратла, адзе́жа
child	дзіця, (pl.) дзеці	cloud	хма́ра, воблак
China	Кіта́й	club-moss	дзераза́
chirp, to	шчабятáць (I)	clumsy	1. нязгра́бны, -ая, -ае; 2. нетактоўны, -ая, -ае
chirring (chirr)	сакатáньне	clumsily	нязгра́бна (adv.)
choice	вы́бар, -у	coal	каме́ннае вугальле
choir	хор, -у	coast	узьбярэ́жжа or узьбе́ражжа
Christ has risen!	Хры́стос Ускрос! or Хры́стос Уваскрос!	coat of arms	ге́рб
church	сьвяты́ня, царква́, касьце́л	coffee	ка́ва
church bell tower	звані́ца	cold	халодны, -ая, -ае; сьцю́дзёны, -ая, -ае
cigarette	папяроса, цыгарэта	to get colder	халадне́ць, сьцю́дзяне́ць
circle	круг, кола, -а	coldly	халодна, сьцю́дзёна (adv.)
city	ме́ста, горад, -у	cold	1. холад, сьцю́жа; 2. засты́да
city (adj.)	гарадзкі, -а́я, -ое	head cold	ка́тар
clap, to	пля́скаць (I)	collar	каўне́р
(one's hands)	(pf. запля́скаць, (I) дала́нямі	collect, to	зьбіра́ць (I)
class	кля́са	colour	колер, -у
classroom	кля́са	column	калё́на; слупок (словаў)
clatter, to	бра́згаць (I), бразга́таць (I)	comb, to	часáць (I), пры́часáць (I) pf.
clean	чы́сты, -ая, -ае		
clean, to	чы́сьціць (II), прачы́шчаць (I)		
cleaning	1. чы́стка; 2. чы́шчэньне		
clear	выра́зны, -ая, -ае		

to comb one's hair	часáцца (I), прычасáцца (I) pf.	to be conjugated -	спрага́цца (I)
combed	прычэсаны, -ая, -ае	conjugation	спражэ́ньне
come, to	прыходзіць (II), прыйсцьці (I) pf.; прыехаць (I) pf.; надыйсьці (I)	conquer, to	перамага́ць (I), перамагчы́ (I) pf.; здолець (I) pf.
Come here!	хадзі сюды!	conscience	сумлё́ньне
come in haste (or flying)	прылята́ць (I), прыляце́ць (II) pf.	consent	згода, лад
come in, to	уваходзіць (II), увайсьці (I) pf.	consonant	зы́чны гук
come off, to	1. зыходзіць (II); 2. адклéіцца (II)	conversation	гу́тарка
come up to..., to	падходзіць (II), падыйсьці (I) pf.	convey, to (to take by conveyance)	вэ́зці (I) act.; вазі́ць (II) hab.
comma	коска	conveyer belt	істужка транспартэра
commission	даручэ́ньне	convenient	зру́чны, -ая, -ае
common	1. супольны, 2. звычайны, 3. прасты, вульга́рны	cook, to	вары́ць (II)
common sense	здоровы розум	cook	ку́хар, -а
common talk	памоўка	cool	халаднава́ты, -ая, -ае
community	грамада́	corpse (corpice)	пералéсак, пералéску
compare, to	параўноўваць (I), параўна́ць (I) pf.	copy	копія
compassionately	спага́дліва	copy, to	перапі́сваць (I), перапі́саць (I) pf.
compel, to	змуша́ць (I); цягну́ць (некага некуды)	copy-book	сшыток (or сшы́так), сшытка́
compose, to	уклада́ць (I), укла́сьці (I) pf.; 2. кампанавáць (му́зыку)	cordial	сардэ́чны, -ая, -ае
conceal, to	прыхавáць (I) pf.	corner	1. кут, заку́так; 2. ро́г (ву́ліцы)
concealed	прыхавáны, -ая, -ае	cornfield	ні́ва
concerned about (to be)	ру́піцца, дбаць пра што, турба́вацца	correct, to	папра́віць (II) pf.
concord	згода	to correct oneself	папра́віцца (II) pf.
condition	умова	correctly	пра́вільна (adv.)
cone	шы́шка	correspondence	лістава́ньне
conference	нара́да, канфе́рэнцыя	corresponding to...	адпавéдна (adv.)
confess, to	1. прызнава́цца (I); 2. спавяда́цца (I); 3. визнава́ць (I) (ве́ру)	Cossack	Казáк, -а
confession	споведзь, -і	Cossack (adj.)	каза́цкі, -ая, -ае
conjugate, to	спрага́ць (I), праспрага́ць (I) pf.	cost	кошт, -у
		cost, to	каштава́ць (I)
		cosy	уту́льна (adv.)
		count, to	лічы́ць (II); pf. злічы́ць, налічы́ць, падлічы́ць (II)
		country	1. край; 2. ве́ска
		couple	па́ра
		courage	сьмéласць, адва́га
		courageous	сьмéлы, -ая, -ае, адва́жны, -ая, -ае
		court	суд, -у
		courteous	ве́тлівы, -ая, -ае
		courteously	ве́тліва (adv.)

cover, to	накрыва́ць (I), накры́ць (I) pf.; аху́таць (I) pf.
to cover up	прыкры́ць (I) pf. пазаху́тваць (I) pf.
to cover with snow	пакры́ць сьне́гам, наме́сьці сьне́гу
cover	вокладка
cow	карова
cow-boy	каўбой
crack	шчылі́на
crack, to	1. лу́шчыць (II); 2. трашчэ́ць (II)
crackle, to	патрэ́скаць (I)
crackling	сква́рка
cram	ця́снота, цесна́та
cramped	це́сны, -ая, -ае
cranberry	жураві́на
cranberry jelly	кісе́ль з жураві́наў
crane	жораў (pl. журавы́)
crank	дзіва́к
crawfish	рак
creak, to	рыпе́ць (II)
to begin to creak	зарыпе́ць (II) pf.
creature	і́стота
crooked	крывы́, -а́я, -о́е
cross, to	пераходзі́ць (II)
crosswise	упо́пярэ (adv.)
crow	варона
crowd	натоўп, гурт
crude oil	на́фта
cruel	лю́ты, -ая, -ае
crunch, to	хрусьце́ць (II); рыпе́ць (II), зарыпе́ць (II) (сьнег)
crush	ця́снота, цесна́та
crush, to	разьбі́ць (I) pf.
cry	крык
cry, to	пла́каць (I)
to begin to cry	запла́каць (I)
cub (in the Boy Scouts)	ваўчо́к, ваўчка́ (pl. ваўча́нны)
cunning	хі́тры, -ая, -ае
cup	ку́бак, ку́бка (dim.) ку́бачак
cupboard	ша́фа, буфэ́т
curtain	хвіра́нка
to curtain the windows	завэ́сіць вокны

cut, to	рэ́заць (I)
to cut in two parts	разрэ́заць (I)
to cut off	адрэ́заць (I)
to cut through	пра́рэзаць (I) pf.
cymbals	цымба́лы
cymbalist	цымбала́істы, -ага

D

dad	та́та
dale	нізі́на or нізі́на
dam	гаці́на
damage, to	пашко́дзіць (II) pf., папсава́ць (I) pf.
damp	вільготны́, -ая, -ае
dance	та́нец, ско́кі (pl. only)
dance, to	танцава́ць (I), скака́ць (I)
danger	небясьпе́ка
daring	адва́жны, -ая, -ае, сьме́лы, -ая, -ае
dark	це́мны, -ая, -ае
darkness	це́мра, змрок
dart, to	шмыга́ць (I); паймча́цца (II)
date	1. да́та; 2. фі́нік; 3. спатка́ньне
dative	дава́льны (склон)
daughter	дачка́, (dim.) дачу́шка
dawn	за́ра, сьвет, сьвіта́ньне
red dawn	ба́гра, чыра́нь
day	дзе́нь, дня
at day	удзе́нь (adv.)
day off	выходны́ дзе́нь
dead	ме́ртвы, -ая, -ае; няжы́ны, -а́я, -о́е
deaf	глухі́, -а́я, -о́е
dear	дарагі́, -а́я, -о́е; лю́бы, -ая, -ае
death	сьмерць
decade	дзесяцігодзьдзе
deceive, to	ашу́кваць (I), ашука́ць (I) pf.
December	сьне́жань
decide, to	пастана́ўляць (I), нава́жваць (I)

deep	глыбокі, -ая, -ае	difficult	цяжкі, -ая, -ае;
to go deep into	заглыбляцца (I)		непадаўкі, -ая, -ае;
the forest	(заглыбіцца, II) у лес		трудны, -ая, -ае
deer (m.)	алень	with difficulty	цяжка, трудна (adv.)
deer (f.)	лання	dig, to	капаць (I), капаю, -еш
defeat, to	разьбіць (I) pf.	diligently	старанна (старэнна)
defend, to	бараніць (II)	dilute, to	разводзіць (II),
to defend oneself	бараніцца (II)		разьвёсьці (I) pf.
delay, to	цягнуць (I);	dinner	абед
	затрымаць (I) pf.,	festive dinner	урачысты абед
	стрымаць (I) pf.	dish	1. пасудзіна, судзіна;
delight	захапленне		2. страва (food)
delight, to	захапляць (I),	dishes	судзьдзё (coll.)
	захапіць (II)	disappear, to	зьнікаць (I),
deliver, to	даручаць (I),		зьнікнуць (I) pf.;
	разносіць (II);		шчэзнуць (I) pf.
	дастачаць (I),	discover, to	адкрываць (I),
	дастачыць (II) pf.		адкрыць (I) pf.
demand, to	дамагацца (I)	dismantle, to	разьбіраць (I)
demolish, to	разбураць (I),	distance	адлёжнасьць, воддаль
	разбурыць (II) pf.	at some distance	наводдаль
den	мярлог	distribute, to	раздаваць (I);
dentist	зубны лекар, дэнтэсты		раскладаць (I)
departure	ад'езд, -у	distrust	недаверлівасьць,
descend, to	зыходзіць (з гары,		недавер
	із сходаў)	distrustfully	недаверліва (adv.)
described	апісаны, -ая, -ае	divide, to	дзяліць (II),
désert, to	пакідаць (I),		падзяліць (II) pf.
	пакінуць (I) pf.	do, to	рабіць (II)
desire, to	хацець (I), жадаць	duck-tailed	куртаты, -ая, -ае
desire	хаценьне, жаданьне	dock-yard	вэрф
desk	пісьмовы стол;	dodgy	спрытны, -ая, -ае
	школьная лаўка,	doe	лання
	пульт	dog	сабака
despise, to	грэбаваць (I)	doggie	щосьца
dessert	дэсэрт	doom	кон
disposition	настрой, гумар	door	дзвёры (pl. only)
destiny	лёс, доля	dot	кропка
detain, to	затрымваць (I),	dots	шматкроп'е
	затрымаць (I) pf.	double	падвойны, -ая, -ае
devil	чорт, чарта or чорта;	down	пух
	д'ябал	down (adv.)	уніз, далоў (куды?)
what a devil	што за ліха	to come (go)	зыходзіць (II),
devoutly	набожна (adv.)	down	зьяжджаць (I)
die, to	памёрці (I) pf.	downstairs (adv.)	унізе (дзе?),
	умёрці (I) pf.		далоў (куды?)
diesel locomotive	цеплавоз	drag, to	прывалачы (I) pf.
different	розны, -ая, -ае	drapes	шторы (pl.)

draw, to	1. рысава́ць (I), нарысава́ць (I) pf.; 2. цягну́ць	easily	лёгка
dress	1. сукэ́нка; 2. убра́ньне or адзе́жына	east	усход
dried	су́шаны, -ая, -ае	eastern	усходні, -ая, -ае
driller	бураві́к, -а	easy	лёгкі, -ая, -ае
drink, to	піць (I)	to make easier	палёгчыць (II) pf.
to drink one's fill	напі́цца (I) pf.	easy chair	фатэль
drive, to	1. э́хаць (I) (аўтам); 2. гнаць (II)	eat, to	эсьці (irr.)
to drive ■ car	кірава́ць аўта	eat!	еж! э́жце!
to drive up	пад'яжджа́ць (I), пад'эха́ць (I) pf.	to eat one's fill	пад'эсьці (irr.); наяда́цца (I), наэсьці́ся (irr.) pf.
to drive into	уяжджа́ць (I), уэ́хаць (I) pf.; заганя́ць (I)	to eat up	зьэсьці (irr.); даяда́ць (I), даэсьці́ (irr.) pf.
to drive apart	разганя́ць (I), разагна́ць (II) pf.	edge	1. край; 2. вастрыё
to drive away	прагна́ць (II) pf.	egg	яйцо, яйко
driveway	за́езд	eight	восем
drone	гуд	eighteen	васямна́ццаць or васьмі́наццаць
drone, to	гусьці́ (I), загусьці́ (I) pf.	elbow	локаць
drop	кропля	elect, to	абіра́ць (I), абра́ць (I) pf.
drop, to	апушча́ць (I), апусьці́ць (II) pf.; спушча́ць (I), спусьці́ць (II) pf.	election	вы́бары (pl. only)
drugstore	аптэка́рскі магазы́н	electrician	элё́ктрык
dry	сухі́, -ая, -ое	elevator	лі́фт
dry, to	сушы́ць (II)	eleven	адзіна́ццаць
to become dry	сушы́цца (II)	elk (m.)	лось
to dry up	высыха́ць (I), павысыха́ць (I) pf. (рэкі)	elk (f.)	ласі́ха
Dzvina	Дзьві́на	embrace, to	абдыма́ць (I), абня́ць (I) pf.
dusk	змрок, зьмярка́ньне	empty	пусты́, -ая, -ое
duty	1. абавя́зак; 2. мы́та	emptily	пу́ста
Е		enclose, to	1. абкружа́ць (I); 2. загарадзі́ць (II) pf.; 3. далуча́ць (I), улуча́ць (I)
each	ка́жны, -ая, -ае or кожны́, -ая, -ае	end	кане́ц
ear	1. ву́ха (pl. ву́шы); 2. колас	end, to	канча́ць (I), скончы́ць, закончы́ць (II) pf.
earlier	раней	ending	канча́так; заканча́ньне
early	ра́на (adv.)	endless	бязме́жны, -ая, -ае; бяскра́йны, -ая, -ае; бязме́рны, -ая, -ае
earth	зямя́	endure, to	цярпе́ць (II)
		enemy	вораг
		England	Ангельшчы́на
		English	ангельскі́, -ая, -ае
		in English	паангельску́ (adv.)
		enough	годзе́, досы́ць
		to be enough	става́ць (I)

ensure, to	забяспэчыць (II) pf.	exercise book	сшыток or сшытак
entangle, to	заблытацца (I) pf.	exist, to	існаваць (I)
enter, to	увайсці (I); уехаць (I) pf.	expect, to	чакаць (I), дамагацца (I)
entrance	уваход, заезд	expensive	дарагі, -ая, -ое
entrust, to	даручаць (I)	expensively	дорага
envelope	канвэрт	explain, to	тлумачыць (II), вытлумачыць (II) pf.
equal	роўны, -ая, -ае	expression	выраз, выражэньне
equally	роўна (adv.)	eye	вока (pl. вочы, вачэй)
eraser	гумка	in the eyes	уваччў (adv.)
err, to	1. блудзіць (II); 2. мыляцца (I)	eye-brow	брыво (pl. бровы)
error	памылка	eye glasses	акюляры (pl. only)
escape	уцёкі (pl. only)		
escape, to	уцякаць (I), уцячы (I) pf.; вырвацца (I) pf.		
to escape danger	уцэрагчыся небяспэкі		
especially	асабліва (adv.)	fable	байка
evaluate, to	пералічаць (I), пералічыць (II) pf.	face	твар, аблічча
evaporate, to	параваць (I), выпараваць (I) pf.	factory	хвэбрыка
eve of St. John's Day	Купальле	fair	кірмаш
even	роўны, -ая, -ае	fair	справядлівы, -ая, -ае; неблагі, -ая, -ое
even	навет, нат, нават	fair hair	сьвэтлыя валасы
evening	вэчар	fair day	пагодны дзень
in the evening	увэчары, падвэчар (adv.)	(weather)	(-ае надвор'е)
evenly	роўна, роўненька (adv.)	fair (adv.)	справядліва, няблага
event	здарэньне	unfair	несправядліва
every	кажны, -ая, -ае (кожны); усякі, -ая, -ае	fairytale	казка
every day	штаднё (adv.)	faith	вэра
everywhere	усюды (adv.)	falcon	сакол, сакал
evidence	довад, асьвэчваньне	fall	восень
evil	зло, ліха	fall (adj.)	восенскі, -ая, -ае
example	узор, прыклад	fall down, to	падаць (I), сыпацца (I)
for example	прыкладам	to fall asleep	засынаць (I), заснуць (I) pf.
excellent	выдатны, -ая, -ае; дасканальны, -ая, -ае	to fall out	выпадаць (I)
except	апрача, за выняткам	to fall upon	кідацца
exception	вынятак	Niagara Falls	кінупа (I) pf.
excursion	экскўрсія	family	вадаспад Ніягара
excursionist	экскўрсант	famous	сям'я
excuse me	выбачай, выбачайце	far (far away)	слаўны, -ая, -ае; слаўты, -ая, -ае
exercise	практыкаваньне	not far	далёка (adv.)
exercise, to	практыкаваць (I)	from far	недалёка (adv.)
		farm	здалёку (adv.)
		farmer	гаспадарка, фэрма
		farmstead	зямляроб
		farther (adj.)	фальварак, хвальбарак
			далейшы, -ая, -ае

F

farther (adv.)	далей	finished	закончаны, -ая, -ае
fashion	мода	fir tree	ёлка, яліна
fashionable	модны, -ая, -ае	fire	агонь, пажар
fast (adv.)	борзда, хутка, шпарка	to make a fire	распаліць агонь
fast, fasting	пост	to put out a fire	заліць (пагасіць) агонь
fat	клўстасьць, тоўшч, тлушч	bonfire	(пажар) вогнішча, -а; цяпёлца, -а
fat (adj.)	клўсты, -ая, -ае	fire station	пажарная
fate	лёс, доля	first	пёршы, -ая, -ае
father	бацька	at first	сypяpшá, спачатку (adv.)
fatten, to	тўчыць (II)	fish	рыба
fault	віна	fish-soup	юшка
fawn, to	лашчыцца (I)	lack of fish	бязрыб'е
fear	страх	fish, to	лавіць, вўдзіць рыбу
out of fear	ад страху	fisherman	рыбак
feather	пёр'е	fishery	рыбáцтва
feature	рыса твáру	fishing rod	вўда, -ы
February	люты	fit in, to	зьмяшчацца (I), зьмясьціцца (II) pf.
feed, to	карміць (II)	five	пяць, пяцёх
feeding	кармленьне	flag	сьцяг
feel, to	чуць (I), адчуць (I) pf.	flap, to	пляскаць (I), пляснуць (I) pf.
fellow-countryman	зямляк	flat	памéшканьне, квартэра
feminine gender	жанoцкі род	flat	пляскаты, -ая, -ае
fence	плот, за́гарад	flax	лён
fence in, to	загарадзіць (II) pf. абгарадзіць (II) pf.	flaxen (adj.)	ільняны, -áя, -ое
fetter	кайданы (pl.)	flight	лёт, палёт; уцёкі
fever	гарáчка, гарўчка высокая тэмпэрату́ра	flood	паводка, разводзьдзе
field	поле	flood, to	заліваць (I)
cornfield	ніва	floor	1. падлога; 2. павёрх
fifteen	пятна́ццаць	flour	мука
fight	бой, бойка	flower	квётка, кpáска, кpáсачка
figure out, to	падлі́чаць (I), падлічыць (II) pf.	fly, to	(act.) ляцець (II); (hab.) лётаць (I)
fill, to	напаўняць (I), напоўніць (II) pf.	to fly off	паляцець (II) pf.
finally	нарэ́шце	to fly over	пералятаць (I), пераляцець (II) pf.
find, to	знаходзіць (II), знайсці (I) pf.	to fly up	падлятаць (I), падляцець (II) pf.
to be found	вёсьціся (I), луча́цца (I)	fly	мўха
to find out	даве́двацца (I), даве́дацца (I) pf.	little fly	мошка
fine	харошы, -ая, -ае; пагодны, -ая, -ае	fog	туман
finger	палец	following	наступны, -ая, -ае
finish, to	канча́ць (I), скончыць (II) pf.	foot	нагá; ступá = 12 цаляў (inches)
		on foot	пéша, пехатой (adv.)

football	футбол (гульня й мячык)
football game	футбольны матч
for ever	назаўсёды (adv.)
force	сіла
force, to	няволіць (II), прымушаць (I)
forest	лес
forest reserve	запавётнік
forget, to	забывацца (I), забыцца (I) pf.; забываць (I)
a forgetful person	забўдзька
forgive, to	прабачаць (I), прабачыць (II) pf.
to forgive sins	адпусьціць грахі
fork	відэлец
form	форма, хорма
form, to	тварыць, утварыць (II)
to be formed	утварацца (I), утварыцца (II) pf.
four	чатыры
fourteen	чатырнаццаць
fortify oneself, to	падсілкавацца (эжай, пітвом)
fox	ліс, ліска, лісіца
France	Францыя
French	францускі, -ая, -ае
in French	пафранцуску
free	вольны, -ая, -ае
freezing weather	мароз
freight	груз
fresh	сьвежы, -ая, -ае
Friday	пятніца
fried bacon	скварка
friend	сябра, сяброўка; прыяцель, прыяцелька; друг
friendship	дружба, сяброўства
fright	пярэпалах, страх
frighten, to	палохаць (I), спалохаць (I) pf.
to be frightened	палохацца (I), спалохацца (I) pf.
frighten (adj.)	спалоханы, -ая, -ае перапалоханы, -ая, -ае
frog	жаба, dim. жабка
from	ад (with gen.)

from somewhere	аднёкуль (adv.)
from there	адтуль (adv.)
front	пэрад
frost	мароз
hard frost	сьцюжа
white (hoar-) frost	шэрань
full	поўны, -ая, -ае
funny	сьмешны, -ая, -ае
in a funny way	сьмешна (adv.)
fur coat	хутра, -а
furniture	мэбля
furrow	1. баразна, (dim.) баразёнка; 2. разора
further down	доле (adv.)

G

gallop, at a gallop	наўскач (adv.)
gain, to	1. прыдбаць (I), 2. прыбыць (I) pf. (на вазе)
garage	гараж
garden	гарод
gender	род
generous	шчодры, -ая, -ае
genitive	родны склон
gentleman	спадар
geography	геаграфія
get, to	даставаць (I), дастаць (I) pf. атрымаць (I) pf. здабываць (I)
to get to the destination	трапіць на месца
to get in	заходзіць (II), зайсьці (I) pf. заходзіцца (II), зайсьціся (I) pf.
to get out	выходзіць (II), выйсьці (I) pf. 2. дастаць, выняць (I) pf.
to get out of the road	зыходзіць з дарогі
to get over (on foot)	перайсьці (I) pf.

to get ready	зьбіра́цца (I), сабра́цца (I) pf.; нала́джвацца (I), нала́дзіцца (II) pf.	to go down	зыходзіць (II), зьяжджа́ць (I)
to get up	устава́ць (I), уста́ць (I) pf.	to go out	выходзіць (II), выяжджа́ць (I)
to get warm	грэ́цца (I)	to go deep into	заглыбля́цца (I), заглыбі́цца (II) pf.
to get well (better)	папра́віцца (II) pf. палéпшаць (I) pf.	to go to and fro	снавáць (I)
German	няме́цкі, -ая, -ае	goat	каза́; (dim.) козка
in German	паняме́цку	God	Бог
Germany	Няме́ччына	godfather	хрышчо́ны ба́цька, кум (for parents)
giant	волат	godmother	хрышчо́ная ма́ці, кума́ (for parents)
giggles	сьме́шкі	gold	золата
gingerbread	мядовы пе́рнік	golden	залаты́, -а́я, -ое
girl	дзяўчы́на, (dim.) дзяўчы́нка	gong	гонг
give, to	дава́ць (I), даць (irr.) pf.	good	добры, -ая, -ае
to give away	аддава́ць (I) адда́ць (irr.) pf.	goose	гусь
to give back	вароча́ць (I), зварача́ць (I); аддава́ць (I)	gossip, to	плятка́рыць (II), паплятка́рыць (II) pf.
glad	ра́ды, -ая, -ае	gown	вячо́рная or балё́вая сукéнка
to be glad	ра́давацца (I), узра́давацца (I) pf.	grab, to	хапа́ць (I), схапі́ць (II) pf.
gladness	задаволенасьць, ра́дасьць,	gradually	паступо́ва (adv.)
glance at (on), to	пазіра́ць (I), зірну́ць (I) pf.	grain	збожжа
glass	1. шкло; 2. шкля́нка, ча́рка	grammar	грама́тыка
glass (adj.)	шкляны́, -а́я, -ое	granddaughter	уну́чка
gleam, to	мільга́ць (I), мільгану́ць (I) pf.; ясьне́ць (I)	grandfather	дзяду́ля or дзяду́ль
glorious	сла́ўны, -ая, -ае; славу́ты, -ая, -ае	grandmother	бабу́ля, -і (dim.) бабу́ся
gloves	рукаві́чкі, рукаві́цы	grandson	унук
gnaw, to	грызьці́ (I)	grapple, to	сашчапі́цца (II), (бі́цца, or свары́цца)
to gnaw awhile	пагрызьці́ (I) pf.	grass	трава́
go (on foot), to	ісьці́ (I) (act.), пайсьці́ (I) pf.	green	зялёны, -ая, -ае
go (by conveyance), to	хадзі́ць (II) (hab.), схадзі́ць (II) pf. э́хаць (I) (act.), э́здзі́ць (II) (hab.)	to turn green	зазеляне́ць (I) pf., пазеляне́ць (I) pf.
		greet, to	віта́ць (I) (+ acc.); віта́цца (I) (з + instr.) віншава́ць (I)
		greeting card	віншавáльная ка́ртка
		grey	шэ́ры, -ая, -ае; сі́вы, -а́я, -ое сіве́нькі, -ая, -ае
		grind, to	1. мало́ць (I); 2. пераціра́ць (I), пераце́рці (I) pf.
		ground	1. зямля́, 2. дол, 3. дно (мора)

grove	гай
grow, to	расьці (I); ставаць (I), ставацца (I), стацца (I) pf.
grow up, to	вырасьці (I) pf.; пасталéць (I) pf.
growl, to	гырчэць (II)
grown up	ста́лы -ая, -ае
grumble, to	бурчэць (II)
guard, to	сьцерагчы (I)
guest	госьць
guess, to	1. здага́двацца (I), здагада́цца (I) pf.; 2. адга́дваць (I), адгада́ць (I) pf.; 3. разга́дваць (I), разгада́ць (I) pf.
guilty	вінава́ты, -ая, -ае
gymnasium	гімнасты́чная за́ля

Н

habit	звы́чка
hair	валасы́
to get a haircut	стры́гчыся (I), пастры́гчыся (I) pf.
to give a haircut	стры́гчы (I), пастры́гчы (I) pf.
animal hair	поўсьць, волас
hall	за́ля
hallway	калі́дор, (dim.) калі́дорчык
half	палаві́на
half a year	паўгоду
ham	кумпя́к, шы́нка
hammer	молат, малаток
hand	рука́
handcuffs	кайданы́ (pl.)
handkerchief	наса́тка, насоўка
handy	зру́чны, -ая, -ае
handsome	стройны, -ая, -ае харошы
hang, to	1. вісе́ць (II); 2. ве́шаць (I), паве́сіць (II) pf.
happen, to	зда́рыцца (II); ста́цца (I) pf.; быва́ць (I)
What will happen to me?	Што са мною будзе?

happiness	шча́сьце
happy	шчасьлівы, -ая, -ае; вясёлы, -ая, -ае
to be happy	ра́давацца (I), узра́давацца (I) pf.; це́шыцца (II), усьце́шыцца (II) pf.
hard	цывярды́, -а́я, -о́е
hardened	зацьвярдзе́лы, -ая, -ае
hardly	наўда́чу, бада́й
harm	шкода, кры́ўда
to do harm	шкодзі́ць (II), пашкодзі́ць (II) pf.
harness	збру́я
harvest	жні́во
hastily	пасьпе́шліва (adv.)
hat	капялю́ш
have, to	ме́ць (I)
have to, to	даводзі́цца (II)
he (she) had to...	яму́ (ёй) давяло́ся
hawk	карша́к
hay	се́на
haze	імгла́
he	ён
head	галава́, (dim.) галоўка
headgehog	вожы́к (m.), вожы́чы́ха (f.)
headless	безгало́вы, -ая, -ае
health	здара́ўе
healthy	здара́вы, -ая, -ае
hear, to	чу́ць (I), пачу́ць (I) pf.
one can hear	чува́ць
it is (was) heard	чу́ецца (пачу́ўся)
(noise, clamour)	(гоман)
heart	сэрца́
by heart	напа́мяць
to your heart's content!	Будзь здараў (здарава)!
heat	сьпе́ка
heat, to	грэ́ць (I), пагрэ́ць (I) pf.
heavenly manna	нябе́сная ма́нна
heel	абца́с
height	1. вышы́ня; 2. узвы́шша
Helen	Але́на, Але́на, Гале́на
helicopter	верталёт
help	дапамо́га
help, to	памага́ць (I), памагчы́ (I) pf.; дапамага́ць

hemisphere	паўкуля	honorary	ганаровы, -ая, -ае; пачэсны, -ая, -ае
Western	Заходняя, (Усходняя,	hook	1. кручок, 2. гаплік, гаплюк
(Eastern,	Паўночная,	hooked nose	гарбаты нос
Northern,	Паўдзённая) паўкуля	hook used by	бусак
Southern) h.		firemen	
her	1. ёйны, -ая, -ае; 2. яё	hop, to	скокнуць (I) pf.
to her	ёй;	hope	надзея
with her	зь ёю	hope, to	спадзявацца (I)
herb	зёлка	Horadna	Горадна, Горадня
herd	стаг	(or Horadnia)	
here	тут	horn	рог
from here	адсюль	horror	жах
heron (bird)	чапля	horse	конь
hibernation	зімоўка	horse (adj.)	конскі, -ая, -ае
hide, to	хаваць (I),	horseradish	хрэн
	схаваць (I) pf.	hospitable	гасцінны, -ая, -ае
to hide oneself	хавацца (I), схавання	hospital	шпіталь
	pf.; пахавання pf.	host	гаспадар
high	высокі, -ая, -ае	hostess	гаспадыня
high bluffs	абрывісты бераг	hot	гарачы, -ая, -ае
highway	аўтастрада	hotly	горача
hill	узгорак, узгорку	house	дом
him	яго	housewife	гаспадыня
to him	яму	housework	хатняя работа
with (at) him	зь (пры) ім	how	як
hind leg	задняя нага	How many?	Колькі?
his	ягоны, -ая, -ае	How much?	
history	гісторыя	How are you?	Як (сам) маешся? Як (самі) маецца? Як здараўе?
hit, to	цаліць (I), удэрыць (II); натрапіць (II)		
hit the mark	у цэль цаліць	howl, to	1. раўсьці (I); 2. екатаць (I)
hold, to	трымаць (I)		
to hold one's	затаіць дыханьне	hug, to	туліць (II), абдымаць (I)
breath			
hole	1. нара; 2. дзірка, дзірка	huge	вялізны, -ая, -ае
holiday	святка	hummocks	куп'е
hollow (in the tree)	дуло	humour	гумар, настрой
home	дом	hump = hunch	горб (dim.) горбік
home (homewards)	дадому, дамоў (куды?)	hunchbacked	гарбаты
at home	дома or удома (дзе?)	hunch nape	гарбаты карак
Homel	Гомель	hundred	сто
homework	хатняе заданьне	hunger	голад
to do homework	рыхтаваць (рабіць) хатнія заданьні	hungry	галодны, -ая, -ае
honey	мёд	hunt, to	паляваць (I)
honey (adj.)	мядовы, -ая, -ае	hunter	паляўнічы, -ага
honeycomb	вашчына, соты	hurry	паспэх
empty honeycomb	пустыя соты		

hurry, to	сypяшáццa (I)
to be in a hurry	сypяшáццa (I)
hurt, to	1. скалéчыць (II) pf.; 2. кpыўдзіць (II); шкодзіць (II)
hut	хáтa, (dim.) хaцінa; хaлyнa

I

ice	лёд, (dim.) лядок
icecream	марозівa
ill	хворы, -ая, -ae
illness	хвароба
immediately	зáраз-жа, сьлéдам (adv.)
immovable	нярухомы, -ая, -ae
immovably	нярухома
impolitely	нявётлiвa
impolite	нявётлiвы, -ая, -ae
important	вáжны, -ая, -ae; (adv.) вáжна
impossible, (it is)	нéльгa
impression	уpáжаньне
improve, to	палéпшыць (II), удасканáлiць (II) pf.
to be improved	паляпшáццa (I), удасканáльвaццa (I)
in	y (with acc. or loc.); за (with acc.)
in two hours	за дзьве гaдзiны
indeed	запpаўдý (adv.)
indefinite	неазнáчаны, -ая, -ae
independence	незалéжнасьць
indifferent	абыякaвы, -ая, -ae
indignant, to be	абурáццa (I)
infinitive	неазначáльнiк
infuriated	узлава́ны, узлава́ўшыся
injury	кpыўдa
injure, to	кpыўдзіць (II), шкодзіць (II), páніць (II)
insist, to	дамагáццa (I)
instance	пpы́клад, выпáдак
for instance	пpы́кладам
in this instance	y гэтым выпáдку
instead of	замiж or зáмiж (prep.)
instrumental	твopны, -ага (склон)
insult	зьнявáга, абpáзa

intellect	розум
intend, to	наме́рвaццa (I); наладжвaццa (I)
intently	пiльнa (adv.)
interest	1. цiкáвaсьць; 2. пpацэнт
to be interested	цiкáвiццa (II)
interesting	цiкáвы, -ая, -ae
interestingly	цiкáвa
interfere, to	пepашкaджáць (I), пepашкoдзiць (II) pf.
interrupt, to	пepaпы́няць (I)
interruption	пepaпы́нак
intersection	скpыжавáньне
invader	зaxoпнiк
invitation	зaпpociны (pl. only)
iron	1. зялéзa; 2. пpас
iron, to	пpасавáць (I)
is	ёсьць
there is not	нямá
Italy	Itáлiя
itch, to	свьярбéць (I)

J

January	студзень
John	Ян
Johnny	Янка
join, to	далучáць (I), далучыць (II) pf.; прылучáць (I)
jointly	супольнa (adv.)
joke	жарт
joke, to	жартава́ць (I)
Joseph	Язэп
journey	падapожжа
joy	páдaсьць
joyful	páдaсны, -ая, -ae
judge	судзьдзя
judge, to	судзіць (II)
jug	збан, збанок or жбан
juice	сок
juicy	сакаўны, -а́я, -ое
July	лiпень
jump up, to	падскоквaць (I), падскочыць (II) pf.
to jump in	ускочыць (II) pf.
to jump over	пepаскoквaць (I), пepаскочыць (II) pf.

June
juniper
just
just now

чырвень
ялавéц, ялаўца
якраз
толькі што

К

key
Kiev
kill, to

kind
kind

kindly
kindness
kiss, to
to kiss
affectionately
kitchen
kitten
knead, to

knee

knife
knock, to

knot
knotty
know, to
it is known
knowledge

1. ключ; 2. клявіш
Кіеў
забіваць (I), забіць (I)
pf.; зарэзаць (I) pf.
гатунак
вётлы, -ая, -ае;
ласкавы, -ая, -ае
вётла (adv.)
ласка, вётласьць
цалаваць (I)
цалаваць моцна

кухня
кацянё, pl. кацяняты
мясіць (II) (цэста);
разьмінаць (I) (ногі)
калёна, pl. калёны or
калёні
нож
стукаць (I);
стукацца (I)
вузёл
вузлаваты, -ая, -ае
ведаць (I), знаць (I)
ведама or вядома
веда

L

lady
lair
lake
lamp
land
landrail
lane
language
large
largest, the
lark

спадарыня, дама
мярлог
возера
лямпа
зямля
драч
завулак
мова
вялікі, -ая, -ае
найбольшы, -ая, -ае
жаўрук

last

last year
last night
at last
late
late (adv.)
to be late

later
laugh, to
to begin to laugh
laughter
law
lawlessness
lay out, to
lazy
lazy person
lead
leaden
leader
leaf

learn, to

leather
leathern
leave, to

left
leg
legend
lend, to

lengthwise
Lent
Leon
lesson
let, to

to let in

to let out

let us play

1. апошні, -ая, -ае;
2. мінулы, -ая, -ае
лётась (adv.)
учора (adv.)
нарэшце
позны, -ая, -ае
позна
позьніца (II),
спозьніца (II) pf.
пасля
сьмяяцца (I)
засьмяяцца (I) pf.
сьмех
права, закон
бяспраўе
раскладаць
гультаяваты, -ая, -ае
гультай
волава
алавяны, -ая, -ае
правадыр, павадыр
ліст (на дрэве або
папэры)
вучыцца (II),
навучыцца (II) pf.;
падвучыцца (II)
скура
скураны, -а́я, -о́е
1. пакінуць (I);
2. выяжджаць (I),
выехаць (I) pf.
лёвы, -ая, -ае
нага
паданьне
пазычаць (I),
пазычыць (II) pf. каму
уздоўж
Вялікі пост
Лявон
лёкцыя
дазваляць (I),
дазволіць (II) pf.;
пусьціць (II) pf.
упушчаць (I),
упусьціць (II) pf.
выпушчаць (I),
выпусьціць (II) pf.
давай(це) гуляць

letter	1. літара, 2. ліст
lettuce	салата, (dim.) салатка
liar	манюка
lie, to	ляжаць (II)
lie down, to	лягаць (I), лёгчы (I) pf.
lie, to	ілгаць (I); маніць (II), зманіць (II) pf.
life	жыццё
lift (elevator)	ліфт
lift, to	падымаць (I), падняць (I) pf.
light	1. лёгкі, -ая, -ае
light	святлы, -ая, -ае
light, to	святло
light up, to	1. асвятліць (II), 2. запаліць (I) pf.
lighten, to	асвечваць (I), асвятціць (II) pf.
lightning	бліскаць
like	маланка
just like	быццам
like, to	усяроўна, што любіць (II)
I like	я люблю, мне падабаецца
limp, to	кульгаць (I)
line	1. лінія, 2. радок
linen (coll.)	хўсьце or хусьцё
lip	губа
lips	вусны
listen, to	слухаць (I)
literate	пісьмённы, -ая, -ае
little	малы, -ая, -ае
little (adv.)	мала, няшмат, трошкі
live, to	жыць (I)
live	жывы, -ая, -ае; энэргічны, -ая, -ае
load	груз
located, to be	размяшчацца (I), размясьціцца (II) pf.; знаходзіцца (II)
locative	месны склон
log	палёна; бярвяно; калода
London	Лёндан
long	даўгі, -ая, -ае
long ago	даўно
long, to	тужыць (II)
look, to	глядзець (II), глянуць (I) pf.

Look!	Зірні! Глянь!
look at, to	прыглядацца (I), прыгледзіцца (II) pf.; падзівіцца (II)
to look at from time to time	пазіраць (I)
look for, to	шукать (I) (with gen.)
looking-glass	люстра
looks	выгляд
lose, to	губіць (II), згубіць (II) pf.
to lose one's way	зьбіцца ■ дарогі
loss	згуба
lost	згублены, -ая, -ае
to be lost	загінуць (I)
I am lost	■ прапаў (-ла)
lot	пляц
■ lot	шмат
loud	голасны, -ая, -ае
loud laughter	рогат
love, to	кахаць (I), любіць (II)
low	нізкі, -ая, -ае
lull, to	калыхаць (I)
lunch	полудзень
to have lunch	палуднаваць (I), папалуднаваць (I) pf.
lying	1. ляжачы, -ая, -ае; 2. падманлівы

М

madam	спадарыня
Madrid	Мадрыд
magazine	часопіс
magic	чарадзейны, -ая, -ае
magician	чарадзей
magpie	сарока
mail	пошта
mailbox	паштовая скрынка
main	галоўны, -ая, -ае
make, to	рабіць (II), зрабіць (II) pf.; майстраваць (I)
to make happy	радаваць (I)
to make it	управіцца (II) pf.
to make for	падавацца (I)
to make out	разьбіраць (I), разьбірацца (I)

to make ready	рыхтаваць (I), падрыхтаваць (I) pf.	measure, to	ме́рыць
to make a dress	пашыць сукенку	meat	мя́са
to make a bed	паслаць ложак	medicine	1. ле́кі, ляка́рства, 2. ме́дыцы́на
malicious	злы, -а́я, -ое	meet, to	1. су́страка́ць (I); 2. знаё́міцца (зь кі́м)
man	1. чалавё́к; 2. мужчы́на		(II); 3. зьяжджа́цца (I)
manage, to	зага́дваць (чым) (I)	meeting	1. су́стрэ́ча, 2. пасе́джаньне
to manage one's job	дава́ць ра́ды	melt, to	растава́ць (I)
manager	зага́дчык, дырэ́ктар (ба́нку)	mention, to	зга́дваць (I), згада́ць (I) pf.
many	шматякі́я	merciful	мі́ласэ́рны, -ая, -ае
so many	гэту́лькі	merge, to	зьлі́вацца (I)
map	ка́рта	merry	вясе́лы, -ая, -ае
maple tree	клён	merry-go-round	ка́русэ́ля
maple (adj.)	кляно́вы, -ая, -ае	Michael	Міха́л, Міха́йла, Міха́ль, Міха́сь
March	сакаві́к		
mark	адзна́ка	middle	сярэ́дзі́на
mark, to	абазнача́ць (I)	in the middle	у сярэ́дзі́не, пасяро́д
market	кі́рмаш, то́рг	midge	мо́шка
marry, to	жані́цца (зь кі́м) (for a man) выходзі́ць за́муж (за каго́) (for a woman)	swarm of midges	машкара́
marsh	лота́ць, лата́цыя	Miensk	Ме́нск
marigold	дзі́ва	province of Miensk	Ме́ншчы́на
marvel	дзі́віцца (II), зьдзі́віцца pf.	mighty	магу́тны, -ая, -ае
marvel, to	Мáр'я, Ма́рыля, Ма́ня	mild	лагодны, -ая, -ае
Mary		mildly	лагодна
masculine (gender)	мужчы́нскі род	milk	малако́
mason	му́ляр	mill, to	мало́ць (I)
master	1. гаспада́р; 2. спада́рыч	mind	ро́зум
matter	спра́ва	minute	часі́на, міну́та
matter, to	ме́ць значэ́ньне	miracle	1. цуд, 2. дзі́ва
it does not matter	усяро́ўна, нічо́га	mirror	лю́стра
mature, to	дасьпява́ць (I)	misery	бядá
May	тра́вень or ма́й	misfortune	няшча́сьце, лі́ха, бядá
me (gen. + acc.)	мяне́	misfortune came	стрэ́слася бядá
to me	мне	miss	спадáрычна
with me	і́з (са) мно́ю, пры́ мне	miss, to	1. ня ўпра́віцца, 2. сумава́ць, тужы́ць (па кі́м)
meadow	лу́г, лу́жок; поплаў	moan	сто́гн
mean, to	1. зна́чыць, 2. ме́ць на ду́мцы	moan, to	стагна́ць (I)
it means	зна́чыцца	model, to	ляпі́ць, мадэ́ляваць
mean	подлы́, -ая, -ае	modern	маде́рны, -ая, -ае
meander, to	ві́цца (I)	money	грошы́
meandering river	заві́лістая рака́	month	ме́сяц
measure	ме́ра, ме́рка	monthly	ме́сячны, -ая, -ае

monthly (adv.)	мэсячна
moon	мэсяц
moon (adj.)	мэсячны, -ая, -ае
moose (m.)	лось; ласіха (f.)
more	больш, болей
more than once	ціраз
mosquito	камар
morning	ра́ніца, ра́нак
in the morning	ура́ньні
Moscow	Маскв́а
moss	мох
moss-swamp	імша́ра or амша́ра
most likely	ма́быць
mother	ма́ці, ма́тка, ма́ма
motherland	ба́цькаўшчына
mountain	га́ра
mourn, to	1. быць у жалобе; 2. сумава́ць (па кім)
mouse	мыш, мы́шка
moustache	ву́сы
with a moustache	вуса́ты, -ая, -ае
mouth	рот, ву́сны
move, to	1. ру́хаць, 2. пасу́нуць, пераста́віць
to move to another house	перабіра́цца (I), перабра́цца (I) pf.
to move out	выбіра́цца (I), вы́брацца (I) pf.
to move forward	пада́цца напе́рад
movement	рух
movie	кіно
mow, to	касі́ць (II)
Mr. (mister)	спадар; спадару (voc.)
Mrs. (mistress)	спадарыня
much	шмат
so much	гэтулькі
mud	гразь
muffle oneself, to	ху́тацца
mumble, to	мармыта́ць (I), прамармыта́ць (I)
muscular	муску́лісты, -ая, -ае
mushroom	грыб, грыбок
thin mushroom- soup	квас, квасок
music	му́зыка
musician	музы́ка
must, to	му́сіць (II)
mustard	гарчы́ца, муштáрда

mutilation
mutter, to
my

кале́цтва
мармыта́ць (I), прамармыта́ць (I)
мой, мая́, маё

N

naked
name
nape
Narach (lake)
narrow

nation
national

nationality
native

nature

Navahradak
near (nearby)
nearly
necessary
it is necessary
need
I (you) need
it will be needed
negation
negative
neighbour

nest
neuter
never
new
New Year
New Year's
news
newspaper
next
next time
Niagara Falls
night
at night

голы, -ая, -ае
імя́; назоў
ка́рак
возера На́рач
вузкі́, -а́я, -ае;
вузе́нькі, -а́я, -ае
народ
1. нацыяна́льны;
2. дзяржа́ўны, -а́я, -ае
нацыяна́льнасьць
родны, -а́я, -ае;
радзі́мы, -а́я, -ае
1. прыро́да; 2. ву́даль
(такáя ў яго ву́даль)
Нава́градак
блізка, блізе́нька (adv.)
блізу́, ледзь не
патрэ́бны, -а́я, -ае
трэ́ба
патрэ́ба
мне (табе́) трэ́ба
спатрэ́біцца (I) pf.
адмоўнасьць .
адмоўны, -а́я, -ае
1. сусе́д (m.), сусе́дка
(f.) 2. блі́жні (m.),
блі́жняя (f.)
гняздо
ні́які род
ні́колі
новы, -а́я, -ае
Новы Год
новагодны, -а́я, -ае
ве́стка
газэ́та
насту́пны, -а́я, -ае
насту́пным ра́зам
вадаспа́д Ні́яга́ра
но́ч
уначы́

nightingale	салавэй
nine	дзевяць
nineteen	дзевятнаццаць
no	не
nobody	ніхто
noise	шум, гоман; зык
to make noise	шумець (II)
noisy	гаманкі, -ая, -ое
nominative	назоўны (склон)
nonsense	дурніна
nose	нос
note	1. увага, 2. нота
nothinng	нічога
notice, to	заўважаць (I), заўважыць (II) pf.
noun	назоўнік
November	лістапад
now	цяпер
now . . . now	то . . . то
nowhere	нідзё
numb	адубёлы, -ая, -ае
number	лік
numeral	лічэбнік
nurse	сястра міласэрдыя; нянька
nut	гарэх

O

oak	дуб
oatmeal	аўсянка
obey, to	слухацца (I) паслухацца (I) pf.
object	1. прадмёт, рэч; 2. дапаўненьне (у ска́зе)
obtain, to	здабываць (I), здабыць (I) pf.
occasion	нагода
one had occasion	давялося
occupy, to	займаць (I)
ocean	акіян
October	кастрычнік
odd	дзіўны, -ая, -ое
of course	пэўна
offence	1. крыўда, 2. абраза
offend, to	абражаць (I), абразіць (II) pf.

often	часта
oil	1. алей, 2. нафта
old	стары, -ая, -ое; даўны, -ая, -ае
old age	стараць
omen	знак
omit, to	прапускаць (I), прапусьціць (II) pf.
on	на
once	аднойчы
once more	яшчэ раз
one	адзін, адна, адно
one by one	адзін па адным
oneself	сам, сама, само
by oneself	я (ты...) адзін, (адна); мы (вы...) адныя
one's own	свой, свая, сваё
onion	цыбуля
only	толькі, ано, ледзь
the only one	адзіны, -ая, -ае
open, to	адчыняць (I), адчыніць (II) pf.
or	або
orange	аранжык
orchard	сад
orchestra	капэля, аркэстра
order	загэд
order, to	1. загадваць (I), загадаць (I) pf.; 2. заказваць (I), ; заказаць (I) pf., выпісаць (I) pf.
organize, to	арганізаваць (I), ладзіць (II)
osier (bush)	лаза
Ottawa	Атава
otherwise	іначай
otter	выдра
ought, one	павінен, павінна, -а
our	нашы, -ая, -ае, (or short) наш, наша, наша
outrun, to	пераганяць (I), перагнаць (II) pf.; абагнаць (II) pf.
outside	вонкі (adv.), на двары
outskirts	ускраёк, край
outstanding	выдатны, -ая, -ае

outwit, to
oven
over
overcoat
overturn oneself, to

owl
own

2. related by birth
ox

перахітравáць (I)
печ, духоўка
праз, над
паліто
пераку́львацца (I),
перакулі́цца (II) pf.
савá
ула́сны, -ая, -ае;
собскі́, -ая, -ае
родны́, -ая, -ае
вол

Р

page
pail
pain
paint
paint, to
pair
palm

pants
paper
paradise
parcel
parents
Paris
park

part
to be part of

particle
party

pass, to

pass by, to

passage
passenger train
(boat)
past
past (prep.)

балонка, бачы́на
вядро
боль
хва́рба
малява́ць (I)
па́ра
1. даланя́, далонька;
2. па́льма
нагаві́цы
папе́ра
рай
па́чка
бацькі́
Пары́ж
1. парк, 2. пляц на
стаўля́ньне аўтаў
1. ча́стка, часць; 2. роля
нале́жыць (II),
уваходзі́ць (II)
часы́нка
1. вечары́на, бясéда,
ігры́шча; 2. па́ртыя
1. абыйсьці́ (I);
2. праходзі́ць (II),
прабяга́ць (I),
прабе́гчы (II) pf. паўз;
3. перадава́ць (I)
разьмі́нацца (I),
разьміну́цца (II) pf.
сэні́, калі́дор
паса́жырскі цягні́к
(вадапла́ў)
міну́лы, -ая, -ае
мі́ма, паўз

pastry
path
patient

be patient!

paw
pay

pay, to

pea
pear
pearl

genuine pearl

peasant

peasant's

peck, to

peek out, to

peer, to
pen

pencil

people

perhaps

period

perish, to

perk, to

persistent
person
phone, to

physician
physics
piano

to play the piano

pick up, to

picnic
picture
piece

pig
suckling-pig

пірог
сьцэ́жка, сьцэ́жачка
1. цярплі́вы, -ая, -ае,
2. пацые́нт
паця́рпі, паця́рпéце!
ла́па
заработная пла́та,
пэ́ньсі́я
плаці́ць (II),
заплаці́ць (II) pf.
гаро́х, гаро́шак
ігры́ша
пе́рла
запра́ўдная пе́рла
селяні́н
сяля́нскі, -ая, -ае
дзяўбсьці́ (I),
падзяўбсьці́ (I) pf.
вызі́раць (I),
вы́зірнуць (I) pf.
пішчэ́ць (II)
пяро
алаві́к or алова́к
лю́дзі (pl. of чалаве́к)
можа
1. кро́пка; 2. пэ́рыяд
гіну́ць (I), зьгіну́ць (I)
pf.; памі́раць (I)
натапы́рыць (вўшы);
задзі́раць галаву́
самаўпэ́ўнена
заця́ты, -ая, -ае
асо́ба, адзі́нка
тэлефа́наваць (I),
звані́ць (II)
ле́кар, до́ктар
фі́зыка
піяні́на
гра́ць на піяні́не
1. зьбі́раць (I),
падбі́раць (I);
2. пады́маць (I)
маёўка
абра́з, малю́нак
1. шту́ка; 2. кусо́к,
кусо́чак
сьві́ня
парасе́, падсьві́нак

roasted suckling-pig	усма́жаны падсв́інак	postal	паштовы, -ая, -ае
pig		postcard	паштоўка
pillow	падў́шка	pour, to (liquid)	ліць (I), заліва́ць (I)
pine	хвоя	to pour in	наліва́ць (I), наліць (I) pf.; падліва́ць (I)
pine (adj.)	хваёвы	to pour over	абліць (I) pf., абда́ць (irr.) pf.
pine forest	бор	pour, to (as sugar, sand)	1. сы́паць (I), насы́паць (I) pf.; 2. падсы́паць (I)
pint	паўкв́арты	powder	парашок
piously	набожна	power	1. ула́да, 2. магу́тнасьць, 3. энэ́ргія (электры́чная)
pipe	труба́, тру́бка; дудка	powerful	магу́тны, -ая, -ае; уладарны, моцны
piper	дудар	practice	проба
pitiful	жаласьлівы, -ая, -ае	praise, to	хваліць (II), пахваліць (II) pf.
place	ме́сца, мясьці́на	to praise very much	выхваля́ць (I)
to place under	падста́віць (II) pf.	pray, to	1. малі́цца (II); 2. маліць (II), благáць (I)
pleasant	прыёмны, -ая, -ае	prefix	прыстаўка
pleasantly	прыёмна	prepare, to	рыхтава́ць (I), дарыхтава́ць (I) pf., падрыхтава́ць (I) pf.
please, to	дагадзі́ць (II)	prepare oneself, to	дарыхтава́цца (I) pf., падрыхтава́цца (I) pf.
please	калі́ ласка	preposition	прыназоўнік
pleased	задаволены, -ая, -ае	present	падару́нак
pleasure	прыёмнасьць	present, to	падарава́ць (I) pf.; прэ́зэнтава́ць (I)
plane	самалёт	present (adj.)	прысу́тны, -ая, -ае
plate	талёрка	present tense	цяпе́рашні час
play, to	гуля́ць (у сетку); граць (на піяні́не); граць (на сцэ́не)	preserve, to	захоўва́ць (I), захавáць (I) pf.
plough	плуг	president	прэзыдэ́нт, старшы́ня
plum	сьліўка	press, to	1. наці́скаць (I), наці́снуць (I) pf.; 2. прасавáць (I)
plural	множны лік	to press oneself to...	прыпада́ць (I), моцна прытулі́цца (II)
pocket	кішэ́ня	price	ца́на
pod	струк, стручок	prickly	калю́чы, -ая, -ае
poem	верш, ве́ршык	pride	ганарлі́вась
poet	паэт or паэ́та	pride oneself, to	ганары́цца (II)
poetess	паэ́тка	priest	сьвята́р
poke out, to	вы́калаць (I) pf.		
Polacak	Полацак		
Poland	Польшча		
policeman	паліцыя́нт		
Polish	польскі́, -ая, -ае		
polite	ве́тлівы, -ая, -ае		
politely	ве́тліва		
poor	бе́дны, -ая, -ае		
poor soul	небарáка, нябога		
poppy	мак		
porch	га́нак		
porridge	аўся́ная ка́ша		
portly	самаві́ты, -ая, -ае		
pose	паста́ва		
postman	пашта́льлён, лі́станоша		
post office	пошта́		

raven	крумкач	remain, to	заста́цца (I)
raw	сыры́, -ая, -ое	remember, to	па́мятаць (I)
reach, to	дастава́ць (I), даста́ць (I) pf.	renounce, to	адрака́цца (I), адрачы́ся (I) pf.
read, to	чыта́ць (I)	rent, to	1. найма́ць (I), 2. здава́ць у наймы
to have read	прачыта́ць (I) pf.	to rent a flat (a room)	1. жыць на кватэры; 2. здава́ць у наймы кватэру (пакой)
ready	гатовы, -ая, -ае	repair, to	1. ла́дзіць (II); 2. рэмантава́ць (I)
to get ready	наладжва́цца (I), рыхтава́цца (I), зьбіра́цца (I)	repeat, to	паўтара́ць (I)
to be ready on time	сабра́цца на пару́	request	просьба
reap, to	жаць (I)	rescue, to	ратава́ць (I)
reason	прычы́на	resemble, to	нага́дваць (I), быць падобным
not without a reason	недарма́	respect	чэсць, паша́на
reason, to	разважа́ць (I)	to show one's respect	аддава́ць чэсьць
recall, to	1. успа́мінаць (I), пры́памі́наць (I); 2. адклі́каць (I) pf.	respect, to	шанава́ць (I)
recent	няда́ўны, -ая, -ае	respiration	дыха́ньне
recently	няда́ўна	rest	адпачы́нак
recess	перапы́нак	to have a rest	адпачыва́ць (I), адпачы́ць (I) pf.
recognize, to	1. пазнава́ць; 2. прызнава́ць	restaurant	рэстаран
recollect, to	успа́мінаць, пры́памі́наць	result	вы́нік
record	1. патэ́фонная кружэ́лка, і́стужка, за́піс; 2. характа́рыстыка; 3. рэко́рд	return, to	вароча́цца (I), вярну́цца (I) pf. 2. вароча́ць (I)
record player	патэ́фон	ribbon	і́стужка
red	чырвоны, -ая, -ае	rich	бага́ты, -ая, -ае; заможны, -ая, -ае
Red Riding Hood	Чырво́ная ша́пачка	rich pastry	здобны́я пірагі́
reduce, to	зьмянша́ць (I), зьме́ншыць (II) pf.	ride, to	еха́ць (I) (э́зьдзіць, II) конна
to reduce speed	спавольні́ць ху́ткасьць	ride	праэ́здка, падвоз
refresh oneself, to	падсілкава́цца	to give a ride	падвэ́зці
refreshment	падмацу́нак	riddle	1. за́гадка, 2. рэ́шата, 3. сі́та
regards (pl.)	прыві́таньне	ridiculous	сьме́шны, -ая, -ае
Give my regards	перадай(це) ма́е прыві́таньні	it is ridiculous	гэта сьме́шна
region	вако́ліца	rifle	стрэ́льба
rehearsal	пра́ба	Riga	Ры́га
rejoice, to	ра́давацца (I)	right	1. пра́вы, -ая, -ае, 2. пра́вільны, -ая, -ае
relation	1. свая́цтва; 2. дачыне́ньне	all right	але́, добра
relative	свая́к (m.); свая́чка (f.)	it is all right	усё ў пара́дку, дармо
		ring, to	1. звані́ць (II); 2. зьвіне́ць (II)

rinse, to	паласкаць (I)	to rush at	кідацца (I) or кідацца да (каго), кінуцца (I) pf. (да каго)
ripe	сьпéлы, -ая, -ае		
ripen, to	сьпéць (I), пасьпяваць (I) pf.	to rush by (past)	праносіцца (II), пранэсьціся (I) pf.
rise, to	паўстаць (I)	to rush off	панэсьціся (I) pf.
to rise in arms	збройна паўстаць	to rush out	выб'ягаць (I); выскокваць (I)
river	рака́		
road	дарога, дарожка	Russia	Расэ́я
roar	рык	rust	іржа́
robber	разбойнік	rustle, to	шуршэць (II)
rock, to	ківа́цца (I), гойдацца (I)	rye	жы́та
	раке́та	of rye	жы́тні, -ая, -ае
rocket (sky)	вудзі́лна, вудаўё		
rod	ро́ля		
role	Рым	sack	мех, мяшок
Rome	страха́, дах	sad	сумны, -ая, -ае
roof	пакой	to be sad	сумава́ць (I)
room	пéвень	salt	соль
rooster	карэнь	salt pork	са́ла
root	вяроўка	same (the)	1. той са́мы, та́я са́мая, тое са́мае; 2. аднолькавы, -ая, -ае
rope	ру́жа		
rose	ружовы, -ая, -ае; румяны, -ая, -ае	sand	пясок
rosy	кру́глы, -ая, -ае	sandals	санда́лі
	страпяну́цца (I)	sandwich	абкладані́к
round	рад	sandy	пяшча́ны, -ая, -ае
rouse oneself, to	це́рці (I), націра́ць (I)	Santa	Дзед Мароз
row	рукза́к	sap	сок
rub, to	дыва́н	to release sap	сок пуска́ць or пушча́ць
rucksack	пра́віла	sash	пая́с, пояс
(= knapsack)	1. ліне́йка; 2. уладар, валада́р	satisfied	задаволены, -ая, -ае
rug	бег	self-satisfied	самазадаволены
rule	бе́гаць (I) hab.;	sausage	каўбаса́, кілбаса́
ruler	бе́гчы (II) act., пабе́гчы (II) pf.	save, to	1. ратава́ць (I); 2. ашчаджа́ць (I)
run	га́йда дамоў	saw	піла́
run, to	уцяка́ць (I), уцячы́ (I) pf.	say, to	каза́ць (I), сказа́ць (I) pf.
let's run home	пераб'яга́ць (I) ву́ліцу,	saying	пры́маўка
to run away	перабе́гчы (II) pf.	scare, to	спалоха́ць (I) (чалаве́ка); спужа́ць (I) (жывёліну)
(from)	праб'яга́ць ад... да...		
to run across the	выб'яга́ць (I), павыб'яга́ць (I) pf.	scatter, to	рассыпа́ць (I), рассы́паць (I) pf.
street	цяку́чы, -ая, -ае		
to run from... to...	імча́ць (II); несьціся (I), панэсьціся (I) (за кім)	schedule	раскла́д
to run out		school	шко́ла
running			
rush, to			

S

school (adj.)	школьны, -ая, -ае	sense	1. сэнс, 2. пачуцце
school desk	лаўка	sentence	сказ
schoolbag	школьная торба	separately	асобна (adv.)
science	навука, веда	separate, to	расходзіцца (II), разыйсьціся (I) pf.
scientific	навуковы, -ая, -е	September	вёрасень
scientific station	навуковая станцыя	serve, to	служыць (II)
scientific worker	навуковы працаўнік	set out, to	рушаць (I), рушыць (II) pf.
scold, to	сварыцца (II)	settle, to	сяліцца (II), пасяліцца (II) pf., разьлічыцца (II)
scout	скаўт	seven	сем, сямёх
Scout Law	скаўцкае права	seventeen	сямнаццаць
scratch, to	1. надрапаць (I); 2. разьдзіраць (I), разьдэраць (I) pf. 3. скрэбці, паскрэбці pf.	severe	строгі, -ая, -ае
script	пісьмо	sew, to	шыць
scythe	каса	to sew together	сшываць (I), сшыць (I) pf.
season, to	прыпраўляць (I)	sewing machine	машына шыць
seat	сядзеньне, месца	shackle	кайданы pl.
second	хвіліна, секунда	shadow	цень
second	другі, -ая, -ае	shaggy	касматы, -ая, -ае
secret	тайніца, сакрэт	shake, to	трэсьці (I), дрыжэць (II)
secret (adj.)	тайны, -ая, -ае	to begin to shake	затрэсьціся (I) pf., закалаціцца (II) pf.,
to keep in secret	затаіць (II)	shallow	плыткі, -ая, -ае
secretary	сакратар	shame	сорам
secretly (adv.)	тайком	shanty	хата, халупа
see, to	бачыць (II), пабачыць (II) pf.	sharp	войстры, -ая, -ае; ёдкі, -ая, -ае
one can see	відаць	she	яна
nothing can be seen	нічога ня відаць	sheaf	сноп
to see enough of	наглядзецца (II)	sheep	авечка
seed	зэрня, зярнятка	sheepskin	аўчына
seeds (coll.)	зэрне	sheepskin coat	кажух
seeding machine	сэялка	sheet	посьцілка; ліст (папэры)
seem, to	здавацца (I)	shelf	паліца, клетка
it seems to me	мне здаецца	shine, to	сваціць; блішчэць, блішчэцца (II)
seize, to	учапіцца (II) pf. захапіць (II), перахапіць (II) pf.	start to shine	засьвяціцца (II), загарэцца (II) (зорка)
seizure	захоп	shingles	гонты pl.
seldom	рэдка (adv.)	ship-yard	вэрф
select, to	выбіраць (I), падбіраць (I)	shod	абуты, -ая, -ае
selection	выбар	shoe	чаравік
sell, to	прадаць (I)	shoemaker	шавец
semaphore	сэмафор		
send, to	слаць (I), паслаць (I); выправіць (II); адправіць (II) pf.		

shoemaking	шавецтва	single	нежанаты (of a man); незамужняя
shoepolish	вакса		(of a woman)
shoot, to	страляць (I), расстраляць (чалавэка)	singular	адзіночны лік
	кароткі, -ая, -ае, куртаты, -ая, -ае	sink, to	тануць (I)
short	цянькі pl.	sink, to (in the water)	апусьціць (у ваду)
shortcut	ісьці нацянькі (напрасткі)	Sir	спадар
to take a shortcut	крыху, крыху мне трэба йсьці	sister	сястра; (dim) сястрычка
	плячо, лапátка	sit, to	сядзёць (II)
short time	крык	sit down, to	сядаць (I), сесьці (I) pf.; прысесьці (I) pf.
should go, I	крычэць (II)		
shoulder	крЫкнуць (I) pf.	six	шэсьць
shout	пакрычэць pf.	sixteen	шаснаццаць
shout, to		skates	канькі
		skis	іртЫ, (іртá) or лыжы
to shout for a while		sky	неба
show	прадстаўленьне	slave	нявольнік, раб
show, to	паказваць (I), паказáць (I) pf.	slavery	няволя, рабства
	задава́ца (I)	sledge	сáнкі
to show off	душ, дождж	sleep	сон
shower	лівень	sleep, to	спаць (II)
heavy shower	саромецца (I)	sleeve	рукаво
to be shy	Сібір	sleigh	сáні
Siberia	бок	slender	шчуплы, -ая, -ае; стройны, -ая, -ае
side	бакава́я ву́ліца		сьлізкі, -áя, -о́е
side street	ходзішча	slippery	сьлізка, сьлізкава́та
sidewalk	1. відо́вішча; 2. зрок	slipperily	сьхі́л
sight	знак	slope	шчы́ліна
sign	падпіса́ць (I)	slot	спавольніць
sign, to	знак, сы́гнал	slow down, to	памáлу (adv.)
signal	даць знак	slowly	Слу́цак
to give a signal	подпіс	Slucak	Слу́ччына
signature	маўча́ньне	province of Slucak	
silence	ціхі́, -áя, -о́е; бязгучны, -ая, -ае; маўклівы, -ая, -ае		
silent	бязгучна	sly	хі́тры, -ая, -ае
	маўча́ць (II)	slyly	хі́тра (adv.)
silently	замоўкнуць (I)	slyness	хі́трасьць
to be silent	серабро, срэбра	small	ма́лы, -áя, -о́е
to become silent	пя́ць (I), сьпява́ць (I)	small boy	ма́лы
silver	запя́ць (I) pf., засьпява́ць (I) pf.	smaller	ме́ншы, -ая, -ае
sing, to	папя́ць (I) pf.	smart	уда́лы, -ая, -ае; спры́тны, -ая, -ае
to begin to sing	пясьня́р		спры́т
to sing for a while		smartness	разьне́сьці на трэ́сачкі
singer		smash, to	ню́хаць (I), чуць пах, па́хнуць (I)
		smell, to	пах, нюх
		smell	

smile, to	усьміха́цца (I)	sound	гук
smile	усьме́шка	soup	суп
smiling	усьме́шлівы, -ая, -ае	thin soup	поліўка
smoke, to	куры́ць (II), вы́курыць pf.	sour	кіслы, -ая, -ае
smoke	дым	south	паўдзёнь
smooth	гладкі, -ая, -ае; роўны, -ая, -ае	south (adj.)	паўдзённы, -ая, -ае
smoothly	гладка	south(wards)	напаўдня
snatch out, to	выхопваць (I)	sow, to	се́яць (I)
snack	пераку́ска	space	прастор
to have ■ snack	перакусіць	spacious	прасторны, -ая, -ае
snarl, to (teeth)	шчэрыць (II)	spade	рыдлёўка
sniff, to	нюха́ць (I)	Spain	Гішпа́нія
snore, to	храпсы́ці (I)	spark	іскра
to begin to snore	захрапсы́ці pf.	sparkle, to	мігце́ць (II); іскры́цца (II)
snout	мордачка, пы́са	sparkling	іскры́сты
snow	сьнег	sparrow	верабе́й, верабейка
it is snowing	ідзе́ сьнег	speak, to	гавары́ць (II)
the first snow	пароша	speak up	азва́цца (I)
snowfall	сьнегапа́д	special	адмысловы, -ая, -ае; асаблівы, -ая, -ае; спэцыя́льны, -ая, -ае
snow man	сьне́жны дзед, сьне́жная ба́ба	speech	прамова
so	гэтак, так, дык	the speech got	прамова праняла́
so what?	ну дык што?	to them	
sofa	кана́па	spelling	пра́вапіс
soft	мяккі, -а́я, -о́е; ціхі, -а́я, -о́е	sphinx	сфі́нкс
become soft, to	пам'якча́цца (I)	spill, to	разьлі́ць (I)
softened	пам'якчаны, -ая, -ае, зьмя́кчаны	spin, to	пра́сыці (I)
soil	гле́ба	spindle	верацяно
so long	тымча́сам	spirit	дух
some	колькі, не́калькі; не́йкі	spit (geogr.)	каса́
some man	не́йкі чалаве́к	spit, to	плёваць (I), плюну́ць (I) pf.
somebody	не́хта	splash, to	абдава́ць (I), абда́ць (I) pf.
somehow	як-не́будзь, не́як	splinter	лучы́на
something	не́шта	spoil	здабы́ча
sometimes	ча́сам	spoil, to	псава́ць (I)
son	сын, (dim.) сыно́к	spoon	лбы́жка, лбы́жачка
song	пе́сня, сьпеў	sport	спорт
soon	неўзаба́ве, скоро, за́раз	spot	пля́ма
sorrel	шча́ўе	spout	ры́льца (пляшкі)
sorry (I am)	выбача́й, выбача́йце	spread, to	1. раскла́даць (I), 2. шы́рыць (II)
sort out, to	разьбіра́ць (I), разабра́ць (I) pf.	spring	вясна́
sorting room, yard	сартава́льня	spring (adj.)	вясня́ны, -ая, -ае; ве́сьні, -ая, -ае; веснавы́, -а́я, -о́е
soul	душа́		

in spring	увёсну (adv.)	steer, to	кіраваць (аўта)
sprinkle, to	абсыпаць (I)	steering wheel	руль, стэрно
sprinkler	крапіла	stem	1. аснова (слова),
squat, to	прысядаць (I)		2. камель дрэва
squeak, to	рыпець (II),	step	крок
	зарыпець (II) pf.	stick, to	наклеіць (II) pf.,
squeeze, to	сьціскаць (I),		наляпіць (I)
	сьціскацца (I) pf.	to stick, to	прыставаць (I),
squirrel	вавёрка		прыклеіцца (II) pf.
stable	хлеў, ста́йня	to stick in	утыкаць (I),
stage	сцэна		уваткнуць (I) pf.
stairs	сходы	to stick out	высоўваць (I),
stake	1. кол, калок; 2. біфштэк		высунуць (I)
stalk	сьцябло	still	яшчэ
stamp, to	1. тупаць (нага́мі);	stir, to	варушыцца (II)
	2. штампляваць	to stir (once)	паварушыцца (II) pf.
stamp	ма́рка (паштовая)	stomach	страўнік, живот
stand, to	стаяць (II)	stone	камень, каменчык;
stand up, to	уставаць (I),		зе́рне (напр. у вішні)
	устаць (I) pf.	stony (adj.)	каменны, -ая, -ае
stand	пульт	stool	табурэт, услон
conductor's stand	дырыгенцкі пульт	stop	прыста́нак
star	зорка, за́ра	stop, to	супыняць (I),
starling	шпак		супыняцца (I);
start, to	1. пачынаць (I),	storage room	сьціхаць (дождж)
	пачаць (I) pf.;	store	камора
	узяцца (I) pf.;	store, to	кра́ма, магазын
	2. рушаць (I),	stored	назапа́сіць (II) pf.
	рушыць (II) pf.	storey	назапа́шаны, -ая, -ае
	(бегчы)	stork	паве́рх
state	дзяржа́ва	storm	бўсел
state (adj.)	дзяржаўны, -ая, -ае	thunder storm	бу́ра
station	ста́нцыя	story	навальні́ца
statutes	ста́ту́т	stove	апа́вяданьне
stay long, to	ба́віцца (II),	straight	пліта́
	засе́дзецца (II) pf.	straight (adv.)	просты, -ая, -ае
stay over night, to	начаваць (I)	strain, to	проста
stay longer, to	затрыма́цца (I) pf.	strange	рва́цца (не́куды)
stay in bed, to	ляжаць (II) (паляжаць		чужы, -а́я, -о́е;
	(II) pf.) у ложку	stranger	дзіўны, -а́я, -о́е
steam	па́ра	straw	незнаёмы (чалавек)
steam, to	параваць (I),	stream	салома, саломі́нка
	выпарыцца (II) pf.	stream, to	руча́й, раўчу́к
steamboat, steamer	парапла́ў	street	цурчаць (II)
or steamship		streetcar	ву́ліца
steel	ста́ль	streetcar (arj.)	трамва́й
steel (adj.)	ста́лёвы, -ая, -ае;	strength	трамва́йны, -ая, -ае
	ста́льны, -а́я, -о́е		сі́ла, мо́ц

stress	націск	summer	лёта
stretch, to	1. цягну́цца (I), 2. расьця́гваць (I), расьця́гвацца (I)	summer (adj.)	лётні, -яя, -яе
to stretch one's legs	выпраставаць ногі	in the summer	улётку
strew, to	рассыпа́ць (I), рассыпа́цца (I) pf., абсыпа́ць (I)	summer cottage	лёцішча, вылёцьце
to strew (once)	сыпану́ць (I) pf.	sun	сонца, сонейка
string	шнурок	sunrise	усход сонца
strong	моцны, -ая, -ае; дўжы, -ая, -ае	sunset	за́хад сонца
to get stronger	мацне́ць (I), дужэ́ць	Sunday	нядзёля
strongly	моцна	suntan	зага́р
stubborn	заця́ты, -ая, -ае; упа́рты, -ая, -ае	Superior (lake)	Ве́рхняе (возера)
student	студэ́нт (m.), студэ́нтка (f.)	supper	вячэра
study	кабінэ́т	to have supper	вячэра́ць (I)
study, to	вучы́цца (II), вывуча́ць (I), студыява́ць (I)	sure	пэўны, -ая, -ае
stump	пень, пянёк	for sure	напэўна
rooted stump	корч	surely	пэўна
stupid	дурны, -а́я, -о́е	surmise, to	здага́двацца (I), здагада́цца (I) pf.
stupid (m.)	ду́рань	surname	прозьві́шча
subject	прадме́т (у школе), дзе́йнік (у скáзе)	suspect, to	падазрава́ць (I), здага́двацца (I)
subscribe, to	выпі́сваць (I), выпі́саць (I) pf.; падпі́сацца (на газэту)	swallow	ла́стаўка
subside, to	усьці́швацца (I), усьці́шыцца (II) pf.	swallow, to	глыта́ць (I), праглыну́ць (I) pf.
subtle	падзі́маны, -ая, -ае; тонкі, -ая, -ае	swamp	балота
suburb	пры́гарад, прадме́сьце	sweat	пот
subway	падзе́мка	sweat, to	паце́ць (I), спаце́ць (I) pf.
succeed, to	удава́цца (I); наступа́ць	Swede	Швэд
I will succeed	мне ўда́цца	sweet	салодкі, -ая, -ае; прэсны, -ая, -ае
success	уда́ча, посьпех	sweet scented	духмяны, -ая, -ае
such	такі, -а́я, -о́е	sweeten, to	саладзі́ць (II), прысаладзі́ць (II) pf.
suck, to	смакта́ць (I)	swift	імклівы, -ая, -ае
suddenly	ра́птам, ажно	swim, to	пла́ваць (I), плысьці (I)
suffer, to	паку́таваць (I)	swim (row, sail)	пераплыва́ць (I), пераплы́сьці (I) pf.
suffering	паку́та, боль	across, to	пла́вальны басэ́йн
suitable	адпаве́дны, -ая, -ае	swimming pool	ківа́цца (I)
		swing, to	меч
		sword	склад, складок
		syllable	знак, сымбаль
		symbol	
			Т
		table	1. стол, столік; 2. табліца
		tablecloth	абру́с, настольнік
		tail	хвост

tailor	кравец	temperature	тэмпэратура
take, to	1. браць (I), узяць (I) pf. 2. прыймаць (I)	tempting	спакўсьлівы, -ая, -ае
to take	заступіць каго	ten	1. дзесяць; 2. дзесяток, pl. дзесяткі
somebody's place		tenth	дзясяты, -ая, -ае
to take something	захапіць (II)	tenderness	1. сардэчнасьць; мяккасьць
with oneself		tennis	тэніс
to take off	ськінуць (I) pf.	tennis racket	тэнісная ракета
to take out	выбіраць (I)	tentacle	шчўпень
to take up	займаць (I)	terrible	страшны, -ая, -ае; сьцішны, -ая, -ае
to take a nap	прылёгчы (I)	test, to	спраўджаць (I), спраўдзіць (II) pf.
to take (by conveyance)	вэзьці (I)	test	спраўджальная работа
taken aback	зьбянтэжана (adv.)	thatch	саламяная страх
place is taken	мэсца занятае	thank you	дзякую, дзякуем
talk, to	гўтарыць (II), гаварыць (II)	thanks	дзякуй
tall	высокі, -ая, -ае	thank you very much	1. шчыра (вельмі) дзякую, (-ем); 2. шчыры (вялікі) дзякуй
task	заданьне	that	1. той. тая, тое; 2. гэны, -ая, -ае
taste	1. смак; 2. густ	that (conjunc.)	што
taste, to	каштаваць (I) пакаштаваць (I) pf.	thaw	адлёга
tasty	смачны, -ая, -ае or смачны	theater	тэатар
tattle, to (for a while)	папляткарыць (II) pf.	their	іхны, -ая, -ае
teach, to	вучыць (II)	them	іх (gen., acc., loc. of яны)
teacher	настаўнік (m.) настаўніца (f.)	to them	ім (dat.)
teaching	вучэньне	with them	зь імі
teakettle	чайнік	then	тады
team	дружына	there	там
teapot	чайнічак	over there	вунь
tear	сьляза	they	яны
tear, to	дзёрці (I), ірваць (I)	thick	1. густы, -ая, -ае; 2. грубы, -ая, -ае; 3. таўсты, -ая, -ае
to tear to pieces	парваць (I) pf.	thickets	нётры лёсу
to tear off (away)	адрываць (I), адарваць (I) pf.; аддзіраць (I), аддзёрці (I) pf.	thickwood	пўшча
tease, to	пацьвяліца (II) pf.	thin	1. тонкі, -ая, -ае; 2. рэдкі, -ая, -ае
tell, to	расказваць (I)	thinner	танчэйшы, -ая, -ае
temper	1. тэмпэрамент; 2. характар	thinly	рэдка
to control one's temper	панаваць над сабой	think, to	дўмаць (I)
to fly into a temper	усхадзіцца	think a bit, to	падўмаць (I) pf.
		think of, to	успамінаць (I), успомніць (II) pf.

thirst	сма́га	tomorrow	заўтра (adv.)
thirteen	трына́ццаць	tongue	язы́к
this	гэты, -ая, -ае	tool	прыла́да
this is (a school)	гэта (школа)	tooth	зуб, (dim.) зубок
thoughtful	ува́жлівы, -ая, -ае	toothless	бяззубы, -ая, -ае
thread	нітка	toothpaste	па́ста да зубоў
threshold	парог	top	верх, вершалі́на
three	тры	torment	паку́та
throat	горла	torment, to	му́чыць (II), заму́чыць (II) pf.
through	це́раз (лес), праз	Toronto	Таронта
throw, to	кідаць or кіда́ць (I), кінуць (I) pf. падкінуць (I) pf.	torso	ту́лава
to throw in (more); (up, under)		tourist	турысты
to throw oneself	кідацца, кінуцца	towards evening	падвэ́чар
thunder	гром	town	ме́ста, гарадок
thunder, to	грыме́ць (II)	traffic	рух
Thursday	чацьве́р	train car	вагон
ticket	біле́т	trample, to	тапта́ць (I), ператапта́ць, утапта́ць (I) pf.
tidy up, to	прыбіра́ць (I), прыбра́ць (I) pf.	transform (a sentence), to	перабудава́ць (I) (сказ)
tie, to	вяза́ць (I)	translate, to	перакладáць (I), перакля́сьці (I) pf.
to tie up	завязва́ць (I), завяза́ць (I) pf.	transparency	празры́стасць
tight	1. це́сны, -ая, -ае; 2. шчы́льны, -ая, -ае	transparent	празры́сты, -ая, -ае
tightly	це́сна, шчы́льна	transportation	транспарта́цыя
till now	дагэтуль	travel, to	падарожні́чаць (I)
time	1. час, 2. пара́	traveller	падарожны, падарожні́к
summer time	ле́тняя пара́	treasury	ка́са, скарб
it is time	пара́	treat, to	частава́ць (I) каго чым, пачастава́ць (I) pf.
four times	чатыры разы	to treat somebody	ста́віцца (II) да каго
to be on time	пасьпява́ць (I), пасьце́ць (I) pf.	treating	частава́ньне
time after time	раз-пора́зу	tree	дрэ́ва
at the same time	аднача́сна	tree stump	пень
at that time	тымча́сам	tree hollow	дупло
in no time	вобмі́гам	tremble, to	дрыжэ́ць (II)
time and again	ціра́з	tremulous	дрыгаткі, -а́я, -ое
in time	сваячасова (adv.)	tricycle	самака́т на трох колах
tired, to get	стамля́цца (I)	trip	пае́здка
title	загало́вак	trouble	бядá
today	сёньня, сягоньня	trouble, to	патры́вожыць (II) pf., турбава́ць (I)
together	ра́зам, зьлі́тна	troubled	тры́вожна (adv.)
togetherness	суме́снасьць	trunk	1. ту́лава; 2. каме́ль (дрэ́ва); 3. скры́ня
tomato	памі́дор	trust	даве́р
tomato juice	памі́дораваы сок	trust, to	ме́ць ве́ру каму́ (dat.)

truth	праўда	undeniable	бяспрэчны, -ая, -ае,
truthful	1. праўдзівы, -ая, -ае; 2. шчыры, -ая, -ае	undeniably	бяспрэчна (adv.)
try, to	1. прабаваць (I); 2. судзіць (II)	under	пад
to try on	памэрыць (II) pf.	underline, to	падчыркнуць (I) pf.
tub	кадушка, балэя	underlined	падчыркнуты, -ая, -ае
Tuesday	аўторак	understamped	даплатны ліст
tug, to	тузань (I), тузануць (I) pf.	letter	
to tug (in various ways)	цягнуць (I) (у розныя бакі)	understand, to	разумець (I), зразумець pf.;
tumble, to (in the water)	плюхнуцца (I) pf.	undertake, to	разьбірацца (I)
Turau	Тураў	uneasiness	брацца (I), узяцца (I) pf.
turbine	турбіна	uneasy (adv.)	трывога, нязручнасьць
Turkey	Турэччына	unemployed	трывожна; нялёгка;
Turkish	турэцкі	unemployment	прыкра, няёмка
turn, to	турэцкі	unfold, to	беспрацоўны, -ая, -ае
	круціць (II), пакруціць (II) pf.;	unforgettable sight	беспрацоўе
to turn over	павярнуць (I) pf.	unique	разгортаць (I)
to turn out well	гартаць (I)	United States of America	разгарнуць (I) pf.
	удавацца (I), удасца (irr.) pf.	unknown	незабыўнае відовішча
to turn aside	зьявнуць (I) pf.	unless	непаўторны, -ая, -ае
to turn over	павярнуцца (I) pf.	unload, to	Задзіночаныя Штаты
turnip	рэпа	unlock, to	Амэрыкі
turtle	чарапаха, чарапашына	unpack, to	незнаёмы, -ая, -ае
twelve	дванаццаць	unprecedented	хіба
twenty	дваццаць	unroll, to (a carpet)	выгружаць (I)
twitch, to	торгацца (I)		адамкнуць (I) pf.
twig (rod)	прут, прутік, пруток	unseal, to	раскладацца (I), распакоўвацца (I)
twigs	1. суччо; 2. ламачча	unstable	нябывалы, -ая, -ае
twinkle, to	мігаець (II)	untie, to	раскручваць (I), разгарнуць (I) pf.
to begin to twinkle	замігаець (II) pf.	until	(дыван)
twist, to	віць (I)	untruth	расьпячэтваць (I), расьпячэтаць (I) pf.
two	два, дзьве, два	unusual	1. зыбучы, -ая, -ае, 2. нястэлы, -ая, -ае
typewriter	машынка пісаць or пісальная машынка	uprise, to	адвязаць (I) pf.
typical	тыповы, -ая, -ае	uprising	пакуль
		upside-down	няпраўда
		upstairs (adv.)	нязвычайны, -ая, -ае
		up to here	узьняць (I) паўстаньне
		us, of us	паўстаньне
		to us	дагары нагамі
		with us	нагару, нагары
			дагэтуль
			нас
			нам
			з намі, пры нас

U

Ukraine	Украіна
Ukrainian	украінскі, -ая, -ае
umbrella	парасон
uncle	дзядзька

use	кары́сьць, ужы́так
use, to	ужыва́ць (I)
is used	1. ужыва́ецца (I), 2. ста́віцца (II)
to get used to	прывы́кнуць (I) pf.
useful	кары́сны, -ая, -ае
USSR, The Union	Саю́з Саве́цкіх
of Soviet Socialist	Сацыялісты́чных
Republics	Рэспу́блікаў (СССР)
utter, to	прамо́віць (II) pf.

V

vacation	вака́цыі, школьныя вака́цыі
vacuum cleaner	пыласмок, пыласос
valley	далі́на, нізі́на
variety	разна́йкасьць
various	разна́кі, -ая, -ае
vase	ва́за
vegetable	гародні́на
vein	жы́ла
Venus Star	Зорка Вэ́нэра
verb	дзеяслоў
verify, to	спраўджа́ць (I)
verifying	спраўджа́льны, -ая, -ае
very	на́дта, ве́льмі
via	праз
vice	ва́да
vicious	злы, -а́я, -ое
Vienna	Вэ́на
view	від
village	ве́ска, сяло
violin	іскры́пка
violinist	скрыпа́ч
virgin forest	пу́шча
visit, to	1. наве́даць (I), адве́даць (I) (не́кага) 2. зьве́даць (не́шта)
vocabulary	слоўні́к
vocative	клі́чны (склон)
voice	голас
voiced	звонкі, -ая, -ае
voiceless	безгало́сы, -ая, -ае
voiceless consonant	глухі́ зы́чны
volleyball	се́тка, вале́йбол
vote in, to	абіра́ць (I), абра́ць (I) pf.
vowel	галосны гук

W

wait, to	чака́ць (I)
wake, to	будзі́ць (II)
wake up, to	прачына́цца (I), прачну́цца (I) pf.
walk, to	хадзі́ць (II)
walk away, to	адыходзі́ць (II), ады́йсьціся (I) pf.
walk in, to	уваходзі́ць (II), увайсьці́ (I) pf.
walk	праходка
to go for a walk	праходзі́цца (II), прайсьці́ся (I) pf.
wall	сьцяна́
wander, to	вандрава́ць (I)
wanderer (nomad)	вандроўні́к
want, to	хаце́ць (I)
war	ва́йна
war (adj.)	ва́енны, -ая, -ае
warm	це́плы, -ая, -ае
warm, to	прыграва́ць (I), прыгрэ́ць (I) pf.
warm up, to	1. падагрэ́ць, 2. зрабі́ць разьмі́нку (у спорце)
warmed up	разагрэ́ты, -ая, -ае
warmth	цяпло́, цяплі́ня
warp, to	сनावáць ні́ткі
warrior	ва́йк
was (he, she, it)	быў, была́, было
wash, to	мы́ць (I), абмы́ць (I) pf.
wash oneself, to	мы́цца (I), памы́цца (I) pf.
the water washed	вада́ сарва́ла мост
out a bridge	
washed	абмы́ты, -ая, -ае
washer	мыцельная машы́на, машы́на мы́ць
Washington	Вашы́нгтон
watch	ручны гадзі́ньнік
watch, to	пілнава́ць (I), сьцерагчы́ (I)
watchful	насьцярожа́ны, -ая, -ае
water	вада́
water-mill	вадзяны́ млын
wave	хва́ля
wave, to	маха́ць (I)
wax	воск
way	1. даро́га, 2. споса́б

weak	- слабы, -ая, -ое	— who	хто
weaken, to	слабнуць (I), саслабнуць (I) pf.	whole	цэлы, -ая, -ае; увесь, уся, усё
wealth	багацьце	wicked	злы, -ая, -ое
wear, to	насіць (II), мець на сабе	wide	шырокі, -ая, -ае
weather	надвор'е	widow	удава
fine weather	пагода	wife	жонка
wet weather	слата	will	1. воля, 2. тэстамэнт
weave, to	ткаць (I)	willow	вярба
wedding	вясэльле	win, to	выграваць (I), выграць (I) pf.
wedge	клін	wind	вэцер, вэтрык
Wednesday	серада	window	вакно
weed, to	палоць (I)	wine-glass	чарка, кілішак
week	тыдзень	Winnipeg	Вініпэг
weep, to	плакаць (I)	winter	зіма
weeping willow	плакучая вярба	in winter	узімку
weil (adv.)	добра	wipe, to	выціраць (I); абціраць (I), абціраць (I) pf.
well	калодзеж, студня	wire	1. дрот, 2. провад
west	заходні, -ая, -ае	wish	1. пажаданьне, 2. ахвота
western	мокры, -ая, -ае	wish, to	1. жадаць (I), пажадаць (I) pf. 2. хацець (I)
wet	што; які, -ая, -ое	well wishing	прыхільны, -ая, -ае; зычлівы, -ая, -ае
what	навошта? чаго?	with	з, пры
what for?	пшаніца	without	без (бяз)
wheat	пшанічны, -ая, -ае	wolf	воўк
wheaten	1. храпсыці (I); 2. хрыпець (II)	wolverine	расамаха
wheeze, to	калі, як	wonder	дзіва
when	дзе	wonder, to	дзівіцца (II), здзівіцца (II) pf.; дзіву давацца
where	адкуль?	wonderful	цудоўны, -ая, -ае
where from?	куды?	wood	1. лес, 2. дровы, 3. дэрава от дрэва (матар'ял)
where to?	нікуды (adv.)	wooden	драўляны, -ая, -ае
nowhere	які, -ая, -ое; каторы, -ая, -ае	wool	воўна
which	піск, скуголеньне	word	слова
whine	пішчэць (II), скуголіць (II)	work	работа (калі разовая), праца (калі сталая)
whine, to	сабака скуголіць	work, to	працаваць (I)
a dog is whining	пуга	to work awhile	папрацаваць (I) pf.
whip	хадуном хадзіць, кружыцца (II)	world	сьвет
whirl, to	шаптаць (I), прашаптаць (I) pf.	worry, to	хваляваць (I), непакоіць (II), хвалявацца (I), непакоіцца (II)
whisper, to	шэпт	worth while	варты
whisper	сьвістаць (I)		
whistle, to	бэлы, -ая, -ае		
white	чаму		
why	вось чаму, таму		
that is why			

wretched	дрэнны, -ая, -ае; паршывы, -ая, -ае
write, to	пісаць (I)
to have written	напісаць (I) pf.
to write out	выпісваць (I), выпісаць (I) pf.
in writing	пісьмова (adv.)
written	пісаны, -ая, -ае

Y

yard	1. ярд, 2. двор, панадворак, пляц
year	год
this year	сёлета

yellow	жоўты, -ая, -ае; жоўценькі, -ая, -ае
to become yellow	зажаўцець (I) pf.
yes	алé, ага́, так
yesterday	учора (adv.)
yoke	ярмо
you	1. ты; 2. вы
young	малады, -а́я, -о́е
your, yours	1. твой, твая́, тваё́; тваё́; 2. ва́шы, ва́шая, ва́шае; ва́шыя ог ваш, -а, -а
youth	1. моладзь; 2. маладосьць

E R R A T A

Please note the following corrections:

Перад карыстаньнем кнігаю папраўце, калі ласка, памылкі:

(Line — радок; From the top — Зьверху; From the bottom — Зьнізу)

Page — бачына	Line from the top the bottom	Printed Надрукавана	Should be Трэба	Page — бачына	Line from the top the bottom	Printed Надрукавана	Should be Трэба
4	4	Vovels	Vowels	164	6	mashrooms	mushrooms
12	2	conjuncaion	conjunction	167	3	gards	guards
18	4	Althogh	Although	168	12	boundlees	boundless
29	9,6	immediatly	immediately	179	5	lawlesness	lawlessness
36	3, 4	Johny	Johnny	186	5	creacling	crackling
46	10	bicykle	bicycle	200	10	sworm	swarm
75	13	in presence	in the presence	232	2	thise	this
75	11	nightcourses	night courses	237	4	reasen	reason
82	5	wordl	world	240	11	to big	too big
97	10	besomes	becomes	246	6	aboundance	abundance
116	3	permitted	permitted	253	21	convinient	convenient
128	11	intelect	intellect	268	14	ferest	forest
131	6	tread	thread	271	24	leather	lather
131	2	brocken	broken	273	23	to pnuch	to punch
134	18	carefully	carefully	289	9	dowstairs	downstairs
139	18	formes	forms		17	everythhing	everything
151	7	treshhold	threshold	298	5	breath, to	breathe, to
153	4	shortend	shortened	309	22	headgehog	hedgehog
157	11	puting	putting	316	13	nothinng	nothing

E R R A T A

Please note the following corrections:

Перад карыстаньнем кнігаю папраўце, калі ласка, памылкі:

(Line — радок; From the top — Зьверху; From the bottom — Зьнізу)

Page — бачына	Line from the top the bottom	Printed Надрукавана	Should be Трэба	Page — бачына	Line from the top the bottom	Printed Надрукавана	Should be Трэба
IX	15	ПРЫЗОЎНІКІ	ПРЫНАЗОЎНІКІ	147	13	асабовы	асабовыя
9	13	пасля	пасьля	156	7	кыркну	крыкну
16	2	гóрод	гóрад	159	10	маёйку	маёўку
25	1	пасля	пасьля	163	11	палканиўся	пакланиўся
25	3	Выпісаць	Выпісаць	163	14	адповéдна	адпавéдна
32	13	анá	янá	168	12	бязмёрны	бязьмёрны
39	8	імла	імгла	170	19	сямя	сям'я
45	8	выпаяках	выпадаках	170	18	ім'я	імя
51	11	пéснi	пéсьнi	179	7	напісаць	напісаць
52	5	шчэрвць	шчэрыць	179	4	трыванься	трываньня
53	13	с-сыкануць	сыкануць	182	12	пойдуць	пойдуць
57	13	переб'ягаць	пераб'ягаць	185	10	Стряпанулася	Страпанулася
57	12	лэцыi	лэкцыi	195	14	арганізяцыi	арганізацыi
58	1	нашаго	нашага	195	11	золотам	золатам
65	14	пéснi	пéсьнi	197	16	Мэншчна	Мэншчына
66	1	варочаццi	варочацца	197	4	аддававалi	аддавалi
66	6	коротка	каротка	211	16	лясёў	ласёў
66	3	абраз, -у	абраз, -á	218	6	самi	самi
67	4	пасля	пасьля	224	11	коўкраю	коўдраю
69	9	Бяз	Безь	226	14	пачастовалi	пачаставалi
70	4	вўлицнў	вўлицаў	227	5	ляцель	ляцець
70	4	вiд'яць	вiдаць	228	8	золота	золата
70	6	пасьле	пасья	228	12	людэей	людзэй
72	1	сцражэньне	спражэньне	229	5	нафнаю	нафтаю
76	5	пéснi	пéсьнi	234	1	абраз, -у	абраз, -á
78	14	Цiсне	Цiсьне	241	18	валаснiк	валасьнiк
82	9	разкажа	раскажа	243	6	хатная	хатняя
93	11	саквiку	сакавiку	266	7	падсiкўюся	падсiлкўюся
93	3	йшкi	йшли	270	19	паўгодзьве	паўгодзьдзе
94	2	гняздзэчку	гнязьдзэчку	272	2	пэсня	пэсьня
98	5	улáснаць	улáснасьць	281	10	скаўцке	скаўцкае
110	11	сяць	сяц	282	14	спакуслiвы	спакусьлiвы
110	17	раскладаюць	раскладаюць	286	17	трая	твая
110	15	лiст, -у	лiст, -á	287	19	тэмператўра	тэмпэратўра
114	12	клáсе	клясе	288	9	украду	укладу
116	12	Дзяўчынцы	Дзяўчынцы	290	10	хто-небуызь	хто-небудзь
118	15	грухiя	глухiя	293	15	шчясьце	шчасьце
119	15	хвосцьцiдам	хвосцьцiкам	294	19	акордыён	акардыён
122	8	нэ	ён	300	24	вопратла	вопратка
123	12	Перекладзэце	Перакладзэце	302	11	няжыны	няжывы
123	7	пэсню	пэсьню	306	24	квартэра	кватэра
130	9	найбольше	найбольшае	318	3	ганарлiвась	ганарлiвасьць
135	3	бярэб'е	бязрэб'е	328	14	пасьцэць	пасьпéць
140	14	якого	якога	329	9	тўзань	тўзаць